

DET KONGELIGE
ARBEIDSDEPARTEMENT

Prop. 9 L

(2011–2012)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Lov om pensjonsordning for
stortingsrepresentanter og
regjeringsmedlemmer

Innhold

1	Proposisjonens hovedinnhold og bakgrunnen for lovforslaget	7	4.3.1	Utforming av uførepensjon	28
1.1	Innledning	7	4.3.2	Utforming av etterlattepensjon	29
1.2	Bakgrunn	8	4.4	Tidspunkt for overgang til ny pensjonsordning	30
1.3	Proposisjonens hovedinnhold	10	4.4.1	Innledning	30
2	Status for pensjonsreformen ...	13	4.4.2	Stortingets føringer	30
2.1	Innledning	13	4.4.3	Nærmere om betydningen av virkningstidspunktet for overgang til i ny ordning	31
2.2	Endringer i folketrygden	13	4.4.4	Generelt om tidspunktet for overgang til ny ordning – spørsmål om rekkevidden av grunnlovsvernet	31
2.2.1	Alderspensjon	13			
2.2.2	Andre endringer i folketrygden	14			
2.3	Tilpasninger i tjenstepensjon og AFP	15	5	Oppbygging av loven og innledende bestemmelser	34
2.3.1	Ordinær offentlig tjenstepensjon og AFP i offentlig sektor	15	5.1	Oppbygging av loven	34
2.3.2	Offentlig tjenstepensjon for særskilte grupper	16	5.2	Innledende bestemmelser i lovforslaget	34
2.3.3	Tjenstepensjon i privat sektor	16			
2.3.4	Ny AFP i privat sektor	17	6	Alderspensjon opptjent etter nye regler	36
3	Dagens pensjonsordninger for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer	18	6.1	Innledning og sammendrag	36
3.1	Innledning	18	6.2	Opptjening av pensjon	37
3.2	Pensjonsordningen for stortingsrepresentanter	18	6.2.1	Pensjonsbeholdning	37
3.2.1	Omfang	18	6.2.2	Opptjening på grunnlag av godtgjørelse	37
3.2.2	Alderspensjon	18	6.2.3	Opptjening på grunnlag av uførepensjon	38
3.2.3	Uførepensjon	20	6.2.4	Pensjonsopptjening ved permisjon	38
3.2.4	Etterlattepensjon	21	6.2.5	Øvre aldersgrense for opptjening	38
3.2.5	Ventegodtgjørelse	21	6.2.6	Opptjening i deler av en periode ...	38
3.3	Pensjonsordningen for statsråder	21	6.2.7	Fastsetting av opptjeningsprosentene	39
3.3.1	Omfang	21	6.3	Uttak av alderspensjon	41
3.3.2	Alderspensjon	21	6.3.1	Krav til medlemstid for rett til alderspensjon	41
3.3.3	Uførepensjon	22	6.3.2	Fleksibelt uttak av alderspensjon .	42
3.3.4	Etterlattepensjon	22	6.3.3	Levealdersjustering	42
3.4	Regulering av pensjon og pensjonsgrunnlag	23	6.3.4	Beregning av alderspensjon ved uttak	44
3.5	Samordning	23	6.3.5	Tidspunkt for uttak og opphør av alderspensjon	44
3.5.1	Innledning	23	6.3.6	Omregning av alderspensjon ved opptjening etter pensjonsuttak	44
3.5.2	Sammenlegging av opptjeningstid	24	6.4	Begrensning av pensjon fra ny pensjonsordning ved opptjening i dagens ordninger	44
3.5.3	Hovedprinsipper for samordning	24			
4	Hovedvalg for ny pensjonsordning	27			
4.1	Innledning og sammendrag	27			
4.2	Utforming av alderspensjon	27			
4.3	Utforming av uførepensjon og etterlattepensjon	28			

7	Alderspensjon opptjent etter gjeldende regler for stortingsrepresentanter	47	10	Etterlattepensjon	62
7.1	Innledning og sammendrag	47	10.1	Innledning og sammendrag	62
7.2	Opptjeningstid for rett til alderspensjon	47	10.2	Forholdet til lov om Statens pensjonskasse	62
7.3	Generelt om uttak av alderspensjon	48	10.3	Vilkår for rett til etterlattepensjon	62
7.4	Uttak av alderspensjon etter 75-årsregelen	48	10.4	Beregning av etterlattepensjon	63
7.4.1	Innledning	48	10.5	Opphør av etterlattepensjon	63
7.4.2	Medregning av statsrådstid	49	11	Regulering av pensjon og pensjonsbeholdning	64
7.4.3	Inntektsprøving etter 75-årsregelen	50	11.1	Innledning og sammendrag	64
7.5	Fleksibelt uttak av alderspensjon i perioden 62–67 år	51	11.2	Regulering av alderspensjon	64
7.6	Bortfall av pensjon ved arbeid i statlig eller kommunal tjeneste	52	11.3	Regulering av opptjente rettigheter før uttak av pensjon	64
7.7	Beregning av alderspensjon	53	11.4	Regulering av uførepensjon og etterlattepensjon	65
7.7.1	Pensjonsgrunnlag	53	11.5	Nærmere om reguleringsfaktorer	65
7.7.2	Pensjonsberegning	53	12	Forskjellige bestemmelser	66
7.7.3	Levealdersjustering og individuell garanti	53	12.1	Innledning og sammendrag	66
7.7.4	Beregning av alderspensjon ved fleksibelt uttak i perioden 62-67 år	54	12.2	Administrasjon av pensjonsordningen	66
7.7.5	Barnetillegg	55	12.3	Melding om uttak av fleksibel alderspensjon	66
7.7.6	Tidspunkt for uttak og opphør av alderspensjon	55	12.4	Plikt til å gi opplysninger	67
8	Alderspensjon opptjent etter gjeldende regler for regjeringsmedlemmer	56	12.5	Innhenting av opplysninger	67
8.1	Innledning og sammendrag	56	12.6	Utbetaling av pensjon	67
8.2	Opptjeningstid for rett til alderspensjon	56	12.6.1	Hvem skal pensjonen utbetales til?	67
8.3	Uttak av alderspensjon	56	12.6.2	Månedlig utbetaling av pensjon	67
8.4	Beregning av alderspensjon	57	12.6.3	Renter ved forsinket utbetaling av pensjon	67
8.4.1	Pensjonsgrunnlag	57	12.6.4	Krav om uttak av ytelser fra folketrygden	67
8.4.2	Pensjonsberegning	57	12.7	Tilbakebetaling ved feilutbetaling	68
8.4.3	Levealdersjustering og individuell garanti	57	12.8	Finansiering	68
8.4.4	Beregning av alderspensjon ved fleksibelt uttak i perioden 62–67 år	57	13	Økonomiske konsekvenser for den enkelte	69
8.4.5	Barnetillegg	58	13.1	Innledning og sammendrag	69
8.4.6	Tidspunkt for uttak og opphør av alderspensjon	58	13.1.1	Bakgrunn	69
9	Uførepensjon	59	13.1.2	Nærmere om forutsetningene for beregningseksempelene	69
9.1	Innledning og sammendrag	59	13.1.3	Oppsummering av beregnings-eksempelene	71
9.2	Forholdet til lov om Statens pensjonskasse	59	13.2	Opptjening av alderspensjon i ny ordning	72
9.3	Vilkår for rett til uførepensjon	59	13.2.1	Stortingsrepresentanter	72
9.4	Beregning av uførepensjon	60	13.2.2	Regjeringsmedlemmer	74
9.5	Opphør av uførepensjon	61	13.3	Opptjening i dagens ordninger	75
			13.3.1	Stortingsrepresentanter	75
			13.3.2	Regjeringsmedlemmer	77

13.4	Opptjening dels i dagens ordninger, dels i ny ordning	77
13.4.1	Stortingsrepresentanter	77
13.4.2	Regjeringsmedlemmer	79
14	Økonomiske og administrative konsekvenser for det offentlige. Ikrafttredelse	83
14.1	Innledning. Administrative konsekvenser	83
14.2	Økonomiske konsekvenser	83
14.3	Ikrafttredelse og overgangsbestemmelser	85

15	Merknader til de enkelte bestemmelsene i forslaget til lov om pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer	87
-----------	---	-----------

	Forslag til lov om pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer	97
--	--	-----------

Vedlegg 1

	Brev 19. mai 2011 fra Justis- og politidepartementet, Lovavdelingen til Arbeidsdepartementet	105
--	--	-----

Vedlegg 2

	Brev 19. oktober 2011 fra Justis- og politidepartementet, Lovavdelingen til Statsministerens kontor	114
--	---	-----

Prop. 9 L

(2011–2012)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Lov om pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer

*Tilråding fra Arbeidsdepartementet 11. november 2011,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Stoltenberg II)*

1 Proposisjonens hovedinnhold og bakgrunnen for lovforslaget

1.1 Innledning

Arbeidsdepartementet legger i denne proposisjonen fram utkast til lov om pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer. Utkastet til lovtekst er en teknisk oppfølging av et anmodningsvedtak fra Stortinget. Det innebærer at stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer får en pensjonsordning som er basert på samme prinsipper som ny alderspensjon i folketrygden. Det vil blant annet si at det gis opptjening for alle år som stortingsrepresentant og regjeringsmedlem, og pensjonen kan tas ut fleksibelt fra 62 til 75 år. Alderspensjonen skal beregnes som en nettoytelse, og komme i tillegg til andre pensjoner, herunder ytelser fra folketrygden.

I forbindelse med behandlingen av Innst. 83 S (2009–2010) fra Stortingets presidentskap fattet Stortinget 10. desember 2009 følgende vedtak om blant annet ny pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer, jf. vedtak nr. 90 (2009–2010):

”Nye pensjonsordninger for stortingsrepresentanter, regjeringens medlemmer, høyesterettsdommere, sivilombudsmannen og riksrevisor skal bygge på den såkalte ”byggeklossmodellen” slik flertallet i Pensjonsutvalget går inn for i Dokument nr. 19 (2008–2009).”

Stortinget fattet videre følgende anmodningsvedtak, jf. vedtak nr. 91 (2009–2010):

”Stortinget ber Regjeringen fremme forslag til ny lovgivning om pensjonsordninger for stortingsrepresentanter, regjeringens medlemmer, høyesterettsdommere, sivilombudsmannen og riksrevisor basert på de retningslinjer som er trukket opp i Innst. 83 S (2009–2010), jf. Dokument nr. 19 (2008–2009).”

I Innst. 83 S (2009–2010) er det uttalt følgende om organiseringen av lovarbeidet:

”Når det gjelder det videre lovarbeidet, peker presidentskapet på at det foreligger flere alter-

nativer. En mulighet er at Stortinget gir presidentskapet i oppdrag å leie inn nødvendig ekspertise til å utarbeide lovutkast for alle kategorier som omfattes av utvalgets mandat. En annen mulighet er at presidentskapets oppdrag begrenses til de som mer direkte hører under Stortinget, nemlig representantene, riksrevisor og sivilombudsmannen, mens det overlates til regjeringen å følge opp forslagene i forhold til regjeringens medlemmer og høyesterettsdommere. En slik oppdeling av lovarbeidet synes imidlertid lite hensiktsmessig.

En bedre løsning er etter presidentskapets mening at Stortinget ber Regjeringen utarbeide en proposisjon med forslag til de nødvendige lovvedtak basert på den modell Stortinget fastsetter. Presidentskapet peker på at den pensjonsfaglige ekspertisen i stor grad befinner seg i departementene, som også arbeider med lovforslag til øvrige pensjonsordninger. Både praktiske, faglige og tidsmessige hensyn taler for at Regjeringen bør stå for utarbeidelsen av de aktuelle lovregler.

Det presiseres at Regjeringen i utgangspunktet ikke skal fremme nye realitetsforslag, men kun foreta det nødvendige juridiske arbeidet for å bringe de forslag Stortinget har sluttet seg til over i korrekt lovmessig form. Der hvor det i Pensjonsutvalget er reist tvil om grunnlovsmessigheten av utvalgets forslag, jf. høyesterettsdommer Gunnar Aaslands argumentasjon på side 78-79 i Dok.nr.19 (2008–2009), dvs. når det gjelder fremtidig regulering av allerede opparbeidede rettigheter, forutsettes det likevel at Regjeringen foretar en selvstendig vurdering av spørsmålet.”

Departementet har fulgt opp Stortingets anmodningsvedtak i to trinn. Gjennom Prop. 19 L (2010–2011) ble det foreslått nødvendige endringer for å tilpasse de gjeldende pensjonsordningene for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer til endringene i folketrygden og de ordinære offentlige tjenstepensjonsordningene fra 1. januar 2011 (bl.a. levealdersjustering, ny regulering og tilpassning til fleksibelt uttak i folketrygden). Det var helt nødvendig å få endringene på plass før pensjonsreformen trådte i kraft 1. januar 2011, slik at disse ordningene kunne fungere sammen med andre offentlige tjenstepensjoner og folketrygdens alderspensjon som var vedtatt endret med virkning fra denne datoen. Stortinget sluttet seg til forslagene ved lov 17. desember 2010 nr. 78. Det ble samtidig vedtatt å avvike særreglene for

høyesterettsdommere, Sivilombudsmannen og Riksrevisor.

Departementet presenterer i proposisjonen et utkast til lovtekst til hvordan ny pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer teknisk kan utformes. Utkastet til lovtekst er en oppfølging av retningslinjene som er trukket opp i Innst. 83 S (2009–2010) fra Stortingets presidentskap og innstilling fra et utvalg som har lagt fram forslag til blant annet ny pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer, jf. Dokument nr. 19 (2008–2009). Departementet foreslår at spørsmålet om å innføre en netto uførepensjonsordning utsettes, og ses i sammenheng med at det skal foretas en gjennomgang av uføreordningen for ansatte i offentlig sektor. Tilsvarende forslår departementet at spørsmålet om etterlattepensjon til samboere ses i sammenheng med gjennomgangen som skal foretas av dagens etterlattepensjonsordninger som en del av pensjonsreformen. Siden Stortingets forutsetninger innebærer at opptjening etter nye regler vil ha tilbakevirkende kraft, er spørsmålet om iverksettingstidspunkt etter fast praksis forelagt Justisdepartementets lovavdeling. Det er ikke foreslått egen ikrafttredelsesbestemmelse eller overgangsbestemmelser i utkastet til lovtekst, men det gis nærmere anvisning på hvordan dette teknisk kan utformes i punkt 14.3.

Da departementets utkast til lovtekst er en oppfølging av Stortingets anmodningsvedtak, og gjelder stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer, har saken ikke vært sendt på alminnelig høring.

1.2 Bakgrunn

Stortingets presidentskap satte 8. mars 2007 ned et utvalg som fikk i oppdrag å legge fram forslag til ny pensjonsordning for stortingsrepresentanter, regjeringsmedlemmer, høyesterettsdommere, Stortingets ombudsmann for forvaltningen og Riksrevisor parallelt med innføringen av ny alderspensjon i folketrygden og sett i sammenheng med de ordinære tjenstepensjonsordningene for statsansatte. Pensjonsutvalget avga sin innstilling til Stortingets presidentskap 9. juni 2009, jf. Dokument nr. 19 (2008–2009). Utvalget foreslo hovedprinsipper for en ny pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer, og foreslo å avvike gjeldende særregler for høyesterettsdommere, Sivilombudsmannen og Riksrevisor slik at disse for framtiden skal ha ordinær offentlig tjenstepensjon etter lov om Statens pen-

sjonskasse. Utvalget foreslo også at det skal etableres en ny etterlønnssordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer ved avslutning av politiske verv i påvente av nytt arbeid.

Pensjonsutvalget fikk følgende mandat:

”Utvalget skal fremlegge forslag til ny pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer, parallelt med innføringen av en ny folketrygdmodell og sett i sammenheng med de regulære tjenstepensjonsordninger for statsansatte. Utvalget må ha for øye de særlige problemstillinger som følger av vervene som stortingsrepresentant og medlem av regjeringen.

Utvalgets arbeid skal også omfatte forslag til pensjonsordning for Høyesterett, Sivilombudsmannen og Riksrevisor.

Utvalget må i arbeidet ta nødvendige kontakter til regjeringssiden for å samordne og koordinere arbeidet med det arbeidet som gjennomføres vedrørende offentlige tjenstepensjonsordninger.

Utvalget skal også legge frem forslag til hvordan pensjonsordningene for de aktuelle gruppene skal administreres og organiseres, herunder forholdet til Stortingets lønnskommisjon. Utvalget skal også foreslå eventuelle justeringer i regelverket om ventegodtgjørelse som måtte følge av endringer som gjøres i pensjonsordningen.

Arbeidet må avsluttes slik at Stortinget kan ta standpunkt til forslagene i løpet av inneværende stortingsperiode og samordnes med slutføringen av arbeidet med offentlige tjenstepensjoner.”

Presidentskapet oppnevnte som medlemmer av utvalget:

- Fylkesmann Sigbjørn Johnsen (leder)
- Stortingsrepresentant Sverre Myrli (Arbeiderpartiet)
- Stortingsrepresentant Carl I. Hagen (Fremskrittspartiet)
- Stortingsrepresentant Per-Kristian Foss (Høyre)
- Stortingsrepresentant Rolf Reikvam (Sosialistisk Venstreparti)
- Tidligere stortingsrepresentant Anita Apelthun Sæle (Kristelig Folkeparti)
- Stortingsrepresentant Inger Enger (Senterpartiet)
- Stortingsrepresentant Trine Skei Grande (Venstre)

I tillegg deltok tre spesialister:

- Høyesterettsdommer Gunnar Aasland
- Jurist Alexandra Plahte
- Rådgiver Harald Engelstad

Pensjonsutvalget avga sin innstilling til presidentskapet 9. juni 2009, jf. Dokument nr. 19 (2008–2009), og foreslo blant annet hovedprinsipper for en ny tjenstepensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer.

Et flertall i Pensjonsutvalget gikk inn for at den nye pensjonsordningen skal baseres på de samme prinsippene som i ny alderspensjon i folketrygden. Det heter blant annet i forbindelse med omtalen av forslaget til ny ordning (”byggekløssmodellen”):

”Byggekløssmodellen er en livsløpsbasert ytelsesordning. Byggekløssmodellen er utformet med tanke på at medlemmer i pensjonsordningen har en total yrkeskarriere. Arbeidsinntekt gjennom hele yrkeslivet skal danne grunnlag for de samlede pensjonsrettighetene for den enkelte. All opptjening i Byggekløss skal telle med i den fremtidige pensjonen. Opptjening fra verv gruppene i mandatet har, skal inngå i et byggesett av pensjonsopptjening sammen med pensjonsrettigheter som måtte være opptjent fra annet hold.”

Utformingen av alderspensjonen skal videre bygge på følgende prinsipper:

- Pensjonsopptjeningen i ordningen skal være livsløpsbasert ved at alle år i vervet gir pensjonsmessig uttelling.
- Ordningen skal være en nettoordning unntatt samordning. Det gis en netto årlig pensjonsytelse som kommer i tillegg til all annen pensjon.
- Ordningen skal utformes slik at den årlige opptjeningsprosenten med 30 års opptjeningsstid gir et kompensasjonsnivå på tilnærmet 66 prosent av pensjonsgrunnlaget med fradrag for antatt folketrygd.
- Det gis pensjonsopptjening av inntekter opp til 12 G.
- Det skal ikke betales egenandel.
- Pensjonen kan tas ut fra 62 år etter samme prinsipp som for ny alderspensjon i folketrygden.
- Pensjonen skal levealdersjusteres etter samme prinsipp som for ny alderspensjon i folketrygden.
- Pensjonen skal reguleres etter samme prinsipp som ny alderspensjon i folketrygden. Dette innebærer at pensjoner under opptjening regu-

leres med lønnsveksten, mens pensjoner under utbetaling reguleres med lønnsveksten og deretter fratrekkes en fast faktor på 0,75 prosent.

- Ny pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer skal gjøres gjeldende for stortingsrepresentanter fra konstituering av det nye Stortinget høsten 2009 og for regjeringsmedlemmer fra utnevneelse etter valget 2009. Dagens ordninger avvikles. De som er valgt inn på Stortinget ved valget 2009, og de som er utnevnt til å sitte i regjering etter valget 2009, omfattes av ny ordning.
- Opptjente rettigheter, herunder rettigheter etter 75-årsregelen, beholdes. De som fortsetter i politiske verv, kan således få utbetalt pensjon dels etter ny og dels etter gammel ordning.
- Summen av pensjon i dagens og ny ordning skal ikke kunne bli høyere enn om all opptjening hadde skjedd i dagens ordning.

Utvalgets foreslo også en ny uførepensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer med følgende egenskaper:

- Pensjonen skal gi et kompensasjonsnivå på 66 prosent av pensjonsgrunnlaget etter fradrag for antatt folketrygd. Pensjonen skal være en nettoytelse, det vil si at det ikke foretas samordning.
- Pensjonsgrunnlaget skal tilsvare årlig fastsatt godtgjørelse, begrenset til et beløp tilsvarende 12 G.
- Forsørger pensjonisten barn under 18 år, ytes et barnetillegg på 10 prosent av pensjonsgrunnlaget per barn.
- Uførepensjon under utbetaling reguleres som uførepensjon i folketrygden.
- For dem som har opparbeidede uførerettigheter fra dagens pensjonsordninger for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer, skal summen av uførepensjon i dagens ordning og ny ordning ikke overstige hva vedkommende kunne fått om all opptjening hadde skjedd i dagens ordninger.
- Ordningen innføres fra samme tidspunkt som ny alderspensjon.

Utvalget foreslo at etterlattepensjon for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer i all hovedsak skal følge de til enhver tid gjeldende regler om netto etterlattepensjon i henhold til lov om Statens pensjonskasse. Utvalget foreslo i tillegg at samboere, etter nærmere definisjon, skal ha rett til etterlattepensjon på lik linje som ekte-

felle og registrert partner, og at endringene innføres fra samme tidspunkt som ny alderspensjon.

Utvalget foreslo at den nye pensjonsordningen for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer skal administreres av Statens pensjonskasse.

Et mindretall ved Anita Apelthun Sæle støttet ikke forslaget om ny pensjonsordning (byggeklossmodellen), for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer, men ville ha en modell som tar utgangspunkt i den framtidige ordningen for statsansatte hvor det foretas nødvendige justeringer som følge av særlige forhold knyttet til vervene.

Et mindretall ved Harald Engelstad støttet flertallets forslag til pensjonsmodell, men med et bedre pensjonsnivå og kortere opptjeningstid.

Et mindretall ved Carl I. Hagen, Anita Apelthun Sæle og Gunnar Aasland mente at pensjoner for opparbeidede rettigheter fortsatt skal reguleres ved at pensjonen skal utgjøre en viss prosent av den til enhver tid gjeldende godtgjørelse.

Et mindretall ved Carl I. Hagen mente at pensjoner under utbetaling for nye medlemmer skal reguleres med lønnsveksten uten fratrekk på 0,75 prosent.

I Innst. 83 S (2009–2010) sluttet Stortingets presidentskap seg til forslagene fra flertallet i Pensjonsutvalget. Regjeringen ble gjennom Stortingets anmodningsvedtak av 10. desember 2009 bedt om å fremme forslag til ny lovgivning om pensjonsordninger for stortingsrepresentanter, regjeringsmedlemmer, høyesterettsdommere, Sivilombudsmannen og Riksrevisor. Regjeringen ble bedt om å legge til grunn retningslinjene fra Pensjonsutvalgets innstilling.

Ved lov 17. desember 2010 nr. 78 ble det gjort nødvendige endringer for å tilpasse de gjeldende pensjonsordningene for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer til endringene i folketrygden og de ordinære offentlige tjenstepensjonsordningene fra 1. januar 2011 (bl.a. levealdersjustering, ny regulering og tilpasning til fleksibelt uttak i folketrygden). Det ble også vedtatt å avvikle særreglene for høyesterettsdommere, Sivilombudsmannen og Riksrevisor i tråd med Pensjonsutvalgets innstilling.

1.3 Proposisjonens hovedinnhold

Utkastet til lovtekst som legges fram i denne proposisjonen er en del av arbeidet med pensjonsreformen og innebærer en normalisering av pensjonsrettighetene for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer.

I kapittel 2 redegjør departementet for status for pensjonsreformen. Arbeidet med pensjonsreformen, som har pågått siden 2001, omfatter alle deler av pensjonssystemet. Folketrygdens alderspensjon er lagt om ved at det er innført nye opptjeningsregler, levealdersjustering, fleksibelt uttak fra 62 år og nye regler for regulering av pensjon under opptjening og under utbetaling. Det er videre gjort tilpasninger i de ordinære offentlige tjenestepensjonene og avtalefestet pensjon i offentlig sektor. Det er innført nye regler for avtalefestet pensjon i privat sektor, og det er innført regler om fleksibelt uttak av private tjenestepensjoner.

I kapittel 3 gjennomgås gjeldende regelverk for tjenestepensjonsordningene for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer.

Departementets utkast til ny pensjonsordning bygger på retningslinjene som er trukket opp i Innst. 83 S (2009–2010) fra Stortingets presidentskap. I kapittel 4 drøftes enkelte hovedvalg for ny pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer. Pensjonsordningen kan utformes på flere måter. Det foreslås at alderspensjonen utformes ved at den enkelte hvert år bygger opp pensjonsrettigheter i form av pensjonsbeholdning. Pensjonen tjenes opp på grunnlag av en fastsatt prosentandel av godtgjørelsen som stortingsrepresentant eller regjeringsmedlem. Årlig pensjon framkommer ved å dele den opparbeidede pensjonsbeholdningen på et delingstall som i hovedsak reflekterer forventet periode som pensjonist. Departementet foreslår videre at stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer gis uførepensjon etter reglene i lov om Statens pensjonskasse inntil det er kjent hvordan uførepensjonsordningen i de ordinære offentlige tjenestepensjonsordningene tilpasses den nye uføretrygden i folketrygden. Tilsvarende foreslås det at etterlattepensjon utformes som i lov om Statens pensjonskasse.

Kapittel 4 omhandler dessuten tidspunktet for når opptjening i den nye pensjonsordningen skal starte opp. Stortingsrepresentanter som var nye etter valget i 2009 er omfattet av et lovbestemt forbehold der det heter at ny lov om pensjonsrettigheter for stortingsrepresentanter skal kunne gjøres gjeldende fra 1. oktober 2009. Tilsvarende er forutsatt for øvrige stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer uten at dette er regulert i lov. Siden Stortingets forutsetninger innebærer at opptjening etter nye regler dermed vil ha tilbakevirkende kraft, er spørsmålet om iverksettidspunkt etter fast praksis forelagt Justisdepartementets lovavdeling. Lovavdelingen mener at et

iverksettidspunkt satt til 1. oktober 2009 for dem som ikke omfattes av lovforbeholdet, vil være i strid med Grunnloven § 97. Det er ikke foreslått egen ikrafttredelsesbestemmelse eller overgangsbestemmelser i utkastet til lovtekst, men det gis nærmere anvisning på hvordan dette teknisk kan utformes i punkt 14.3.

I kapittel 5 gjøres det rede for oppbyggingen av loven og innledende bestemmelser. Bestemmelsene gjelder formål, medlemskap og enkelte presiseringer knyttet til anvendelsen av samordningsregelverket.

De nye reglene for alderspensjon beskrives i kapittel 6. Pensjonsbeholdningen bygges opp ved at 6,03 prosent av godtgjørelsen opp til 7,1 G og 24,13 prosent av godtgjørelsen mellom 7,1 og 12 G tilføres beholdningen. Det foreslås også at det skal gis opptjening i visse andre tilfeller, blant annet der et medlem har fratrådt vervet som stortingsrepresentant eller stillingen som regjeringsmedlem med uførepensjon. Det foreslås at alderspensjon i ny ordning skal kunne tas ut fleksibelt mellom 62 og 75 år. Ved uttak deles beholdningen på et delingstall som reflekterer forventet tid som pensjonist. Delingstallene som er fastsatt i folketrygden benyttes. For årskull som er født før 1963, fastsettes det særskilte delingstall. Alderspensjonen i ordningen kan kombineres med arbeid, også som stortingsrepresentant eller regjeringsmedlem, uten at pensjonen avkortes. Pensjonsopptjening som finner sted etter at det er tatt ut pensjon, legges til pensjonsbeholdningen, og regnes om til årlig pensjon med virkning fra 1. januar året etter. For dem som har opptjening både i dagens pensjonsordninger for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer og i den nye pensjonsordningen, foreslås det innført en begrensning på samlet pensjon.

Kapittel 7 gjelder alderspensjon opptjent etter dagens regler for stortingsrepresentanter. Det vil si at reglene gjelder for dem som allerede har alderspensjon etter dagens regler og andre som har rettigheter opptjent før den nye loven trer i kraft. Hovedreglene om uttak av alderspensjon videreføres, men med enkelte presiseringer. Det gjelder blant annet adgangen til å ta ut pensjon før den ordinære pensjonsalder på 65 år etter den såkalte 75-årsregelen. Departementet foreslår at tid som regjeringsmedlem bare skal telle som opptjeningstid når vedkommende samtidig er valgt inn på Stortinget. Det foreslås dessuten en klargjøring av hvilke inntekter som skal regnes med ved inntektsprøvingen etter 75-årsregelen.

Videre foreslår departementet at verdien av pensjonen en har rett til mellom 65 og 67 år, skal

kunne tas ut fleksibelt mellom 62 og 67 år. Slikt fleksibelt uttak kan ikke kombineres med alderspensjon etter 75-årsregelen og visse andre ytelser som gis før 67 år.

I kapittel 8 omtales alderspensjon opptjent etter dagens regler for regjeringsmedlemmer. Reglene gjelder for dem som har alderspensjon etter dagens regler og andre som har opptjent rettigheter før den nye loven trer i kraft. Dagens regler om uttak av alderspensjon videreføres. På samme måte som for stortingsrepresentanter foreslås det at det innføres en begrenset mulighet til å ta ut pensjonen fra 62 år.

Departementet foreslår i kapittel 9 at stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer får en felles uførepensjonsordning som utformes som uførepensjonen i Statens pensjonskasse. Spørsmålet om å innføre en netto uførepensjonsordning foreslås utsatt, og ses i sammenheng med at det skal foretas en gjennomgang av uføreordningen for ansatte i offentlig sektor. For å sikre at opptjente rettigheter i dagens ordninger beholdes, foreslås det enkelte tilpasninger for dem som har rettigheter etter gjeldende regler. Tilsvarende

foreslås det i kapittel 10 at etterlattepensjon utformes som i Statens pensjonskasse.

Kapittel 11 gjelder regulering av opptjente rettigheter og utbetalte pensjoner. Det foreslås at reguleringen skal følge samme prinsipper som i folketrygden. Opptjente rettigheter før utbetaling skal reguleres i samsvar med lønnsveksten. Alderspensjon under utbetaling skal reguleres i samsvar med lønnsveksten og deretter fratrekkes 0,75 prosent. Uførepensjon og etterlattepensjon skal reguleres med lønnsveksten, men etterlattepensjon reguleres som alderspensjon fra 67 år.

Kapittel 12 gjelder bestemmelser om utbetaling og andre forvaltningsmessige bestemmelser.

I kapittel 13 illustreres økonomiske konsekvenser for den enkelte av departementets forslag til ny pensjonsordning. Kapittel 14 gjelder ikrafttredelse, overgangsbestemmelser, samt økonomiske og administrative konsekvenser av departementets forslag. Det er ikke foreslått egen ikrafttredelsesbestemmelse eller overgangsbestemmelser i utkastet til lovtekst, men det gis nærmere anvisning på hvordan dette teknisk kan utformes.

2 Status for pensjonsreformen

2.1 Innledning

Arbeidet med pensjonsreformen har pågått siden 2001 da regjeringen Stoltenberg I nedsatte Pensjonskommisjonen. Reformen omfatter alle deler av pensjonssystemet, både i og utenfor folketrygden. Bakgrunnen for reformen er at en økende andel eldre, og høyere gjennomsnittlige pensjoner fører til en vesentlig økning i pensjonsutgiftene, samtidig som det i framtiden vil bli relativt færre yrkesaktive til å betale for pensjonene. I tillegg hadde folketrygdens alderspensjon svakheter som det var ønskelig å rette opp. Nye regler for alderspensjon fra folketrygden ble vedtatt ved lov 5. juni 2009 nr. 32. Loven trådte i kraft 1. januar 2010, men mange av de vedtatte endringene ble gitt virkning først fra 1. januar 2011. Se punkt 2.2 for en nærmere omtale av de vedtatte endringene i folketrygden.

Tariffpartene i offentlig sektor avtalte våren 2009 at gjeldende regler for tjenestepensjon og AFP for offentlig ansatte skal videreføres, men med nødvendige tilpasninger til de vedtatte endringene i folketrygden. For de lovfestede offentlige ordningene, blant annet i Statens pensjonskasse, ble avtalen fulgt opp gjennom lover 25. juni 2010 nr. 28 og 29. De tariffestede ordningene i kommunal sektor og helseforetak ble avtalt justert tilsvarende i tariffoppgjøret våren 2010. Se punkt 2.3.1 for en nærmere omtale av tilpasningene av tjenestepensjon og AFP i offentlig sektor. Ved lover 17. desember 2010 nr. 78 og 79 er også tjenestepensjonsordningene for stortingsrepresentanter, regjeringsmedlemmer, høyesterettsdommere og visse andre særskilte yrkesgrupper tilpasset endringene i folketrygden. Se punkt 2.3.2 for nærmere omtale.

Tariffpartene i privat sektor ble våren 2008 enige om en ny AFP-ordning som er utformet etter de samme opptjenings- og uttaksprinsippene som ny alderspensjon i folketrygden. De nærmere reglene følger av lov 19. februar 2010 nr. 5 om statstilskott til arbeidstakere som tar ut avtalefestet pensjon i privat sektor (AFP-tilskottsloven). Videre har Stortinget ved lov 17. desember 2010 nr. 83 vedtatt regler om rett til fleksibelt uttak av

alderspensjon fra kollektiv tjenestepensjonsordning i privat sektor og individuelle pensjonsordninger. Se punkt 2.3.3 og 2.3.4 for nærmere omtale.

Det er vedtatt nye skatteregler for alderspensjonister, se lov 10. desember 2010 nr. 67. Skattebegrensningsregelen for AFP- og alderspensjonister er fra 2011 erstattet av et nytt skattefradrag i pensjonsinntekt. Samtidig er særfradraget for alder falt bort, og trygdeavgiften for pensjonsinntekt er økt fra 3 til 4,7 prosent. Hensikten med omleggingen er å sikre at skattereglene støtter opp under pensjonsreformens mål om at det skal lønne seg å arbeide, og at de legger til rette for at en kan kombinere pensjon og arbeid. Det nye fradraget sikrer at de som bare har en pensjon på linje med minste pensjonsnivå fra folketrygden fremdeles ikke betaler skatt av pensjonen. I Prop. 130 L (2010–2011), der det blant annet foreslås nye regler for uføretrygd i folketrygden, er det forutsatt at også skattereglene for uføre skal legges om. Inntil videre er skattereglene for denne gruppen videreført, med skattebegrensningsregel og særfradrag for uførhet. Det er foretatt visse justeringer, blant annet fordi trygdeavgiften for pensjonsinntekt har økt.

2.2 Endringer i folketrygden

2.2.1 Alderspensjon

Ved lov 5. juni 2009 nr. 32 om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon) ble det blant annet innført nye opptjeningsregler, levealdersjustering og fleksibelt uttak fra 62 år i folketrygdens alderspensjon. Det ble også innført nye regler for regulering av alderspensjon. De vedtatte endringene bygger på to brede forlik i Stortinget i 2005 og 2007, som ble fulgt opp ved Ot.prp. nr. 37 (2008–2009).

De nye reglene om fleksibelt uttak, levealdersjustering og regulering gjelder både pensjon beregnet etter dagens opptjeningsregler og pensjon beregnet etter nye opptjeningsregler. Reglene er gitt virkning fra 1. januar 2011.

I ny alderspensjon i folketrygden skal inntektspensjonen opptjenes gjennom den enkeltes inntekt over livet, og alle opptjeningsår skal telle med. Pensjonsopptjeningen tilsvarer 18,1 prosent av inntekten fra første krone opp til 7,1 ganger folketrygdens grunnbeløp. Den årlige pensjonsopptjeningen bygger opp en pensjonsbeholdning. Personer med liten eller ingen opptjening skal samtidig sikres en garantipensjon. Garantipensjonen avkortes med 80 prosent av opptjent inntektspensjon slik at alle som har vært yrkesaktive får en pensjon utover minstenivået.

De nye reglene om opptjening av alderspensjon i folketrygden gjelder fullt ut fra og med 1963-kullet. Årskullene fram til og med 1953-kullet tjener opp hele pensjonen som en ytelse etter tidligere opptjeningsregler. Nye opptjeningsregler fases gradvis inn for årskullene 1954–1962. Alderspensjon for disse årskullene beregnes dels etter tidligere opptjeningsregler, dels etter nye.

De fleksible uttaksreglene innebærer at alderspensjon kan tas ut, helt eller delvis, fra 62 år under forutsetning av at årlig pensjon fra 67 år minst tilsvarer minste pensjonsnivå. Pensjonen kan graderes i 20, 40, 50, 60, 80 og 100 prosent. I tillegg kan en arbeide så mye en vil uten at pensjonen avkortes.

Levealdersjusteringen ble innført fra 2011 for personer født i 1943 eller senere, og betyr at en må arbeide noe lenger enn tidligere for å få samme pensjon når befolkningens levealder øker. Ved en gitt uttaksalder innebærer levealdersjusteringen dermed at alderspensjonen reduseres ved økt levealder i befolkningen.

I ny alderspensjon gjennomføres levealdersjusteringen ved at opptjent pensjonsbeholdning divideres med et delingstall som er tilnærmet lik forventet gjenstående levetid for årskullet på uttakstidspunktet. Delingstallene er fastsatt slik at forventet nåverdi av samlede pensjonsutbetalinger vil være om lag uavhengig av uttakstidspunkt (nøytralt uttak), det vil si at pensjonen blir høyere jo senere den tas ut. Faktisk samlet utbetalt pensjon for den enkelte vil imidlertid bli høyere eller lavere avhengig av om personen lever lengre eller kortere enn forventet.

Alderspensjon for personer som får pensjonen beregnet etter de tidligere opptjeningsreglene skal levealdersjusteres ved at opptjent årlig pensjon divideres med et forholdstall. På samme måte som for alderspensjon opptjent etter nye regler, avhenger forholdstallene av uttakstidspunkt og endringer i levealder. Forholdstallene er imidlertid fastsatt på et noe annet grunnlag enn delingstallene, blant annet fases effekten av levealdersjus-

teringen gradvis inn. Dette får betydning for fastsettingen av forholdstall for alle årskull som får pensjonen helt eller delvis levealdersjustert ved forholdstall. Også forholdstallene er likevel fastsatt slik at forventet nåverdi av samlede pensjonsutbetalinger vil være om lag uavhengig av uttakstidspunkt, det vil si at pensjonen blir høyere jo senere den tas ut.

Levealdersjustering av folketrygdens alderspensjon er nærmere beskrevet i Ot.prp. nr. 37 (2008–2009) kapittel 5.

De nye reglene for regulering, som innføres fra 2011, skal gjelde for alle alderspensjonister. Alderspensjon under utbetaling skal reguleres med lønnsveksten og deretter fratrekkes 0,75 prosent. Pensjon under opptjening skal fortsatt reguleres i takt med lønnsveksten. Reguleringen skjer med virkning fra 1. mai hvert år.

2.2.2 Andre endringer i folketrygden

Dagens uførepensjon beregnes i det vesentlige som en alderspensjon (etter gamle opptjeningsregler) det vil si at den består av grunnpensjon, tilleggspensjon og/eller særtillegg. Uførepensjon kan gis fra fylte 18 år og fram til overgang til alderspensjon ved 67 år.

På grunn av det nye regelverket for alderspensjon må det gjøres tilpasninger i uføreordningen i folketrygden. Departementet har lagt fram et forslag til ny uføretrygd i Prop. 130 L (2010–2011). Det foreslås der at uføretrygden frikoples fra beregningen for alderspensjon, og utmåles som en prosentandel av en tidligere inntekt. Kompensasjonsgraden foreslås å være 66 prosent av inntekt opp til seks ganger folketrygdens grunnbeløp. Dette innebærer at nivået på uføretrygden (før skatt) er høyere enn i dagens uførepensjon. Det vil bli foreslått nye skatteregler slik at uføretrygden skattlegges som arbeidsinntekt. Det foreslås at nye beregningsregler skal gjelde fullt ut for nye uføretilfeller. Også de som har uførepensjon når de nye reglene trer i kraft skal overføres til nytt regelverk, men med sikte på at de skal beholde samme uføreytelse etter skatt som tidligere. Det tas sikte på at reglene om uføretrygd og nye skatteregler skal innføres fra 1. januar 2015.

Folketrygdens etterlatteytelser ble tilpasset fleksibel alderspensjon i folketrygden fra 2011 ved lov 11. desember 2009 nr. 112. Den langsiktige tilpasningen av etterlatteytelsene er foreløpig ikke utredet. Departementet har uttalt i Prop. 130 L (2010–2011) at det tas sikte på at utredningen settes i gang etter at Stortinget har tatt stilling til forslaget til ny uføretrygd.

2.3 Tilpasninger i tjenstepensjon og AFP

2.3.1 Ordinær offentlig tjenstepensjon og AFP i offentlig sektor

Alderspensjon og AFP fra offentlig tjenstepensjonsordning

I tariffoppgjøret våren 2009 ble det avtalt at dagens regler for offentlig tjenstepensjon (bruttoordningen) og AFP i offentlig sektor skal videreføres, men med nødvendige tilpasninger til de vedtatte endringene i folketrygden. For de lovfestede offentlige ordningene er avtalen fulgt opp med nødvendige lovvedtak 25. juni 2010, jf. Prop 107 L (2009–2010) og Innst. 360 L (2009–2010). Ved lov 25. juni 2010 nr. 28 om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse er gjeldende regler for AFP i statlig sektor videreført, men AFP skal fra 2011 reguleres etter de nye prinsippene for alderspensjon. Personer som velger å ta ut alderspensjon fra folketrygden før 67 år, kan ikke samtidig motta offentlig AFP. AFP-ordningen i statlig sektor er også regulert i hovedtariffavtalen i statlig sektor, jf. punkt 4.2 i gjeldende hovedtariffavtale. Avtalen fra tariffoppgjøret 2009 er også fulgt opp med nødvendige endringer i blant annet lov om Statens pensjonskasse, lov om pensjonsordning for sykepleiere og lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv., jf. endringslov 25. juni 2010 nr. 29. De aktuelle lovendringene trådte i kraft 1. januar 2011.

Pensjonsregelverket i kommunal sektor og i helseforetakene tilsvarende i all hovedsak regelverket i Statens pensjonskasse. I tariffoppgjøret våren 2010 ble det avtalt at regelverket for tjenstepensjon og AFP i kommunal sektor og helseforetak skal justeres tilsvarende endringene som er vedtatt i statlig sektor.

Endringslov 25. juni 2010 nr. 29 omfatter også nødvendige tilpasninger i samordningsloven (lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser) til innføring av levealdersjustering og fleksibelt uttak av alderspensjon i folketrygden. Disse endringene får virkning for alle tjenstepensjonsordninger som omfattes av samordningsloven, det vil si både de lovfestede ordningene i statlig sektor og de tariffestede ordningene i kommuner og helseforetak.

I de offentlige tjenstepensjonsordningene beregnes det først en brutto alderspensjon fra tjenstepensjonsordningen. For ordinær alderspensjon fra blant annet Statens pensjonskasse utgjør pensjonen ved full opptjeningsstid 66 prosent av pensjonsgrunnlaget, normalt sluttlønnen. Denne

bruttopenasjonen reduseres (samordnes) deretter med alderspensjon fra folketrygden. Som hovedregel skal det gjøres fradrag i tjenstepensjonen for hele tilleggspensjonen/særtillegget. Det gjelder likevel flere unntak fra hovedregelen. Fradraget for grunnpensjon er 75 prosent av folketrygdens grunnbeløp (G), mens faktisk grunnpensjon er minst 0,85 G. Systemet innebærer dermed at pensjonisten er garantert en samlet pensjon på minst 66 prosent av sluttlønnen (bruttogarantien) ved full opptjeningsstid, men på grunn av samordningsreglene vil pensjonisten alltid få noe mer enn bruttogarantien (de såkalte samordningsfordelene).

Endringene som er vedtatt med hensyn til levealdersjustering og samordning gjelder for de årskullene som omfattes av levealdersjusteringen i folketrygden, og får sin alderspensjon fra folketrygden i sin helhet opptjent og beregnet etter dagens regler. Det vil si at endringene får virkning for personer i 1943-kullet til og med 1953-kullet. Personer i 1943-kullet fyller 67 år i 2010. Dersom de tok ut alderspensjon i 2010, omfattes de ikke av lovendringene. De nye opptjenings- og beregningsreglene i folketrygden, som vil innføres gradvis fra og med 1954-årskullet, vil kreve ytterligere tilpasninger, blant annet i samordningsregelverket. Departementet varslet i Prop. 107 L (2009–2010) punkt 1.2 at forslag til nødvendige lovendringer vil bli fremmet senere.

De vedtatte lovendringene i lovfestet ordinær tjenstepensjon og samordningsloven innebærer at både alderspensjon fra offentlige tjenstepensjonsordninger (bruttopenasjonen) og samordningsfradraget for alderspensjon fra folketrygden skal levealdersjusteres ved bruk av forholdstallene i folketrygden. Levealdersjustering og samordning skal skje tidligst fra 67 år. Det vil si at for personer som kan ta ut tjenstepensjon før 67 år fordi stillingen har særaldersgrense, for eksempel 60 år, skal tjenstepensjonen ikke levealdersjusteres og samordnes med alderspensjon fra folketrygden før ved 67 år. I tilfeller der alderspensjon fra folketrygden er tatt ut tidligere enn 67 år, skal samordningen skje som om folketrygden var tatt ut ved 67 år. Brutto tjenstepensjon kan økes ved å arbeide etter 67 år, men ikke mer enn til en har kompensert for effekten av levealdersjusteringen, det vil si inntil pensjonen ved full opptjeningsstid utgjør 66 prosent av pensjonsgrunnlaget.

Lovendringene betyr at levealdersjusteringen gjennomføres på hele pensjonen for all opptjening, det vil si på samme måte som i folketrygden.

En individuell garanti for årskullene til og med 1958-kullet sikrer personer med full opptjening

(normalt 30 år) en pensjon på minst 66 prosent av pensjonsgrunnlaget ved 67 år. Det vil si at samlet pensjon fra folketrygden og tjenstepensjonsordningen etter levealdersjustering og samordning skal utgjøre minst 66 prosent av pensjonsgrunnlaget. Blir samlet pensjon lavere enn det garanterte nivået, skal det utbetales et garantitillegg fra tjenstepensjonsordningen som sikrer at samlet pensjon når det garanterte nivået. For personer med mindre enn full opptjeningstid skal den individuelle garantien gjelde forholdsmessig. Garantien er en oppfølging av avtalen fra tariffoppgjøret i 2009 og gjelder som nevnt for årskullene til og med 1958-kullet. Den sikrer at grunnlovsvernet for opptjente rettigheter er ivaretatt, jf. nærmere omtale i Prop. 107 L (2009–2010) punkt 4.3. I nevnte proposisjon punkt 4.3.4 heter det for øvrig følgende om årskull fra og med 1959-kullet:

”For de første årskullene fra 1959-kullet som ikke omfattes av den individuelle garantien vil det bli foretatt en særskilt vurdering av behovet for eventuelle justeringer ut over det som følger av avtalen fra tariffoppgjøret i 2009.”

De vedtatte lovendringene innebærer videre at reguleringen av offentlige tjenstepensjoner endres. Alderspensjon og AFP under utbetaling skal reguleres med lønnsveksten og deretter fratrekkes 0,75 prosent. Oppsatte rettigheter, det vil si pensjonsrettigheter for personer som fratrer sin stilling uten rett til straks å få pensjon, skal reguleres med lønnsveksten fram til uttakstidspunktet. For medlemmer som har mottatt alderspensjon etter særaldersgrense eller AFP før 67 år, skal pensjonsgrunnlaget omregnes ved 67 år ved at det oppreguleres med lønnsveksten fra fratrekkesalderen til 67 år. Uføre- og etterlattepensjon skal reguleres med lønnsveksten fram til 67 år. Etter fylte 67 år reguleres disse pensjonene med lønnsveksten og fratrekkes deretter 0,75 prosent.

Uførepensjon fra offentlig tjenstepensjonsordning

Uførepensjon fra offentlig tjenstepensjonsordning beregnes som en bruttopensjon som samordnes med folketrygdens ytelser. Bruttopensjonen utgjør 66 prosent av pensjonsgrunnlaget ved full opptjeningstid på 30 år. Pensjonsgrunnlaget begrenses til 12 ganger folketrygdens grunnbeløp. Pensjonen reduseres når uføregraden er mindre enn 100 prosent og når uførepensjonering skjer fra deltidsstilling. For den som blir ufør fra medlemsberettiget stilling, medregnes tiden fra uføretidspunktet til aldersgrensen som pensjons-

givende tjenestetid. Uførepensjon fra de offentlige tjenstepensjonsordningene ytes fram til aldersgrensen i ordningene som for de fleste er 70 år.

Som nevnt i punkt 2.2.2 har regjeringen nylig fremmet forslag til ny uføretrygd og alderspensjon til uføre i folketrygden, jf. Prop. 130 L (2010–2011). Det framgår av proposisjonen at regjeringen vil invitere organisasjonene til en prosess om utformingen av uføreytelsen i de offentlige tjenstepensjonsordningene etter at lovforslaget til ny uføretrygd i folketrygden og alderspensjon til uføre er behandlet i Stortinget.

2.3.2 Offentlig tjenstepensjon for særskilte grupper

Ved lov 17. desember 2010 nr. 78 og 79 ble dagens pensjonsordninger for stortingsrepresentanter, regjeringsmedlemmer, høyesterettsdommere, Sivilombudsmannen, Riksrevisor og enkelte andre lovfestede tjenstepensjonsordninger tilpasset endringene i folketrygden og ordinær offentlig tjenstepensjon fra 1. januar 2011. Samtidig ble det vedtatt å avvikle dagens særordninger for høyesterettsdommere mv.

I de aktuelle pensjonsordningene er det innført levealdersjustering og en individuell garanti som tilsvarer garantien som er innført i Statens pensjonskasse. Det er også innført nye reguleringsbestemmelser for pensjon under opptjening og under utbetaling som tilsvarer reguleringsbestemmelsene i folketrygden og i de ordinære offentlige tjenstepensjonsordningene.

2.3.3 Tjenstepensjon i privat sektor

Ved lov 17. desember 2010 nr. 83 vedtok Stortinget tilpasninger i de skattebegunstigede private tjenstepensjonsordningene og individuelle pensjonsordninger til de nye reglene om fleksibel alderspensjon.

Tilpasningene innebærer at det langt på vei innføres samme fleksibilitet i disse pensjonsordningene fra 62 år som i folketrygden, men med visse begrensninger i muligheten til å gjøre endringer fra uttaket er oppstartet og fram til 67 år. Pensjon og arbeidsinntekt kan kombineres på samme måte som i folketrygden, og arbeidsgiveren kan ikke kreve at arbeidstakere trapper ned eller slutter i arbeid ved uttak av tjenstepensjon. Ved tidlig uttak av pensjon må imidlertid pensjonen uansett løpe fram til 77 år.

Banklovkommisjonen vil i en egen utredning komme med forslag til ytterligere tilpasninger i de skattebegunstigede private tjenstepensjonsord-

ningene, herunder tilpasning til ny opptjeningsmodell for alderspensjon fra folketrygden. Etter at denne utredningen er lagt fram og vært på høring, vil Finansdepartementet komme tilbake med et lovforslag.

2.3.4 Ny AFP i privat sektor

Partene i arbeidslivet i privat sektor inngikk i forbindelse med tariffoppgjøret i 2008 en avtale om en ny avtalefestet pensjon tilpasset den nye alderspensjonen i folketrygden. Ny AFP gjelder for personer som tar ut AFP fra 2011 eller senere. De nærmere reglene følger av lov 19. februar 2010 nr. 5 om statstilskott til arbeidstakere som tar ut avta-

lefestet pensjon i privat sektor (AFP-tilskottsløven).

Ny AFP utgjør et livsvarig tillegg til fleksibel alderspensjon fra folketrygden og beregnes ut fra arbeidstakerens pensjonsgivende inntekt fram til 62 år. Opptjeningsreglene for ny AFP bygger ellers på de nye opptjeningsreglene for inntektspensjon i folketrygdens alderspensjon.

På samme måte som fleksibel alderspensjon utmåles AFP med sikte på at samlet utbetaling i perioden som pensjonist skal være uavhengig av den alderen pensjonen tas ut fra (nøytralt uttak). Den årlige pensjonen blir dermed høyere desto senere AFP tas ut. Ny AFP kan kombineres med arbeidsinntekt uten at pensjonen avkortes.

3 Dagens pensjonsordninger for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer

3.1 Innledning

I dette kapitlet gis det en oversikt over regelverket for pensjonsordningene for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer. Stortingsrepresentantenes rett til tjenestepensjon er regulert i lov 12. juni 1981 nr. 61 om pensjonsordning for stortingsrepresentanter (heretter kalt stortingspensjonsloven). Loven er en videreføring av lov 15. desember 1950 nr. 10 som etablerte en egen pensjonsordning for stortingsrepresentanter fra 1. januar 1951. Regjeringsmedlemmenes rett til tjenestepensjon er regulert i lov 14. desember 1951 nr. 11 om pensjonsordning for statsråder (heretter kalt statsrådspensjonsloven). Pensjonsordningene yter alderspensjon, uførepensjon, enke- og enke-mannspensjon og barnepensjon. Stortingspensjonsloven har også regler om ventegodtgjørelse.

Den någjeldende stortingspensjonsloven fra 1981 videreførte stort sett loven fra 1950. Retten til å ta ut alderspensjon ble imidlertid utvidet ved at man innførte den såkalte 75-årsregelen som åpner for rett til alderspensjon når summen av alder og tid på Stortinget er 75 år eller mer.

Stortingspensjonsloven og statsrådspensjonsloven ble sist endret ved lov 17. desember 2010 nr. 78. På samme måte som i folketrygden og de ordinære offentlige tjenestepensjonsordningene ble det innført levealdersjustering og ny regulering fra 1. januar 2011.

Visse sider ved stortingspensjonsordningen har vært gjenstand for vurdering i de senere år, blant annet har Riksrevisjonen i en rapport av 25. juni 2008 til Stortingets pensjonsstyre vurdert praktiseringen av pensjonsordningen. Videre har et utvalg nedsatt av Stortingets presidentskap (Kjønstadutvalget) som avga sin rapport 8. januar 2009 pekt på uklare forhold ved praktiseringen av 75-årsregelen, og tilrådd at regelverket blir gjort klarere.

3.2 Pensjonsordningen for stortingsrepresentanter

3.2.1 Omfang

Stortingspensjonsordningen omfatter stortingsrepresentanter og deres etterlatte, jf. stortingspensjonsloven § 1. Som stortingsrepresentant regnes også vararepresentanter for den tid de møter i Stortinget. Stortingsrepresentanter som også har vært regjeringsmedlemmer, kan i visse tilfeller få statsrådstid medregnet i stortingspensjonsordningen, se omtale av § 2 tredje ledd nedenfor. Ansvaret for praktiseringen av ordningen ble overført fra Stortinget til Statens pensjonskasse ved lov 6. mars 2009 nr. 15.

3.2.2 Alderspensjon

Det er et vilkår for å få rett til alderspensjon at vedkommende har minst 3 års opptjeningstid i ordningen. Dette følger av stortingspensjonsloven § 2 hvor det fremgår at en person som har deltatt i minst tre ordentlige Storting (dvs. stortingssesjoner) har rett til alderspensjon. Det er tilstrekkelig at vedkommende har fungert som representant i minst seks måneder i hver sesjon for at sesjonen skal regnes som ett års opptjeningstid. Det skal ikke gjøres fradrag for sykdom eller offentlig oppdrag eller annet fravær inntil en måned i samlingstiden.

For vararepresentanter som har deltatt i ulike sesjoner, beregnes opptjeningstiden etter § 2 andre ledd ved at funksjonstiden legges sammen slik at hver sjettede måned regnes som deltakelse i en sesjon, dvs. gir ett års opptjeningstid i ordningen.

Dersom minstekravet til 3 års opptjeningstid for rett til pensjon ikke er oppfylt, kan opptjeningstiden på visse vilkår likevel gi pensjonsrett når en person har vært medlem i en offentlig tjenestepensjonsordning som omfattes av samordningsloven (lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser), herunder pensjonsord-

ningen for statsråder. Det vises til omtale under punkt 3.5.2.

Full alderspensjon gis etter 12 års opptjenings-
tid (12 ordentlige Storting) og utgjør 66 prosent
av pensjonsgrunnlaget, jf. § 4 andre ledd. Er opp-
tjeningstiden kortere, skal pensjonen reduseres
forholdsmessig. Når vervet fratres med rett til
pensjon, er pensjonsgrunnlaget den årlige brutto-
godtgjørelsen for stortingsrepresentanter som
gjelder på fratredelsestidspunktet. Dersom vervet
fratres uten rett til pensjon (oppsett pensjonsrett),
skal pensjonsgrunnlaget settes til årlig brutto-
godtgjørelse på fratredelsestidspunktet og regule-
res fram til pensjonen tas ut, se nedenfor. Bestem-
melser om pensjonsgrunnlag ble innført i stor-
tingspensjonsordningen ved lov 17. desember
2010 nr. 78 med virkning fra 1. januar 2011. For
pensjoner som var under utbetaling per 1. januar
2011, ble det fastsatt et pensjonsgrunnlag ut fra
gjeldende godtgjørelse per denne datoen. Pen-
sjonsgrunnlag for dem som hadde fratrådt vervet
før 1. januar 2011 uten å ta ut pensjon, ble fastsatt
på tilsvarende måte.

Alderspensjonen skal samordnes med andre
pensjoner og trygdeytelser pensjonisten har rett
til og som omfattes av samordningsloven, blant
annet pensjon fra andre offentlige tjenstepen-
sjonsordninger og ytelser fra folketrygden, se
nærmere omtale under punkt 3.5.

Pensjonsalderen i stortingspensjonsordningen
er 65 år, jf. loven § 2 fjerde ledd første punktum.
Alderspensjonen kan på visse vilkår tas ut før 65
år når summen av alder og opptjenings-
tid er 75 år (75-årsregelen), jf. loven § 2 fjerde ledd andre
punktum. Den som for eksempel har 11 års opp-
tjenings-
tid, vil kunne ta ut pensjonen fra fylte 64
år, og den som har 16 års opptjenings-
tid (4 stor-
tingsperioder), vil kunne ta ut pensjonen allerede
fra 59 år.

Personer som er innvalgt på Stortinget, kan bli
utnevnt til medlem av regjeringen. For det tilfellet
bestemmer stortingspensjonsloven § 2 tredje
ledd:

”Den tid en stortingsrepresentant måtte ha
vært medlem av Regjeringen medregnes bare
som pensjongivende hvis tiden ikke også er
pensjongivende etter lov om pensjonsordning
for statsråder”.

I praksis blir all tid en tidligere stortingsrepresen-
tant har vært medlem av regjeringen regnet som
opptjenings-
tid ved anvendelsen av 75-årsregelen i
stortingspensjonsloven. Dette gjelder uansett om
vedkommende var valgt inn på Stortinget i tids-

rommet som regjeringsmedlem. Tiden som regje-
ringsmedlem blir også regnet med ved beregnin-
gen av selve pensjonen når det tas ut pensjon etter
75-årsregelen. Når pensjonen tas ut etter fylte 65
år, regnes tid som regjeringsmedlem bare med i
pensjonsberegningen dersom den ikke kvalifise-
rer for pensjon etter pensjonsordningen for stats-
råder. Etter Kjønsstadutvalgets vurdering går prak-
sisen som er fulgt ved medregning av statsråd-
stid i stortingspensjonsordningen lenger enn det som
følger av en fortolkning av § 2 tredje ledd, se ned-
enfor under punkt 7.4.2.

Kjønsstadutvalget anbefalte i sin rapport at
dette spørsmålet ble utredet ved Stortingets kon-
stitusjonelle kontor. Etter å ha vurdert spørsmålet
konkluderte det konstitusjonelle kontoret at prak-
sisen som har vært fulgt når det gjelder å likestille
statsråd-
stid med stortings-
tid etter pensjons-
ordningen for stortings-
representanter, har et rett-
messig, dvs. juridisk holdbart grunnlag, basert på
sedvanerettsdannelse.

I tråd med dette fattet Stortingets president-
skap 29. januar 2009 følgende vedtak:

”1. Presidentskapet slutter seg til at de seks
pensjonistene som er berørt av problemstillin-
gen om hvorvidt regjeringstid skal medregnes
som opptjenings-
tid etter 75-årsregelen, rett-
messig har mottatt pensjon fra Pensjonsordnin-
gen for stortings-
representanter. De seks pen-
sjonistene tilskrives i samsvar med det frem-
lagte utkast.

2. Den praksis som har vært fulgt, opprett-
holdes for fremtidige tilsvarende søknader så
lenge lovgrunnlaget ikke blir endret.”

Retten til å ta ut pensjon etter 75-årsregelen gjel-
der ikke dersom vedkommende har eller får til-
svarende inntektsgivende arbeid, jf. loven § 2
fjerde ledd tredje punktum. Det er en fast praksis
at begrensningen inntreffer når arbeidsinntekten
minst er lik full alderspensjon. Dersom inntekten
overstiger grensen, faller pensjonen bort i sin hel-
het. Full årlig pensjon er 495 594 kroner fra 1. mai
2011. Dette er dermed et fribeløp som pensjonis-
ten kan tjene uten at pensjonen berøres. Det får
stor effekt å overstige fribeløpet, selv med et lite
beløp. Hvilke inntekter som skal regnes med, får
dermed stor betydning.

Det er bare inntekter som vedkommende fak-
tisk har, som skal regnes med. Det er dermed vid
adgang til å kombinere arbeid og pensjon så lenge
inntekten ikke overstiger grensen. Vilkåret om at
man ikke kan ha tilsvarende inntektsgivende
arbeid, reiser flere tolknings-
spørsmål som ikke er

avklart i lovteksten eller forarbeidene, se omtale under punkt 7.4.3 nedenfor.

Det kan ikke gis pensjon til den som fortsatt er medlem av Stortinget eller Regjeringen, eller er tilsatt i offentlig eller kommunal tjeneste i hovedstilling. Denne bortfallsregelen gjelder generelt ved uttak av alderspensjon. Spørsmålet om hva som skal regnes som hovedstilling, er omtalt av Kjønsstadutvalget. I praksis har en stillingsandel på rundt 2/3 blitt regnet som hovedstilling. Vi viser til nærmere drøfting under punkt 7.6.

Reglene om beregning og regulering av pensjonene ble fra 1. januar 2011 tilpasset endringene i folketrygdens alderspensjon og ordinære offentlige tjenstepensjoner, jf. lov 17. desember 2010 nr. 78, Prop. 19 L (2010–2011) og Innst. 146 L (2010–2011). Det ble blant annet innført levealdersjustering av pensjonene og ny regulering. Tidligere ble alderspensjonene utmålt som en andel av den til enhver tid gjeldende godtgjørelsen for stortingsrepresentanter. Dette innebar at pensjonene ble regulert med lønnsveksten for stortingsrepresentantene.

Regler om levealdersjustering og en individuell garanti for opptjente rettigheter som omfatter årskull til og med 1958-kullet, tilsvarer reglene som gjelder for ordinære offentlige tjenstepensjonsordninger, jf. loven §§ 4 a og 4 b. Levealdersjustering innebærer at den enkeltes pensjon ved en gitt uttaksalder blir justert for endringer i befolkningens levealder. Det følger av § 4 a at alderspensjonen til stortingsrepresentanter skal levealdersjusteres ved at den divideres på et forholdstall. Forholdstallet fastsettes av Arbeids- og velferdsdirektoratet for årskull fra og med 1943-kullet, jf. folketrygdloven §§ 19-6 og 19-7. Forholdstallene for et gitt årskull fastsettes i utgangspunktet på grunnlag av dødelighetsstatistikk for eldre årskull. Levealdersjusteringen fases imidlertid gradvis inn slik at årskullene 1943-1949 i praksis skjermes for den fulle effekten av levealdersjusteringen. Skjermingen får deretter gradvis mindre effekt for årskullene 1950-1958. Skjermingen gjennomføres ved at forholdstallene fastsettes slik at veksten i forholdstallene fra et årskull til et annet begrenses. Levealdersjusteringen skjer tidligst fra 67 år, uansett om alderspensjonen er tatt ut tidligere. Tilsvarende er det først fra 67 år at det foretas samordning med alderspensjon fra folketrygden. Også samordningsfradragene skal divideres på det aktuelle forholdstallet etter reglene i samordningsloven § 24 nr.1. Dersom pensjonen først tas ut etter fylte 67 år, vil dette kompensere for levealdersjusteringen, jf. reglene i § 4 a fjerde ledd.

Bestemmelsene om levealdersjustering gjennomføres for årskull fra og med 1943-kullet. De nye opptjenings- og beregningsreglene i folketrygden, som innføres gradvis fra og med 1954-årskullet, vil kreve ytterligere tilpasninger i blant annet samordningsregelverket.

Etter § 4 b skal de som 1. januar 2011 hadde 15 år eller mindre igjen til fylte 67 år, dvs. årskull til og med 1958-kullet, ha et garantert pensjonsnivå. Garantien anvendes tidligst ved 67 år, dvs. den alderen pensjonen skal levealdersjusteres og samordnes med folketrygden. Garantien sikrer at samlet pensjon etter levealdersjustering og samordning er 66 prosent av pensjonsgrunnlaget ved full opptjeningstid, dvs. 12 år. For stortingsrepresentanter som har mindre enn 12 års opptjeningstid, utgjør det garanterte pensjonsnivået et forholdsmessig beløp. Dersom samlet pensjon kommer under det garanterte nivået, skal det utbetales et garantitillegg slik at samlet pensjon kommer opp på det garanterte nivået.

Levealdersjustering av offentlig tjenstepensjon og tilpasning til fleksibel alderspensjon fra folketrygden er nærmere beskrevet i Prop. 107 L (2009–2010) kapittel 4. For stortingspensjonsordningen vises det dessuten til Prop. 19 L (2010–2011) punkt 6.3.

Dersom pensjonisten forsørger barn under 18 år, gis det barnetillegg på 10 prosent av pensjonen etter levealdersjustering for hvert barn. Alderspensjonen med barnetillegg må likevel ikke overstige 90 prosent av pensjonsgrunnlaget etter levealdersjustering når pensjonen er beregnet av full tjenestetid. Begrensningen reduseres tilsvarende dersom pensjonen er beregnet etter redusert tjenestetid. Maksimalgrensen på 90 prosent ble innført fra 1. januar 2011 og svarer til maksimalgrensen i lov om Statens pensjonskasse.

3.2.3 Uførepensjon

Rett til uførepensjon etter stortingspensjonsloven § 5 har den som fyller vilkårene om opptjeningstid for rett til alderspensjon. I tillegg kreves det at vilkårene for å få uførepensjon fra folketrygden er oppfylt.

Uførepensjonen beregnes som alderspensjon for stortingsrepresentanter, men slik at pensjonen ikke skal levealdersjusteres, se loven § 5 andre ledd. Fast representant som blir ufør i valgperioden, får pensjonen beregnet på grunnlag av det antall Storting vedkommende ville deltatt i dersom han eller hun hadde fortsatt som fast representant inntil oppnådd pensjonsalder. Det samme gjelder for vararepresentant som blir ufør under

sin funksjonstid og har deltatt i Stortinget sammenhengende i minst seks måneder.

Tidligere representanter som har 3 års opptjening i pensjonsordningen, har en oppsatt pensjonsrett. Pensjonen beregnes på grunnlag av et oppregulert pensjonsgrunnlag fra tiden som stortingsrepresentant og opptjeningstiden i ordningen.

Uførepensjon går over til å bli alderspensjon når vilkårene for å få alderspensjon er oppfylt.

3.2.4 Etterlattepensjon

Etter stortingspensjonsloven § 6 gis det enke- og enkemannspensjon og barnepensjon etter reglene i lov om Statens pensjonskasse. Etter denne loven er etterlattepensjonene som utgangspunkt netto pensjonsytelser som ikke skal samordnes med ytelser fra folketrygden. Enke- og enkemannspensjonen utgjør ni prosent av avdødes pensjonsgrunnlag ved full opptjeningstid. Dette gjelder for etterlatte etter dem som ble medlemmer i Statens pensjonskasse 1. juli 2000 og senere. Det gjelder også i hovedsak når gjenlevende er født 1. juli 1950 eller senere.

Etterlatte etter dem som ble medlemmer i Statens pensjonskasse før 1. juli 2000, får en inntektsprøvd bruttopensjon når gjenlevende er født før 1. juli 1950. Pensjonen skal samordnes etter reglene i samordningsloven. Pensjonen utgjør før samordning 39,6 prosent av avdødes pensjonsgrunnlag ved full opptjeningstid og skal prøves mot den gjenlevendes faktiske eller forventede arbeidsinntekt og eventuell egen tjenestepensjon.

En særskilt gruppe etterlatte får bruttoberegnet etterlattepensjon (39,6 prosent av avdødes pensjonsgrunnlag) uten inntektsprøving. Det gjelder når gjenlevende er født før 1. januar 1955, og den avdøde ble medlem av Statens pensjonskasse første gang før 1. oktober 1976, og ekteskapet er inngått før 1. januar 2010.

Disse reglene i Statens pensjonskasse gjelder tilsvarende for stortingsrepresentanter som er omfattet av stortingspensjonsordningen. Etter stortingspensjonsloven gjelder imidlertid gunstigere opptjeningsregler. Det gis full etterlattepensjon når avdøde hadde en opptjeningstid på minst 12 år. Er opptjeningstiden kortere, skal pensjonen avkortes forholdsmessig. For representanter som dør mens de er innvalgt på Stortinget, skal pensjonen beregnes etter full tjenestetid.

Enke- og enkemannspensjonene er livsvarige, men opphører ved inngåelse av nytt ekteskap.

Barnepensjon er en nettoytelse og utgjør 15 prosent av avdødes pensjonsgrunnlag ved full

opptjeningstid. Barnepensjon utbetales til barnet fyller 20 år.

3.2.5 Ventegodtgjørelse

Stortingsrepresentanter som fratrer vervet uten å gå over i ny stilling og uten å fylle vilkårene for rett til alderspensjon etter stortingspensjonsloven § 2 eller uførepensjon etter § 5, vil kunne tilstå ventegodtgjørelse etter § 7 dersom aldersmessige eller andre hensyn tilsier det. Dagens ordning ble innført ved lov 4. juli 2003 nr. 71, og erstattet ventelønn. Forarbeider til lovendringen er dokument nr. 17 (2002–2003) og Innst. O. nr. 129 (2002–2003) fra Stortingets presidentskap. Ordningen med ventegodtgjørelse er ment å være en førtidspensjonsordning for representanter som faller ut av Stortinget uten å gjenoppta sitt tidligere yrke. Det beror på en konkret skjønnsmessig vurdering om ventegodtgjørelse skal tilstås. Godtgjørelsen kan tilstås med et beløp som ikke overstiger den alderspensjonen vedkommende ville vært berettiget til på grunnlag av opptjeningstiden i pensjonsordningen. I spesielle tilfeller kan Stortingets presidentskap tilstå høyere godtgjørelse opp til full alderspensjon. Saker om ventegodtgjørelse behandles av Stortingets presidentskap.

3.3 Pensjonsordningen for statsråder

3.3.1 Omfang

Statsrådspensjonsloven omfatter statsminister, statsråder og deres etterlatte, jf. loven § 1. Statens pensjonskasse administrerer pensjonsordningen.

3.3.2 Alderspensjon

En person som har vært regjeringsmedlem i minst 3 år, har rett til alderspensjon, jf. statsrådspensjonsloven § 2. Dersom et regjeringsmedlem mottar etterlønn, skal tiden regnes som pensjonsgivende. Også tid et regjeringsmedlem er ilagt karantene før overgang til ny stilling regnes som pensjonsgivende. Den som har vært regjeringsmedlem uten å fylle minstekravet på 3 år, kan likevel få rett til alderspensjon fra ordningen dersom han eller hun har vært medlem i en offentlig tjenestepensjonsordning som omfattes av samordningsloven, herunder pensjonsordningen for stortingsrepresentanter. Det vises til omtale under punkt 3.5.2.

Pensjonen beregnes etter fastsatte proSENTsatter av pensjonsgrunnlaget. Når stillingen som statsråd fratres med rett til pensjon, er pensjons-

grunnlaget den fastsatte årlige bruttogodtgjørelsen. Fratres stillingen tidligere, er pensjonsgrunnlaget den årlige bruttogodtgjørelsen på fratredestidspunktet. Pensjonsgrunnlaget vil da bli regulert fram til pensjonen tas ut, se punkt 3.4. For pensjoner som er under utbetaling 1. januar 2011, svarer pensjonsgrunnlaget 1. januar 2011 til den årlige fastsatte bruttogodtgjørelsen på dette tidspunktet. Pensjonsgrunnlaget for dem som hadde fratrådt vervet før 1. januar 2011 uten å ta ut pensjon, ble fastsatt på tilsvarende måte.

Pensjonen utgjør 42 prosent av pensjonsgrunnlaget ved 3 års opptjenings tid. For hvert år utover 3 år økes proSENTSatsen med fem prosentpoeng. Full alderspensjon oppnås etter seks års opptjenings tid, og utgjør 57 prosent av pensjonsgrunnlaget. Alderspensjonen (bruttopensjonen) skal etter bestemmelser i samordningsloven samordnes med eventuelle andre offentlige tjenstepensjoner en har rett til og ytelser fra folketrygden. Se nærmere omtale under punkt 3.5.

Pensjonsalderen i ordningen er 65 år. Det kan ikke ytes alderspensjon så lenge vedkommende er medlem av regjeringen eller Stortinget eller er tilsatt i offentlig eller kommunal tjeneste i hovedstilling. Det samme gjelder når vedkommende har heltidsstilling som kommunalt ombud.

I pensjonsordningen for regjeringsmedlemmer er det ikke noen 75-årsregel som gir rett til uttak av pensjon før fylte 65 år. Det er heller ingen ordning med ventegodtgjørelse.

På samme måte som i pensjonsordningen for stortingsrepresentanter, er det innført regler om levealdersjustering og garantert pensjonsnivå. Levealdersjustering innebærer at den enkeltes pensjon ved en gitt uttaksalder blir justert for endringer i befolkningens levealder. Levealdersjusteringen skjer tidligst fra 67 år. En individuell garanti gjelder for dem som 1. januar 2011 hadde 15 år eller mindre igjen til fylte 67 år, dvs. årskull til og med 1958-kullet, jfr. § 3b første ledd. Garantien anvendes tidligst ved 67 år når pensjonen skal levealdersjusteres og samordnes med folketrygden. Den sikrer at samlet pensjon etter levealdersjustering og samordning utgjør 42 prosent av pensjonsgrunnlaget ved 3 års tjenestetid. For hvert tjenestear utover 3, til og med 6 tjenestear, økes nevnte proSENTSats med 5. Dersom samlet pensjon kommer under det garanterte nivået, skal det utbetales et garantitillegg slik at samlet pensjon kommer opp på det garanterte nivået.

Levealdersjustering av offentlig tjenstepensjon og tilpasning til fleksibel alderspensjon fra folketrygden er nærmere beskrevet i Prop. 107 L (2009–2010) kapittel 4. For statsrådspensjonsord-

ningen vises det til Prop. 19 L (2010–2011) punkt 7.2.

Dersom pensjonisten forsørger barn under 18 år, gis det barnetillegg på 10 prosent av pensjonen etter levealdersjustering for hvert barn. Alderspensjonen med barnetillegg må likevel ikke overstige 90 prosent av pensjonsgrunnlaget etter levealdersjustering når pensjonen er beregnet av full tjenestetid. Begrensningen reduseres tilsvarende dersom pensjonen er beregnet etter redusert tjenestetid. Tillegget ytes til og med den måned hvori barnet fyller 18 år, eller i tilfelle ut måneden etter barnets død.

3.3.3 Uførepensjon

Den som er ufør på grunn av sykdom eller skade, har rett til uførepensjon fra statsrådspensjonsordningen. VilKårene for å fastslå uførhet følger reglene i lov om Statens pensjonskasse. For personer som sitter i regjeringen når rett til uførepensjon inntreffer, og har en tjenestetid på 3 år eller mindre, beregnes uførepensjonen som en alderspensjon etter 3 års opptjenings tid. Det vil si at uførepensjonen utgjør 42 prosent av pensjonsgrunnlaget for regjeringsmedlemmer. Er tjenestetiden lengre enn 3 år, øker pensjonsproSENTen som for alderspensjon. Det vil si at heller ikke uførepensjon gis for mer enn seks år, og den utgjør da 57 prosent av pensjonsgrunnlaget for regjeringsmedlemmer. Har vedkommende fratrådt før han eller hun blir ufør, skal uførepensjonen beregnes som den alderspensjon en vil få rett til. Pensjonen levealdersjusteres ikke slik alderspensjonen gjør. Den samordnes med blant annet folketrygdens ytelser etter reglene i lov om samordning av pensjons- og trygdeytelser.

Uførepensjonen går over til alderspensjon ved oppnådd pensjonsalder.

3.3.4 Etterlattepensjon

Gjenlevende ektefelle og barn har rett til etterlattepensjon etter loven § 4. Som i stortingspensjonsordningen ytes det både netto- og bruttoberegnete pensjoner. Avgrensningen følger lov om Statens pensjonskasse, se nærmere omtale under punkt 3.2.4.

Reglene for utmåling av etterlattepensjon i statsrådspensjonsordningen er tilpasset at ordningen ikke yter en alderspensjon på 66 prosent av pensjonsgrunnlaget, som i Statens pensjonskasse. Nettoberegnet etterlattepensjon utgjør ni prosent av pensjonsgrunnlaget multiplisert med en faktor

som utgjør forholdet mellom pensjonsprosenten og full pensjonsprosent (57 prosent).

Bruttoberegnet etterlattepensjon er 60 prosent av alderspensjonen som avdøde mottok, eller 60 prosent av en oppsatt alderspensjon. Pensjonen samordnes med annen tjenstepensjon og pensjon fra folketrygden etter reglene i samordningsloven. Pensjon etter bruttoordningen skal som utgangspunkt inntektsprøves mot den gjenlevenes faktiske eller forventede arbeidsinntekt og eventuell egen tjenstepensjon. Tilsvarende som i stortingsordningen, får en gruppe etterlatte bruttopensjoner som ikke inntektsprøves, se punkt 3.2.4.

Etterlattepensjonene er livsvarige, men opphører ved inngåelse av nytt ekteskap.

Barnepensjon er en nettoytelse og utgjør 15 prosent av avdødes pensjonsgrunnlag multiplisert med den samme faktoren som benyttes for å beregne etterlattepensjon. Barnepensjon utbetales til barnet fyller 20 år.

3.4 Regulering av pensjon og pensjonsgrunnlag

Bestemmelser om regulering av pensjon og pensjonsgrunnlag er fra 1. januar 2011 tilpasset reglene i folketrygden og de ordinære offentlige tjenstepensjonsordningene, se stortingspensjonsloven § 4c og statsrådspensjonsloven § 3c. Reguleringen skjer årlig fra 1. mai ved å benytte de reguleringsfaktorene Kongen fastsetter etter folketrygdloven § 19-14 åttende ledd.

Regulering av alderspensjoner under utbetaling skjer gjennom at pensjonsgrunnlaget reguleres i samsvar med lønnsveksten og deretter fratrekkes 0,75 prosent. Fratrekket på 0,75 prosent settes ned forholdsmessig ved første regulering dersom pensjonen er tatt ut i månedene juni til april.

Pensjonsgrunnlaget for uføre- og etterlattepensjoner under utbetaling reguleres i samsvar med lønnsveksten. Etter fylte 67 år reguleres pensjonsgrunnlaget for etterlattepensjonene som for alderspensjon, dvs. i samsvar med lønnsveksten og fratrekkes 0,75 prosent. Barnepensjoner reguleres med lønnsveksten.

På tilsvarende måte som for personer som har tatt ut alderspensjon fra en ordinær offentlig tjenstepensjon før 67 år, dvs. fra en særaldersgrense, får personer som mottar stortingspensjon eller statsrådspensjon omregnet pensjonsgrunnlaget fra måneden etter de fylte 67 år. Pensjons-

grunnlaget reguleres med lønnsveksten fra uttakstidspunktet og fram til omregningstidspunktet.

De som fratrer vervet som stortingsrepresentant eller stillingen som statsråd uten at det ytes pensjon, får fastsatt et pensjonsgrunnlag etter godtgjørelsen på fratredestidspunktet. På samme måte som for personer som har såkalt oppsatt pensjonsrett fra de ordinære offentlige tjenstepensjonsordningene, skal pensjonsgrunnlaget reguleres med lønnsveksten fram til tidspunktet det ytes pensjon.

3.5 Samordning

3.5.1 Innledning

Samordningsreglene bestemmer hvordan forskjellige pensjons- og trygdeytelser skal koordineres og tilpasses hverandre. De viktigste bestemmelsene finnes i samordningsloven (lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser), men det finnes også bestemmelser i regelverket for pensjonsordningene. Det er samordning etter samordningsloven som omtales her. Denne loven omfatter ytelser fra folketrygden, personskadetrygdene, de offentlige tjenstepensjonsordningene og ordninger som yter avtalefestet pensjon. Pensjoner fra private tjenstepensjonsordninger er såkalte nettoordninger og faller utenfor samordningsloven. Dersom en person har opptjent rett til både privat og offentlig tjenstepensjon, beregnes pensjonene uavhengig av hverandre. Ytelser fra personskadetrygdene (krigspensjon og pensjon etter loven om yrkesskadetrygd fra 1958 eller tidligere ulykkestrygdlovgivning) omfattes av samordningsloven. Disse lovene gjelder ytelser ved personskader som fant sted for mange år tilbake. Samordning med personskadetrygdene omtales ikke her.

Pensjonsordningene for stortingsrepresentanter og statsråder er offentlige tjenstepensjonsordninger. Samordningsloven har en bestemmelse som koordinerer retten til pensjon fra offentlige tjenstepensjonsordninger når bestemmelsene om minste opptjeningsstid ikke er oppfylt, se punkt 3.5.2. Samordningsloven har dessuten bestemmelser om hvordan pensjonene fra flere offentlige tjenstepensjonsordninger skal samordnes innbyrdes, og hvordan slike pensjoner skal samordnes med pensjon fra folketrygden og avtalefestet pensjon. En oversikt over hovedprinsippene i denne samordningen gis i punkt 3.5.3.

3.5.2 Sammenlegging av opptjeningstid

Tjenestepensjonsordningene som omfattes av samordningsloven har krav om minste opptjeningstid (tjenestetid) for å få rett til pensjon. I stortingspensjonsordningen og statsrådspensjonsordningen er minstekravet 3 år. I de ordinære offentlige tjenestepensjonsordningene kreves det minst 3 års opptjening for å få pensjonsrett dersom en slutter før pensjonsalderen.

En person kan ha vært medlem av flere tjenestepensjonsordninger uten å fylle minstekravet til opptjeningstid i én eller flere av dem. I verste fall kan en risikere å bli stående uten rett til tjenestepensjon. For å motvirke slike resultater bestemmer samordningsloven § 6 at en person som ikke fyller minstekravet til opptjeningstid i en tjenestepensjonsordning, likevel kan få rett til alderspensjon fra ordningen ved å legge sammen opptjeningstiden med opptjeningstid i andre tjenestepensjonsordninger som går inn under samordningsloven, og der en har

”nådd den fastsatte pensjonsalderen for rett til pensjon, eller hvor vedkommende oppbeholder pensjon fra en lavere alder.”

For å kunne få alderspensjon fra en tjenestepensjonsordning gjennom å legge sammen opptjeningstid kreves det at

- opptjeningstiden i tjenestepensjonsordningen er minst 1/10 av full opptjeningstid, og at
- summen av opptjeningstid i de aktuelle tjenestepensjonsordningene er høy nok til at minstekravet til opptjeningstid i tjenestepensjonsordningen er oppfylt.

Pensjonen beregnes på grunnlag av opptjeningstiden i ordningen. Bestemmelsen om sammenlegging av opptjeningstid har bare betydning for selve retten til å få alderspensjon. I stortingspensjonsordningen og statsrådspensjonsordningen er minstekravet til opptjeningstid 3 år, men det gis full pensjon etter opptjeningstid på henholdsvis 12 år og 6 år. Dette innebærer at kravet om å ha minst 1/10 av full opptjeningstid er henholdsvis 1,2 og 0,6 år.

For eksempel vil en person som har vært statsråd i 2 år, ikke fylle minstekravet til opptjeningstid i statsrådspensjonsordningen (3 år). Dersom vedkommende arbeider i Staten til fylte 67 år, og tar ut alderspensjon fra Statens pensjonskasse, vil sammenleggingsbestemmelsen komme til anvendelse og utløse rett til pensjon fra statsrådspensjonsordningen fra samme alder. Pensjonsalderen

i statsrådspensjonsordningen er 65 år, men sammenlegging vil først kunne skje fra 67 år når vedkommende pensjonerer seg i staten. Dersom den tidligere statsråden har hatt en stilling i staten med særaldersgrense 60 år (for eksempel som polititjenestemann), vil han allerede motta alderspensjon fra Statens pensjonskasse ved oppnådd pensjonsalder i statsrådspensjonsordningen, og få pensjon derfra fra 65 år. Alderspensjonen fra de to tjenestepensjonsordningene vil bli beregnet etter tjenestetiden i hver ordning og deretter samordnet innbyrdes, se punkt 3.5.3.

Når en person har vært både statsråd og stortingsrepresentant, kommer sammenleggingsbestemmelsen til anvendelse fra 65 år forutsatt at de øvrige vilkårene for å få pensjon er oppfylt, for eksempel at vedkommende ikke er i fullt arbeid i det offentlige. To år på Stortinget som blir avløst av to år som statsråd, vil gi pensjon fra begge ordningene fra 65 år beregnet etter opptjeningstiden i hver ordning.

3.5.3 Hovedprinsipper for samordning

Samordningsloven har regler om hvor mye samlet pensjon en person kan få samtidig fra to eller flere pensjonsordninger som går inn under samordningsloven. Reglene er dels utformet som takregler, det vil si at det settes et tak (pensjonsmaksimum) for hvor stor samlet pensjonsutbetaling fra flere pensjonsordninger skal være, dels som fradragsregler. Det siste gjelder for samordning med ytelser fra folketrygden der det skal beregnes samordningsfradrag for de forskjellige delene av folketrygden (grunnpensjon, tilleggspensjon osv.). Folketrygden omfatter hele befolkningen og ligger ”i bunnen” av pensjons- og trygdesystemet. Samordningsreglene er derfor utformet slik at pensjon fra folketrygden gis uten reduksjon når pensjonisten også har andre samordningspliktige pensjoner.

Dersom en person har pensjon fra flere offentlige tjenestepensjonsordninger, skal tjenestepensjonene først samordnes innbyrdes. Deretter samordnes tjenestepensjonene med andre pensjoner eller trygder som pensjonisten har og som omfattes av samordningsloven, herunder ytelser fra folketrygden. Reglene om samordning av flere tjenestepensjoner har i dag begrenset betydning fordi de fleste tjenestepensjonsordningene i offentlig sektor er omfattet av en avtale om overføring av pensjonsrettigheter. Overføringsavtalen innebærer blant annet at det bare ytes pensjon fra én tjenestepensjonsordning innenfor avtalesystemet. Utgiftene fordeles etter et internt oppgjør.

Pensjonsordningene for stortingsrepresentanter og statsråder omfattes imidlertid ikke av overføringsavtalen. Det vil si at reglene om samordning av pensjon fra flere tjenestepensjonsordninger kommer til anvendelse når en pensjonist har tjenestepensjon fra minst en av disse ordningene.

Etter samordningsloven er taket (pensjonsmaksimum) normalt fullt opptjent pensjon i den tjenestepensjonsordningen opptjeningen ble avsluttet i (siste ordning). Den pensjonen som er tjent opp først skal gis uten reduksjon. Dersom samlet tjenestepensjon overstiger pensjonsmaksimum, skal utbetalingen fra siste ordning reduseres med det overskytende beløpet. Dersom tidligere opptjent pensjon er større (av bedre kvalitet) enn om den var opptjent i siste ordning, skal differansen holdes utenfor samordningen.

For stortingspensjonsordningen og statsrådspensjonsordningen er det gitt særregler om samordningen ved forskrift. For det første skal disse pensjonsordningene alltid regnes som siste ordning ved samordning med pensjon fra andre tjenestepensjonsordninger. Det innebærer at det er pensjon fra disse ordningene som skal reduseres dersom samlet pensjon overstiger pensjonsmaksimum. Dersom en person har pensjon fra begge ordningene, skal statsrådspensjonsordningen regnes som siste ordning. For det andre skal pensjonsmaksimum fastsettes til høyeste pensjon i Statens pensjonskasse eller en annen pensjonsordning pensjonisten var medlem av. I praksis innebærer dette at pensjonsmaksimum ved samordning av pensjon fra stortingspensjonsordningen er 66 prosent av tolv ganger folketrygdens grunnbeløp, som er høyeste pensjon i Statens pensjonskasse. For statsrådspensjonsordningen er pensjonsmaksimum en fullt opptjent pensjon fra statsrådspensjonsordningen. Dersom samlet offentlig tjenestepensjon overstiger pensjonsmaksimum, reduseres pensjonen fra stortingspensjonsordningen, eventuelt statsrådspensjonsordningen, med det overskytende beløpet.

Reglene om samordning av pensjoner fra flere offentlige tjenestepensjonsordninger gjelder både for alderspensjoner, uførepensjoner og etterlattepensjoner.

Som nevnt over foretas samordningen av pensjon fra offentlige tjenestepensjonsordninger med pensjon fra folketrygden ved at det gjøres samordningsfradrag i tjenestepensjonen. Det innebærer at det er de offentlige tjenestepensjonene, herunder pensjoner fra stortingspensjonsordningen og statsrådspensjonsordningen, som i hovedsak bestemmer pensjonsnivået. I utgangspunktet gjelder samme regler for alderspensjon og uførepensjon.

Først beregnes brutto tjenestepensjon under hensyn til blant annet tjenestetid og pensjonsgrad. Som hovedregel skal det gjøres fradrag i tjenestepensjonen for hele tilleggspensjonen/særtillegget fra folketrygden. Det gjelder likevel flere unntak fra hovedregelen. Fradraget for grunnpensjonen utgjør 75 prosent av grunnbeløpet i folketrygden (G), mens faktisk grunnpensjon er minst 85 prosent av grunnbeløpet. Dagens regler innebærer dermed at pensjonisten er garantert en samlet pensjon som er høyere enn det brutto tjenestepensjon utgjør før samordning (de såkalte samordningsfordelene).

Reglene om samordning med alderspensjon fra folketrygden er fra 1. januar 2011 tilpasset innføringen av bl.a. fleksibel alderspensjon og levealdersjustering i folketrygden. Det er blant annet bestemt at samordningsfradragene i offentlig tjenestepensjon for alderspensjon fra folketrygden skal levealdersjusteres ved å benytte forholdstallene som fastsettes i folketrygden. Samordningen skal tidligst skje fra 67 år. Dette gjelder også for tjenestepensjoner med lavere pensjonsalder enn 67 år. Når alderspensjonen fra folketrygden tas ut før 67 år, skal samordningen skje som om folketrygden ble tatt ut ved 67 år. Det samme prinsippet gjelder etter 67 år dersom folketrygden tas ut før tjenestepensjonen. Samordningen skje som om folketrygden ble tatt ut samtidig med tjenestepensjonen.

Avtalefestet pensjon omfattes også av samordningsloven. Avtalefestet pensjon i offentlig sektor som ytes før 65 år, samordnes som pensjon fra folketrygden, det vil i praksis si som uførepensjon. Det samme gjelder gammel avtalefestet pensjon i privat sektor (dvs. etter overgangsordningen i AFP-tilskottsloven kapittel 4). Fra 65 år regnes avtalefestet pensjon i offentlig sektor som pensjon fra en tjenestepensjonsordning ved samordningen. Offentlig tjenestepensjon skal tidligst samordnes med ny avtalefestet pensjon i privat sektor (dvs. etter AFP-tilskottsloven kapittel 2, jf. kapittel 3) fra 67 år. Er det tatt ut avtalefestet pensjon tidligere, foretas samordningen som om pensjonen var tatt ut ved 67 år. Det er gitt overgangsregler som begrenser fradragene for årskull født før 1963.

Fordi alderspensjon fra folketrygden som hovedregel skal reguleres med lønnsveksten og deretter fratrekkes 0,75 prosent, er det bestemt i samordningsloven at også samordningsfradrag for alderspensjon fra folketrygden og ny AFP skal reguleres på denne måten.

Etterlattepensjoner (pensjoner til gjenlevende ektefelle og barn) fra de offentlige tjenestepen-

sjonsordningene som ytes som nettoppensjoner, utbetales uten noen form for samordning, bortsett fra de tilfellene der det foreligger rett til etterlattepensjon fra flere offentlige tjenstepensjonsordninger. Avhengig av den gjenlevendes alder og når den avdøde ble medlem i tjenstepensjonsordningen, ytes det fortsatt samordningspliktige bruttopensjoner fra tjenstepensjonsordningene til gjenlevende ektefeller. Samordningen med folketrygden foretas etter noe forskjellige regler alt

ettersom det dreier seg om en pensjon som skal behøvsprøves mot arbeidsinntekt eller ikke.

For øvrig omfattes flere av de offentlige tjenstepensjonsordningene, blant annet stortingspensjonsordningen og statsrådspensjonsordningen, av en forskrift som innebærer at en person som setter fram krav om ytelser fra ordningen, også må sette fram krav om tilsvarende ytelser fra folketrygden. Dersom alderspensjonen fra tjenstepensjonsordningen kan tas ut før 67 år, gjelder dette kravet først når pensjonisten fyller 67 år.

4 Hovedvalg for ny pensjonsordning

4.1 Innledning og sammendrag

I dette kapittelet drøftes noen hovedspørsmål ved den nye pensjonsordningen. I punkt 4.2 drøftes hvordan den nye alderspensjonen for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer skal utformes. Departementet foreslår at ordningen utformes slik at det tjenes opp en pensjonsbeholdning på samme måte som i ny alderspensjon i folketrygden. I punkt 4.3 foreslår departementet at innføringen av en ny nettoordning for uførepensjon utsettes til det er kjent hvordan uførepensjonsordningen i de ordinære offentlige tjenstepensjonsordningene tilpasses den nye uføretrygden i folketrygden. Inntil ny uføreordning for offentlig sektor er på plass, videreføres uføreordningen som en bruttoordning, men tilpasses reglene i Statens pensjonskasse. Videre foreslås det i punkt 4.3 at etterlattepensjon utformes som i Statens pensjonskasse. Punkt 4.4 omhandler virkningstidspunktet for opptjening av rettigheter i ny pensjonsordning og opphør av opptjening i dagens ordninger. Stortingsrepresentanter som var nye etter valget i 2009 er omfattet av et lovbestemt forbehold der det heter at ny lov om pensjonsrettigheter for stortingsrepresentanter skal kunne gjøres gjeldende fra 1. oktober 2009. Tilsvarende er forutsatt for øvrige stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer uten at dette er regulert i lov. Spørsmålet om iverksettingstidspunkt for opptjening i den nye ordningen er vurdert av Justisdepartementets lovavdeling, som har kommet til at iverksettelsestidspunktet for de som har opptjent rett til pensjon etter gjeldende regler bør settes til lovens ikrafttredelsestidspunkt. Det vil si at disse skal opptjene rett til pensjon etter nåværende regler fram til dette tidspunktet.

4.2 Utforming av alderspensjon

Det følger av føringene fra Stortinget at ny alderspensjon for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer skal være en nettoordning. Pensjonen skal ikke samordnes med pensjoner fra folketrygden eller pensjoner fra andre tjenstepen-

sjonsordninger. Pensjonsordningen skal bygge på de samme prinsippene som folketrygden med alleårsopptjening, fleksibelt uttak, levealdersjustering og ny regulering. Alle år på Stortinget eller som regjeringsmedlem skal gi pensjonsopptjening. Videre skal den enkelte fritt kunne kombinere uttak av alderspensjon og arbeid uten at pensjonen avkortes. Blant annet skal en kunne motta pensjon fra den nye pensjonsordningen samtidig som en sitter på Stortinget eller i regjeringen og dermed tjener opp nye pensjonsrettigheter. Tilsvarende gjelder i folketrygdens alderspensjon.

Den nye alderspensjonen med alleårsopptjening, levealdersjustering og fleksibelt uttak kan utformes på to ulike måter. Den ene måten innebærer at det beregnes en årlig pensjon på grunnlag av opptjeningen i ordningen. Deretter korrigeres pensjonen for uttaksalder og levealdersjusteres ved å dele på et forholdstall. Den andre måten å utforme ordningen på innebærer at den enkelte som yrkesaktiv hvert år bygger opp pensjonsrettigheter i form av en pensjonsbeholdning. Ved pensjonering omregnes pensjonsbeholdningen til en årlig pensjon ved at den deles på et delingstall.

Det følger ikke direkte av Stortingets føringer hvordan den nye pensjonsordningen skal utformes. En utforming med pensjonsbeholdning og delingstall vil svare til utformingen av ny alderspensjon i folketrygden. Hensynet til sammenhengen i pensjonssystemet kan tilsi at man velger å utforme pensjonsordningen slik at rettigheter tjenes opp gjennom en beholdning.

Departementet mener det vil være klart mest framtidsrettet å utforme den nye pensjonsordningen for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer etter de samme prinsippene som i ny alderspensjon i folketrygden, det vil si at det bygges opp en pensjonsbeholdning. Departementet mener videre at en slik utforming bør gjøres gjeldende for all opptjening i den nye ordningen. Valg av utforming har ingen betydning for nivået på den årlige pensjonen.

Departementet foreslår på denne bakgrunn at den nye pensjonsordningen for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer utformes slik at det tjenes opp en pensjonsbeholdning som deles

på et delingstall når pensjonen tas ut. Pensjonsbeholdningen skal tilsvare summen av pensjonsopptjeningen for den tid en er medlem av pensjonsordningen.

Det er redegjort for departementets forslag til ny alderspensjon for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer i kapittel 6.

4.3 Utforming av uførepensjon og etterlattepensjon

4.3.1 Utforming av uførepensjon

Dagens uførepensjonsordninger for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer er bruttopensjonsordninger på samme måte som uføreordningen i ordinær offentlig tjenestepensjon. Det gjelder enkelte særskilte regler, blant annet er kravet til full opptjeningsstid kortere enn for offentlig tjenestepensjon. I punkt 3.2.3 og 3.3.3 redegjøres det for ordningene. I Pensjonsutvalgets innstilling, Dokument nr. 19 (2008–2009), som Stortinget viser til i anmodningsvedtaket av 10. desember 2009, foreslås det å innføre en ny netto uførepensjon fra samme tidspunkt som det innføres en ny alderspensjon. Pensjonen skal ikke samordnes med andre pensjonsytelser. Ordningen skal sikte mot et ytelsesnivå på 66 prosent av pensjonsgrunnlaget med fradrag for en antatt uføreytelse fra folketrygden. Det er også gitt føringer for blant annet nedre uføregrad, maksimalt pensjonsgrunnlag, regulering og barnetillegg, se nærmere punkt 1.2.

Ved fastsetting av pensjonsprosenten i en ordning bygd på de prinsipper som Pensjonsutvalget har lagt til grunn, skal det tas hensyn til en antatt uføreytelse fra folketrygden. Hvilken ytelse som gis fra folketrygden, er derfor et vesentlig element i utformingen av den nye ordningen.

Uføreordningen i folketrygden er for tiden under revisjon, blant annet fordi folketrygdens alderspensjon er lagt om gjennom pensjonsreformen. I dag gir folketrygden en uførepensjon som normalt tilsvarende den alderspensjonen som en ville fått ved å stå i arbeid til 67 år. Departementet la 27. mai 2011 fram Prop. 130 L (2010–2011) Endringer i folketrygden (ny uføretrygd og alderspensjon til uføre). Forslaget innebærer at uføreytelsen i folketrygden ikke lenger skal beregnes som en pensjon. Istedenfor foreslås det å innføre en uføretrygd som skal være en kompensasjon for tap av inntekt målt ved inntekten de siste årene før uførheten oppstår. Det foreslås at uføretrygden som hovedregel skal utmåles som 66 prosent av tidligere inntekt begrenset til seks ganger folke-

trygdens grunnbeløp. Det framgår av proposisjonen at det tas sikte på at de foreslåtte lovendringene skal tre i kraft i 2015. Fram til den nye uføretrygden er på plass beholdes dagens uførepensjonsordning.

Parallelt med at det er foreslått at uføreytelsen i folketrygden skal legges om, er skattereglene for personer som vil få uføretrygd under vurdering. Med en kompensasjonsgrad på 66 prosent vil uføretrygden gjennomgående gi en høyere ytelse før skatt enn dagens uførepensjon. Det framgår av Prop. 130 L (2010–2011) at det er en klar forutsetning for å innføre en kompensasjonsgrad på 66 prosent at skattereglene endres slik at uføretrygden skattlegges etter reglene for lønnsinntekt. Dette vil isolert sett gi en høyere skatt for uførepensjonister enn etter dagens regler. Samlet vil uføreytelsen etter skatt bli om lag som i dag. I Prop. 130 L (2010–2011) legger departementet opp til at den nye uføreytelsen skattlegges etter reglene for lønnsinntekt. Det uttales i proposisjonen punkt 7.2.5:

”Finansdepartementet vil legge fram forslag til endringer i skatteloven i tråd med dette, slik at disse endringene trer i kraft samtidig med at ny uføretrygd innføres.”

Videre er det i Prop. 130 L (2010–2011) forutsatt at reglene for uførepensjon i offentlig tjenestepensjon tilpasses den nye uføretrygden i folketrygden. Tjenestepensjonene sikrer at samlet tjenestepensjon og folketrygd etter samordning er 66 pst. av pensjonsgrunnlaget ved full opptjening. Forslaget om økning av uføreytelse fra folketrygden vil i utgangspunktet føre til en tilsvarende reduksjon i utbetalingen fra de offentlige tjenestepensjonsordningene. Uføre i offentlig sektor vil få en samlet uføreytelse før skatt på om lag samme nivå som i dag. Når skattenivået økes, vil imidlertid pensjon etter skatt bli lavere enn i dag dersom de offentlige ordningene ikke tilpasses de foreslåtte endringene i folketrygden. I Prop. 130 L (2010–2011) er det uttalt i punkt 6.6:

”Departementet mener uføreytelsen til offentlig ansatte ikke skal svekkes på grunn av endringene i folketrygdens uføreytelse. Regjeringen legger derfor til grunn at offentlig ansattes uføreytelse, i forbindelse med uførereformen, må økes så mye at skatteomleggingen ikke fører til redusert kjøpekraft for offentlig ansatte. På dette grunnlaget vil Regjeringen invitere organisasjonene til en prosess om utformingen av uføreytelsen i de offentlige tje-

nestepensjonsordningene etter at lovforslaget til ny uføretrygd i folketrygden og alderspensjon til uføre er behandlet i Stortinget. Utgangspunktet for tilpasningen bør etter departementets syn, være at uføreytelsen i tjenstepensjonsordningen utformes som direkte tillegg til uføretrygden fra folketrygden. Det legges også opp til at heller ikke de som mottar uføreytelse fra tjenstepensjonsordningene uten å ha rett til ytelser fra folketrygden, skal få redusert kjøpekraft som følge av skatteomleggingen.”

Da Pensjonsutvalget foreslo å innføre en ny netto uførepensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer som siktet mot et samlet ytelsesnivå på 66 pst. av pensjonsgrunnlaget, var det uklart hva som ville skje med uføreytelsen i folketrygden og skattereglene for uføreytelser. Det foreligger nå et forslag til endret uføreytelse i folketrygden. Etter at Stortinget har behandlet forslaget om endringer i folketrygden, legges det som nevnt i det siterte over opp til en prosess om utforming av reglene for uførepensjon i offentlig tjenstepensjonsordning. Departementet mener at en oppfølging av Pensjonsutvalgets forslag nå vil gjøre det nødvendig med en vurdering av uføreordningen allerede om få år dersom forslaget om ny uføretrygd i folketrygden innføres. Departementet mener det er lite hensiktsmessig å fremme forslag om en ny netto uførepensjonsordning nå når den trolig vil gjelde i svært kort tid, og få virkning for få eller ingen personer.

Etter departementets syn bør utformingen av den nye uførepensjonen for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer ses i sammenheng med hvordan reglene for uførepensjon i ordinær offentlig tjenstepensjonsordning tilpasses den nye uføretrygden.

Departementet foreslår at dagens uføreordninger videreføres inntil videre som en bruttoordning, og at innføring av en ny netto uførepensjonsordning utsettes til det er kjent hvordan uførepensjonsordningen i de ordinære offentlige tjenstepensjonsordningene tilpasses den nye uføretrygden i folketrygden. Departementet foreslår som en midlertidig løsning at stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer får rett til uførepensjon etter mønster av uføreordningen i Statens pensjonskasse. For å sikre at opptjente rettigheter i dagens ordninger beholdes, foreslås det enkelte tilpasninger for de som har rettigheter etter gjeldende regler. Det er redegjort for departementets forslag i kapittel 9.

4.3.2 Utforming av etterlattepensjon

Dagens etterlattepensjonsordninger for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer er i hovedsak nettoordninger på samme måte som andre offentlige tjenstepensjonsordninger. Det gjelder enkelte særskilte regler, blant annet er kravet til full opptjenings tid kortere enn for ordinær offentlig tjenstepensjon. Avhengig av den gjenlevendes alder og når den avdøde ble medlem i tjenstepensjonsordningen, ytes det i en overgangstid også samordningspliktige bruttopensjoner, se nærmere punkt 3.2.4 og 3.3.4 over.

Pensjonsutvalget foreslår at

”samtlige grupper mandatet omfatter, i all hovedsak følger de til enhver tid gjeldende regler om netto etterlattepensjon i henhold til lov om Statens Pensjonskasse.”

Departementet viser til at regler om netto etterlattepensjon ble innført i Statens pensjonskasse i 2001, og at tilsvarende regler også gjelder i andre offentlige tjenstepensjonsordninger. Dette gjelder også for stortingspensjonsordningen og statsrådspensjonsordningen. Da reglene ble innført, ble det særskilt vurdert hvilke personer som skulle omfattes av de nye reglene, jf. Ot.prp. nr. 94 (1998–99). Etterlatte etter alle som er tilsatt fra og med 1. januar 2001 omfattes av reglene om netto etterlattepensjon. Også for etterlatte etter de som allerede var medlemmer, er hovedregelen netto etterlattepensjon. Imidlertid gjelder det en overgangsordning. Avhengig av alder på gjenlevende og på avdøde, og tidspunktet for når avdøde ble medlem av pensjonsordningen, skal det gis en brutto etterlattepensjon. Her vil noen pensjoner bli redusert ved gjenlevendes egen arbeidsinntekt og pensjon, og andre ikke. Den nærmere avgrensningen mellom de forskjellige typer etterlattepensjoner framgår av punkt 3.2.4.

Departementet viser til at det allerede er innført regler for netto etterlattepensjon for etterlatte etter stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer på samme måte som i andre offentlige tjenstepensjonsordninger. Pensjonene fra disse ordningene samordnes innbyrdes etter reglene i samordningsloven. Slik departementet ser det vil det være svært komplisert å innføre et opplegg med netto etterlattepensjon for ny opptjening kombinert med etterlattepensjon etter gamle regler, og slik at summen av pensjon i dagens ordning og i ny ordning ikke overstiger hva vedkommende kunne fått dersom all opptjening hadde skjedd i tidligere ordninger.

Departementet foreslår at gjeldende regler for hvem som omfattes av nettoordningen videreføres i lovforslaget. Det legges opp til at kravet til full opptjeningstid endres slik at det følger reglene i Statens pensjonskasse. For å sikre at opptjente rettigheter i dagens ordninger beholdes, vil det være nødvendig med enkelte tilpasninger for dem som har rettigheter etter gjeldende regler. Det er redegjort for departementets forslag i kapittel 10.

Utvalget foreslo også at samboere, etter nærmere definisjon, skal ha rett til etterlattepensjon på lik linje som ektefelle og registrert partner. I Prop. 19 L (2010–2011) som gjaldt tilpasninger til endret alderspensjon i folketrygden, ble det vist til at ingen offentlige tjenstepensjonsordninger i dag yter etterlattepensjon til gjenlevende samboer. Det ble foreslått at spørsmålet om innføring av etterlattepensjon til samboere utsettes til dagens ordning for etterlattepensjon i offentlige tjenstepensjonsordninger blir gjennomgått som en del av pensjonsreformen. Stortinget hadde ved behandlingen av Prop. 19 L (2010–2011) ingen merknader til forslaget om utsettelse.

Departementet foreslår på denne bakgrunn at spørsmålet om en eventuell etablering av en ordning med etterlattepensjon til samboere, bør utsettes i påvente av den kommende gjennomgangen av dagens etterlattepensjonsordninger som skal foretas som en del av pensjonsreformen.

4.4 Tidspunkt for overgang til ny pensjonsordning

4.4.1 Innledning

Stortinget har lagt til grunn at opptjening i ny pensjonsordning skal skje med virkning fra 1. oktober 2009. Opptjening i ny ordning, og opphør av opptjening i dagens ordning ("lukking"), vil dermed skje med tilbakevirkning for perioden fram til de nye reglene trer i kraft. Dette vil kunne få betydning for pensjonsrettighetene til den enkelte.

I punkt 4.4.2 redegjøres det for Stortingets føringer for overgang til ny ordning. Hvilket virkningstidspunkt som skal gjelde, vil kunne ha stor pensjonsmessig betydning for den enkelte. Blant annet gir opptjeningsreglene i gjeldende ordninger gjennomgående høyere pensjon enn opptjening i ny ordning, se punkt 4.4.3. Siden Stortingets forutsetning om opptjening etter nye regler vil ha tilbakevirkende kraft, er spørsmålet om iverksettingstidspunkt etter fast praktisk forelagt Justisdepartementets lovavdeling.

4.4.2 Stortingets føringer

Innføring av en ny pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer innebærer at opptjening i dagens ordninger opphører. I Innst. 83 S (2009–2010) fra Stortingets presidentskap er det lagt til grunn at opptjening i ny ordning skal skje fra 1. oktober 2009. I innstillingen er det videre lagt til grunn at opptjente rettigheter, herunder rettigheter etter 75-årsregelen, beholdes. De som fortsetter i politiske verv kan dermed få utbetalt pensjon dels etter ny og dels etter gammel ordning.

Ved lov 19. juni 2009 nr. 62 ble det innført et nytt andre ledd i lov om pensjonsordning for stortingsrepresentanter § 12 som lyder:

"For dem som ikke har opparbeidet rettigheter etter denne lov før 1. oktober 2009, skal ny lov om pensjonsrettigheter for stortingsrepresentanter kunne gjøres gjeldende fra nevnte dato."

Om bakgrunnen for endringen heter det i Innst. O. nr. 128 (2008–2009):

"Etter Presidentskapets syn er det viktig at nye pensjonsregler kan gis virkning for nye representanter fra neste stortingsperiode slik det hele tiden har vært forutsatt. Det er på det rene at en ny lov ikke vil kunne behandles av det nåværende storting, og det vil derfor bli neste storting som får ansvar for å følge opp det videre lovarbeidet knyttet til Johnsen-utvalgets innstilling. Selv om også gjeldende lov åpner for å begrense og oppheve de rettigheter loven gir, mener Presidentskapet at det er ønskelig om det tas et mer eksplisitt og uttrykkelig forbehold i loven som gjør det klart at pensjonsrettigheter for nye representanter skal kunne reguleres i henhold til ny lov med virkning fra 1. oktober i år, og at pensjonen for disse representantene m.a.o. vil bli fastsatt i henhold til den nye ordningen. På den måten får nye representanter et tydeligere signal om at dagens pensjonsordning vil bli endret for deres vedkommende."

Stortinget vedtok dermed i lovs form et forbehold om at gjeldende lov kunne fravikes ved ny lov for stortingsrepresentanter som ikke har opparbeidet rettigheter etter stortingspensjonsloven før 1. oktober 2009.

Presidentskapet uttaler videre i Innst. O. nr. 128 (2008–2009):

“Presidentskapet presiserer at man ved denne bestemmelsen ikke har ment å gi uttrykk for noen oppfatning mht. om, og i tilfelle hvordan, nye regler skal kunne komme til anvendelse på representanter som allerede har opparbeidet rettigheter etter loven. Regelen kan således ikke tolkes antitetisk. Eventuelle overgangsregler for representanter som alt omfattes av pensjonsordningen, må vurderes i forbindelse med det forestående lovarbeidet.”

Stortinget har ikke fattet tilsvarende lovvedtak om andre grupper som berøres av virkningstidspunktet for opptjening i den nye pensjonsordningen. Stortinget har imidlertid vedtatt at Regjeringen skal legge til grunn føringene i Innst. 83 S (2009–2010). Om virkningstidspunkt for opptjening i den nye ordningen heter det i innstillingen:

”Forslaget er at ny ordning skal gjøres gjeldende for nye stortingsrepresentanter fra høsten 2009, og for regjeringsmedlemmer fra utnevning etter valget 2009. Dagens ordninger avvikles. Opptjente rettigheter beholdes. De som fortsetter i politiske verv kan således få utbetalt pensjon dels etter ny ordning, dels etter gammel.”

Det heter videre i innstillingen:

”Opptjente rettigheter beholdes. Stortingsrepresentanter med 12 års opptjening har rett til pensjon etter gjeldende regler. For representanter som har kortere opptjeningstid, avsluttes opptjening i nåværende ordning med X/12-deler. Disse fortsetter opptjening i ny ordning, men ikke ut over det som er mulig etter dagens ordning. Opptjening etter 75-årsregelen opphører fra det tidspunkt pensjonsordningen lukkes. De som har startet opptjening, men ikke fullført, får ikke rett til fortsatt opptjening i den gamle ordningen.

Også regjeringsmedlemmer som ikke har full opptjening (6 år pr. 1. oktober 2009) vil kunne ha pensjon dels i ny, dels i gammel ordning. Summen av slik pensjon kan ikke overstige det vedkommende ville fått etter gammel ordning.”

Stortinget har således i anmodningsvedtaket lagt til grunn at virkningstidspunktet for opptjening i ny ordning skal være 1. oktober 2009 for alle. Dette innebærer at opptjening i ny ordning, og opphør av opptjening i dagens ordning vil skje med tilbakevirkning.

4.4.3 Nærmere om betydningen av virkningstidspunktet for overgang til i ny ordning

Dagens ordninger har gunstige opptjeningsregler. Full tjenstepensjon tjenes opp etter henholdsvis 12 år for stortingsrepresentanter og 6 år for regjeringsmedlemmer. Det kreves 3 års opptjeningstid i ordningene for rett til pensjon. Dette kravet kan fravikes etter nærmere regler når vedkommende har opptjeningstid også i andre ordninger som er omfattet av samordningsloven, se omtale under punkt 3.5.2 foran. Den nye ordningen skal bygge på prinsippet om at pensjonen tjenes opp over livsløpet (alleårsopptjening). Årlig opptjent pensjon vil dermed bli vesentlig lavere enn etter dagens opptjeningsregler.

Tidspunktet for opphør av opptjening i dagens stortingsordning vil også kunne ha betydning for når stortingsrepresentanter kan ta ut pensjon etter 75-årsregelen. Etter denne regelen vil stortingsrepresentanter på visse vilkår kunne ta ut alderspensjon når summen av alder og opptjeningstid er 75 år. Ved anvendelse av 75-årsregelen medregnes opptjeningstid i statsrådspensjonsordningen etter fast praksis, se nærmere omtale under punkt 3.2.2 foran. Dersom opptjening i dagens ordning opphører fra oktober 2009, vil opptjeningstiden etter 75-årsregelen reduseres med perioden fra oktober 2009 og tidspunktet for vedtakelsen av de nye lovreglene. Dermed vil tidspunktet den enkelte får rett til å ta ut alderspensjon etter 75-årsregelen, forskyves tilsvarende til ugunst for de stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer som har opparbeidet rett til pensjon etter denne bestemmelsen.

Spørsmålet etter dette er om virkningstidspunktet for opptjening i nye ordninger og opphør av opptjening i dagens ordninger, vil kunne settes til 1. oktober 2009 uten å komme i konflikt med tilbakevirkningsforbudet i Grunnloven § 97. Siden Stortingets forutsetninger innebærer at opptjening etter nye regler vil ha tilbakevirkende kraft, er spørsmålet om iverksettingstidspunkt etter fast praksis forelagt Justisdepartementets lovavdeling.

4.4.4 Generelt om tidspunktet for overgang til ny ordning – spørsmål om rekkevidden av grunnlovsvernet

Innledning

Som nevnt over har Stortinget lagt til grunn at opptjening i ny ordning skal skje fra 1. oktober 2009 og at opphør av opptjening i dagens ordning

ger skal skje med virkning fra samme tidspunkt. Opptjeningsreglene i gjeldende ordninger gjennomgående høyere pensjon enn opptjening i ny ordning, se punkt 4.3.3. Det blir da spørsmål om tilbakevirkningen kan komme i konflikt med tilbakevirkningsforbudet i Grunnloven § 97.

I brev 19. mai 2011 til Arbeidsdepartementet og brev 19. oktober 2011 til Statsministerens kontor har Justisdepartementets lovavdeling vurdert tilbakevirkningsspørsmålet som oppstår dersom en setter virkningstidspunktet for ny opptjening og opphør av opptjening i dagens ordninger til 1. oktober 2009. Brevene er inntatt som vedlegg til denne proposisjonen.

Lovavdelingen legger til grunn at rekkevidden av grunnlovsvernet er forskjellig for de som omfattes av lovforbeholdet i stortingspensjonsloven § 12 andre ledd og de øvrige stortingsrepresentantene og regjeringsmedlemmene.

Betydningen av lovforbeholdet fra 2009

Lovforbeholdet som ble vedtatt ved lov 19. juni 2009 nr. 62 som nytt andre ledd i stortingspensjonsloven § 12 og omfatter stortingsrepresentanter som ikke har opparbeidet rettigheter etter gjeldende lov før 1. oktober 2009. Lovendringen trådte i kraft straks. For denne gruppen skal opptjening i ny ordning kunne gjøres gjeldende fra nevnte dato.

I uttalelsen fra 19. mai 2011 peker Lovavdelingen på at det vil kunne uthule vernet etter Grunnloven § 97 dersom en går langt i å tillegge forbehold i lovgivningen grunnlag for senere å gi tilbakevirkende lover. Om det konkrete forbeholdet sies det:

”I det foreliggende tilfellet utgjør forbeholdet etter vårt syn tilstrekkelig grunnlag for at de nye lovreglene ikke vil innebære grunnlovstridig tilbakevirkning. Vi viser til at grunnlaget for den senere lovgivningen var utredet, at forbeholdet tok sikte på den konkrete reformen som var under forberedelse at hovedinnholdet i reformen var relativt godt klarlagt, samt at forbeholdet tok sikte nettopp på det grunnlovsspørsmålet som ellers kunne oppstått. Forutberegneligheten til dem forbeholdet var rettet mot, var dermed tilfredsstillende ivarettatt.”

Lovavdelingen konkluderer etter dette med at de nye reglene om opptjening av pensjon kan gjøres gjeldende med virkning fra 1. oktober 2009 overfor stortingsrepresentanter som ikke har opparbeidet rettigheter etter stortingspensjonsloven før

nevnte dato uten å komme i konflikt med Grunnloven § 97.

Enkelte nye stortingsrepresentanter fra 1. oktober 2009 kan ha opptjening i andre offentlige tjenstepensjonsordninger før nevnte dato. Disse vil kunne ha opparbeidet rett til stortingspensjon etter nåværende ordning ved ikrafttredelse av de nye reglene gjennom sammenleggingsbestemmelsen i samordningsloven, se omtale under punkt 3.5.2. Lovavdelingen konkluderer med at lovforbeholdet også omfatter denne gruppen, og at de nye reglene om opptjening dermed kan gjøres gjeldende med virkning fra 1. oktober 2009.

Spørsmål om virkningstidspunkt for dem som ikke er omfattet av lovforbeholdet

Det er ikke gjort lovvedtak om virkningstidspunktet for opptjeningen i den nye pensjonsordningen for andre stortingsrepresentanter enn de som var nye etter valget i 2009, og heller ikke for regjeringsmedlemmene.

Lovavdelingen viser i uttalelsen fra 19. mai 2011 til at saken i sin kjerne dreier seg om å endre opptjeningsreglene i offentlige tjenstepensjonsordninger med virkning for rettigheter som på lovendringstidspunktet allerede er opptjent, og der opptjeningen gir rett til pensjon. Lovavdelingen uttaler videre:

”Utgangspunktet må da være at de opptjente rettighetene må komme den berettigede til gode fullt ut i samsvar med det lovverket som gjaldt på det tidspunkt opptjeningen fant sted, dvs. frem til vedtakelsen av endringsloven. Det skal etter vårt syn mye til før dette utgangspunktet kan fravikes.”

For stortingsrepresentantene som ikke er omfattet av lovforbeholdet viser Lovavdelingen bl.a. til at spørsmålet om virkningstidspunkt for de som hadde opptjening i stortingsordningen før 1. oktober 2009 var det holdt åpent i Innst. O. nr. 128 (2008–2009). For disse stortingsrepresentanter konkluderer Lovavdelingen:

”Alt i alt er vi tilbøyelig til å anta at det vil være i strid med Grunnloven § 97 å la de nye reglene om opptjening få virkning fra 1. oktober 2009 frem til tidspunktet for en lovendring for representanter med opptjening fra tidligere valgperioder.”

Regjeringsmedlemmer som har opptjent rett til pensjon ved vedtakelsen av de nye reglene er i

utgangspunktet vernet mot tilbakevirkning, se ovenfor. Dette gjelder både når retten til pensjon følger av statsrådspensjonsloven alene, og når retten oppstår ved sammenlegging av tjenestetid fra offentlige tjenestepensjonsordninger. Lovavdelingen viser til at de signalene som forelå om muligheten for å gi opptjeningsreglene tilbakevirkende kraft, ikke kan føre til at den i utgangspunktet grunnlovstridige tilbakevirkningen likevel blir rettmessig overfor stortingsrepresentantene. Lovavdelingen kan ikke se at situasjonen for regjeringsmedlemmene kan vurderes på noen annen måte enn for stortingsrepresentantene.

I uttalelsen fra 19. oktober 2011 har Lovavdelingen vurdert de grunnlovsmessige sidene ved å sette virkningstidspunktet for nye opptjeningsregler for stortings- og statsrådspensjon til et tidspunkt etter Stortingets anmodningsvedtak 10. desember 2009, men før vedtakelsen av de nye lovreglene, også for representanter og statsråder med tidligere opptjening i stortingspensjonsordningen og statsrådspensjonsordningen.

Lovavdelingen drøfter om den grunnlovstridige tilbakevirkningen overfor visse grupper av stortingsrepresentanter og statsråder kan være tillatt som følge av den kunnskapen de berørte stortingsrepresentantene og statsrådene må anses å ha fått om de nye reglene gjennom Stortingets vedtak 10. desember 2009 med tilhørende premisser.

Lovavdelingen mener at det på bakgrunn av behandlingen av saken i Stortinget i juni og desember 2009

”ikke kan sies å ha kommet klart til uttrykk hvilket virkningstidspunkt de nye reglene om opptjening skulle ha med sikte på stortingsrepresentanter som var valgt og statsråder som

var utnevnt før oktober 2009. Det gjelder selv om den generelle intensjonen om å utarbeide nye regler om pensjonsordninger for stortingsrepresentanter og statsråder var klart uttrykt av Stortinget. Iallfall slik saken etter hvert lå an, måtte også dette spørsmålet anses å være åpent.”

Lovavdelingen konkluderer slik:

”Svaret på spørsmålet om og eventuelt hvor langt reglene om opptjening skulle gis tilbakevirkende kraft, var ikke kommet klart til uttrykk i juni 2009. Det var heller ikke spesielt klart uttrykt i desember 2009, i regjeringens proposisjon i november 2010 eller under den etterfølgende stortingsbehandlingen. Det er da vanskelig å bygge på at en eventuell intensjon om et konkret virkningstidspunkt, forut for lovens vedtakelse, med tilstrekkelig klarhet var kommet de berørte til kunnskap, enten det dreide seg om gjenvalgte stortingsrepresentanter eller regjeringsmedlemmer.”

Virkningstidspunktet for overgang fra dagens regler til ny pensjonsordning vil også få konsekvenser for anvendelsen av 75-årsregelen, se omtale av denne regelen i punkt 3.2.2. Lovavdelingen konkluderer i uttalelsen 19. mai 2011 med at de som har opptjent en rett til pensjon som er beskyttet mot tilbakevirkning, vil ha tilsvarende beskyttelse av opparbeidede rettigheter etter 75-årsregelen.

Se nærmere punkt 14.3 om ikrafttredelse og overgangsbestemmelser der det gis anvisning på hvordan slike bestemmelser teknisk kan utformes. Det er imidlertid ikke foreslått lovbestemmelser om dette i utkastet til lovtekst.

5 Oppbygging av loven og innledende bestemmelser

5.1 Oppbygging av loven

I utkast til ny pensjonsordning er det lagt opp til at stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer får en felles pensjonsordning, se lovforslaget kapittel 1, som blant annet inneholder bestemmelser om medlemskap i ordningen mv., og kapittel 2 om alderspensjon i ny ordning.

Opptjente rettigheter til alderspensjon etter de to nåværende pensjonsordningene videreføres i kapittel 3 for stortingsrepresentanter og kapittel 4 for regjeringsmedlemmer.

Regler om uførepensjon og etterlattepensjon framgår av henholdsvis kapitlene 5 og 6. Reglene omfatter både stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer og gjelder uavhengig av om rettighetene er opptjent i dagens ordninger eller den nye ordningen. Reglene for regulering av pensjon og opptjente rettigheter behandles i kapittel 7. I kapittel 8 er det gitt bestemmelser om utbetaling og andre forvaltningsmessige bestemmelser.

5.2 Innledende bestemmelser i lovforslaget

Formålet med pensjonsordningen er å sikre stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer pensjonsytelser ved alderdom og uførhet. Ordningen skal også sikre pensjonsytelser til etterlatte. Departementet finner det hensiktsmessig å gi en egen bestemmelse om dette formålet med pensjonsordningen. Det vises til lovforslaget § 1-1.

Den nye ordningen vil omfatte både stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer. For å tydeliggjøre hvem ordningen omfatter, mener departementet det er hensiktsmessig å gi en egen bestemmelse om medlemskap i ordningen. Her fastlås det at stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer er medlemmer, og at vararepresentantene til Stortinget er medlemmer for den tiden de møter på Stortinget. Medlemskapet vil være knyttet til vervet som stortingsrepresentant og stillingen som regjeringsmedlem.

Stortingsrepresentanters pensjonsopptjening knyttes i dag til funksjonstid på Stortinget. Det gis

etter gjeldende lov ingen pensjonsopptjening for tidsrom etter at vervet er fratrådt. Stortingsrepresentanter er innvalgt for en bestemt periode, og pensjonsopptjeningen er knyttet til denne perioden. Departementet foreslår at dagens ordning videreføres.

Regjeringsmedlemmer får etter gjeldende lov pensjonsopptjening for perioder de er ilagt karantene før overgang til ny stilling. Retningslinjer om informasjonsplikt, karantene og saksforbud for politikere ved overgang til stilling, verv, eller tjenesteytelser i virksomhet utenfor statsforvaltningen er fastsatt av Moderniseringsdepartementet i 2005 og revidert av Fornyings- og administrasjonsdepartementet 2. september 2009. Det kan i slike tilfeller bestemmes at et regjeringsmedlem ilegges karantene i inntil seks måneder. Videre har Moderniseringsdepartementet i 2005 gitt retningslinjer for bruk av karantene ved overgang fra politisk stilling til departementsstilling. Karantene kan også her gis i inntil 6 måneder. Den som underlegges karantene oppebærer stillingens lønn i karanteneperioden.

Videre gis det i dag opptjening også i perioder hvor regjeringsmedlemmer mottar etterlønn etter å ha fratrådt stillingen. Dagens regler om etterlønn er fastsatt ved stortingsvedtak av 3. november 2005. Hovedregelen er at regjeringsmedlemmer mottar ordinær lønn i én måned fra den dag de fratrer, men i inntil tre måneder dersom vedkommende ikke har lønns-/næringsinntekt, pensjon eller lignende.

Departementet viser til at regjeringsmedlemmer har en spesiell arbeidssituasjon, blant annet ved at de må fratre uten oppsigelsesfrist. Regjeringsmedlemmene mottar ordinær lønn i tilfeller med karantene/etterlønn, og det opptjenes ikke rettigheter i annen tjenestepensjonsordning. Departementet foreslår at dagens ordning videreføres slik at medlemskapet opprettholdes for regjeringsmedlemmer i perioder hvor det gis karantene og etterlønn.

Det vises til lovforslaget § 1-2.

Det er behov for enkelte avklaringer knyttet til anvendelsen av samordningsregelverket. Den nye alderspensjonen i kapitlene 2 er en nettoberegnet

ytelse som ikke skal samordnes med pensjoner fra folketrygden eller andre tjenstepensjonsordninger. Det presiseres i lovforslaget § 1-3 første ledd at pensjonen ikke skal samordnes i henhold til samordningsloven.

Videreføringen av bruttoberegnet alderspensjon, jfr. kapitlene 3 og 4, innebærer at det fortsatt skal foretas samordning etter bestemmelsene i samordningsloven. Alderspensjon etter kapittel 3 og kapittel 4 gjelder alderspensjon opptjent som stortingsrepresentant og regjeringsmedlem etter dagens pensjonsordninger. De som har opptjening etter begge kapitlene får pensjonen beregnet som to separate ytelser. Departementet foreslår at

det presiseres i loven at alderspensjon etter kapitlene 3 og 4 skal regnes som to forskjellige ordninger ved anvendelse av bestemmelsene i samordningsloven. Det foreslås også at det presiseres at uførepensjon etter kapittel 5 skal samordnes etter bestemmelsene i samordningsloven. Det vises til lovforslaget § 1-3 andre ledd.

Departementet foreslår videre at det presiseres i loven at etterlattepensjon etter kapittel 6 skal samordnes etter samordningsloven når pensjonen beregnes som en bruttoytelse. Når pensjonen beregnes som en nettoytelse, skal bare bestemmelsene om innbyrdes samordning av tjenstepensjoner gjelde. Se lovforslaget § 1-3 tredje ledd.

6 Alderspensjon opptjent etter nye regler

6.1 Innledning og sammendrag

Det følger av Innst. 83 S (2009–2010) fra Stortingets presidentskap og Pensjonsutvalgets utredning, jf. Dokument nr. 19 (2008–2009), at den nye pensjonsordningen for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer skal baseres på hovedlinjene i ny alderspensjon i folketrygden. Dette innebærer blant annet at opptjeningen i den nye pensjonsordningen skal være livsløpsbasert (alle år i vervet gir pensjonsmessig uttelling), at opptjening i ordningen skal gi en netto livsvarig årlig ytelse som kommer i tillegg til all annen pensjon (ingen samordning med andre pensjonsordninger), at pensjonen skal kunne tas ut fleksibelt fra 62 år og at pensjonen skal levealdersjusteres og reguleres etter samme prinsipp som i ny alderspensjon i folketrygden. Av Pensjonsutvalgets utredning følger det dessuten at det skal være et tak på pensjonsgrunnlaget på tolv ganger folketrygdens grunnbeløp.

Departementet foreslår at ny pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer utformes slik at det hvert år tjenes opp en prosent av et opptjeningsgrunnlag som tilføres en pensjonsbeholdning. Opptjeningsgrunnlaget er den faste godtgjørelsen til stortingsrepresentantene og regjeringsmedlemmene, begrenset opp til tolv ganger grunnbeløpet. Departementet foreslår at tilleggsgodtgjørelse for stortingspresidenten, øvrige medlemmer av Stortingets presidentskap og komitéledere også skal inngå i opptjeningsgrunnlaget. Det foreslås en forskriftshjemmel som gir anledning til å fastsette regler for opptjening i perioder med permisjon. Videre foreslås det opptjening der et medlem har fratrådt vervet som stortingsrepresentant eller stillingen som regjeringsmedlem med uførepensjon. Det foreslås at medlemmer av pensjonsordningen hvert skal år tjene opp 6,03 prosent av opptjeningsgrunnlaget opp til 7,1 ganger grunnbeløpet og 24,13 prosent av opptjeningsgrunnlaget mellom 7,1 og 12 ganger grunnbeløpet. Fastsettingen av opptjeningsprosentene er basert på en rekke forutsetninger som det redegjøres nærmere for. Det vises til punkt 6.2.

Punkt 6.3 gjelder uttak av alderspensjon. Departementet foreslår at minstekravet for å ta ut den nye alderspensjonen er 12 måneders medlemskap i pensjonsordningen. Alderspensjonen skal kunne tas ut fleksibelt fra 62 år etter samme prinsipper som i folketrygden, det vil si at pensjonen blir høyere jo senere den tas ut. Det foreslås at dersom pensjonen ikke er tatt ut innen måneden etter man fyller 75 år, skal pensjonen uansett utbetales. Uttak av pensjon kan fritt kombineres med inntektsgivende arbeid, også som stortingsrepresentant eller statsråd.

Alderspensjonen skal levealdersjusteres, det vil si at den enkeltes pensjon justeres for endringer i befolkningens levealder. Årlig pensjon framkommer ved å dele pensjonsbeholdningen på et delingstall som gjelder for årskullet på uttakstidspunktet. Delingstallet er tilnærmet lik forventet gjenstående levetid. På denne måten sikres at opptjente rettigheter gir om lag lik samlet alderspensjon over perioden som alderspensjonist, uavhengig av når den enkelte velger å ta ut pensjonen (nøytralt uttak).

Det foreslås at levealdersjusteringen og nøytralt uttak gjennomføres ved å benytte de samme delingstallene som i folketrygden for årskullene fra og med 1963. For årskullene 1943–1962 foreslås det å utarbeide særskilte delingstall som sikrer at effekten av levealdersjusteringen blir den samme som i folketrygden.

På samme måte som den fleksible alderspensjonen i folketrygden, foreslår departementet at alderspensjonen i den nye pensjonsordningen for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer gis tidligst med virkning fra og med måneden etter den måned melding om uttak av pensjonen blir gitt.

Pensjonsopptjening etter uttak av alderspensjon foreslås tilført pensjonsbeholdningen, og regnes om til årlig pensjon med virkning fra januar året etter at opptjeningen fant sted.

Det vil være mulig å ha opptjening både i dagens pensjonsordninger for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer og i den nye pensjonsordningen. Det foreslås innført en begren-

ning på samlet pensjon i slike tilfeller, se punkt 6.4.

6.2 Opptjening av pensjon

6.2.1 Pensjonsbeholdning

Departementet foreslår i punkt 4.2 at den nye pensjonsordningen for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer utformes slik at det hvert år tjenes opp en prosent av et opptjeningsgrunnlag i en pensjonsbeholdning. Dette tilsvarer utformingen som er innført for ny alderspensjon i folketrygden.

I lovforslaget slås det fast at pensjonsbeholdningen danner grunnlag for beregning av alderspensjonen. Pensjonsbeholdningen bygges opp ved summen av all pensjonsopptjening i ordningen. Pensjonsopptjeningen skjer ved at opptjeningsgrunnlaget (godtgjørelsen mv.) multipliseres med fastsatte opptjeningsprosenten og tilføres pensjonsbeholdningen. Se nærmere om opptjeningsprosentene i punkt 6.2.7.

Det foreslås videre at pensjonsopptjeningen tilføres pensjonsbeholdningen fortløpende. Regulering av pensjonsbeholdningen skal skje i samsvar med lønnsveksten. Se nærmere omtale i kapittel 11.

Det vises til lovforslaget § 2-2 første, sjuende og åttende ledd.

6.2.2 Opptjening på grunnlag av godtgjørelse

Den årlige godtgjørelsen til stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer vil danne hovedgrunnlaget for opptjening av pensjonsrettigheter til alderspensjon i den nye ordningen.

Stortinget fastsetter i dag godtgjørelsene for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer på grunnlag av forslag fra Stortingets lønnskomisjon.

Godtgjørelsen til stortingsrepresentanter utgjør i dag 750 900 kroner eller om lag 9,5 ganger folketrygdens grunnbeløp. Godtgjørelsen til regjeringsmedlemmer utgjør 1 111 200 kroner, mens for statsministeren er godtgjørelsen 1 366 700 kroner. Godtgjørelsene til regjeringsmedlemmene og statsministeren overstiger det foreslåtte taket på tolv ganger grunnbeløpet (950 592 kroner). Det gis dermed ikke pensjonsopptjening for hele godtgjørelsen.

Som nevnt i punkt 5.2 foreslår departementet at regjeringsmedlemmer som ilegges karantene før overgang til ny stilling og som mottar etterlønn opprettholder medlemskapet i pensjonsordningen. Det gis dermed pensjonsopptjening for godtgjørelsen de mottar i perioden.

Stortingspresidenten, øvrige medlemmer av Stortingets presidentskap og komitéledere mottar en tilleggsgodtgjørelse som i dag ikke inngår i pensjonsgrunnlaget. Tilleggsgodtgjørelsene ble innført fra 1. januar 2004. Stortingets presidentskap forutsatte i Innst. S. nr. 91 (2003–2004) at stortingspensjonsordningen ble vurdert av Stortinget etter at Pensjonskomisjonens utredning var lagt frem. Det ble uttalt i innstillingen at spørsmålet om hvorvidt tilleggsgodtgjørelse skal være pensjongivende, bør vurderes i denne sammenheng.

Pensjonsutvalget har senere vurdert om tilleggsgodtgjørelsene skal være pensjongivende i den nye pensjonsordningen. Det er uttalt følgende om spørsmålet i dokument nr. 19 (2008–2009):

”I Utvalget har spørsmålet vært diskutert, og det har vært allmenn enighet om at tilleggsgodtgjørelser for Stortingets presidentskap med flere, som ble innført fra 1. januar 2004, ikke skal være pensjongivende.”

Departementet vil peke på at tilleggsgodtgjørelsene er en del av samlet godtgjørelse og skattlegges som ordinær lønnsinntekt. Det er en betydelig forskjell på reglene for beregning av pensjon i gjeldende stortingspensjonsordning og den nye pensjonsordningen. I gjeldende ordning som er basert på sluttlønnsprinsippet, ville en forhøyet godtgjørelse på slutten av perioden som stortingsrepresentant fått stor betydning for den livsvarige pensjonen om den hadde inngått i pensjonsgrunnlaget.

I den nye ordningen skal pensjonsopptjeningen baseres på alle år en er medlem av ordningen. Formålet er å få en tettere sammenheng mellom godtgjørelsen gjennom hele perioden og pensjonen. Godtgjørelsen i det enkelte år vil gi en forholdsmessig opptjening. Slike faste tillegg er normalt pensjongivende i tjenestepensjonsordninger. Departementet foreslår på denne bakgrunn at det gis pensjonsopptjening også for tilleggsgodtgjørelsene. Det innebærer at stortingspresidenten, visepresidentene og komitélederne får opptjening på grunnlag av sin faktiske godtgjørelse.

Det vises til lovforslaget § 2-2 andre ledd.

6.2.3 Opptjening på grunnlag av uførepensjon

For de som blir uføre direkte fra vervet som stortingsrepresentant eller stillingen som regjeringsmedlem skal også framtidig tid fram til fylte 65 år regnes med i pensjonsberegningen etter lovforslaget kapittel 5. Denne gruppen ville ha tjent opp pensjonsrettigheter dersom de fortsatte i vervet eller stillingen. I dag gis det pensjonsopptjening for slik tid.

Departementet foreslår at det tjenes opp alderspensjon ved at det gis pensjonsopptjening for de som mottar uførepensjon etter å ha fratrådt vervet som stortingsrepresentant eller stillingen som regjeringsmedlem. Det gis pensjonsopptjening ved at pensjonsgrunnlaget som uførepensjonen er beregnet etter benyttes som opptjeningsgrunnlag.

Det vises til lovforslaget § 2-2 tredje ledd.

6.2.4 Pensjonsopptjening ved permisjon

I dagens ordninger gis det pensjonsopptjening ved fravær på grunn av sykdom eller annet fravær av kortere varighet. Det samme gjelder ved fravær på grunn av svangerskap og omsorg for barn. Siden stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer beholder godtgjørelsen under slikt fravær, vil de få pensjonsopptjening også i ny pensjonsordning i og med at opptjeningen fastsettes på grunnlag av mottatt godtgjørelse.

Etter folketrygdloven ytes det foreldrepenger ved omsorg for små barn. Den enkelte kan velge om stønadperioden skal være 47 uker med 100 prosent dekningsgrad eller 57 uker med 80 prosent dekningsgrad. Tilsvarende kan stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer velge mellom full godtgjørelse i 47 uker eller 80 prosent godtgjørelse i 57 uker. I dagens pensjonsordninger har det ikke pensjonsmessig betydning om den enkelte har 80 eller 100 prosent godtgjørelse ved fravær på grunn av omsorg for små barn fordi dette ikke påvirker opptjeningstiden, og dermed heller ikke pensjonen. Også i Statens pensjonskasse gis det full pensjonsopptjening (tjenestetid) i disse tilfellene. Dette er bestemt av departementet med hjemmel i tariffavtale, og er begrunnet med likestillingshensyn.

I den nye ordningen skal opptjeningen fastsettes på grunnlag av mottatt godtgjørelse i hele perioden som medlem av ordningen. Det innebærer at perioder med redusert godtgjørelse vil bidra til å redusere pensjonen. Departementet foreslår på denne bakgrunn at det gis en forskriftshjemmel

om at det kan gis pensjonsopptjening i den nye pensjonsordningen for godtgjørelse ut over den som faktisk utbetales. Departementet foreslår at en slik forskrift fastsettes av Kongen.

Det vises til lovforslaget § 2-2 fjerde ledd.

6.2.5 Øvre aldersgrense for opptjening

Pensjonsutvalget behandlet ikke spørsmålet om en nedre og en øvre grense for opptjening av pensjon i ny pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer.

En må en ha fylt 18 år senest ved utgangen av valgåret for å kunne velges inn på Stortinget. Tilsvarende må en være stemmeberettiget for å sitte i regjeringen. Departementet legger til grunn at det derfor ikke er behov for å fastsette en nedre aldersgrense for pensjonsopptjening i den nye pensjonsordningen for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer.

Det er ingen øvre aldersgrense for å være valgbar til Stortinget, eller for å kunne sitte i regjering. Selv om det ikke kan utelukkes at det vil kunne forekomme tilfeller med stortingsrepresentanter eller regjeringsmedlemmer som har fylt 75 år, mener departementet at det i ny pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer bør innføres en øvre aldersgrense for opptjening. I folketrygdens alderspensjon er det fastsatt en grense for pensjonsopptjening på 75 år. Fordi opptjeningen i folketrygden baserer seg på pensjonsgivende inntekt, som fastsettes på årlig basis, gis det pensjonsopptjening ut kalenderåret en fyller 75 år. Departementet foreslår at det settes en øvre grense for pensjonsopptjening på 75 år også i den nye pensjonsordningen. Pensjonsopptjeningen i ny ordning skjer på månedsbasis, se punkt 6.2.6, og departementet foreslår derfor at pensjonsopptjeningen skjer til og med måneden medlemmet fyller 75 år.

Det vises til lovforslaget § 2-2 første ledd.

6.2.6 Opptjening i deler av en periode

Ved tiltredelse og fratredelse av vervet eller stillingen vil pensjonsopptjeningen skje i deler av et kalenderår. Det samme gjelder ofte for vararepresentanter til Stortinget. Det er et spørsmål hvordan pensjonsopptjeningen skal skje i slike tilfeller. Det foreslås en lavere opptjeningsprosent for inntekt opp til 7,1 ganger folketrygdens grunnbeløp (G) enn for inntekt mellom 7,1 og 12 G fordi inntekt opptil 7,1 G også gir opptjening i folketrygden. Dersom opptjente pensjonsrettigheter skulle skje på bakgrunn av et helt kalenderår, ville der-

med pensjonsopptjeningen i disse tilfellene bli for lav.

Departementet foreslår derfor at pensjonsopptjeningen skjer på månedlig basis ved at den månedlige opptjeningen fastsettes som 1/12 av den til enhver tid årlige pensjonsopptjeningen i vervet/stillingen. Dersom det skjer opptjening i deler av måned, for eksempel for en vararepresentant, foreslår departementet at det skal foretas en forholdsmessig beregning av pensjonsopptjeningen.

Det vises til lovforslaget § 2-2 femte ledd.

6.2.7 Fastsetting av opptjeningsprosentene

I en pensjonsordning der pensjonsrettighetene tjenes opp i form av en pensjonsbeholdning, skjer pensjonsopptjeningen ved at en prosentandel av opptjeningsgrunnlaget tilføres beholdningen. Dette innebærer at det må fastsettes en prosent-sats av godtgjørelsen som definerer opptjeningen. Fastsettingen av opptjeningsprosenten må baseres på flere forutsetninger slik at en når et ønsket pensjonsnivå.

I Innst. 83 S (2009–2010), jf. Pensjonsutvalgets innstilling i Dokument nr. 19 (2008–2009), er det gitt føringer om nivået på pensjonsopptjeningen i den nye pensjonsordningen. Når det gjelder de overordnede prinsippene for utvalgets forslag heter det i Dokument nr. 19 under punkt 6.1:

”Nye pensjonsordninger må ta i betraktning at skiftninger i samfunnet, i jobbtilhørighet og i livssituasjon gjennomgående er større og skjer hyppigere enn tidligere. Det er påregnelig også for gruppene mandatet omfatter. Det kan bety at pensjon opptjenes fra flere og mer ulike yrkesaktiviteter enn tidligere. Pensjonsopptjening kan derfor oftere bli bygget opp fra en eller flere kombinasjoner av ansettelsesforhold i privat og/eller offentlig virksomhet, fra næringslivsvirksomhet og fra ordning i ny folketrygd.”

Videre heter det i forbindelse med presentasjonen av forslaget til ”byggekløssmodell”, jf. punkt 7.2 i innstillingen:

”Byggekløssmodellen er en livsløpsbasert ytelsesordning. Byggekløssmodellen er utformet med tanke på at medlemmer i pensjonsordningen har en total yrkeskarriere. Arbeidsinntekt gjennom hele yrkeslivet skal danne grunnlag for de samlede pensjonsrettighetene for den enkelte. All opptjening i Byggekløss skal telle

med i den fremtidige pensjonen. Opptjening fra verv gruppene i mandatet har, skal inngå i et byggesett av pensjonsopptjening sammen med pensjonsrettigheter som måtte være opptjent fra annet hold.”

I innstillingen er det videre uttalt følgende om hvordan opptjeningsprosentene skal fastsettes, jf. Dokument nr. 19 (2008–2009) punkt 1.2:

”For å nå et ytelsesnivå tilnærmet lik 66 prosent av pensjonsgrunnlaget med fradrag for antatt folketrygd, er det forutsatt en opptjeningstid på 30 år. Alle år teller. 30 års opptjening er således kun et utgangspunkt for å beregne hvor mye årlig opptjent pensjonsytelse skal utgjøre.

Årlig opptjeningsprosent beregnes en gang for alle. Fradrag for antatt folketrygd følger innfasning av ny opptjeningsmodell i folketrygden. For de som omfattes av ny opptjeningsmodell, baseres fradraget på 40 år med jevn inntekt. For dem som omfattes av dagens opptjeningsmodell, settes fradrag for grunnpensjon lik 85 prosent av G

Det er satt et tak på pensjonsgrunnlaget på 12 G.”

Fastsettingen av opptjeningsprosenten må altså baseres på forutsetninger om hvordan pensjon opptjenes i folketrygden og om opptjeningstid både i folketrygden og tjenestepensjonsordningen. I tillegg må det forutsettes ved hvilken alder tjenestepensjonsordningen, etter den gitte opptjeningstiden skal gi det forutsatte kompensasjonsnivået sammen med folketrygden. Hvilke konkrete forutsetninger som legges til grunn for hvordan opptjeningsprosentene fastsettes vil, både hver for seg og samlet, ha betydning for størrelsen på den pensjonen den enkelte faktisk vil tjene opp i den nye pensjonsordningen for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer. Som nevnt i innledningen, har det vært nødvendig å konkretisere stortingets vedtak på enkelte punkter, samtidig som det har vært behov for å forenkle. I det følgende redegjøres det for de forutsetningene departementets forslag bygger på.

Forutsetninger om opptjening i folketrygden

Departementet viser til at målsettingen om en kompensasjonsgrad på 66 prosent gjelder samlet pensjon fra tjenestepensjon og folketrygden.

Det fremgår av stortingets føringer at det ved beregningen av hvor stor andel av samlet pensjon

som skal antas dekket gjennom opptjening i folketrygden, skal tas hensyn til innfasingen av de nye opptjeningsreglene for alderspensjon i folketrygden, jf. andre strekpunkt i sitatet fra Dokument nr. 19 (2008–2009) punkt 1.2.

I folketrygden tjener alle årskullene fra og med 1963 opp hele alderspensjonen etter nye opptjeningsregler i kapittel 20, mens årskullene 1943–1953 tjener opp hele alderspensjonen etter opptjeningsreglene i folketrygdloven kapittel 3, jf. kapittel 19. Nye opptjeningsregler i folketrygden fases gradvis inn slik at årskullene 1954–1962 tjener opp alderspensjon dels etter gamle og dels etter nye opptjeningsregler. Dette innebærer at andelen av samlet pensjon som tjenes opp som alderspensjon i folketrygden vil avhenge av hvilket årskull en tilhører. For at et samlet pensjonsnivå på 66 prosent av pensjonsgrunnlaget skulle nås for den enkelte, måtte det fastsettes ulike opptjeningsprosjenter for opptjening av pensjon i den nye pensjonsordningen for årskullene til og med 1953, for hvert av årskullene 1954–1962 og for årskullene fra og med 1963.

En ordning med ulike opptjeningsprosjenter for ulike årskull ville blitt komplisert. Dersom en i stedet forutsetter at alle årskull tjener opp alderspensjon i folketrygden etter nye opptjeningsregler, kan man benytte like opptjeningsprosjenter for alle. Med denne forutsetningen vil enkelte få en noe bedre opptjening enn forutsatt, mens andre vil tjene opp noe mindre.

Det vises til at departementets forslag innebærer at stortingsrepresentanter som er født før 1951 vil få en årlig opptjent rettighet som er inntil seks prosent høyere, sammenlignet med om opptjeningen hadde vært fastsatt årskullsspesifikt. Dette har sammenheng med at opptjeningsreglene etter kapittel 3 i folketrygden for disse årskullene gir høyere alderspensjon, på grunn av opptjening for inntekt over 7,1 G. For disse årskullene vil det derfor være en fordel at andelen av samlet pensjon som antas å komme fra folketrygden beregnes med nye opptjeningsregler. Videre vil representanter som er født i 1951–1957 kunne få en årlig opptjent rettighet i ny ordning som er inntil fire og en halv prosent lavere sammenlignet med om opptjeningen hadde vært fastsatt årskullsspesifikt. Det skyldes at denne gruppen får en mindre gunstig pensjonsopptjening for inntekt over 7,1 G og etter hvert en mindre andel av alderspensjonen beregnet etter regler som gir pensjonsopptjening for inntekt opp til 7,1 G. For årskullene fra 1958–1962 vil tapet bli gradvis mindre etter hvert som en høyere andel av pensjonen beregnes med nye

opptjeningsregler med høyere opptjeningsprosent for inntekt under 7,1 G.

Ved overgangen til ny pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer vil imidlertid de fleste av de stortingsrepresentantene som er født i 1951–1962 ha opptjent rettigheter tilsvarende mellom halv og full pensjon i gjeldende pensjonsordning for stortingsrepresentanter og opptjeningen fra ny pensjonsordning vil dermed ha relativt liten betydning for disse årskullene.

Regjeringsmedlemmer har 12 G i grunnlag for pensjonsopptjening. Denne gruppen har en høyere godtgjørelse enn Stortingsrepresentantene og vil få en større fordel av at opptjening for inntekt over 7,1 G ikke medregnes med nye opptjeningsregler. I denne gruppen vil årskullene født før 1963 komme bedre eller like bra ut når det fastsettes like opptjeningsprosjenter. Med like opptjeningsprosjenter for alle årskull vil regjeringsmedlemmer få en årlig opptjent rettighet som er inntil om lag elleve prosent høyere sammenlignet med om opptjeningen hadde vært fastsatt årskullsspesifikt.

Departementet mener at det bør være et mål at den nye pensjonsordningen for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer blir så enkel som mulig. Siden den økonomiske effekten for den enkelte stortingsrepresentant og regjeringsmedlem er relativt liten, foreslår departementet at det fastsettes like opptjeningsprosjenter for alle medlemmer av den nye ordningen.

Regjeringsmedlemmene har et høyere opptjeningsgrunnlag enn stortingsrepresentantene, og en høyere andel av grunnlaget ligger dermed over 7,1 G. For å kunne benytte de samme opptjeningsprosjentene for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer må det derfor fastsettes én opptjeningsprosent for opptjeningsgrunnlaget opp til 7,1 G, som er taket for pensjonsopptjeningen i folketrygden, og en annen for opptjeningsgrunnlaget mellom 7,1 G og 12 G.

Når det gjelder hvor stor andel av samlet pensjon som skal antas dekket av opptjening i folketrygden, må det også gjøres forutsetninger om hvor lang opptjeningstid etter nye opptjeningsregler i folketrygden som skal legges til grunn. Dette spørsmålet er behandlet nedenfor.

Forutsetninger om opptjeningstid i pensjonsordningene

Pensjonsutvalget har forutsatt at opptjeningstiden etter nye opptjeningsregler for alderspensjon i folketrygden som skal legges til grunn ved bereg-

ningen av hvor stor andel av samlet pensjon som opptjenes i folketrygden, for sammen med opptjening i tjenestepensjonsordningen å nå en kompensasjonsgrad på 66 prosent, skal være 40 år med jevn inntekt.

Av Pensjonsutvalgets innstilling følger det videre at det skal legges til grunn en opptjenings- tid i ny pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer på 30 år. Denne opptjenings- tiden skal kun være et utgangspunkt for å beregne den årlige opptjeningen i ordningen.

Få stortingsrepresentanter eller regjerings- medlemmer vil faktisk ha en opptjenings- tid i den nye pensjonsordningen på 30 år, men vil ha opptje- ning også fra andre tjenestepensjonsordninger. Pensjonsutvalget uttaler at det i ny pensjonsord- ning må tas hensyn til at politikere i løpet av yrkeskarrieren har opptjening også fra andre pen- sjonsordninger i privat eller offentlig sektor. Dette kan tale for å legge en lengre opptjenings- tid til grunn ved beregningen av opptjeningsprosentene i ny pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer, en opptjenings- tid som i større grad gjenspeiler en total yrkeskarriere.

Departementet viser til at tidligere regler for opptjening av alderspensjon i folketrygden ikke ga uttelling for opptjenings- tid utover 40 år. Da disse reglene ble erstattet med de nye regler om alleårsopptjening, ble det lagt til grunn at gjen- nomsnittlig antall opptjeningsår vil øke til om lag 43 ved 67 år, basert på informasjon om gjen- nomsnittlige lengder på yrkeskarrierer.

Etter innføringen av obligatorisk tjenestepen- sjon i privat sektor vil alle ansatte, både i privat og offentlig sektor, tjene opp tjenestepensjon i løpet av hele yrkeskarrieren. 43 år ved 67 år vil dermed være en rimelig forutsetning om opptjenings- tid både i folketrygden og samlet sett i tjenestepen- sjonsordningene, også for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer.

Departementet anser likevel at en beregning av opptjeningsprosent basert på 43 år i folke- trygden og 43 år i tjenestepensjonsordningen ved 67 år vil gi en for dårlig opptjening i forhold til opptjeningsprosent basert på Pensjonsutval- gets forutsetninger. Med utgangspunkt i at gjel- dende pensjonsalder i pensjonsordningene for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer er 65 år, foreslår departementet at det i bereg- ningen av opptjeningsprosentene i ny pensjonsord- ning for stortingsrepresentanter og regjerings- medlemmer skal legges til grunn en opptjenings- tid etter nye regler i folketrygden på 41 år ved 65 år, og en tilsvarende opptjenings- tid i tjenestepen- sjonsordningen. Disse forutsetningene vil gi en

opptjening som for de fleste som omfattes, er noe dårligere enn med Pensjonsutvalgets forutsetn- inger, men som vil være mer i samsvar med forut- setningen om livslang opptjening i den nye pen- sjonsordningen.

Departementets forslag

Departementet ser det som hensiktsmessig å benytte like opptjeningsprosent i beregningen av opptjening både for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer. Ved å beregne opptje- ningsprosentene på grunnlag av en forutsetning om at alderspensjonen i folketrygden tjenes opp etter nye opptjeningsregler for alle årskull, kan dette gjennomføres. Fordi stortingsrepresentan- ter og regjeringsmedlemmer har ulike godtgjørel- ser, må det for å kunne benytte de samme opptje- ningsprosentene for disse to gruppene, fastsettes én opptjeningsprosent for opptjeningsgrunnla- get opp til 7,1 G og en annen for opptjeningsgrunnla- get mellom 7,1 G og 12 G, som er taket for pen- sjonsopptjeningen. Departementet foreslår videre å legge til grunn en opptjenings- tid i både folke- trygden og ny pensjonsordning for stortingsre- presentanter og regjeringsmedlemmer på 41 år ved 65 år. Etter departementets oppfatning er denne forutsetningen mer i overensstemmelse med prinsippet om alleårsopptjening i den nye pensjonsordningen.

På denne bakgrunnen foreslår departementet at opptjeningsprosenten settes til 6,03 prosent av inntekt opp til 7,1 G og 24,13 prosent av inntekt mellom 7,1 og 12 G. Med utgangspunkt i stor- tingsrepresentantenes og regjeringsmedlemme- nes nåværende inntekter tilsvarende dette en gjen- nomsnittlig opptjeningsprosent på 10,57 prosent for stortingsrepresentanter og 13,42 prosent av inntekt opp til 12 G for regjeringsmedlemmer.

I kapittel 13 er det gitt eksempler på opptje- ning for stortingsrepresentanter og regjerings- medlemmer innenfor den nye pensjonsordningen.

Det vises til lovforslaget § 2-2 sjette ledd.

6.3 Uttak av alderspensjon

6.3.1 Krav til medlemstid for rett til alderspensjon

Det er i dag et minstekrav til opptjenings- tid på 3 år for å få rett til pensjon både i pensjonsordningen for stortingsrepresentanter og i pensjonsordnin- gen for statsråder. Dersom en stortingsrepresen- tant eller et regjeringsmedlem har opptjening i både stortingspensjonsordning og statsrådspen-

sjonsordningen, eventuelt i en annen offentlig tjenstepensjonsordning, vil det imidlertid på visse vilkår kunne gis pensjon for kortere opptjenings- tid, se punkt 3.5.2.

I private tjenstepensjonsordninger er minstekravet til medlemstid i ordningen for rett til pensjon tolv måneder. I Statens pensjonskasse og de andre tjenstepensjonsordningene i offentlig sektor, er minstekravet 3 år dersom vedkommende fratrer stillingen før pensjonering. Dersom vedkommende pensjoneres fra stillingen, gjelder ikke noe særskilt minstekrav.

Departementet mener det bør vurderes om det skal gjelde et minstekrav til opptjening for å få rett til pensjon i den nye pensjonsordningen og i tilfelle hva dette kravet skal være.

Dagens minstekrav på 3 år er knyttet opp mot de gunstige reglene om kort opptjenings- tid for å få full pensjon i disse ordningene. Som nevnt ovenfor modifiseres treårskravet ved at det kan tas hensyn til opptjenings- tid i andre tjenstepensjonsordninger. I den nye pensjonsordningen vil det ikke være adgang til å benytte opptjenings- tid i andre tjenstepensjonsordninger for å kvalifisere for rett til pensjon. Den nye ordningen er dessuten basert på alleårsopptjening hvor det skal være en sammenheng mellom livsinntekt og pensjon. Etter departementets vurdering tilsier dette at det ikke bør gjelde noen minstegrense. Administrative hensyn taler imidlertid for at det bør gjelde et minstekrav til medlemstid for å kvalifisere for rett til pensjon. Ved kort medlemstid blir pensjonsbeholdningen tilsvarende liten, og vil gi en ubetydelig livsvarig pensjon. Departementet foreslår at minstekravet settes til ett års samlet medlemstid i ordningen for å få rett til alderspensjon, tilsvarende det som gjelder i de private tjenstepensjonsordningene.

Det vises til lovforslaget § 2-3.

6.3.2 Fleksibelt uttak av alderspensjon

Etter føringene skal alderspensjon i den nye ordningen kunne tas ut fra 62 år etter samme prinsipp som for den fleksible alderspensjonen i folketrygden. Det innebærer blant annet at den enkelte selv kan velge når pensjonen skal tas ut fra og med 62 år. Pensjonen blir høyere jo senere den tas ut. Videre kan verv som stortingsrepresentant eller statsråd kombineres med uttak av alderspensjon. Uttak kan også kombineres med annen inntekt.

Det er et særlig spørsmål om det skal være mulig å ta ut en del av alderspensjonen (gradert pensjon). I folketrygden er det fra 1. januar 2011 åpnet for gradert uttak av alderspensjon helt ned

til 20 prosent. Også i de private tjenstepensjonsordningene og i regelverket for individuelle pensjonsordninger er det fra 2011 åpnet adgang til fleksibelt uttak fra fylte 62 år, og det kan på visse vilkår tas ut mindre enn full alderspensjon. Alderspensjon fra den nye pensjonsordningen for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer vil for de aller fleste utgjøre en liten del av samlet pensjon. Departementet mener derfor at den enkeltes behov for gradert pensjonsuttak i tilstrekkelig grad vil dekkes av fleksibiliteten i folketrygden. Regler om gradert uttak vil også komplisere ordningens regelverk vesentlig. Departementet foreslår at det ikke gis regler om uttak av gradert alderspensjon fra den nye pensjonsordningen for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer.

Departementet legger videre til grunn at det ikke skal stilles krav om uttak av folketrygdens alderspensjon for uttak av pensjon fra den nye ordningen. Dette tilsvarende det som gjelder i rammelovene for private tjenstepensjonsordninger.

Det er et spørsmål om det skal settes en øvre grense for hvor lenge en kan utsette uttak av alderspensjon fra ordningen. Siden det foreslås en øvre grense på 75 år for opptjening, se punkt 6.2.5, og siden det ikke utarbeides delingstall for uttak av pensjon etter 75 år, vil pensjonen ikke øke ved uttak senere enn denne alder. I lov 24. mars 2000 nr. 16 om foretakspensjon er det fra 1. januar 2011 gjort tilpasninger til fleksibel alderspensjon i folketrygden. Blant annet skal alderspensjonen automatisk komme til utbetaling fra 75 år, dersom den ikke er tatt ut før. Departementet foreslår at det innføres en regel om automatisk utbetaling av alderspensjon også i den nye pensjonsordningen for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer. Det foreslås at alderspensjonen i slike tilfeller utbetales fra og med måneden etter fylte 75 år.

Det vises til lovforslaget § 2-4.

6.3.3 Levealdersjustering

I Pensjonsutvalgets rapport, jf. Dokument nr. 19 (2008–2009), pekes det på levealdersjusteringen av ny alderspensjon i folketrygden som et av de sentrale elementene i ordningen for å dempe veksten i pensjonsutbetalingene i årene framover. Av Dokument nr. 19 (2008–2009) punkt 9.2.2 fremgår det at Pensjonsutvalget går inn for å innføre levealdersjustering også i ny pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer:

”Utvalgets syn er at levealderjustering må innføres også for fremtidig tjenstepensjon for

stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer. I denne forbindelse nevnes at i avtalen som er inngått mellom staten og de ansattes organisasjoner i det offentlige, er levealderjustering inntatt (...).”

Det er ikke gitt føringer for hvordan levealderjusteringen skal gjennomføres i pensjonsordningene for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer, utover at den skal være basert på samme prinsipp som i folketrygden.

I folketrygden følger levealderjusteringen av alderspensjonen innfasingen av de nye opptjeningsreglene. For de årskullene som tjener opp sin pensjon som en ytelse etter opptjeningsreglene i folketrygdloven kapittel 3 og omfattes av levealderjusteringen, jf. lovens kapittel 19, gjennomføres levealderjusteringen ved hjelp av forholdstall. Dette gjelder årskullene 1943–1953.

Årskullene fra og med 1963 tjener opp hele alderspensjonen i folketrygden til en beholdning etter nye opptjeningsregler i kapittel 20. Levealderjusteringen av alderspensjonen for disse årskullene gjennomføres ved hjelp av delingstall, mens levealderjusteringen for årskullene 1954–1962, som tjener opp alderspensjon i folketrygden dels som en ytelse og dels som en beholdning, gjennomføres ved en kombinasjon av forholdstall og delingstall.

I den nye pensjonsordningen for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer er det foreslått at pensjonen skal tjenes opp til en beholdning tilsvarende utformingen av ny alderspensjon i folketrygden, jf. punkt 4.1.

Pensjon opptjent som en ytelse lar seg enkelt omregne til en beholdning. Tilsvarende kan forholdstall omregnes til delingstall, slik at en sikrer at effekten av levealderjusteringen blir den samme enten en benytter den ene eller andre utformingen. Forholdstallene som er fastsatt for levealderjustering av alderspensjonen i folketrygden for de første årskullene som omfattes av pensjonsreformen er imidlertid fastsatt på et annet grunnlag enn delingstallene som benyttes ved levealderjusteringen av alderspensjonen for senere årskull. I praksis innebærer dette en mildere levealderjustering av alderspensjonen i folketrygden som er opptjent som en ytelse enn alderspensjon som er opptjent som en beholdning. Det vises til Ot.prp. nr. 37 (2008–2009) kapittel 5.

Dersom delingstallene i folketrygden for årskullene før 1963 skulle ha blitt benyttet i levealderjusteringen av ny pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer,

ville levealderjusteringen av tjenstepensjonen blitt sterkere enn levealderjusteringen i folketrygden. Som en følge av dette foreslår departementet at det utarbeides særskilte delingstall for årskullene 1943–1962 som skal benyttes i levealderjusteringen av pensjonen fra den nye ordningen for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer og som sikrer at effekten av levealderjusteringen blir som i folketrygdens alderspensjon. For en nærmere redegjørelse for hvordan særskilte delingstall foreslås beregnet vises det til boks 6.1.

Ved lov 17. desember 2010 nr. 78 ble det vedtatt regler for gjennomføring av levealderjustering av pensjoner opptjent i gjeldende pensjonsordninger for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer og en individuell garanti for å ivareta grunnlovsvernet, som gjelder for årskullene 1943–1954. Levealderjusteringen og den individuelle garantien gjennomføres på samme måte som i de ordinære offentlige tjenstepensjonsordningene fra 1. januar 2011. Disse reglene foreslås videreført i ny pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer ved at det i loven vises til at reglene om levealderjustering og garantert pensjonsnivå i lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse § 24 og § 24 a gjelder tilsvarende. Når det gjelder levealderjustering av alderspensjon opptjent i gjeldende pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer for årskullene fra og med 1954 må det også gjøres tilpasninger. Med den lovtekniske løsningen som er valgt vil imidlertid også disse årskull omfattes av regelverket for de ordinære offentlige tjenstepensjonsordningene.

Departementet foreslår at levealderjusteringen i ny pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer gjennomføres etter samme prinsipp som for alderspensjonen i folketrygden. For årskullene fra og med 1963 foreslås det å benytte delingstallene som er fastsatt for levealderjustering av alderspensjonen i folketrygden, uten tilpasninger. For årskullene 1943–1962 foreslås det å utarbeide særskilte delingstall som sikrer at effekten av levealderjusteringen blir den samme som i folketrygden. De særskilte delingstallene tar hensyn til at de årskullene som får hele eller deler av sin pensjon i folketrygden levealderjustert med forholdstall, får en mildere levealderjustering i folketrygden sammenlignet med de som får pensjonen levealderjustert med delingstall.

Det vises til at Arbeids- og velferdsdirektoratet fastsetter endelige forholdstall og delingstall for uttaksaldre mellom 62 og 75 år innen 1. juli i det

året et årskull fyller 61 år, og tallene endres ikke etter at de er fastsatt.

I og med at de konstruerte delingstallene baseres på fastsatte forholdstall og delingstall, vil fastsetting av særskilte delingstall for de aktuelle årskullene være en regneteknisk operasjon. Departementet foreslår at Statens pensjonskasse, som administrer ordningen, fastsetter delingstall for årskull født før 1963. Departementet foreslår en hjemmel til å fastsette en forskrift med nærmere regler om fastsetting av særskilte delingstall.

Det vises til lovforslaget § 2-5.

6.3.4 Beregning av alderspensjon ved uttak

Departementet foreslår at den fleksible alderspensjonen utformes med sikte på at opptjente pensjonsrettigheter skal gi om lag lik samlet alderspensjon over perioden som pensjonist uavhengig av når den enkelte velger å ta ut pensjonen. Dette foreslås utformet ved at opptjente rettigheter i form av en pensjonsbeholdning divideres med det delingstallet som gjelder for årskullet ved uttaksalderen.

Delingstallet reflekterer i hovedsak forventet gjenstående levetid på uttakstidspunktet. Delingstallene for det enkelte årskull ivaretar dermed nøytraliteten i den fleksible alderspensjonen.

Det vises til lovforslaget § 2-6.

6.3.5 Tidspunkt for uttak og opphør av alderspensjon

Med innføring av fleksibelt uttak vil pensjonen blant annet bli beregnet på grunnlag av forventet gjenstående levetid på uttakstidspunktet. Ettersom pensjonen utbetales etter nøytrale prinsipper vil den bli høyere ved senere uttak. I et slikt system er det ikke naturlig at man får utbetalt pensjon tilbake i tid. For folketrygdens alderspensjon er det bestemt at pensjonen gis tidligst fra måneden etter den måned da kravet ble satt fram, se folketrygdloven § 22-13 fjerde ledd bokstav c. Departementet foreslår at tilsvarende regel skal gjelde i den nye pensjonsordningen for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer ved at alderspensjonen gis tidligst fra og med måneden etter den måned melding om uttak av pensjon ble gitt. Videre foreslår departementet at det presiseres at alderspensjonen tidligst kan tas ut med virkning fra måneden etter at en person har fylt 62 år. Dette svarer til det som gjelder i folketrygden.

I gjeldende pensjonsordninger er det fastsatt at alderspensjon under utbetaling opphører ved

utgangen av måneden etter pensjonistens død. For stortingsrepresentanter er det videre fastsatt at pensjonen løper ytterligere en måned, dersom pensjonisten etterlater seg ektefelle, jf. lov om pensjonsordning for stortingsrepresentanter § 3. Departementet foreslår at bestemmelsen videreføres i den nye pensjonsordningen.

Det vises til lovforslaget § 2-7.

6.3.6 Omregning av alderspensjon ved opptjening etter pensjonsuttak

I den nye ordningen er det ingen begrensning i muligheten til å ta ut pensjon samtidig med fortsatt yrkesaktivitet. Dette gjelder også når vedkommende fortsetter som stortingsrepresentant eller regjeringsmedlem og dermed får videre opptjening i ordningen. Pensjonsopptjeningen skal baseres på alle år en er medlem av ordningen. Dette gjelder også når en kombinerer pensjonsuttak med fortsatt verv som stortingsrepresentant eller stilling som regjeringsmedlem.

Departementet foreslår at pensjonsopptjening etter at det er tatt ut pensjon legges til pensjonen året etter at opptjeningen fant sted. Dette skjer ved at pensjonsopptjeningen tilføres pensjonsbeholdningen og regnes om til årlig pensjon ved hjelp av delingstallet på omregningstidspunktet, dvs. med virkning fra januar året etter.

Det vises til lovforslaget § 2-8.

6.4 Begrensning av pensjon fra ny pensjonsordning ved opptjening i dagens ordninger

Det følger av Stortingets føringer, jf. Innst. 83 S (2009–2010), at opptjente rettigheter i stortingspensjonsordningen beholdes og at stortingsrepresentanter med 12 års opptjening har rett til pensjon etter gjeldende regler. For representanter som har kortere opptjeningstid, avsluttes opptjeningen i nåværende ordning. Disse fortsetter opptjeningen i ny ordning, men ikke ut over det som er mulig etter dagens ordning. Videre vil regjeringsmedlemmer som ikke har full opptjening kunne få pensjon dels i ny, dels i gammel ordning. Summen av slik pensjon skal ikke overstige det vedkommende ville fått etter dagens ordning.

Det framgår av føringene at den som har full opptjening i dagens ordninger ikke skal få opptjening i den nye ordningen. De som ikke har full opptjening skal fortsette opptjening i ny ordning, men samlet pensjonsutbetaling skal ikke overstige et maksimumsbeløp. I føringene blir hver

Boks 6.1 Beregning av særskilte delingstall ved uttaksalder 67 år

Levealdersjusteringen av alderspensjonen i folketrygden følger innfasingen av de nye opptjeningsreglene. For de årskullene som tjener opp sin pensjon som en ytelse og omfattes av levealdersjusteringen, gjennomføres levealdersjusteringen ved hjelp av forholdstall. Dette gjelder årskullene 1943-1953. Årskullene fra og med 1963 tjener opp hele alderspensjonen i folketrygden til en beholdning. Levealdersjusteringen av alderspensjonen for disse årskullene gjennomføres ved hjelp av delingstall, mens levealdersjusteringen for årskullene 1954-1962, som tjener opp alderspensjon i folketrygden dels som en ytelse og dels som en beholdning, gjennomføres ved en kombinasjon av forholdstall og delingstall.

Den nye pensjonsordningen for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer foreslås teknisk utformet ved at det tjenes opp en pensjonsbeholdning. Pensjon opptjent som en ytelse lar seg enkelt omregne til en beholdning. Tilsvarende kan forholdstall omregnes til delingstall, slik at en sikrer at effekten av levealdersjusteringen blir den samme enten en benytter den ene eller andre utformingen. Levealderjusteringen i folketrygden fases imidlertid gradvis inn og forholdstallene er fastsatt på et noe annet grunnlag enn delingstallene. I praksis innebærer dette en mildere levealdersjustering av alderspensjonen i folketrygden som er opptjent som en ytelse enn alderspensjon som er opptjent som en beholdning. For å sikre at levealdersjusteringen av pensjon opptjent i den nye pensjonsordningen for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer blir som i folketrygden, må det derfor utarbeides særskilte delingstall.

Levealdersjusteringen av en gitt alderspensjon for et gitt årskull gjennomføres ved at deler av alderspensjonen levealdersjusteres med henholdsvis forholdstall og delingstall, vektet med andeler a og $(1-a)$ som tilsvarende andelene pensjon det aktuelle årskullet tjener opp som henholdsvis en ytelse og som en beholdning i folketrygden: $a\{0,1;\dots;1\}$. Alderspensjonen etter levealdersjustering kan dermed uttrykkes som:

$$(1) AP_{\text{etter levealld.just.}} = \frac{a \times AP_{\text{før levealld.just.}}}{ft_{\text{årskull}_{67}}} + \frac{(1-a) \times AP_{\text{før levealld.just.}} \times 13,41}{dt_{\text{årskull}_{67}}}$$

Ved å multiplisere høyresiden av uttrykket i (1) med $13,41/13,41$, hvor $13,41$ er delingstallet for 1943-kullet ved uttak av alderspensjon fra folketrygden ved 67 år, får vi et uttrykk (2) hvor pensjonen etter levealdersjustering er lik beholdningen før levealdersjustering multiplisert med en parentes som uttrykker levealdersjusteringen:

$$(2) AP_{\text{etter levealld.just.}} = AP_{\text{før levealld.just.}} \times 13,41 \times \left(\frac{a}{13,41 \times ft_{\text{årskull}_{67}}} + \frac{(1-a)}{dt_{\text{årskull}_{67}}} \right)$$

Beholdningen før levealdersjustering skal deles på et særskilt delingstall, sdt som sikrer den samme levealderjusteringen som i folketrygden. Uttrykket i parentesen i (2) er lik 1 delt på det særskilte delingstallet:

$$(3) \left(\frac{1}{sdt_{\text{årskull}_{67}}} \right) = \left(\frac{a}{13,41 \times ft_{\text{årskull}_{67}}} + \frac{(1-a)}{dt_{\text{årskull}_{67}}} \right)$$

Det særskilte delingstallet framkommer ved at (3) løses for sdt :

$$(4) sdt_{\text{årskull}_{67}} = \frac{1}{\left(\frac{a}{13,41 \times ft_{\text{årskull}_{67}}} + \frac{(1-a)}{dt_{\text{årskull}_{67}}} \right)}$$

Eksempelvis tjener 1957-kullet opp 4/10 av alderspensjonen i folketrygden som en ytelse og 6/10 som en beholdning. Prognoser for forholdstall og delingstall for 1957-kullet i folketrygden er henholdsvis 1,080 og 15,37. En prognose for det særskilte delingstallet som skal benyttes ved levealdersjusteringen av pensjon i den nye pensjonsordningen for 1957-kullet ved 67 år, $sdt_{1957_{67}}$, blir dermed 15,00.

pensjonsordning omtalt for seg. Tilfeller der en person har opptjening i både stortingspensjonsordningen og statsrådspensjonsordningen blir ikke omtalt. Det gjelder både når vedkommende har hatt opptjening i begge ordningene før overgang til ny ordning, og i tilfeller der kombinasjonen oppstår etterpå. For personer som har opptjening i både stortingspensjonsordningen og statsrådsordningen definerer samordningsregelverket hva samlet pensjon skal være (pensjonsmaksimum). I slike tilfeller er det bestemt at pensjonsmaksimum er full pensjon i statsrådsordningen. Departementet mener at det i kombinasjonstilfellene skal tas hensyn til hva samlet pensjon ville ha vært etter samordningsregelverket.

Ved overgang til ny ordning vil det i noen tilfeller være uklart hva pensjonsmaksimum vil bli. For eksempel vil en person som har full opptjening i stortingspensjonsordningen kunne få høyere pensjonsmaksimum dersom vedkommende senere blir statsråd. Full oversikt vil man få ved pensjone-ring av den enkelte.

I tråd med ordinære prinsipper for tjenestepensjon, opprettholdes medlemskapet i pensjonsordningen selv om det er opptjent fulle pensjonsrettigheter. Departementet mener at tilsvarende bør gjelde i den nye pensjonsordningen. Som medlemmer av pensjonsordningen er stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer risikodekket gjennom uførepensjon og etterlattepensjon.

En begrensning av samlet pensjon kan ivareta hensynene som er gitt i Stortingets føringer. Departementet foreslår på denne bakgrunn at alle

som har opptjening i de tidligere pensjonsordningene også fortsetter opptjeningen i den nye ordningen. Departementet foreslår at for medlemmer som har opptjening i ny og gammel ordning, skal samlet pensjon ikke overstige en pensjon beregnet etter de tidligere ordningene for hele opptjeningstiden. Videre foreslår departementet at dersom vedkommende både har vært stortingsrepresentant og regjeringsmedlem, skal reglene i samordningsregelverket gis tilsvarende anvendelse. Det er imidlertid ingen ordinær samordning som foretas, og eventuelle andre pensjoner skal holdes utenfor ved beregningen av maksimal pensjon.

Pensjon fra den nye ordningen skal kunne tas ut fleksibelt fra 62 år. Departementet foreslår at begrensningen skal beregnes med utgangspunkt i at pensjon både fra dagens ordninger og ny ordning tas ut ved ordinær pensjonsalder i dagens ordninger som er 65 år, uavhengig av når pensjonen rent faktisk tas ut. Ved beregningen av pensjonen fra den nye ordningen benyttes delingstallet ved 65 år (pensjonsbeholdningen divideres med delingstallet ved 65 år). Deretter fastsettes beregnet maksimal pensjon, og det foretas sammenligning av beregnet pensjon etter gammel og ny ordning. Dersom samlet pensjon blir for høy, settes pensjon etter ny ordning ned med det overskytende beløpet. Det gjenværende beløpet justeres så med hensyn til uttaksalder. Dette gjøres ved at det multipliseres med delingstallet ved 65 år og divideres med delingstallet på uttakstidspunktet.

Det vises til lovforslaget § 2-9.

7 Alderspensjon opptjent etter gjeldende regler for stortingsrepresentanter

7.1 Innledning og sammendrag

Det framgår av Innst. 83 S (2009–2010) at rettigheter som er opptjent etter dagens ordninger skal beholdes. Det heter i innstillingen blant annet:

”Opptjente rettigheter beholdes. Stortingsrepresentanter med 12 års opptjening har rett til pensjon etter gjeldende regler. For representanter som har kortere opptjeningstid, avsluttes opptjening i nåværende ordning med X/12-deler. Disse fortsetter opptjening i ny ordning, men ikke ut over det som er mulig etter dagens ordning. Opptjening etter 75-årsregelen opphører fra det tidspunkt pensjonsordningen lukkes. De som har startet opptjening, men ikke fullført, får ikke rett til fortsatt opptjening i den gamle ordningen. Også regjeringsmedlemmer som ikke har full opptjening (6 år pr. 1. oktober 2009) vil kunne ha pensjon dels i ny, dels i gammel ordning. Summen av slik pensjon kan ikke overstige det vedkommende ville fått etter gammel ordning.”

Dermed skal stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer som har opptjent rett til full alderspensjon etter dagens ordninger, fortsatt få pensjonen beregnet etter dagens regler. For stortingsrepresentanter videreføres reglene i lovforslaget kapittel 3. Fram til pensjon som er opptjent etter dagens ordninger er faset ut, vil en rekke politikere få alderspensjon som er delvis opptjent etter dagens regler og delvis i den nye ordningen (lovforslaget kapittel 2, se kapittel 6 i proposisjonen her).

Kapittel 3 i lovforslaget gjelder dem som har alderpensjon etter dagens regler og andre som har opptjente rettigheter i dagens pensjonsordning for stortingsrepresentanter, se lovforslaget § 3-1.

Punkt 7.2 gjelder opptjeningstid for rett til alderspensjon etter kapittel 3. Det foreslås at dagens regler for beregning av opptjeningstid videreføres.

I punkt 7.3 redegjøres det for når alderspensjon kan tas ut. I punkt 7.4 foreslår departementet enkelte presiseringer i 75-årsregelen. Det gjelder spørsmålet om statsrådstid skal telle som opptjeningstid ved anvendelsen av regelen, og hvilke inntekter som skal regnes med etter inntektsgrensen for bortfall av pensjon. Under punkt 7.5 omtales departementets forslag om at det innføres en begrenset mulighet til uttak av pensjon fra gjeldende pensjonsordning fra 62 år.

Under punkt 7.6 foreslås det en presisering av regelen om at pensjonen faller bort ved arbeid i statlig eller kommunal tjeneste. Det foreslås også at regelen om at pensjonen faller bort ved verv som kommunalt ombud, skal gjelde både for tidligere stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer.

Beregning av pensjon som er opptjent etter dagens regler omtales i punkt 7.7. Reglene som gjelder nå videreføres, herunder reglene om levealdersjustering og individuell garanti som ble innført med virkning fra 1. januar 2011. Videre omtales reglene om beregning av pensjon som tas ut før 65 år.

Dersom en person har opptjening i både dagens og ny ordning, gjelder en regel om begrensnings av samlet pensjon. Dersom utbetaling skal begrenses, er det pensjonen fra den nye ordningen som skal settes ned. Det vises til omtale i kapittel 6, se punkt 6.4.

7.2 Opptjeningstid for rett til alderspensjon

For å ha rett til alderspensjon etter stortingspensjonsloven, er det krav til en viss pensjonsgivende tid (opptjeningstid) i ordningen. Hvor lang denne tiden er, har også betydning for utmåling av pensjonen. Det slås fast i loven at en person som har deltatt i minst tre stortingssesjoner har rett til alderspensjon. Det er tilstrekkelig at vedkommende har fungert som representant i minst seks måneder i hver sesjon for at sesjonen skal regnes

som ett års pensjonsgivende tid. Det er særlige regler for vararepresentanter. Det vises til punkt 3.2.2.

Reglene om opptjeningstid etter stortingspensjonsloven framgår av § 2 første til tredje ledd. Når loven oppheves, vil det være behov for å videreføre disse reglene i den nye loven. Departementet finner det ikke hensiktsmessig å ta inn detaljerte regler om tidligere opptjeningstid i den nye loven. Departementet foreslår at reglene om opptjeningstid videreføres ved at tiden beregnes ved å henvise til den tidligere lov om pensjonsordning for stortingsrepresentanter.

Det vises til lovforslaget § 3-2 første ledd.

Etter lovforslaget 3-2 andre ledd kan tid som regjeringsmedlem på visse vilkår medregnes som opptjeningstid etter lovforslaget kapittel 3. Forslaget får særlig betydning ved anvendelse av den såkalte 75-årsregelen, se punkt 7.4.2 nedenfor. Forslaget får også betydning for regjeringsmedlemmer som har opptjent for kort tid til at det er opptjent rett til pensjon etter kapittel 4.

Minstekravet på tre års opptjeningstid for rett til alderspensjon videreføres i lovforslaget § 3-3. Som redegjort for i punkt 3.5.2 vil tid i andre tjenstepensjonsordninger som omfattes av samordningsloven kunne medregnes for å oppfylle treårskravet. Departementet viser til at opptjening etter lovforslagets kapittel 3 og 4 i denne sammenheng regnes som to forskjellige pensjonsordninger. Se lovforslaget § 1-3 andre ledd og omtale i punkt 5.2.

Ved overgangen til ny ordning vil det kunne være noen stortingsrepresentanter som har kortere opptjeningstid enn tre år. Dersom disse blir innvalgt på Stortinget etter lovens ikrafttredelse vil de tjene opp rettigheter etter kapittel 2. For å forhindre at disse mister rett til pensjon for den tidligere opptjeningstiden, foreslår departementet at det kan gis adgang til å medregnes opptjeningstid etter kapittel 2 for å oppfylle minstekravet på tre år. Det vises til lovforslaget § 3-3 andre punktum.

7.3 Generelt om uttak av alderspensjon

Reglene for uttak av alderspensjon framgår av lovforslaget § 3-4. Etter første ledd kan pensjonen tas ut fra 65 år. Dette vil være en videreføring av hovedregelen i dagens ordning.

Pensjonen kan i visse tilfeller tas ut tidligere enn 65 år. I dagens ordning kan pensjonen på visse vilkår tas ut tidligere når summen av alder og tjenestetid er 75 år. Denne ordningen viderefø-

res for opptjening etter den gjeldende stortingspensjonsloven, men det foreslås enkelte klargjøringer. Se punkt 7.4.

For dem som ikke har rett til å ta ut alderspensjon etter 75-årsregelen, foreslår departementet at det innføres en ordning med fleksibelt uttak av alderspensjon før 65 år, men tidligst fra 62 år. Verdien av pensjonen i perioden 65–67 år foreslås å kunne fordeles over en uttaksperiode fram til 67 år. Se punkt 7.5.

Ved uttak av pensjon fra 65 år er det i dag adgang til å kombinere pensjon og arbeidsinntekt uten at pensjonen avkortes. Det kan imidlertid ikke tas ut alderspensjon i dagens ordning så lenge vedkommende er medlem av regjeringen eller Stortinget eller er tilsatt i offentlig eller kommunal tjeneste i hovedstilling. Disse reglene foreslås videreført for uttak av pensjon etter lovforslaget kapittel 3. Det foreslås enkelte presiseringer. Se punkt 7.6.

7.4 Uttak av alderspensjon etter 75-årsregelen

7.4.1 Innledning

Etter stortingspensjonsloven § 2 fjerde ledd kan alderspensjon tas ut før fylte 65 år når summen av alder og tjenestetid er 75 år. Denne 75-årsregelen ble innført da dagens lov ble vedtatt i 1981, som alternativ til å senke pensjonsalderen. Administrasjonskomiteen uttalte i Innst. O. nr. 101 (1980-1981) blant annet følgende:

"Komiteen viser til at denne endringen vil innføre en form for fleksibel pensjonsalder. Den vil imøtekomme det behov som er tilstede for at representanter som trer ut av Stortinget, og som har få år igjen til pensjonsalder, kan få pensjon uten en omstendelig søknadsprosedyre overfor Pensjonsstyret. Erfaring viser at disse ofte kan komme i en vanskelig stilling i så få yrkesaktive år som gjengstår for dem."

Formålet med bestemmelsen var altså å ivareta de stortingsrepresentantene som ville få en vanskelig situasjon når de forlater Stortinget og har få år igjen til pensjonsalderen.

Pensjonsutvalget uttalte i Dokument nr. 19 (2008–2009) at selv om fortsatt opptjening etter 75-årsregelen vil bli avvirket, må regelverket være tydelig. Bakgrunnen for at Pensjonsutvalget tar opp denne problemstillingen, er at Riksrevisjonen i en rapport 25. juni 2008 konkluderte med at flere tidligere stortingsrepresentanter hadde mottatt

pensjon uberettiget etter 75-årsregelen. Riksrevisjonens rapport førte til at Stortingets presidentskap nedsatte et utvalg som fikk i oppdrag å granske saken (Kjønstadutvalget). Utvalget avga sin rapport "Rettsikkerhet ved tildeling og oppfølging av stortingspensjoner" 8. januar 2009.

Kjønstadutvalget pekte på flere uklare forhold ved praktiseringen av 75-årsregelen, se nærmere punkt 7.5.2 om medregning av tid som statsråd som opptjeningsstid i stortingspensjonsordningen og punkt 7.5.3 om inntektsprøving etter 75-årsregelen.

7.4.2 Medregning av statsrådstid

Den tid en stortingsrepresentant har vært medlem av regjeringen kan medregnes som pensjonsgivende dersom tiden ikke har vært pensjonsgivende etter lov om pensjonsordning for statsråder, jf. stortingspensjonsloven § 2 tredje ledd andre punktum. Medregningen gjelder selv om Grunnloven § 62 bestemmer at en statsråd ikke samtidig kan være stortingsrepresentant, og selv om statsråder innbetaler innskudd til statsrådsordningen, og ikke til stortingsordningen. Bestemmelsen er praktisert slik at all statsrådstid medregnes, også der vedkommende ikke er innvalgt på Stortinget. Medregning av slik tid får betydning for når en person kan ta ut pensjon etter 75-årsregelen. Tiden regnes da også med ved beregningen av pensjonen.

Kjønstadutvalget har vurdert praktiseringen av bestemmelsen. Utvalget konstaterer at lovens forarbeider ikke gir nærmere holdepunkter for hvordan bestemmelsen skal forstås. Utvalget påpeker at det bør skilles mellom statsrådstid som er sammenfallende med tid innvalgt på Stortinget og statsrådstid som ikke er sammenfallende. Sistnevnte gruppe omfatter tid der en person har sittet i regjering før vedkommende ble valgt inn på Stortinget, eller har sittet i regjeringen etter at valgperioden på Stortinget er avsluttet.

I den grad det er sammenfallende tid peker utvalget på at den praksis som er fulgt går ut over det som følger av stortingspensjonsloven, og at bare medregning av statsrådstid inntil tre år kan forankres i lovens ordlyd. Statsrådstid som er lenger enn tre år kan dermed etter utvalgets syn ikke medregnes i stortingsordningen etter den nevnte lovbestemmelsen. Det skyldes at tre års opptjeningsstid som statsråd gir selvstendig pensjonsrett i pensjonsordningen for statsråder.

Når det gjelder statsrådstid som ikke er sammenfallende med tid innvalgt på Stortinget, peker utvalget på at det tidsrom som vedkommende har

vært statsråd, har han eller hun ikke vært valgt inn på Stortinget, ikke deltatt i dets virksomhet, og ikke fungert som stortingsrepresentant. Utvalget viser til at de sterkeste juridiske argumenter taler for at tiden ikke skal telle som stortingsstid. Samtidig peker utvalget på at

“langvarig og konsekvent praksis fra Pensjonsordningen for stortingsrepresentanter taler i motsatt retning.”

Utvalget konkluderer med at det vanskelig kan se at statsrådstid som ikke er sammenfallende med den tiden et regjeringsmedlem har vært valgt inn på Stortinget, kan telle i forhold til 75-årsordningen. Det gjelder tid som statsråd før eller etter perioder som innvalgt på stortinget.

Som det er redegjort for i punkt 3.2.2 kom Stortingets konstitusjonelle kontor til at praksisen med hensyn til å likestille statsrådstid med stortingsstid etter pensjonsordningen for stortingsrepresentanter, har et rettmessig, dvs. juridisk holdbart grunnlag, basert på sedvanerettsdannelse. Den bør derfor opprettholdes også for fremtidige tilsvarende søknader, så lenge lovgrunnlaget ikke blir endret. Stortingets presidentskap sluttet seg til dette gjennom vedtak 29. januar 2009.

Som Kjønstadutvalgets rapport har avdekket, medregnes statsrådstid i stortingsordningen etter gjeldende praksis i større utstrekning enn ordlyden i loven gir grunnlag for. Departementet mener at denne praksisen bør vurderes i forbindelse med at det skal gis en ny lov. Departementet vil peke på at statsrådstid som ikke er sammenfallende med stortingsstid, mangler tilknytning til stortingsordningen. Departementet foreslår at tilknytningen til Stortinget bør være avgjørende for om tiden skal medregnes ved 75-årsregelen som gjelder for stortingsrepresentanter. Det innebærer at statsrådstid som ikke har vært sammenfallende, ikke lenger skal kunne regnes med som opptjeningsstid i forhold til 75-årsregelen for stortingsrepresentanter.

Statsrådstid som faller sammen med tid personen har vært innvalgt på stortinget bør etter departementets syn fortsatt medregnes. Departementet foreslår at dette skal gjelde for all sammenfallende tid. Når tiden skal medregnes i forhold til 75-årsregelen, som ikke har noe motstykke for statsråder, kan ikke departementet se at det er grunnlag for å sette en treårsgrense. Det foreslås at det presiseres i lovteksten at denne tiden bare skal kunne medregnes som opptjeningsstid etter kapittel 3 i loven så lenge den ikke samtidig medregnes i alderspensjonen for regjeringsmedlem etter lovens kapittel 4, dvs. fra 65 år.

Det vises til lovforslaget § 3-2 andre ledd.

7.4.3 Inntektsprøving etter 75-årsregelen

Etter lov om pensjonsordning for stortingsrepresentanter § 2 fjerde ledd bortfaller rett til alderspensjon etter 75-årsregelen dersom "vedkommende har eller får tilsvarende inntektsgivende arbeid". Det foreligger en klar og konsekvent praksis som innebærer at grensen for hvor stor arbeidsinntekt en pensjonist kan ha i løpet av et kalenderår uten at det får betydning for retten til pensjon utgjør høyeste pensjon for tidligere stortingsrepresentanter (495 594 kroner per 1. mai 2011). Arbeidsinntekt over denne grensen fører til at pensjonen i sin helhet faller bort. Det er bare den faktiske inntekten som har betydning. Pensjonisten har ingen plikt til å prøve å forsørge seg selv ved eget arbeid.

Dersom den tidligere stortingsrepresentanten har inntekter som svarer til høyeste pensjon på søknadstidspunktet, vil vedkommende ikke ha rett til stortingspensjon. Det følger av at loven bruker begrepet "har" tilsvarende inntektsgivende arbeid.

Både Kjønstadutvalget og Riksrevisjonen har lagt disse utgangspunktene til grunn som gjeldende rett for bortfall av alderspensjon ved inntektsarbeid. Det kan imidlertid være behov for en nærmere presisering av inntektsbegrepet, og av hvordan inntektene skal tidfestes.

Det er inntekter som skriver seg fra "tilsvarende inntektsgivende arbeid" som skal legges til grunn ved inntektsprøvingen. Det innebærer at det bare er inntekter som har sammenheng med arbeid som er relevant, og ikke kapitalinntekter. Som arbeidsinntekt regnes lønnsinntekter, godtgjørelse for foredrag, styrehonorar og royaltysom forfatter. Renter på bankinnskudd, aksjeutbytte, leieinntekter og forpaktningsavgift vil vanligvis være avkastning på kapital.

Kjønstadutvalget viser til at det er Skatteetaten som har de beste forutsetningene for å avgjøre hva som er arbeidsinntekt og kapitalinntekt. Utvalget mener i tråd med dette at inntektsbegrepet må følge skattelovens begrep "personinntekt" og folketrygdlovens begrep "pensjonsgivende inntekt", som i det store og hele er sammenfallende. Departementet foreslår at det i tråd med dette presiseres i loven at arbeidsinntekt som regnes som pensjonsgivende inntekt etter folketrygdloven § 3-15 skal legges til grunn. At samme inntektsbegrep benyttes i skatteretten, trygderetten og i de enkelte pensjonslover bidrar til en harmonisering og forenkling av regelverket. En pensjonist kan ha arbeidsinntekt i utlandet som ikke er pensjonsgivende etter folketrygdloven. Hensynet

bak inntektsprøvingen tilsier at også slik inntekt skal regnes med. På samme måte som inntekt fra Norge vil inntekt fra utlandet redusere pensjonsbehovet. Departementet foreslår at det presiseres at arbeidsinntekt i utlandet av samme art som pensjonsgivende inntekt regnes med ved inntektsprøvingen.

Det vises til lovforslaget § 3-4 andre ledd.

Et annet spørsmål i forbindelse med inntektsprøvingen har vært om inntektene er "faste og sikre" eller "sporadiske og usikre". I Dokument nr. 17 (2002-2003) som omhandler godtgjørelser knyttet til vervet som stortingsrepresentant, ble det uttalt om praktiseringen av inntektsbegrepet i 75-årsordningen:

"Dette tolkes slik at man kan ha sporadiske/usikre inntekter ved siden av pensjonen, men den samlede inntekt kan ikke overstige høyeste pensjon, fra 1. oktober 2002 kr 359 700 pr. år."

Kjønstadutvalget konstaterer at

"hvis det er den samlede arbeidsinntekten som legges til grunn ved inntektsprøvingen, må sporadiske og usikre inntekter likestilles med faste og sikre inntekter. Med dette blir uttrykket sporadiske og usikre inntekter uten rettslig betydning i forhold til bestemmelsen om rett til alderspensjon etter 75-årsordningen. Ekspertutvalget mener at man ikke kan skille mellom ulike inntektstyper etter disse kriteriene."

Departementet viser til at formålet med å innføre 75-årsregelen var å ivareta de stortingsrepresentantene som hadde lang funksjonstid på Stortinget og som hadde problemer med å livnære seg fram til pensjonsalderen. Departementet kan ikke se at det bør ha betydning om inntekt skriver seg fra faste eller usikre arbeidsforhold. Det sentrale bør være om den enkelte har behov for pensjon fordi inntekten er for lav. Ved å knytte inntektsbegrepet til "pensjonsgivende inntekt" i folketrygdloven § 3-15, blir det avklart at sontringen mellom "faste og sikre" og "sporadiske og usikre" inntekter er uten betydning.

Stortingspensjonsloven ikke har regler for tidfesting (periodisering) av inntekt i forbindelse med inntektsprøving. Kjønstadutvalget mener at arbeidsinntekten må periodiseres som i skatteretten, det vi si at arbeidsinntekter skattlegges det året de kommer til utbetaling (kontantprinsippet). For eksempel vil styrehonorar, vederlag for konsulentvirksomhet, inntekt fra boksalg mv. skatt-

legges i utbetalingsåret, selv om inntektene skriver seg fra tidligere år.

Gjennom å lovfeste inntektsbegrepet til ”pensjonsgivende inntekt” som i folketrygdloven § 3-15, legger departementet til grunn at periodiseringen av inntekten vil følge de skatterettslige prinsippene, dvs. kalenderåret hvor inntekten er utbetalt. Det foretas da en sammenligning på årlig basis ved at årlig pensjon sammenlignes med årlig inntekt. Når en har hatt inntekt bare i deler av året, skal sammenligningen skje ved at inntekten fordeles over hele kalenderåret dersom en har hatt pensjon hele kalenderåret.

Når pensjon tilstås eller opphører i løpet av året, må det foretas en månedlig eller forholdsmessig sammenligning av inntekt og pensjon etter at pensjonen er tilstått. Det er ikke relevant for anvendelsen av 75-årsregelen hva man tjener før eller etter at en mottar pensjon. Dermed kan en ha hatt en inntekt som overskrider høyeste pensjon før pensjonsretten inntreffer, bare den reduseres til mindre enn høyeste pensjon fra denne utbetales. Ved overgang til ordinær alderspensjon i stortingsordningen ved 65 år kan en etter reglene for denne fritt kombinere arbeid i privat sektor uten at det får betydning for pensjon som er mottatt tidligere i samme år.

Feriepenger er i en spesiell stilling når et arbeidsforhold opphører. Arbeidstakeren vil da kunne velge å få feriepengene utbetalt med en gang, eller utsette utbetalingen til året etterpå. Det er ikke rimelig at dette valget av utbetalings-tidspunkt av feriepenger ved opphør av arbeidsforhold skal få betydning for inntektsprøvingen. Departementet foreslår at det lovfestes at feriepenger som skriver seg fra opphørte arbeidsforhold skal holdes utenfor inntektsprøvingen. Dette er i tråd med den praksis som har vært fulgt. Det vises til lovforslaget § 3-4 andre ledd.

Inntektsgrensen har til nå vært satt til høyeste stortingspensjon til enhver tid. Tidligere ble pensjonen fastsatt ut fra den til enhver tid gjeldende godtgjørelse for stortingsrepresentanter. Pensjonene, og dermed også inntektsgrensen, ble dermed regulert i samsvar med økningen i godtgjørelsen. Fra 1. januar 2011 ble det innført nye reguleringsregler i pensjonsordningen, og det ble også gitt regler om pensjonsgrunnlag, se punkt 3.2.2. Som det framgår der vil pensjonsgrunnlaget kunne variere noe. Departementet mener at det må være en generell regel om inntektsgrense. Rimelighetshensyn tilsier en felles grense som også vil være viktig for at den enkelte skal kunne gjøre seg kjent med den aktuelle grensen. Administrative hensyn taler også for en felles grense.

Departementet foreslår i punkt 7.7.1 at pensjonsgrunnlaget for dem som er stortingsrepresentanter ved lovens ikrafttredelse settes til den årlige bruttogodtgjørelsen på dette tidspunktet. Det foreslås at den generelle inntektsgrensen knytter seg til dette pensjonsgrunnlaget, og reguleres årlig i samsvar med lønnsveksten.

Det kan forekomme tilfeller der en person fyller vilkårene for både uførepensjon etter lovforslaget og alderspensjon etter 75-årsregelen. Departementet foreslår at det presiseres at alderspensjon etter 75-årsregelen ikke kan tas samtidig med uførepensjon.

Det vises til lovforslaget § 3-4 andre ledd.

7.5 Fleksibelt uttak av alderspensjon i perioden 62–67 år

I den nye ordningen med alderspensjon for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer, jf. kapittel 7, foreslås det å innføre rett til å ta ut alderspensjon fra 62 år etter samme prinsipper som i folketrygden. Uttaket vil være nøytralt, slik at pensjonen blir høyere jo senere den tas ut. Uttaket kan kombineres med arbeidsinntekt. Det stilles heller ikke krav om at folketrygdens alderspensjon tas ut samtidig.

Regler for uttak av pensjon fra dagens bruttoordninger er ikke omtalt i Innst. 83 S (2009–2010) fra Stortingets presidentskap som ligger til grunn for anmodningsvedtaket av 10. desember 2009. Dette er heller ikke drøftet i Pensjonsutvalgets innstilling. En del stortingsrepresentanter vil ha opptjening dels i gammel og dels i ny pensjonsordning. Disse vil kunne ønske å ta ut all opptjent pensjon samtidig. Det samme vil kunne gjelde for regjeringsmedlemmer.

Dagens pensjonsordninger for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer, som skal videreføres for opptjente rettigheter, er bruttoordninger med særlig gunstige opptjenings- og beregningsregler. Disse ordningene inngår i samordningsregelverket for offentlige tjenstepensjoner. Det er ikke innført fleksibilitet i de ordinære offentlige tjenstepensjonsordningene eller lovfestede tjenstepensjonsordninger for særlige yrkesgrupper, herunder stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer. Det er imidlertid innført levealdersjustering i disse ordningene med virkning fra 1. januar 2011. Levealdersjusteringen gjennomføres ved hjelp av forholdstall som fastsettes med hjemmel i folketrygdloven for årskull fra og med 1943-kullet. Levealdersjusteringen og

samordningen med folketrygdens alderspensjon skjer fra 67 år.

Etter departementets syn må spørsmålet om det skal innføres fleksibelt uttak i dagens ordninger for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer vurderes ut fra at det ikke ble innført fleksibilitet i de ordinære offentlige tjenstepensjonsordningene. De ulike bruttoordningene i offentlig sektor er bygget opp etter de samme hovedprinsippene, og de er knyttet sammen gjennom et omfattende og detaljert regelverk for samordning av bruttopensjoner (lov om samordning av pensjons- og trygdeytelser med forskrifter). Dette gjør at det vil være svært utfordrende å innføre fleksibelt uttak kun i enkelte av ordningene. Blant annet måtte en da samordne pensjoner som dels er fleksible og dels ikke er fleksible. Dette vil kreve omfattende endringer i regelverket, og det vil kunne bli krevende å unngå utilsiktede/uheldige virkninger.

Departementet mener at dersom det skal innføres en form for fleksibilitet for pensjon opptjent i dagens ordninger, bør det skje på en slik måte at en ikke griper inn i de gjeldende samordningsbestemmelsene. En enkel og praktisk løsning kan være at de som har opptjente rettigheter i dagens pensjonsordninger, skal kunne ta ut verdien av den pensjonen de har rett til fra 65 til 67 år fleksibelt fra en tidligere alder, tidligst fra 62 år som i den nye ordningen og i folketrygden. Et slikt opplegg innebærer at pensjonen beregnes etter vanlige regler fra 67 år. Fra denne alderen skal tjenstepensjonen levealdersjusteres. Samordning med alderspensjonen fra folketrygden inntreffer dessuten tidligst fra 67 år. Departementet foreslår at det gis adgang til å ta ut alderspensjon etter lovens kapittel 3 fra 62 år i tråd med opplegget som er skissert over.

Formålet med adgangen til å kunne ta ut alderspensjonen allerede fra 62 år som skissert over, er å gi mulighet til å ta ut pensjon fra samme tidspunkt som folketrygdens alderspensjon og alderspensjon etter den nye ordningen for stortingsrepresentanter. For de som omfattes av 75-årsregelen er det ikke det samme behovet for fleksibelt uttak. For å unngå uheldige tilpasninger, bør den fleksible pensjonen ikke kunne kombineres med pensjon etter 75-årsregelen. Den som velger å ta ut fleksibel alderspensjon bør etter departementets oppfatning være avskåret fra å benytte 75-årsregelen. Tidligere stortingsrepresentanter som har rett til å ta ut tidligpensjon i form av avtalefestet pensjon fra offentlig sektor, får dekket sitt behov for tidligpensjonering. Det samme gjelder

avtalefestet pensjon i privat sektor som ytes som tidligpensjon etter en overgangsordning.

Det vises til lovforslaget § 3-4 tredje ledd.

For de tilfellene hvor behovet for tidligpensjonering blir dekket gjennom avtalefestet pensjon, foreslår departementet at alderspensjon fra stortingsordningen ikke kan tas ut fleksibelt i samme tidsrom. Det samme gjelder dersom vedkommende mottar arbeidsavklaringspenger, uførepensjon fra folketrygden eller uførepensjon etter lovforslaget.

Det vises til lovforslaget § 3-4 fjerde ledd.

Ny avtalefestet pensjon fra privat sektor er en livsvarig ytelse med fleksibelt uttak. Offentlig tjenstepensjon skal samordnes med denne ytelsen tidligst fra 67 år, og samordnes da som om alt uttaket har skjedd samtidig. Uttak av denne ytelsen er dermed ikke til hinder for å benytte adgangen til fleksibelt uttak av alderspensjon etter lovforslaget § 3-4 tredje ledd.

7.6 Bortfall av pensjon ved arbeid i statlig eller kommunal tjeneste

Etter stortingspensjonsloven § 2 femte ledd faller alderspensjonen bort dersom "pensjonssøkeren er medlem av Storting eller Regjering, eller er tilsatt i offentlig eller kommunal tjeneste i hovedstilling". Statsrådspensjonsloven har en tilsvarende bestemmelse i § 2 tredje ledd. Videre framgår det av statsrådspensjonsloven § 2 fjerde ledd at "heltilidsstilling som kommunalt ombud" også skal føre til bortfall av pensjon. Stortingspensjonsloven har ikke en tilsvarende bestemmelse.

Normalt vil det være rimelig klart hva som vil være "offentlig eller kommunal tjeneste", men det kan tenkes stillinger der det er tvil om stillingen er av offentlig karakter. Tilsatte i statlig og kommunal forvaltning vil være omfattet. Når selvstendige rettssubjekter utøver virksomhet som tradisjonelt har vært utført av det offentlig kan det reises spørsmål om et ansettelsesforhold i disse virksomhetene skal medføre at pensjonen bortfaller. I slike tilfeller vil det bero på en konkret helhetsvurdering om ansettelsesforholdet skal medføre at pensjonen bortfaller. Momenter som vil kunne ha betydning for avgrensningen er om virksomheten har offentlig tjenstepensjonsordning, hvordan virksomheten er organisert juridisk og hvilken tjenesteyting virksomheten driver. Departementet legger til grunn at gjeldende praksis knyttet til bestemmelsen videreføres. Det innebærer at for eksempel ansettelse i et helseforetak skal omfattes. Departementet foreslår imidlertid at uttryk-

ket "offentlig eller kommunal tjeneste" erstattes med "statlig eller kommunal tjeneste".

Begrepet hovedstilling er ikke nærmere definert i lovene eller forarbeidene. Begrepet var opprinnelig hentet fra den tidligere tjenestemannsloven, og sto da i motsetning til begrepet bistilling. Senere gikk man bort fra denne sonderingen, og dagens tjenestemannslov bruker nå begrepet deltidsstilling der det gis særskilte regler for ansatte med redusert arbeidstid.

Det framgår av rapporten fra Kjønsstadutvalget at utvalget har funnet at begrepet "hovedstilling i offentlig sektor" er brukt forskjellig gjennom praksis. I de tilfeller utvalget har funnet fram til har nedre grense ligget mellom 70 og 80 prosent stilling. Utvalget mener at grensen bør gå ved ca. 2/3 av ordinær arbeidstid, men at det mellom 60 og 80 prosent stilling bør utøves noe skjønn.

Departementet foreslår at en går bort fra begrepet hovedstilling som ikke lenger benyttes i tjenestemannsloven. Etter departementets syn bør det settes en klar grense, slik at en unngår en skjønnsmessig vurdering. Dette vil skape forutsigbarhet for pensjonistene. Med henvisning til Kjønsstadutvalgets forslag tilrår departementet at grensen for hvor stor stillingsandel som fører til bortfall av pensjon settes ved 80 prosent av ordinær arbeidstid i stilling i offentlig sektor. I forhold til Kjønsstadutvalget innebærer dette en noe mildere grense, men uten skjønn.

Det vises til lovforslaget § 3-4 sjette ledd.

Det er en særlig bestemmelse i statsrådspensjonsloven om at "heltidsstilling som kommunalt ombud" også skal føre til bortfall av pensjon. Regelen ble inntatt i statsrådspensjonsloven ved lov 26. mai 2000 nr. 37. Bakgrunnen for tilføyelsen var at det er i samsvar med det øvrige regelverket om at statsrådspensjon ikke kan kombineres med arbeidsinntekt som har sammenheng med en fulltidsstilling innenfor kommunal eller statlig sektor, jf Ot. prp. nr. 94 (1998–99).

En tilsvarende endring ble ikke foreslått samtidig for stortingsordningen. Departementet mener at for framtiden bør det være samme regel for tidligere stortingsrepresentanter og statsråder. Departementet foreslår at regelen om bortfall av pensjon ved verv som kommunalt ombud skal gjelde både for statsråder og stortingsrepresentanter, og at grensen for stillingsandel i slike tilfeller settes som for offentlig ansatte, det vil si 80 prosent stilling.

Det vises til lovforslaget § 3-4 sjette ledd andre punktum.

7.7 Beregning av alderspensjon

7.7.1 Pensjonsgrunnlag

Alderspensjonen beregnes med utgangspunkt i et pensjonsgrunnlag (sluttlønn). Tidligere ble pensjonen beregnet på grunnlag av den årlige bruttogodtgjørelse for stortingsrepresentanter til enhver tid. Dette ble endret da man gikk over til samme reguleringsprinsipper som i folketrygden og i de ordinære offentlige tjenestepensjonsordningene fra 1. januar 2011, jf. endringslov 17. desember 2010 nr. 78. Det ble bestemt at når vervet fratres med rett til pensjon er pensjonsgrunnlaget den årlige bruttogodtgjørelsen for stortingsrepresentanter som gjelder på fratredelsestidspunktet. Dersom vervet fratres uten rett til pensjon (oppsatt pensjonsrett), skal pensjonsgrunnlaget settes til årlig bruttogodtgjørelse på fratredelsestidspunktet og reguleres fram til pensjonen tas ut. For pensjoner som var under utbetaling per 1. januar 2011, ble pensjonsgrunnlaget fastsatt ut fra gjeldende godtgjørelse per denne datoen. De som hadde fratrådt vervet uten å ta ut pensjon (oppsatt rett) før 1. januar 2011 fikk fastsatt pensjonsgrunnlaget på samme måte.

Ved overgang til ny pensjonsordning vil det ikke lenger bli opptjent rettigheter til alderspensjon etter dagens ordning som videreføres i kapittel 3. Departementet foreslår at de som har rettigheter til pensjon etter kapittel 3, beholder pensjonsgrunnlaget som gjelder på ikrafttredelsestidspunktet for ny lov. De som har fratrådt vervet som stortingsrepresentant før ikrafttredelsestidspunktet for ny lov, beholder det pensjonsgrunnlaget de har på dette tidspunktet.

Det vises til lovforslaget § 3-5.

7.7.2 Pensjonsberegning

Full alderspensjon etter lovforslaget kapittel 3 skal som i dag utgjøre 66 prosent av pensjonsgrunnlaget etter tolv års opptjeningstid. Pensjonen reduseres forholdsmessig dersom opptjeningstiden er kortere.

Det vises til lovforslaget § 3-6 første ledd.

7.7.3 Levealdersjustering og individuell garanti

Ved lov 17. desember 2010 nr. 78 ble det innført levealdersjustering av alderspensjonen i stortingspensjonsordningen på samme måte som i andre offentlige tjenestepensjonsordninger. Det innebærer bl.a. at ved en gitt uttaksalder reduseres pen-

sjonen ved økt levealder i befolkningen. Levealdersjusteringen gjennomføres ved at pensjonen divideres med et forholdstall som fastsettes på grunnlag av de enkelte årskullenes forventede gjennstående levetid på ulike uttakstidspunkt.

Som det er redegjort for i punkt 3.2.2 framgår dagens regler om levealdersjustering i stortingspensjonsloven § 4 a. Levealdersjusteringen skjer tidligst fra 67 år, uansett om alderspensjonen er tatt ut tidligere. Dersom pensjonen først tas ut etter fylte 67 år, vil dette kompensere for levealdersjusteringen. Tilsvarende er det først ved 67 år at samordningen med alderspensjon fra folketrygden foretas. Også samordningsfradragene skal divideres på det aktuelle forholdstallet etter reglene i samordningsloven § 24 nr.1. Departementet viser for øvrig til omtalen i Prop. 19 L (2010-2011) under punkt 7.2.

Dette innebærer at levealdersjusteringen gjennomføres som for de ordinære offentlige tjenstepensjonsordningene. I lovforslaget § 3-6 andre ledd foreslår departementet at reglene i lov om Statens pensjonskasse gis tilsvarende anvendelse. Dette vil bidra til en forenkling av regelverket.

Også reglene i individuell garanti ble innført i stortingspensjonsordningen ved lov 17. desember 2010 nr. 78. Garantien tilsvarende den individuelle garantien som er innført i de ordinære offentlige tjenstepensjonsordningene og som ble avtalt i forbindelse med tariffoppgjøret i offentlig sektor i 2009, jf. St.prp. nr. 88 (2008-2009). Den individuelle garantien sikrer at samlet pensjon etter levealdersjustering og samordning minst er 66 prosent av pensjonsgrunnlaget ved 67 år etter full opptjenings tid. Garantien gjelder for årskull til og med 1958-kullet.

Departementet foreslår at bestemmelsen om individuell garanti i lovforslaget § 3-6 andre ledd viser til tilsvarende bestemmelse i lov om Statens pensjonskasse § 24 a. Ved anvendelsen av reglene om garantert pensjonsnivå etter lovforslaget kapittel 3, fastslås det at kravet til full tjenestetid er tolv år, jf. lovforslaget § 3-6 andre ledd andre punktum. For stortingsrepresentanter som har mindre enn tolv års funksjonstid, utgjør det garanterte pensjonsnivået et forholdsmessig beløp. Departementet viser for øvrig til omtalen i Prop. 19 L (2010-2011) under punkt 7.2.

Departementet peker på at reglene som beskrevet ovenfor gjelder for årskull som omfattes av levealdersjusteringen og får sin alderspensjon fra folketrygden i sin helhet opptjent og beregnet etter dagens regler. De nye opptjenings- og beregningsreglene i folketrygden, vil bli innført gradvis fra og med 1954-årskullet. Det vil da

være nødvendig med ytterligere tilpasninger, blant annet i samordningsregelverket. Departementet varslet i Prop. 107 L (2009–2010) punkt 1.2 at forslag til nødvendige lovendringer vil bli fremmet senere. Forslagene vil også omfatte stortingspensjonsordningen som videreføres i lovforslaget her kapittel 3.

7.7.4 Beregning av alderspensjon ved fleksibelt uttak i perioden 62–67 år

Departementet foreslår under punkt 7.5 at det gis mulighet for fleksibelt uttak av alderspensjon i perioden 62–67 år. Verdien av den pensjonen den enkelte har rett til fra 65 til 67 år skal kunne tas ut fleksibelt fra en tidligere alder, tidligst fra 62 år. Departementet foreslår at pensjonen fastsettes ved at det tas utgangspunkt i summen av årlig alderspensjon fra 65 til 67 år beregnet ut fra pensjonsgrunnlaget på uttakstidspunktet. Det innebærer at samlet pensjon i 24 måneder danner utgangspunkt for fordeling av ytelsen over et lengre tidsrom. Det beløpet man kommer fram til divideres på antall måneder fra uttakstidspunktet til og med den måned pensjonisten fyller 67 år. Tas pensjonen ut fra tidligst mulig tidspunkt, det vil si fra 62 år, skal beløpet fordeles på 60 måneder. Pensjonen reguleres på ordinær måte i utbetalingsperioden. Den vil bli utbetalt fram til 67 år og erstattes da av ordinær pensjonsutbetaling.

Det vises til lovforslaget § 3-6 tredje ledd.

I den fleksible ordningen som foreslås innført skal samlet pensjon i perioden fra 65 til 67 år fordeles over et lengre tidsrom. Enkelte vil kunne ha rett til alderspensjon fra andre offentlige tjenstepensjonsordninger ved 65 år. Dette vil være tilfelle der vedkommende har rett til alderspensjon fra stilling med særaldersgrense. Disse andre ytelsene kan medføre at pensjonen fra stortingspensjonsordningen må reduseres. For å finne riktig verdi av pensjonen må det foretas en fiktiv samordning etter samordningsloven som om all tjenstepensjon var tatt ut fra 65 år. Det er gitt særregler for samordning av tjenstepensjoner fra stortingspensjonsordningen og statsrådspensjonsordningen. Som det er redegjort for i punkt 3.5.3 skal alderspensjon fra stortingspensjonsordningen regnes som siste ordning ved samordning med alderspensjon fra andre tjenstepensjonsordninger, med unntak av alderspensjon fra statsrådspensjonsordningen. Det innebærer at det er stortingspensjonen som reduseres når samlet pensjon skal fastsettes.

Det vises til lovforslaget § 3-6 fjerde ledd.

Departementet viser for øvrig til at pensjonisten vil ha en plikt til å informere Statens pensjonskasse om rett til andre pensjonsytelser. Denne informasjonen vil være nødvendig for å foreta riktig pensjonsberegning når vedkommende har rett til alderspensjon fra flere tjenstepensjonsordninger fra 65 år. Det vises til omtale i kapittel 12, se punkt 12.4.

7.7.5 Barnetillegg

Pensjonister som forsørger barn under 18 år, gis i dag et barnetillegg på 10 prosent av pensjonen etter levealdersjustering for hvert barn. Det gjelder en begrensning slik at alderspensjonen med barnetillegg ikke skal overstige 90 prosent av pensjonsgrunnlaget etter levealdersjustering når pensjonen er beregnet etter full opptjeningsstid. Bestemmelsen om barnetillegg videreføres i lovforslaget § 3-7.

Departementet har ovenfor foreslått regler om tidlig uttak av alderspensjon før 65 år der samlet pensjon i perioden fra 65 til 67 år fordeles over et lengre tidsrom. Et av vilkårene for å få utbetalt barnetillegg er at pensjonisten forsørger barnet. Dette vilkåret kan ikke prøves før fylte 65 år. Departementet foreslår at barnetillegget ikke inngår som en del av den pensjon som kan tas ut før

65 år. Det foreslås at barnetillegget gis fra 65 år for denne gruppen, og at det beregnes som om pensjonen var tatt ved 65 år.

Det vises til lovforslaget § 3-7 første ledd.

7.7.6 Tidspunkt for uttak og opphør av alderspensjon

I dag gis alderspensjonen fra stortingspensjonsordningen fra og med måneden da vedkommende fyller vilkårene for rett til pensjon. I folketrygden og de ordinære offentlige tjenstepensjonsordningene ytes alderspensjonen fra og med måneden etter at vedkommende fyller vilkårene for pensjonsuttak. Departementet foreslår at pensjon etter lovforslaget kapittel 3 følger det som gjelder for folketrygden og offentlig tjenstepensjon.

På samme måte som for fleksibel alderspensjon etter kapittel 2 er det nødvendig å presisere at pensjonen etter § 3-4 tredje ledd tidligst kan tas ut med virkning fra og med måneden etter den måneden melding om uttak av pensjon ble gitt.

Alderspensjonen opphører i dag ved utgangen av måneden etter pensjonistens død. Videre utbetales pensjonen i ytterligere en måned dersom avdøde etterlater seg ektefelle. Departementet foreslår at disse reglene videreføres.

Det vises til lovforslaget § 3-8.

8 Alderspensjon opptjent etter gjeldende regler for regjeringsmedlemmer

8.1 Innledning og sammendrag

På samme måte som for stortingsrepresentanter framgår det av Innst. 83 S (2009–2010) at opptjente rettigheter i lov om pensjonsordning for statsråder beholdes. Det innebærer at de som har full opptjening fortsatt skal få alderspensjon beregnet etter dagens regler som videreføres i lovforslaget kapittel 4. De som ikke har full opptjening og som fortsetter i ny ordning vil få pensjon dels etter videreførte regler i kapittel 4, og dels etter ny ordning i kapittel 2.

Videreføringen av dagens regler for regjeringsmedlemmer omtales nedenfor i kapitlet her. En rekke politikere vil kunne få opptjening i både gammel og ny ordning og få hele eller deler av pensjonen beregnet etter dagens regler fram til de opptjente rettighetene er faset ut. I kapittel 6 beskrives hvordan pensjon beregnes for politikere som har opptjening i både dagens ordning og ny ordning, se punkt 6.4.

Kapittel 4 i lovforslaget gjelder dem som har alderspensjon etter dagens regler og andre som har opptjente rettigheter i dagens pensjonsordning for statsråder, se lovforslaget § 4-1.

Punkt 8.2 gjelder opptjeningstid for rett til alderspensjon etter kapittel 4. Dagens regler om fastsettelse av bestemmelsene om pensjonsgivende tid videreføres.

I punkt 8.3 redegjøres det for når alderspensjon kan tas ut. På samme måte som for stortingsrepresentanter foreslås det at det innføres en begrenset mulighet til uttak av pensjon fra dagens pensjonsordning fra 62 år, se punkt 8.4.

I likhet med forslaget for stortingsrepresentanter i punkt 7.6 foreslår departementet at regelen om at pensjonen faller bort ved arbeid i statlig eller kommunal tjeneste presiseres, se punkt 8.5. Pensjonsberegningen omtales under punkt 8.6.

8.2 Opptjeningstid for rett til alderspensjon

Det er krav til en viss pensjonsgivende tid (opptjeningstid) i den gjeldende ordningen for statsråder for å få rett til alderspensjon. Opptjeningstiden har også betydning for utmåling av pensjonen.

Opptjeningen i gjeldende ordning avsluttes når reglene videreføres i lovforslaget kapittel 4. På samme måte som for stortingsrepresentanter foreslår departementet at opptjeningstiden fastsettes etter den tidligere loven. I gjeldende lov § 2 framgår det at pensjonsgivende tid er tid som statsråd samt tiden vedkommende har hatt etterlønn eller er ilagt karantene før overgang til ny stilling.

Det vises til lovforslaget § 4-2.

Minstekravet på tre års opptjeningstid for rett til alderspensjon videreføres i lovforslaget § 4-3. Som redegjort for i punkt 3.5.2 vil tid i andre tjenstepensjonsordninger som omfattes av samordningsloven kunne medregnes for å oppfylle treårskravet. Departementet viser til at opptjening etter lovforslagets kapittel 3 og 4 i denne sammenheng regnes som to forskjellige pensjonsordninger. Se lovforslaget § 1-3 andre ledd og omtale i punkt 5.2.

På samme måte som for stortingsrepresentanter vil det kunne være noen regjeringsmedlemmer som har kortere opptjeningstid enn tre år ved overgangen til ny ordning. Disse vil da kunne få medregnet opptjeningstid etter kapittel 2 for å oppfylle minstekravet på tre år, se omtale under punkt 7.2.

Det vises til lovforslaget § 4-3.

8.3 Uttak av alderspensjon

Reglene for uttak av alderspensjon framgår av lovforslaget § 4-4. Etter første ledd kan pensjonen tas ut fra 65 år. Dette er en videreføring av gjeldende regler.

Departementet foreslår at det innføres en ordning med fleksibelt uttak av alderspensjon før 65

år, men tidligst fra 62 år. Verdien av pensjonen i perioden 65–67 år foreslås å kunne fordeles over en uttaksperiode fram til 67 år. Dette tilsvarer forslaget for stortingsrepresentanter. Et regjeringsmedlem kan også ha opparbeidet rettigheter til pensjon som stortingsrepresentant etter lovens kapittel 3. Denne pensjonen kan på visse vilkår tas ut før 65 år når summen av alder og opptjeningsstid er 75 år. I slike tilfeller kan ikke fleksibel pensjon tas ut samtidig med pensjon etter 75-årsregelen. Departementet foreslår at heller ikke fleksibel pensjon etter kapittel 4 kan tas ut samtidig med pensjon etter 75-årsregelen. Tas det ut fleksibel pensjon, mister en retten til uttak etter 75-årsregelen. Se nærmere omtale i punkt 7.5.

Det vises til lovforslaget § 4-4 andre og tredje ledd.

Etter gjeldende rett kan det ikke tas ut alderspensjon så lenge vedkommende er medlem av regjeringen eller Stortinget eller er tilsatt i offentlig eller kommunal tjeneste i hovedstilling. Disse reglene foreslås videreført for uttak av pensjon etter lovforslaget kapittel 4, men slik at det presiseres at de som har minst 80 prosent stilling i statlig eller kommunal tjeneste ikke har rett til å ta ut alderspensjon. Se nærmere omtale i punkt 7.6 om tilsvarende forslag for stortingsrepresentanter.

Det vises til lovforslaget § 4-4 fjerde ledd.

8.4 Beregning av alderspensjon

8.4.1 Pensjonsgrunnlag

På samme måte som for stortingsrepresentanter ble det innført pensjonsgrunnlag i statsrådsordningen fra 1. januar 2011, jf. endringslov 17. desember 2010 nr. 78.

Pensjonsgrunnlaget er den årlige bruttogodtgjørelsen for regjeringsmedlemmer når stillingen fratres med rett til pensjon. Når stillingen fratres uten rett til pensjon (oppsatt pensjonsrett), er pensjonsgrunnlaget den årlige bruttogodtgjørelsen på fratredeledestidspunktet, regulert fram til pensjonen tas ut. For pensjoner som var under utbetaling 1. januar 2011, ble pensjonsgrunnlaget fastsatt ut fra gjeldende godtgjørelse per denne datoen. De som hadde fratrådt vervet uten å ta ut pensjon (oppsatt rett) før 1. januar 2011 fikk fastsatt pensjonsgrunnlaget på samme måte.

Ved overgang til ny pensjonsordning vil det ikke bli opptjent rettigheter til alderspensjon etter dagens ordning som videreføres i lovforslaget kapittel 4. Departementet foreslår at for regjeringsmedlemmer som har fratrådt stillingen før

lovens ikrafttredelse, gjelder det pensjonsgrunnlaget som følger av reglene i den tidligere lov om pensjonsordning for statsråder. Noen har pensjon under utbetaling, mens andre vil få pensjonen senere.

Pensjonsgrunnlaget for dem som er regjeringsmedlemmer ved lovens ikrafttredelse, og som er omfattet av lovens kapittel 4, er den årlige bruttogodtgjørelsen på dette tidspunktet.

Pensjonsgrunnlaget reguleres årlig i samsvar med lønnsveksten, jf. omtale i kapittel 11.

Det vises til lovforslaget § 4-5.

8.4.2 Pensjonsberegning

Full alderspensjon etter lovforslaget kapittel 4 skal som i dag utgjøre 57 prosent av pensjonsgrunnlaget ved seks års opptjeningsstid. Ved kortere opptjeningsstid reduseres pensjonsprosenten med fem prosentpoeng for hvert opptjeningsår inntil tre års opptjeningsstid. Dermed blir alderspensjonen 42 prosent av pensjonsgrunnlaget ved tre års opptjeningsstid.

Det vises til lovforslaget § 4-6 første ledd.

8.4.3 Levealdersjustering og individuell garanti

Det ble innført levealdersjustering av alderspensjonen i statsrådspensjonsordningen ved lov 17. desember 2010 nr. 78. Samtidig ble det innført en individuell garanti som i de ordinære offentlige tjenestepensjonsordningene. Reglene tilsvarer det som ble innført i stortingspensjonsordningen og som foreslås videreført i lovforslaget kapittel 3, se omtale i punkt 7.7.3. Reglene om levealdersjustering foreslås videreført også for regjeringsmedlemmer ved at det henvises til tilsvarende regler i lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse.

Det vises til lovforslaget § 4-6 andre ledd.

8.4.4 Beregning av alderspensjon ved fleksibelt uttak i perioden 62–67 år

Departementet foreslår under punkt 9.4 at det gis mulighet for fleksibelt uttak av alderspensjon i perioden 62–67 år. Verdien av den pensjonen den enkelte har rett til fra 65 til 67 år skal kunne tas ut fleksibelt fra en tidligere alder, tidligst fra 62 år. Beregningen av alderspensjon skal foretas på samme måte som for stortingsrepresentanter etter kapittel 3. Se omtale under punkt 7.7.4.

Det vises til lovforslaget § 4-6 tredje og fjerde ledd.

8.4.5 Barnetillegg

Dagens regler om barnetillegg, som tilsvare reglene i stortingspensjonsordningen, foreslås videreført i lovforslaget kapittel 4. Ved tidlig uttak av alderspensjon, foreslås det at barnetilleget ikke inngår i pensjonen som tas ut før 65 år.

Det vises til lovforslaget § 4-7.

8.4.6 Tidspunkt for uttak og opphør av alderspensjon

Departementet foreslår at alderspensjon etter kapittel 4 gis fra og med måneden etter den

måned vedkommende fyller vilkårene for rett til pensjon. Dette tilsvare dagens ordning.

På samme måte som for fleksibel alderspensjon etter kapittel 2 er det nødvendig å presisere at pensjonen etter § 4-4 andre ledd tidligst kan tas ut med virkning fra og med måneden etter den måneden melding om uttak av pensjon ble gitt.

Videre foreslår departementet at alderspensjonen opphører ved utgangen av måneden etter pensjonistens død. Dersom avdøde etterlater seg ektefelle, utbetales pensjonen i ytterligere en måned. Dette tilsvare det som gjelder i Statens pensjonskasse og som også er foreslått i lovforslaget kapittel 3.

Det vises til lovforslaget § 4-8.

9 Uførepensjon

9.1 Innledning og sammendrag

Stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer har i dag uførepensjonsordning gjennom stortingspensjonsloven og statsrådspensjonsloven. Som det framgår av punkt 4.3.1 foreslår departementet at innføringen av en ny netto uførepensjonsordning utsettes til det er kjent hvordan uførepensjonsordningen i de ordinære offentlige tjenstepensjonsordningene tilpasses den nye uføretrygden i folketrygden.

I kapitlet her foreslår departementet hvordan dagens bruttoordninger for uførepensjon videreføres i den nye loven, jf. kapittel 5 i lovforslaget. Departementet foreslår at stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer får en felles uførepensjonsordning, og legger til grunn at ordningen i det alt vesentlige utformes som uførepensjonen i Statens pensjonskasse. Det innebærer blant annet at kravet til full opptjeningsstid som hovedregel fastsettes til 30 år, og at den særskilte pensjonsprosenten for regjeringsmedlemmer endres til 66 prosent. For å sikre at opptjente rettigheter i dagens ordninger beholdes, foreslås det enkelte tilpasninger for dem som har rettigheter etter gjeldende regler.

9.2 Forholdet til lov om Statens pensjonskasse

Lov om Statens pensjonskasse har bestemmelser om uførepensjon i kapittel 6. Både stortingspensjonsloven og statsrådspensjonsloven viser i dag til disse reglene. Det innebærer at store deler av regelverket for uførepensjon følger ordningen i Statens pensjonskasse. Stortingspensjonsloven og statsrådspensjonsloven har i tillegg særskilte regler, blant annet beregningsregler som er gunstigere enn i Statens pensjonskasse.

Regelverket i Statens pensjonskasse er kjent og innarbeidet. Departementet foreslår at tilknytningen til reglene i lov om Statens pensjonskasse videreføres. Det vil fortsatt være behov for enkelte særlige regler, men i mindre grad enn i dagens ordninger. Det vil være nødvendig med

særregler knyttet til dem som har opptjening i dagens pensjonsordninger. Se ellers gjennomgangen i punktene nedenfor.

Det vises til lovforslaget § 5-2.

9.3 Vilkår for rett til uførepensjon

Reglene om uførepensjon omfatter dem som er eller har vært stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer, se lovforslagets § 5-1. Dette vil for det første være dem som er medlemmer av pensjonsordningen, jf. § 1-2. For det andre gjelder reglene dem som har vært stortingsrepresentant eller regjeringsmedlem før loven trer i kraft. De som mottar uførepensjon etter dagens pensjonslover for stortingsrepresentanter og statsråder, får videreført sine ytelser gjennom en overgangsregel, se lovforslaget § 9-2 femte ledd.

Uførepensjon kan gis til stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer som må fratre vervet eller stillingen på grunn av sykdom eller skade før fylte 65 år, se lovforslaget § 5-3 første ledd. Reglene i lov om Statens pensjonskasse og praksis knyttet til disse vil være avgjørende for om det foreligger uførhet som gir rett til pensjon. Hovedregelen er at vurderingen som foretas etter lov om folketrygd skal legges til grunn. I særlige tilfeller kan uførevurderingen i folketrygden fravikes. Reglene i Statens pensjonskasse om gradert uførepensjon gjelder også for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer. Det innebærer at det kan gis gradert uførepensjon også for lavere uføregrader enn 50 prosent som i dag er laveste uføregrad i folketrygden. Det vil være aktuelt med gradert uførepensjon dersom en tidligere stortingsrepresentant eller statsråd kan utnytte sin restarbeidsevne i et annet yrke. I forbindelse med vurderingen av uførhet vil det være behov for medisinske opplysninger. Gjennom henvisningen til lov om Statens pensjonskasse i lovforslaget § 5-2, vil bestemmelsen i lov om Statens pensjonskasse § 31 om plikt til å la seg undersøke av lege eller legge fram legeerklæring, få tilsvarende anvendelse.

I lov om Statens pensjonskasse § 27 tredje ledd er det blant annet bestemt at rett til uførepensjon ikke inntreffer når medlemmet blir arbeidsufør innen to år etter tilsetningen og uførheten skyldes en sykdom eller svakelighet som medlemmet led av eller hadde symptomer på da han ble tilsatt, og som det må antas at han da kjente til. Når særlige grunner taler for det, kan pensjonsordningens administrasjon likevel tilstå hel eller delvis pensjon i disse tilfellene. Disse reglene gjelder for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer i dag, og vil med henvisningen til lov om Statens pensjonskasse bli videreført.

Uførepensjon kan gis inntil medlemmet er 65 år. Denne grensen er satt på bakgrunn av dagens pensjoneringsalder for uttak av alderspensjon. Pensjonsalderen på 65 år er foreslått videreført gjennom lovforslagets kapittel 3 og 4. Utbetalinger til alderspensjon i den første tiden etter lovens ikrafttredelse vil i hovedsak være basert på reglene i kapittel 3 og 4. Alderen for uttak av uførepensjon kan eventuelt vurderes på nytt i forbindelse med innføring av netto uførepensjon for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer.

Uførepensjon kan også gis til tidligere stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer som har fratrådt vervet eller stillingen før uførheten inntraff. I dag kreves det at den som har fratrådt oppfyller minstekravet for alderspensjon. Det vil si en opptjeningsstid på minst 3 år. Departementet foreslår at et slikt minstekrav videreføres for å få utbetalt uførepensjon fra tjenstepensjonsordningen i slike tilfeller, og at uførepensjon kan tilstås når uførheten har inntrådt før 65 år. På tilsvarende måte som etter lov om Statens pensjonskasse foreslås det også som et vilkår for uførepensjon i disse tilfellene at det også foreligger rett til uførepensjon etter lov om folketrygd. Pensjonen fra tjenstepensjonsordningen foreslås å følge uføregraden som er fastsatt i folketrygden.

Det vises til lovforslaget § 5-3 andre ledd.

9.4 Beregning av uførepensjon

Pensjonens størrelse er avhengig av pensjonsgrunnlag, opptjeningsstid i ordningen og uføregrad. Pensjonen for samordning med folketrygdens alderspensjon og annen tjenstepensjon etter samordningsloven vil være 66 prosent av pensjonsgrunnlaget når opptjeningsstiden er minst 30 år og uføregraden er 100 prosent.

Pensjonsgrunnlaget er den inntekt som legges til grunn for beregningen av pensjonen. For med-

lem som må fratre vervet som stortingsrepresentant eller stillingen som regjeringsmedlem på grunn av sykdom eller skade, er pensjonsgrunnlaget det opptjeningsgrunnlaget medlemmet har på tidspunktet uførepensjonen gis virkning fra, se § 5-4 første ledd. Det følger av § 2-2 andre ledd at opptjeningsgrunnlaget fastsettes ut fra den fastsatte godtgjørelsen, se nærmere punkt 6.2.2.

Dersom vervet eller stillingen er fratrådt før uførheten inntreffer, er pensjonsgrunnlaget det opptjeningsgrunnlag vedkommende har på fratraddelsestidspunktet. Dette grunnlaget oppreguleres i samsvar med den generelle lønnsveksten fram til tidspunktet da uførepensjonen starter. Det vises til lovforslaget § 5-4 andre ledd første og tredje punktum.

Forslaget til § 5-4 andre ledd andre punktum gjelder pensjonsgrunnlaget for dem som fratrådte vervet eller stillingen før den nye pensjonsloven trer i kraft. I disse tilfellene vil det være fastsatt et pensjonsgrunnlag i medhold av stortingspensjonsloven eller statsrådspensjonslovens, se lovforslaget § 3-5 andre ledd og § 4-5 andre ledd. Pensjonsgrunnlaget oppreguleres også her i samsvar med den generelle lønnsveksten, jf. lovforslaget § 5-4 andre ledd tredje punktum.

Pensjonsgrunnlaget ved beregning av uførepensjonen begrenses til tolv ganger folketrygdens grunnbeløp. Det vises til lovforslagets § 5-4 tredje ledd.

Pensjonens størrelse er også avhengig av opptjeningsstiden i ordningen. Opptjeningsstiden knytter seg til vervet som stortingsrepresentant og stillingen som regjeringsmedlem. Det framgår av § 5-5 første ledd at opptjeningsstiden ved beregning av uførepensjon knytter seg til tiden vedkommende har vært medlem av pensjonsordningen for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer. For de som blir uføre direkte fra vervet som stortingsrepresentant eller stillingen som regjeringsmedlem, skal også framtidig tid regnes med i opptjeningsstiden. En slik medregning tilsvarende ordningen blant annet i Statens pensjonskasse. Departementet foreslår at tiden fram til 65 år medregnes som opptjeningsstid. Dette er den alder det foreslås at uførepensjonen erstattes av alderspensjon, se punkt 9.5.

Bestemmelsen i § 5-5 andre ledd knytter seg til opptjeningsstid før lovens ikrafttredelse, det vil si opptjeningsstid etter stortingspensjonsloven og statsrådspensjonsloven. Disse ordningene har gunstige opptjeningsregler. Det tjenes opp full pensjon i stortingspensjonsordningen etter 12 år, og i statsrådspensjonsordningen etter 6 år. Departementet foreslår at opptjeningsstid etter de tidli-

gere lovene skal medregnes ved fastsetting av opptjeningstid for beregning av uførepensjon. For å sikre verdien av opptjeningstid etter de tidligere lovene, foreslås det at 1 års tidligere opptjeningstid som stortingsrepresentant regnes som 2,5 år ved pensjonsberegningen, og at 1 år som regjeringsmedlem regnes som 5 år ved pensjonsberegningen. 12 års opptjeningstid som stortingsrepresentant før lovendringen, vil dermed fortsatt gi full uførepensjon. Tilsvarende vil 6 års opptjeningstid som regjeringsmedlem før lovendringen gi full pensjon.

Ved fastsettelsen av opptjeningstiden skal samlet opptjeningstid avrundes til nærmeste hele år. Dette følger av lovforslaget § 5-5 tredje ledd der det vises til lov om Statens pensjonskasse § 19 første ledd.

Departementet foreslår i § 5-6 første ledd at kompensasjonsnivået for uførepensjonen skal være 66 prosent av pensjonsgrunnlaget slik det er i Statens pensjonskasse og dagens stortingspensjonsordning. De spesielle reglene om kompensasjonsnivå for regjeringsmedlemmer vil dermed bli avviklet for nye uførepensjonister.

Kravet til full opptjeningstid foreslås satt til 30 år slik kravet er i Statens pensjonskasse. Ved kortere opptjeningstid reduseres pensjonen forholdsmessig. Det ytes full uførepensjon ved full uførhet, og forholdsmessig redusert pensjon ved lavere uføregrad. Som omtalt over i punkt 10.3 innebærer henvisningen til lov om Statens pensjonskasse at vurderingen av uførhet foretas som i Statens pensjonskasse.

Kravet til full opptjeningstid i § 5-6 første ledd er 30 år når en stortingsrepresentant eller regjeringsmedlem blir ufør fra vervet eller stillingen. Det gjelder også i de tilfeller hvor medlemmet har fratrådt vervet eller stillingen før uførheten inntraff og har opptjeningstid etter dagens pensjonsordninger for stortingsrepresentanter og statsråder. Når uførheten inntreffer etter at vervet eller stillingen er fratrådt, og den tidligere stortingsrepresentanten eller regjeringsmedlemmet ikke har opptjeningstid etter de tidligere lovene om pensjonsordning for statsråder og om pensjonsordning for stortingsrepresentanter, foreslås det at full opptjeningstid regnes som perioden fra vedkommende ble medlem og fram til 65 år, likevel

ikke mer enn 40 år og ikke mindre enn 30 år. Dette tilsvarer gjeldende ordning i Statens pensjonskasse. Departementet viser til at det i dag ikke gjelder særskilte regler for opptjeningstid i pensjonsberegningen for dem som har fratrådt vervet som stortingsrepresentant eller stillingen som regjeringsmedlem. Innføring av de særskilte reglene om opptjeningstid for dem som har fratrådt vervet som stortingsrepresentant eller regjeringsmedlem, vil etter forslaget bare gjelde for dem som ikke har opptjening etter de tidligere pensjonslovene.

Det vises til lovforslaget § 5-6 andre ledd.

Departementet foreslår at barnetillegget i uførepensjonen videreføres som i dag. Det vil si at det gis et barnetillegg på 10 prosent av pensjonen for hvert forsørget barn under 18 år. Samlet pensjon begrenses til 90 prosent av pensjonsgrunnlaget når pensjonen er beregnet etter full opptjenet tid og full uføregrad. Ved kortere opptjeningstid redusert begrensningen tilsvarende. Det samme gjelder ved lavere uføregrad enn 100 prosent.

Det vises til lovforslaget § 5-7.

9.5 Opphør av uførepensjon

Pensjonsalderen er i dag 65 år både etter stortingspensjonsloven og statsrådspensjonsloven. I samsvar med dette opphører uførepensjonen ved 65 år og pensjonisten får da rett til alderspensjon.

Dagens regler om alderspensjon videreføres som overgangsordninger i lovforslaget kapitlene 3 og 4. I den første tiden vil alderspensjon bli utbetalt etter dette regelverket. Departementet foreslår på denne bakgrunn at uførepensjonen fortsatt skal opphøre ved 65 år. Spørsmålet om alderen da uførepensjonen skal opphøre må vurderes når det innføres en ny netto uførepensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer.

Dersom dødsfallet skjer før fylte 65 år foreslås det at pensjonen opphører ved utgangen av måneden etter dødsfallet. Dersom avdøde etterlater seg ektefelle, utbetales pensjonen i ytterligere en måned.

Det vises til lovforslaget § 5-8.

10 Etterlattepensjon

10.1 Innledning og sammendrag

Stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer har i dag etterlattepensjon gjennom stortingspensjonsloven og statsrådspensjonsloven. Som det framgår av punkt 4.3.2 foreslår departementet at hovedprinsippene i dagens regler videreføres i en felles ordning for begge gruppene. Det innebærer at ordningen med netto etterlattepensjon, som ble innført i 2001, blir videreført i den nye loven. Etterlattepensjonsordningen utformes i det vesentlige som etterlattepensjon i Statens pensjonskasse. Det innebærer blant annet at kravet til full opptjeningstid økes. Regjeringsmedlemmer skal ha samme beregningsmåte som stortingsrepresentanter. For å sikre at opptjente rettigheter i dagens ordninger beholdes, foreslås det enkelte tilpasninger for dem som har rettigheter etter gjeldende regler. De eksisterende overgangsordninger for brutto etterlattepensjon foreslås også videreført.

10.2 Forholdet til lov om Statens pensjonskasse

Lov om Statens pensjonskasse har bestemmelser om etterlattepensjon i kapittel 7. Store deler av regelverket for etterlattepensjon i Statens pensjonskasse gjelder i dag for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer. I tillegg gjelder enkelte særskilte regler i ordningene.

Departementet foreslår at tilknytningen til reglene i lov om Statens pensjonskasse videreføres, se lovforslaget § 6-2. Det innebærer at reglene om etterlattepensjon i det alt vesentlige følger av lov om Statens pensjonskasse. Som hovedregel er etterlattepensjoner en nettopberegnet ytelse, se lov om Statens pensjonskasse § 33 for enke- og enkemannspensjon og § 38 for barnpensjon. Netto etterlattepensjon gjelder for etterlatte etter dem som ble medlemmer i pensjonsordningen 1. juli 2000 og senere. Etterlatte etter dem som ble medlemmer før denne datoen, får en inntektsprøvd bruttopensjon når gjenlevende er født før 1. juli 1950. Når gjenlevende er født 1. juli 1950 eller

senere gjelder i hovedsak reglene om netto etterlattepensjon. En særskilt gruppe etterlatte får likevel etterlattepensjonen beregnet som bruttopensjon uten inntektsprøving. Det gjelder når gjenlevende er født før 1. januar 1955, og den avdøde ble medlem av Statens pensjonskasse første gang før 1. oktober 1976, og ekteskapet ble inngått før 1. januar 2010.

Det vil være behov for enkelte særlige regler, blant annet knyttet til dem som har opptjening i dagens pensjonsordninger. Se ellers gjennomgangen i punktene nedenfor.

10.3 Vilkår for rett til etterlattepensjon

Reglene om etterlattepensjon omfatter gjenlevende ektefelle og barn under 20 år etter stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer, se lovforslaget § 6-1.

De som mottar etterlattepensjon etter dagens pensjonslover for stortingsrepresentanter og statsråder, får videreført sine ytelser gjennom en overgangsregel, se lovforslaget § 9-2 femte ledd.

Det kan ytes etterlattepensjon når en stortingsrepresentant eller regjeringsmedlem dør. Etter tidligere stortingsrepresentanter eller regjeringsmedlemmer foreslås det at kravet til medlemstid i ordningen skal være minst 3 år, men slik at også opptjeningstid etter dagens pensjonslover for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer regnes med. Dette vil være en videreføring av minstekravet i dag.

Det vises til lovforslaget § 6-3.

Vilkår for øvrig følger av henvisningen til lov om Statens pensjonskasse i § 6-2. Blant annet inntrer ikke retten til etterlattepensjon til gjenlevende ektefelle når medlemmet dør innen ett år etter at det fikk tilsetning med rett til medlemskap i Pensjonskassen eller etter at ekteskapet ble inngått, og dødsfallet skyldes sykdom som medlemmet led av eller hadde symptomer på ved tilsetningen eller vigselen, og som en av ektefellene må antas å ha kjent til. I enkelte tilfeller kan det likevel gis rett til ektefellepensjon i disse tilfellene dersom

særskilte grunner foreligger. Reglene for opphør av etterlattepensjon omtales i punkt 10.5.

10.4 Beregning av etterlattepensjon

Pensjonens størrelse avhenger av pensjonsgrunnlag, opptjeningsstid i ordningen og om det ytes netto- eller bruttopensjon.

Pensjonsgrunnlaget, det vil si inntekten som legges til grunn for beregningen av pensjonen, fastsettes på tilsvarende måte som for uførepensjon, se punkt 9.4. Det innebærer at når en stortingsrepresentant eller et regjeringsmedlem dør, foreslår departementet at pensjonsgrunnlaget skal være det opptjeningsgrunnlaget avdøde hadde på tidspunktet for dødsfallet. De som er etterlatte etter personer som har fratrådt, får pensjonsgrunnlaget oppregulert i samsvar lønnsveksten. I tillegg foreslås det en særskilt reguleringsbestemmelse for tilfeller der dødsfallet finner sted etter 67 år. Pensjonsgrunnlaget skal fra 67 år reguleres i samsvar lønnsveksten og fratrekkes deretter 0,75 prosent. Dette skyldes at pensjonsgrunnlaget ved beregning av etterlattepensjon som utgangspunkt skal svare til pensjonsgrunnlaget ved beregning av alderspensjon.

Det vises til lovforslaget § 6-4.

Pensjonens størrelse avhenger også av opptjeningsstiden i ordningen. Opptjeningsstiden fastsettes på samme måte som ved beregning av uførepensjon, se punkt 9.4. Det medfører blant annet at opptjeningsstid før lovens ikrafttredelse omregnes slik at 1 års tidligere opptjeningsstid som stortingsrepresentant regnes som 2,5 år ved pensjonsberegningen. Videre vil 1 år som regjeringsmedlem regnes som 5 år ved pensjonsberegningen.

Det vises til lovforslaget § 6-5.

På samme måte som for uførepensjon foreslås det at kravet til full opptjeningsstid er 30 år når stortingsrepresentanten eller regjeringsmedlemmet dør fra vervet eller stillingen. Det gjelder også der avdøde tidligere har hatt slikt verv eller stilling og har opptjeningsstid etter dagens pensjonsordninger for stortingsrepresentanter og statsråder. Ved beregning av etterlattepensjon etter tidligere stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer hvor avdøde ikke hadde slik opptjeningsstid, regnes full opptjeningsstid som perioden fra vedkommende ble medlem og fram til 65 år, likevel ikke mer enn 40 år og ikke mindre enn 30 år. De øvrige beregningsreglene framgår av lov om Statens pensjonskasse. Denne loven regulerer også i hvilke tilfeller det skal gis etterlattepensjon i form av nettopensjon eller bruttopensjon, jf. punkt 10.2.

Det vises til lovforslaget § 6-6.

10.5 Opphør av etterlattepensjon

Reglene for opphør av etterlattepensjon følger i dag lov om Statens pensjonskasse. Departementet foreslår at reglene videreføres, se lovforslaget § 6-7.

Etterlattepensjonen til gjenlevende ektefelle opphører når gjenlevende dør eller vedkommende inngår nytt ekteskap. Pensjonen kan på visse vilkår igangsettes igjen dersom det nye ekteskapet tar slutt på grunn av død eller skilsmisse.

Barnepensjonen utbetales til og med måneden barnet fyller 20 år.

Det vises til lovforslaget § 6-7.

11 Regulering av pensjon og pensjonsbeholdning

11.1 Innledning og sammendrag

Ved lov 17. desember 2010 nr. 78 ble det vedtatt at pensjon fra gjeldende pensjonsordninger for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer skal reguleres på samme måte som pensjoner fra folketrygden og ordinær offentlig tjenstepensjon. Det vil si at alderspensjon under utbetaling reguleres i samsvar med den alminnelige lønnsveksten og fratrekkes deretter 0,75 prosent. Den som fratrer vervet eller stillingen uten samtidig å ta ut pensjon (oppsatt pensjonsrett), får pensjonsgrunnlaget regulert i samsvar med lønnsveksten fram til alderspensjonen tas ut. Uføre- og etterlattepensjoner reguleres i samsvar med lønnsveksten fram til 67 år, og deretter reguleres etterlattepensjoner som alderspensjoner under utbetaling. Barnepensjoner reguleres i samsvar med lønnsveksten.

Pensjoner fra den nye pensjonsordningen skal i følge føringene fra Stortinget, jf. Innst. 83 S (2009–2010) og Dokument nr. 19 (2008–2009), reguleres som i folketrygden.

Regulering av alderspensjon i lovforslaget kapitlene 2 til 4 behandles i punkt 11.2. Det foreslås at alderspensjon under utbetaling reguleres i samsvar med lønnsveksten fratrasket 0,75 prosent og at alderspensjon under opptjening reguleres i samsvar med lønnsveksten. Det foreslås videre at pensjonsgrunnlaget skal oppreguleres ved 67 år dersom alderspensjonen er tatt ut tidligere. Pensjoner under opptjening i den nye pensjonsordningen opparbeides gjennom en pensjonsbeholdning, og departementet foreslår at pensjonsbeholdningen reguleres i tråd med lønnsveksten. For opptjente rettigheter etter gjeldende ordninger, foreslår departementet at gjeldende regler videreføres, dvs. at pensjonsgrunnlaget reguleres i tråd lønnsveksten. Det vises til punkt 11.3. I punkt 11.4 foreslås det at uføre- og etterlattepensjon skal reguleres som i folketrygden, dvs. med lønnsveksten. Etterlattepensjoner etter 67 år foreslås regulert som alderspensjon. I punkt 11.5 er det foreslått at en skal benytte de samme reguleringsfaktorene som fastsettes i folketrygden i forbindelse med den årlige reguleringen.

11.2 Regulering av alderspensjon

Alderspensjon under utbetaling fra den nye ordningen (lovforslaget kapittel 2), og fra gjeldende ordninger for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer som videreføres (lovforslaget kapitlene 3 og 4), skal reguleres som alderspensjon fra folketrygden og ordinær offentlig tjenstepensjon.

Departementet foreslår at reguleringen skal skje årlig fra 1. mai i samsvar med lønnsveksten og fratrekkes deretter 0,75 prosent. Departementet foreslår videre at fratrekket på 0,75 prosent skal settes ned forholdsmessig dersom pensjonen er tatt ut i månedene juni til april ut fra når i perioden pensjonen er tatt ut. Dette sikrer at effekten av ulik regulering av pensjon under opptjening og under utbetaling nøytraliseres og blir uavhengig av hvilken måned i kalenderåret pensjonen tas ut.

Det vises til lovforslaget § 7-1 første og andre ledd.

Det følger av gjeldende rett at pensjonsgrunnlaget for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer skal oppreguleres ved 67 år dersom alderspensjonen er tatt ut tidligere. Dette tilsvarer regelen som gjelder for ordinær offentlig tjenstepensjon når alderspensjonen er tatt ut før 67 år (særaldersgrensepensjon). Departementet foreslår at denne regelen videreføres for alderspensjon etter kapittel 3 og 4.

Det vises til lovforslaget § 7-1 tredje ledd.

11.3 Regulering av opptjente rettigheter før uttak av pensjon

I den nye alderspensjonen opparbeider den enkelte pensjonsrettigheter i form av en pensjonsbeholdning, se punkt 6.2.1. Regulering av pensjon under opptjening vil dermed skje gjennom at pensjonsbeholdningen reguleres. For at pensjonsrettigheter opptjent på ulike tidspunkt skal opprettholdes i verdi i forhold til lønnsutviklingen i samfunnet, reguleres pensjon under opptjening både i folketrygden og i de alminnelige offentlige tjenstepensjonsordningene med lønnsveksten. Depar-

tementet foreslår på denne bakgrunn at pensjonsbeholdningen skal reguleres årlig fra 1. mai i samsvar med lønnsveksten.

Det vises til lovforslaget § 7-2 første ledd.

For pensjonsrettigheter som er opptjent i gjeldende ordninger, videreføres gjeldende rett, dvs. at pensjonsgrunnlaget skal reguleres årlig fra 1. mai i tråd med lønnsveksten.

Det vises til lovforslaget § 7-2 andre ledd.

11.4 Regulering av uførepensjon og etterlattepensjon

I de offentlige tjenestepensjonsordningene reguleres uføre- og etterlattepensjon som gis før fylte 67 år i samsvar med lønnsveksten. Etter 67 år reguleres disse pensjonene som alderspensjon, dvs. i samsvar med lønnsveksten og fratrekkes deretter 0,75 prosent. Tilsvarende gjelder for uføre- og etterlattepensjon som gis til tidligere stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer etter dagens regler. Departementet foreslår at gjeldende rett videreføres. Fordi uførepensjon i denne ordningen ikke gis etter 67 år, er det bare

gitt regel om regulering av pensjon etter 67 år for etterlattepensjon.

Det vises til lovforslaget § 7-3.

11.5 Nærmere om reguleringsfaktorer

På samme måte som i folketrygden er regulering av pensjoner under utbetaling og pensjoner under opptjening knyttet til lønnsveksten, enten direkte eller med et visst fradrag. Det følger av folketrygdloven §§ 19-14 og 20-18 at forventet lønnsutvikling i reguleringsåret skal legges til grunn for reguleringen, justert for eventuelt avvik mellom forventet og faktisk lønnsutvikling siste år. Nærmere regler om beregning av lønnsveksten er gitt i forskrift 6. mai 2011 nr. 465. Den årlige reguleringen gjennomføres ved at Kongen fastsetter reguleringsfaktorer, jf. folketrygdloven § 19-14 åttende ledd og § 20-18 åttende ledd.

Departementet foreslår at reguleringsfaktorene som fastsettes årlig av Kongen, også skal benyttes ved reguleringen i denne pensjonsordningen.

Det vises til lovforslaget § 7-4.

12 Forskjellige bestemmelser

12.1 Innledning og sammendrag

Kapitlet inneholder bestemmelser som gjelder regler om administrasjon av pensjonsordningen, medlemmets informasjonsplikt, utbetalingsregler mv. Statens pensjonskasse administrerer i dag pensjonsordningene for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer, og departementet legger til grunn at gjeldende bestemmelser i størst mulig grad videreføres i den nye pensjonsordningen.

12.2 Administrasjon av pensjonsordningen

Dagens pensjonsordninger for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer administreres av Statens pensjonskasse. Tidligere ble pensjonsordningen for stortingsrepresentanter administrert av et styre på fem medlemmer valgt av og blant Stortingets medlemmer. Ved lov 6. mars 2009 nr. 15 ble ansvaret for administrasjon av pensjonsordningen overført til Statens pensjonskasse. Bakgrunnen var at man ønsket å bedre mulighetene for oppfølging og kontroll av pensjonsutbetalingene.

Det foreslås i pensjonsutvalgets innstilling at den nye pensjonsordningen for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer skal administreres av Statens pensjonskasse, jf. Dokument nr. 19 (2008–2009). Departementet foreslår i tråd med dette at administrasjonen av pensjonsordningen videreføres i Statens pensjonskasse, se lovforslaget § 8-1 første ledd.

Det må tas stilling til hvordan den årlige rapporteringen om virksomheten skal foregå. Pensjonsordningen for statsråder har i dag ikke egne regler om årsrapportering. Tidligere ble det lagt fram årsberetning for Stortinget, men denne rapporteringen falt bort i 2000 da lovbestemmelsen om dette ble opphevet. Etter lov om pensjonsordning for stortingsrepresentanter § 10 andre ledd skal Statens pensjonskasse legge fram en beretning om virksomheten i siste regnskapsår innen senest et halvt år etter regnskapsårets slutt.

Denne ordningen ble innført i 2009 i forbindelse med at Statens pensjonskasse overtok administrasjonen av ordningen. Årsmeldingen for 2010 ble lagt fram for Stortinget i Meld. St. 27 (2010–2011).

Den nye pensjonsordningen vil omfatte både stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer. Det må derfor være en samlet rapportering for den nye pensjonsordningen. Departementet foreslår at ordningen som ble innført for stortingspensjonsordningen i 2009 videreføres i den nye ordningen. Det vil si at Statens pensjonskasse skal legge fram en beretning om virksomheten i siste regnskapsår senest ½ år etter regnskapsårets slutt. Beretningen legges fram for Stortinget gjennom departementet.

Det vises til lovforslaget § 8-1 andre ledd.

12.3 Melding om uttak av fleksibel alderspensjon

Den nye alderspensjonen i lovforslaget kapittel 2 skal på samme måte som folketrygdens alderspensjon kunne tas ut fleksibelt i perioden 62–75 år. Det medfører at medlemmet selv velger tidspunktet for når pensjonen tas ut. Dette gjør det nødvendig at det klart går fram av loven at den enkelte må gi en melding til Statens pensjonskasse om uttak av alderspensjon etter kapittel 2.

I lovforslaget kapitlene 3 og 4 videreføres gjeldende bestemmelser for alderspensjon opptjent etter dagens pensjonsordninger. Arbeidsdepartementet foreslår i § 3-4 tredje ledd og § 4-4 andre ledd at pensjonen en har rett til i perioden fra 65 til 67 år, kan tas ut tidligst fra fylte 62 år, ved at summen av årlig pensjon blir fordelt på perioden fra pensjonsuttaket og fram til 67 år, se nærmere i punktene 7.7.6 og 8.4.6. Disse reglene er også basert på et prinsipp om fleksibelt uttak, og den enkelte velger tidspunktet for når pensjonen tas ut. På samme måte som for fleksibel alderspensjon etter kapittel 2, må det klart gå fram av loven at den enkelte må gi en melding om uttak av denne pensjonsytelsen.

Det vises til lovforslaget § 8-2.

12.4 Plikt til å gi opplysninger

Det er en forutsetning for korrekt pensjonsberegning at Statens pensjonskasse har nødvendige opplysninger. Dette gjelder både ved iverksetting av pensjonen, og så lenge pensjonen utbetales.

Behovet for opplysninger knytter seg blant annet til inntektsforhold og eventuelle andre pensjonsytelser. For øvrig har samordningsloven regler om plikt til å gi opplysninger som har betydning for samordningen.

Departementet foreslår atplikten til å gi nødvendige opplysninger til Statens pensjonskasse nedfelles i loven. Bestemmelsen i lovforslaget er basert på utformingen av tilsvarende bestemmelse i folketrygden, se lov om folketrygd § 21-3 første ledd.

Det vises til lovforslaget § 8-3.

12.5 Innhenting av opplysninger

I lov om pensjonsordning for stortingsrepresentanter § 10 tredje ledd er det en bestemmelse som gir Statens pensjonskasse rett til å innhente nødvendige opplysninger fra medlemmet selv eller visse andre organer, uten hinder av eventuell taushetsplikt. Retten gjelder både ved behandling av krav om ytelser, eller ved kontroll av løpende eller tidligere ytelser. Bestemmelsen kom inn ved lov 19. juni 2009 nr. 62. Tilsvarende bestemmelser finnes blant annet i lov om Statens pensjonskasse og folketrygdloven. Departementet mener det er behov for å ha en slik lovbestemmelse også i den nye pensjonsordningen.

Det vises til lovforslaget § 8-4.

12.6 Utbetaling av pensjon

12.6.1 Hvem skal pensjonen utbetales til?

I statsrådspensjonsloven § 6 går det fram at pensjonen utbetales til den berettigede, men kan når særlige grunner tilsier det, utbetales til andre enn den berettigede. Departementet foreslår at tilsvarende bestemmelse videreføres i den nye pensjonsordningen.

Departementet finner det også nødvendig å lovfeste hvem som har rett til ytelsen ved en pensjonists død. Forslaget tilsvarer det som gjelder etter lov om Statens pensjonskasse. Restpensjon ved en alders- eller uførepensjonists død skal etter forslaget utbetales til ektefellen, eller til boet dersom avdøde ikke etterlater seg ektefelle. Restpen-

sjon ved ektefellepensjonists eller barnepensjonists død, utbetales til boet.

Det vises til lovforslaget § 8-5 første ledd.

12.6.2 Månedlig utbetaling av pensjon

Etter gjeldende regler utbetales pensjonen etter-skuddsvis hver måned. Dette gjelder begge dagens ordningen. Terminbeløpet avrundes til nærmeste hele krone. Departementet foreslår at bestemmelsene videreføres i den nye pensjonsordningen.

Det vises til lovforslaget § 8-5 andre ledd.

12.6.3 Renter ved forsinket utbetaling av pensjon

Gjeldende pensjonsordninger for stortingsrepresentanter og statsråder har ingen regler om renter ved forsinket utbetaling av pensjon. Lov om Statens pensjonskasse § 44 a har derimot slike regler. Pensjonskassen skal svare rente av pensjonsbeløp når det er gått to måneder etter at melding om pensjonstilfellet er sendt til Pensjonskassen. Renten begynner tidligst å løpe to måneder etter at retten til pensjon er inntrådt. Forsømmer den berettigede å gi opplysninger eller utlevere dokumenter som er nødvendige for at Pensjonskassen skal kunne beregne pensjonen, kan det ikke kreves renter for den tid som går tapt ved dette. Størrelsen av forsinkelsesrenten følger det som til enhver tid er bestemt i lov om renter ved forsinket betaling m.m.

Departementet foreslår at lov om Statens pensjonskasse § 44 a skal gjelde tilsvarende for den nye pensjonsordningen.

Det vises til lovforslaget § 8-5 fjerde ledd.

12.6.4 Krav om uttak av ytelser fra folketrygden

I statsrådspensjonsloven § 5 er det en bestemmelse om plikt til å sette fram krav om tilsvarende ytelser etter folketrygdloven. Tilsvarende bestemmelse ble innført i lov om stortingspensjonsloven § 6 fjerde ledd ved endringslov 17. desember 2010 nr. 78. Nærmere regler om plikten til å sette fram krav om tilsvarende ytelser etter folketrygdloven er regulert i forskrift 20. desember 2010 nr. 1711. Forskriften ble endret 21. februar 2011 på grunn av innføringen av fleksibel alderspensjon i folketrygden. Etter endringen kan det bare ytes alderspensjon fra tjenstepensjonsordningen fra 67 år når vedkommende har alderspensjon fra folketrygden etter minst tilsvarende grad. Plikten til

samtidig uttak av tjenestepensjon og folketrygd skyldes at tjenestepensjonen skal samordnes med folketrygdytelsen.

Departementet foreslår at plikten til å fremsette krav om uttak av ytelser fra folketrygden videreføres i den nye loven om pensjonsordning for stortingsrepresentanter og statsråder og at departementet kan gi forskrift om framsetting av slikt krav. Plikten til uttak av folketrygd foreslås bare å gjelde for ytelser etter lovforslagets kapittel 3–6. Alderspensjon etter lovforslaget kapittel 2 er en nettopensjon som ikke skal samordnes med folketrygden, og det er derfor ikke nødvendig å kreve samtidig uttak av pensjon ved denne pensjonsytelsen.

Det vises til lovforslaget § 8-5 femte ledd.

12.7 Tilbakebetaling ved feilutbetaling

Stortingspensjonsloven § 10 fjerde ledd henviser til lov om Statens pensjonskasse § 44 sjette til niende ledd om tilbakebetaling ved feilutbetalin-

ger. Bestemmelsen kom ved endringslov 19. juni 2009 nr. 62. Dette innebærer at feilutbetalt pensjon skal tilbakebetales blant annet der mottakeren burde ha skjont at det utbetalte beløpet var feil. Departementet foreslår at bestemmelsen videreføres for pensjonsordningen for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer.

Det vises til lovforslaget § 8-5 tredje ledd.

12.8 Finansiering

Gjeldende pensjonsordninger finansieres løpende over statsbudsjettet. Stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer betaler et årlig innskudd på 2 prosent av godtgjørelsen. Ifølge Innst. 83 S (2009–2010) og Pensjonsutvalgets innstilling, jf. Dokument nr. 19 (2008–2009), skal det ikke betales egenandel i den nye pensjonsordningen, det vil si at utgiftene til pensjoner og administrasjon i sin helhet skal dekkes av staten. Departementet foreslår at dette lovfestes i § 8-6.

13 Økonomiske konsekvenser for den enkelte

13.1 Innledning og sammendrag

13.1.1 Bakgrunn

I dette kapitlet illustreres de økonomiske konsekvensene av departementets forslag til ny alderspensjon for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer.

Den nye pensjonsordningen for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer er utformet som en nettoordning, det vil si at utbetalt pensjon fra ordningen kommer i tillegg til, og uten noen form for samordning med annen pensjon. Videre er opptjeningen livsløpsbasert ved at alle år som stortingsrepresentant eller regjeringsmedlem gir pensjonsmessig uttelling. Opptjeningsprosentene i ordningen er fastsatt med sikte på at ordningen, sammen med alderspensjon fra folketrygden, skal gi et visst ytelsesnivå ved en gitt uttaksalder og etter en opptjeningstid som tilsvare lengden på en total yrkeskarriere.

I punkt 6.2.7 er det foreslått at det hvert år skal bygges opp pensjonsrettigheter tilsvarende 6,03 prosent av godtgjørelsen opp til 7, 1 ganger folketrygdens grunnbeløp (G) og 24,13 prosent av godtgjørelsen mellom 7,1 og 12 G. Opptjeningsprosentene er fastsatt slik at pensjon fra ordningen, sammen med alderspensjon fra folketrygden beregnet etter nye opptjeningsregler, skal gi et ytelsesnivå på tilnærmet 66 prosent av pensjonsgrunnlaget ved 65 år, gitt en opptjeningstid på 41 år.

Forslaget innebærer en innstramming i forhold til dagens pensjonsordninger for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer. Mens den nye pensjonsordningen regner 41 års opptjening ved 65 år som livslang opptjening, tjener stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer i dagens ordninger opp rett til full pensjon allerede i løpet av henholdsvis tolv og seks år. Hvor store utslag overgangen til ny pensjonsordning gir for den enkelte vil imidlertid avhenge av en rekke forhold.

De fleste stortingsrepresentantene og regjeringsmedlemmene vil tjene opp en begrenset del av samlet tjenestepensjon i den nye pensjonsord-

ningen, og vil som regel ha opptjening fra én eller flere tjenestepensjonsordninger i privat eller offentlig sektor i tillegg. Pensjonsordningene i offentlig sektor er bruttoordninger som sammen med alderspensjon fra folketrygden garanterer et pensjonsnivå på 66 prosent av sluttlønnen. Tjenestepensjonsordningene i privat sektor varierer fra minimums innskuddsordninger, som er opprettet etter innføringen av obligatorisk tjenestepensjon, til svært gode sluttlønnbaserte ytelsesordninger. Samlet pensjonsnivå for personer som i en periode tjener opp pensjon som stortingsrepresentant eller regjeringsmedlem vil dermed kunne variere mye, avhengig av hvor god opptjeningen er i de øvrige tjenestepensjonsordningene.

Samlet pensjon vil videre avhenge av om yrkeskarrieren begynner med opptjening i en tjenestepensjonsordning i privat eller offentlig sektor og avsluttes med opptjening i pensjonsordningen for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer, eller omvendt. Rekkefølgen på opptjeningen vil ha betydning, ikke bare for om det er rimelig å regne med adgang til uttak av AFP-pensjon fra 62 år, men trolig også for hvilket opptjeningsgrunnlag i de øvrige tjenestepensjonsordningene det er rimelig å forutsette.

Pensjonsnivået vil også avhenge av om alderspensjon i folketrygden tjenes opp etter nye opptjeningsregler i folketrygdloven kapittel 20, eller etter opptjeningsreglene i kapittel 3, jf. kapittel 19. Som i den nye pensjonsordningen for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer, tjenes det opp alderspensjon hvert år etter de nye opptjeningsreglene, mens det i de eldre opptjeningsreglene er en begrensning på 40 opptjeningsår.

13.1.2 Nærmere om forutsetningene for beregningseksemplene

Formålet med beregningseksemplene er å vise betydningen overgangen til den nye pensjonsordningen for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer har for samlet pensjonsnivå. For å rendyrke denne effekten, er regneeksemplene basert på noen standardiserte forutsetninger blant annet om opptjening av alderspensjon i fol-

ketrygden og om opptjening av pensjon i annen tjenestepensjonsordning. Det er også lagt til grunn den samme totallengden på opptjeningstid som stortingsrepresentant eller regjeringsmedlem, enten opptjeningen skjer innenfor dagens ordninger, ny ordning eller begge deler.

I regneeksemplene er det forutsatt at stortingsrepresentantene har tolv års opptjeningstid og at regjeringsmedlemmene har seks års opptjeningstid innenfor politikerordningene. Disse opptjeningstidene tilsvarer full opptjening innenfor dagens pensjonsordninger for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer.

Opptjeningsgrunnlaget i ny ordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer utgjør 750 900 kroner (godtgjørelsen) for stortingsrepresentanter og 950 592 kroner (12 G) for regjeringsmedlemmer 1. mai 2011. Med opptjeningsprosent på 6,03 prosent av godtgjørelsen opp til 7, 1 G og 24,13 prosent av godtgjørelsen mellom 7,1 og 12 G, vil ett års opptjening dermed gi en årlig pensjon fra 65 år på 5 295 kroner for stortingsrepresentanter og 8 509 kroner for regjeringsmedlemmer, før levealdersjustering. Stortingsrepresentanter får med tolv års opptjening en pensjon på 63 540 kroner fra 65 år, mens regjeringsmedlemmer med seks års opptjening får en pensjon på 51 054 kroner fra 65 år.

Pensjon opptjent i den nye ordningen for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer er en nettoytelse som kommer i tillegg til alderspensjon fra folketrygden og annen tjenestepensjon. Årlig pensjonsopptjening tilføres en pensjonsbeholdning. På tidspunktet for uttak av pensjon deles pensjonsbeholdningen på et delingstall som er tilnærmet lik forventet gjestående levetid ved uttaksalderen, gitt levealderen i 2010. Tjenestepensjonen skal levealdersjusteres, men i eksemplene er effekten av levealdersjustering holdt utenfor for å kunne se virkningene av forslagene til ny tjenestepensjonsordning isolert.

Dagens tjenestepensjonsordning for stortingsrepresentanter gir med tolv års opptjening en pensjon på 66 prosent av 750 900, det vil si 495 594 kroner. Dagens tjenestepensjonsordning for regjeringsmedlemmer gir med seks års opptjening en pensjon på 57 prosent av 1 111 200, det vil si 633 384 kroner. Pensjon fra dagens tjenestepensjonsordninger er bruttoytelser som skal samordnes både med annen offentlig tjenestepensjon og pensjon fra folketrygden. Dermed blir utbetalt pensjon fra tjenestepensjonsordningene lavere. Det vises til punkt 3.5. Som det framgår av punkt 3.5.3, er pensjonsmaksimum (taket) ved samordning av alderspensjon fra stortingspensjonsord-

ningen med annen offentlig tjenestepensjonsordning, maksimal pensjon fra Statens pensjonskasse (66 prosent av 12 G, kroner 627 391). For statsrådspensjonsordningen utgjør taket ved samordning med annen samordningspliktig tjenestepensjon, full pensjon i statsrådspensjonsordningen, dvs. kroner 633 384. I dagens ordninger er pensjonsalderen 65 år. Det er i regneeksemplene sett bort fra muligheten for uttak av pensjon før 65 år etter 75-årsregelen.

I alle regneeksemplene er det i tillegg til opptjening i pensjonsordningene for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer regnet med opptjening i én annen tjenestepensjonsordning, enten i offentlig eller privat sektor. Det er lagt til grunn at pensjonsopptjeningen avsluttes innenfor denne tjenestepensjonsordningen. I utgangspunktet er det forutsatt at pensjonsopptjeningen i den offentlige eller private tjenestepensjonsordningen er basert på samme inntekt som den enkelte har som politiker. Det gis likevel eksempler på samlet pensjon for personer som har betydelig lavere inntekt i perioden de ikke sitter på Stortinget eller er medlem av regjeringen.

Alderspensjon fra folketrygden er beregnet med nye opptjeningsregler. Det er videre regnet med at alle som avslutter karrieren i offentlig sektor har rett til AFP, og samlet pensjon for disse er derfor vist inklusive AFP for de uttaksaldrerne dette er aktuelt. For de som er ansatt i privat sektor siste del av yrkeskarrieren, er samlet pensjon oppgitt både med og uten AFP.

Pensjon fra den offentlige tjenestepensjonsordningen utgjør sammen med alderspensjon fra folketrygden 66 prosent av sluttlønnen, begrenset til 12 G. Kravet til opptjeningstid for full pensjon er 30 år. AFP i offentlig sektor er utformet som en førtidspensjonsordning som ikke kan kombineres med uttak av alderspensjon fra folketrygden. I eksemplene er folketrygden derfor forutsatt tatt ut ved 67 år. Ved uttak av AFP fra 62 år beregnes pensjonen som uførepensjon for enslige fra folketrygden. Fra 65 år utbetales en tjenestepensjonsberegnet AFP beregnet med tjenestetid fram til 62 år dersom den blir høyere enn en folketrygdberegnet AFP. Fra 67 år samordnes tjenestepensjonen med folketrygdens alderspensjon som er godskrevet opptjeningstid fram til 65 år.

I eksemplene er tjenestepensjonsordningen i privat sektor sammen med en beregnet folketrygd forutsatt å gi en ytelse på 60 prosent av sluttlønnen etter 30 års opptjening. Slike pensjonsordninger var tidligere vanlige blant annet i små industribedrifter og representerer i denne sammenhengen en middels god tjenestepensjonsord-

ning i privat sektor. AFP i privat sektor utmåles som et livsvarig påslag til alderspensjonen og må tas ut samtidig med fleksibel alderspensjon fra folketrygden. Det innebærer at størrelsen på alderspensjonen ved uttak fra 62 og 65 år, reduseres sammenlignet med uttak fra 67 år. I beregningene er det ikke tatt hensyn til tonivåuttak som innebærer at ytelsen er høyere før enn etter 67 år.

Beregningseksempelene viser samlet pensjonsnivå fra tjenstepensjon og folketrygden ved ulike uttakssaldre. Alle inntekter og pensjoner uttrykkes i 2011 kroner. I alle eksemplene er samlet opptjeningstid 38 år ved uttak 62 år, 41 år ved uttak 65 år og 43 år ved uttak 67 år.

13.1.3 Oppsummering av beregningseksempelene

I punkt 13.2 er det gitt eksempler som viser samlet pensjonsnivå for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer som får hele sin opptjening i den nye pensjonsordningen. I punkt 13.3 er det vist tilsvarende beregninger for de som har full opptjening i dagens ordninger for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer. Beregningseksempler for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer som får pensjon opptjent dels i dagens ordninger og dels i ny ordning er vist i punkt 13.4. Det er vist eksempler både på samlet pensjon ved relativt lang opptjeningstid i gjeldende pensjonsordning og kort opptjeningstid i den nye pensjonsordningen og vice versa.

Eksempelene viser at overgangen til ny pensjonsordning vil ha svært ulik betydning for de som omfattes av forslaget, avhengig av om de har opptjening som stortingsrepresentanter eller regjeringsmedlemmer og av om de i tillegg har opptjening i en offentlig eller i en privat tjenstepensjonsordning. Når betydningen av ny ordning varierer betydelig, må det altså ses i sammenheng med at virkningen av dagens ordning har svært forskjellig betydning avhengig blant annet av tjenstepensjonsopptjening utenfor ordningen.

Regjeringsmedlemmer som etter tiden i regjering er medlem av en offentlig tjenstepensjonsordning fram til pensjonsuttak, kommer med de forutsetningene som er lagt til grunn bedre ut med ny pensjonsordning enn med dagens. Dette skyldes at gjeldende begrensingsregler for samlet bruttopensjon fra offentlig sektor, medfører at de får svært lav pensjon fra dagens ordning og pensjonen dermed er høyere i den nye nettoordningen. Det vises til tabell 13.3 og 13.7.

For stortingsrepresentanter er samlet bruttopensjon fra offentlig sektor begrenset til 66 pro-

sent av 12 G og de rammes derfor ikke like hardt som regjeringsmedlemmene av gjeldende begrensingsregler. Stortingsrepresentanter med opptjening i annen offentlig tjenstepensjonsordning som forutsatt i eksemplene vil tape i størrelsesorden ti prosent av samlet pensjon ved overgang fra dagens til ny pensjonsordning, jf. tabell 13.1 og 13.5.

Eksempelene viser videre at det er samlet pensjon for regjeringsmedlemmer som har opptjening i privat sektor den siste delen av yrkeskarrieren, som reduseres mest ved overgangen til ny pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer, tilsvarende 270 000 kroner, det vil si om lag 30 prosent, jf. tabell 13.4 og 13.8. Det er likevel verdt å merke seg at pensjonsnivået for de som først er medlem av regjeringen og så er ansatt i privat sektor, vil være om lag på samme nivå som for de som først er medlem av regjeringen og så er ansatt i offentlig sektor resten av yrkeslivet, når vi inkluderer AFP. Ny pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer bidrar i så måte til å utjevne effektene av pensjonsmessige ulikheter mellom pensjon opptjent i privat og offentlig sektor.

For stortingsrepresentanter som etter tiden på Stortinget er ansatt i privat virksomhet, vil overgangen til ny pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer medføre et pensjonsmessig tap på 120 000 kroner, det vil si 20 prosent, jf. tabell 13.2 og 13.6. Også for denne gruppen vil det med ny pensjonsordning spille mindre rolle om yrkeskarrieren avsluttes i privat eller offentlig sektor enn med dagens pensjonsordning for stortingsrepresentanter.

Med eksempelvis en inntekt på 400 000 kroner som grunnlag for pensjonsopptjeningen i tjenstepensjonsordningen i offentlig sektor, vil samlet pensjon for stortingsrepresentanter som avslutter yrkeskarrieren i offentlig sektor reduseres betydelig mer ved overgangen til ny pensjonsordning, både i beløp og prosentvis, sammenlignet med om inntekten tilsvarte godtgjørelsen for stortingsrepresentanter hele yrkeskarrieren. Mens reduksjonen i samlet årlig pensjon var om lag 75 000 kroner (10 prosent) når inntekten er den samme hele livet, er den om lag 275 000 kroner (45 prosent) når inntekten er 400 000 kroner etter tiden på Stortinget. Dette skyldes at samlet pensjon blir den samme med full opptjening i dagens ordning enten opptjeningen i den andre offentlige tjenstepensjonsordningen er basert på en inntekt på 400 000 kroner eller på 750 900 kroner. Dette er et utslag av reglene om pensjonsmaksimum som

begrenser samlet bruttopensjon fra offentlig sektor. Avsluttes yrkeskarrieren i privat sektor, vil både den beløpsmessige og prosentvise reduksjonen i samlet pensjon ved overgang til ny pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer også være betydelig større når opptjeningen i tjenestepensjonsordningen i privat sektor er basert på en inntekt på 400 000 kroner i stedet for 750 900 kroner. Mens reduksjonen med samme inntekt hele livet var 120 000 kroner (20 prosent), er reduksjonen med inntekt 400 000 kroner om lag 185 000 (45 prosent).

For regjeringsmedlemmer som avslutter karrieren i offentlig sektor, vil overgangen til ny pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer om lag halvere samlet pensjon fra 65 år, fra om lag 633 000 kroner med dagens ordning til om lag 328 000 kroner med ny ordning, når inntekten i offentlig sektor er 400 000 kroner, mens samlet pensjon øker noe når inntekten er den samme hele yrkeskarrieren. Dette skyldes at samordningsregelverket ikke gjelder for ny ordning. For regjeringsmedlemmer som avslutter yrkeskarrieren i privat sektor med en inntekt på 400 000 kroner, vil overgangen til ny pensjonsordning gi en større beløpsmessig reduksjon i samlet pensjon, i størrelsesorden 350 000 kroner, enn når inntekten er 12 G over hele yrkeskarrieren. Inntekt tilsvarende 12 G hele livet gir som nevnt en reduksjon på om lag 270 000 kroner ved overgang til ny pensjonsordning. Dette skyldes i hovedsak at pensjonen fra den private tjenestepensjonsordningen med beregningsgrunnlag 400 000 kroner bare utgjør om lag 10 prosent av det tjenestepensjonen fra privat sektor utgjør når beregningsgrunnlaget er 950 592 kroner (12 G) og i liten grad overgangen til ny pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer.

Disse eksemplene illustrerer forskjellene mellom dagens bruttoordninger som omfattes av reglene om samordning av offentlig tjenestepensjoner og pensjonsmaksimum (tak) for samlet pensjon og den nye nettoordningen som ikke samordnes med annen pensjon. Med full opptjening som stortingsrepresentant eller regjeringsmedlem i dagens ordninger, vil grunnlaget for opptjening i den offentlige tjenestepensjonsordningen ikke påvirke samlet pensjon. Med opptjening i tjenestepensjonsordning i privat sektor etter opptjeningen som stortingsrepresentant eller regjeringsmedlem, vil inntektsnivået i privat sektor ha betydning for samlet pensjon.

Når det gjelder stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer som får pensjon opptjent dels i dagens ordninger og dels i ny ordning, vil

stortingsrepresentanter som har relativt lang opptjening i ny ordning, og relativt kort opptjening i dagens ordning, i kombinasjon med opptjening av annen offentlig tjenestepensjon, komme noe bedre ut enn om forholdet var motsatt. I begge tilfeller vil imidlertid stortingsrepresentantene komme bedre ut enn om all opptjening hadde skjedd i dagens ordning, jf. tabell 13.9 og 13.11. Det samme gjelder for regjeringsmedlemmer som har opptjening både i ny og i dagens politikerordning og som avslutter yrkeskarrieren i offentlig sektor, jf. tabell 13.13 og 13.15.

Stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer som avslutter yrkeskarrieren i privat sektor, vil få høyere samlet pensjon jo mer av opptjeningen som skjer i dagens politikerordninger, jf. tabell 13.10 og 13.12 for stortingsrepresentanter og tabell 13.14 og 13.16 for regjeringsmedlemmer. Regjeringsmedlemmer som får fire års opptjening i dagens ordning og to års opptjening i ny ordning, kommer dessuten bedre ut enn om all opptjening hadde skjedd i dagens ordning. Dette henger sammen med at alderspensjon fra folketrygden avkortes forholdsmessig med opptjeningstiden i tjenestepensjonsordningen, i dette tilfellet fire seksdeler, mens opptjent pensjon etter fire år i gjeldende statsrådsordning utgjør 47 prosent av opptjeningsgrunnlaget, tilsvarende om lag 82 prosent av full pensjon.

Oppsummeringen er basert på forutsetninger som redegjort for i punkt 13.1.2. Andre forutsetninger om opptjeningstid og kombinasjon av opptjening i ulike pensjonsordninger, vil kunne gi andre resultater.

13.2 Opptjening av alderspensjon i ny ordning

13.2.1 Stortingsrepresentanter

Samlet pensjon for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer som får hele sin opptjening i den nye pensjonsordningen er vist i tabellene 13.1 og 13.2.

Tabell 13.1 illustrerer samlet pensjon for en person som har vært stortingsrepresentant i tolv år og deretter medlem i en offentlig tjenestepensjonsordning fram til pensjonsuttak. Opptjeningen i den offentlige tjenestepensjonsordningen er basert på en inntekt som tilsvarende godtgjørelsen for stortingsrepresentanter. Det er i beregningen forutsatt at samordningsfradraget svarer til alderspensjonen i folketrygden, avkortet med opptjeningstiden i tjenestepensjonsordningen. Ny alderspensjon fra folketrygden utgjør fra 67 år

Tabell 13.1 Stortingsrepresentanter med ny ordning. Første pensjonsordning: Stortinget (12 år). Andre pensjonsordning: offentlig sektor (26, 29 eller 31 år). Før levealdersjustering.

	Uttak 62 år (38 års samlet opptjening)			Uttak 65 år (41 års samlet opptjening)		Uttak 67 år (43 års samlet opptjening)
	Fra 62 år	Fra 65 år	Fra 67 år	Fra 65 år	Fra 67 år	Fra 67 år
Tjenestepensjon fra ny ordning	55 871	55 871	55 871	63 540	63 540	69 926
Tjenestepensjon/ AFP fra offentlig sektor	304 554	429 515	159 768	479 074	178 202	169 164
Folketrygd	0	0	311 247	0	311 247	326 430
= Samlet pensjon	360 425	485 386	526 885	542 614	552 989	565 520
Komp.grad (pst.)	48,0 %	64,6 %	70,2 %	72,3 %	73,6 %	75,3 %

311 247 kroner med 41 års opptjening og 326 430 kroner med 43 års opptjening. I beregningen av offentlig tjenestepensjon er det ikke tatt hensyn til samordningsfordelen på 0,25 G som følger av dagens samordningsregler (for enslige). Det vises til at Arbeidsdepartementet arbeider med å utforme samordningsregler for personer som er omfattet av nye opptjeningsregler for alderspensjon i folketrygden.

Beregningene viser at en stortingsrepresentant med en yrkeskarriere innenfor offentlig sektor i tillegg til tiden på Stortinget, vil få en samlet pensjon på 72,3 prosent av tidligere inntekt fra 65 år og på 75,3 prosent av tidligere inntekt ved uttak 67 år. Eksemplet viser at summen av opptjening i ny netto pensjonsordning for stortingsrepresentanter sammen med (tilnærmet) full opptjening i offentlig pensjonsordning medfører at kompensasjonsgraden ved uttak 65 år vil være høyere enn 66 prosent av godtgjørelsen. Av tabellen framgår det at tjenestepensjonen fra offentlig sektor blir lavere ved uttaksalder 67 år sammenliknet med tjenestepensjonen fra 67 år ved uttaksalder 65 år. Dette skyldes at samordningsfradraget øker som følge av økt opptjening i folketrygden og økt opptjeningstid i tjenestepensjonsordningen.

I eksempelet er det forutsatt at pensjonsopptjeningen i den offentlige ordningen er basert på en inntekt tilsvarende godtgjørelsen som stortingsrepresentant. Dersom en i stedet forutsetter at personen har en sluttlønn i offentlig sektor på 400 000 kroner, for eksempel som lærer eller førskolelærer, blir samlet pensjon om lag 40 prosent lavere ved uttak fra 65 år og om lag 35 prosent lavere ved uttak fra 67 år, sammenliknet med om inntekten var den samme over hele yrkeskarrieren. Kompensasjonsgraden i forhold til gjennomsnittlig inn-

tekt gjennom livet faller til 63,4 prosent ved uttak fra 65 år og til 72,3 prosent ved uttak fra 67 år. Ved uttak av AFP i perioden 62 til 65 år, øker imidlertid kompensasjonsgraden. Dette har sammenheng med at kompensasjonsgraden er høyere for lave inntekter. Målt i forhold til sluttlønnen øker kompensasjonsgraden til 79,7 prosent ved 65 år og til 90,1 prosent ved 67 år.

Tabell 13.2 viser pensjonen for en person som har sittet tolv år på Stortinget og deretter er medlem i en privat tjenestepensjonsordning fram til pensjonsuttak. I dette eksemplet er tjenestepensjonen fra privat sektor noe lavere enn tjenestepensjonen fra offentlig sektor og samlet pensjon fra 65 år blir 63,3 prosent av pensjonsgrunnlaget. Medregnet privat AFP, blir samlet pensjon 71,4 prosent av pensjonsgrunnlaget fra 65 år.

I eksempelet er det forutsatt at opptjeningen i den private tjenestepensjonsordningen er basert på en inntekt tilsvarende godtgjørelsen som stortingsrepresentant. Dersom en i stedet forutsetter at personen har en sluttlønn i privat sektor på 400 000 kroner og med rett til AFP, for eksempel som industriarbeider, blir samlet pensjon om lag 35 prosent lavere både ved 65 år og 67 år. Kompensasjonsgradene målt i forhold til gjennomsnittlig inntekt vil i dette tilfellet om lag opprettholdes. Som andel av sluttlønnen og uten AFP øker kompensasjonsgraden til 77,4 prosent ved 65 år og til 88,1 prosent ved 67 år. Med AFP øker kompensasjonsgraden til 89,7 prosent ved 65 år og til 101,6 prosent ved 67 år.

Det har vært en sentral forutsetning i utformingen av ny pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer at lønnende politiske verv sjelden utgjør den totale yrkeskarrieren, og at pensjon må ses i en mer livsløpsbasert

Tabell 13.2 Stortingsrepresentanter med ny ordning. Første pensjonsordning: Stortinget (12 år). Andre pensjonsordning: privat sektor (26, 29 eller 31 år). Før levealdersjustering

	Uttak 62 år (38 års samlet opptjening)			Uttak 65 år (41 års samlet opptjening)		Uttak 67 år (43 års samlet opptjening)
	Fra 62 år	Fra 65 år	Fra 67 år	Fra 65 år	Fra 67 år	Fra 67 år
Tjenestepensjon fra ny ordning	55 871	55 871	55 871	63 540	63 540	69 926
Tjenestepensjon fra privat sektor	101 713	101 713	101 713	129 022	129 022	146 885
Folketrygd	230 490	230 490	230 490	282 823	282 823	326 430
= Samlet pensjon	388 074	388 074	388 074	475 385	475 385	543 240
Komp.grad (pst.)	51,7 %	51,7 %	51,7 %	63,3 %	63,3 %	72,3 %
+ AFP	53 621	53 621	53 621	60 981	60 981	67 110
= Samlet pensjon (inkl. AFP)	441 695	441 695	441 695	536 366	536 366	610 349
Komp.grad (pst.)	58,8 %	58,8 %	58,8 %	71,4 %	71,4 %	81,3 %

Tabell 13.3 Regjeringsmedlemmer med ny ordning. Første pensjonsordning: Statsråd (6 år). Andre pensjonsordning: offentlig sektor (32, 35 eller 37 år). Før levealdersjustering

	Uttak 62 år (38 års samlet opptjening)			Uttak 65 år (41 års samlet opptjening)		Uttak 67 år (43 års samlet opptjening)
	Fra 62 år	Fra 65 år	Fra 67 år	Fra 65 år	Fra 67 år	Fra 67 år
Tjenestepensjon fra ny ordning	44 892	44 892	44 892	51 054	51 054	56 185
Tjenestepensjon/ AFP fra offentlig sektor	332 511	627 391	316 144	627 391	316 144	300 961
Folketrygd	0	0	311 247	0	311 247	326 430
= Samlet pensjon	377 403	672 283	672 283	678 445	678 445	683 576
Komp.grad (pst.)	39,7 %	70,7 %	70,7 %	71,4 %	71,4 %	71,9 %

sammenheng. Tabellene 13.1 og 13.2 viser at den nye pensjonsordningen med rimelige forutsetninger om yrkeskarrierer gir gode pensjonsnivåer for tidligere stortingsrepresentanter som fratrer fra offentlig eller privat sektor.

13.2.2 Regjeringsmedlemmer

Tabell 13.3 illustrerer samlet pensjon for en person som er statsråd i seks år og deretter er medlem i en offentlig tjenestepensjonsordning fram til pensjonsuttak. Statsrådene får med seks års opptjening i ny pensjonsordning en pensjon på kr 51 054 kroner. Alderspensjonen fra folketrygden blir den samme som i eksemplene for stortingsrepresentanter. Den offentlige tjenestepensjonen er

beregnet med pensjonsgrunnlag 12 G og utgjør full tjenestepensjon tilsvarende 316 144 kroner etter samordning med folketrygd.

Tabellen viser at 6 år som statsråd og 35 år med offentlig tjenestepensjon gir en samlet pensjon ved 65 år tilsvarende 71 prosent av tidligere inntekt opp til 12 G. Tidligere uttak av pensjon vil gi litt lavere pensjon siden ny statsrådspensjon justeres for tidlig uttak.

I alternativet med sluttlønn i offentlig sektor på 400 000 kroner blir samlet pensjon mer enn halvert både ved uttak fra 65 og 67 år, sammenlignet med om inntekten var den samme over hele yrkeskarrieren. Den prosentvise reduksjonen i samlet pensjon blir høyere for regjeringsmedlemmer enn for stortingsrepresentanter fordi regje-

ringsmedlemmene i disse eksemplene har en mindre del av opptjeningstiden med det høyere opptjeningsgrunnlaget. Kompensasjonsgraden i forhold til gjennomsnittlig inntekt gjennom livet faller til 65,6 prosent ved uttak fra 65 år og til 69,9 prosent ved uttak fra 67 år. Ved uttak av AFP i perioden 62 til 65 år, øker imidlertid kompensasjonsgraden. Dette har sammenheng med at kompensasjonsgraden er høyere for lave inntekter. Målt i forhold til sluttlønnen øker kompensasjonsgraden til 78,8 prosent ved 65 år og til 83,3 prosent ved 67 år.

Tabell 13.4 viser pensjonen for en person med seks års opptjeningstid som statsråd og opptjening i en privat tjenstepensjonsordning fram til uttak av pensjon. I dette eksemplet er tjenstepensjonen fra privat sektor noe lavere enn tjenstepensjonen fra offentlig sektor og samlet pensjon fra 65 år blir 60,6 prosent av pensjonsgrunnlaget. Medregnet privat AFP, blir samlet pensjon 67,0 prosent av pensjonsgrunnlaget fra 65 år.

I eksempelet er det forutsatt at opptjeningen i den private tjenstepensjonsordningen er basert på en inntekt på 12G. Dersom en i stedet forutsetter at personen har en sluttlønn i privat sektor på 400 000 kroner og med rett til AFP, for eksempel som industriarbeider, blir samlet pensjon betydelig lavere. Kompensasjonsgradene målt i forhold til gjennomsnittlig inntekt vil i dette tilfellet om lag opprettholdes dersom vi ser bort fra AFP. Med AFP øker kompensasjonsgraden noe målt i forhold til gjennomsnittlig inntekt. Som andel av sluttlønnen og uten AFP øker kompensasjonsgraden til 71,5 prosent ved uttak 65 år og til 81,4 prosent ved 67 år.

sent ved 67 år. Med AFP øker kompensasjonsgraden til 83,0 prosent ved 65 år og til 94,1 prosent ved 67 år.

13.3 Opptjening i dagens ordninger

I dette punktet illustreres de samme beregnings-eksemplene som i punkt 13.2, men med opptjening i dagens tjenstepensjonsordninger for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer.

13.3.1 Stortingsrepresentanter

Tabell 13.5 viser samlet pensjon for en person som sitter på Stortinget i tolv år og deretter er medlem i en offentlig tjenstepensjonsordning fram til pensjonsuttak. Yrkeslivet avsluttes i offentlig tjeneste. Stortingsrepresentantene får med tolv års opptjening full pensjon fra 65 år fra dagens ordning, tilsvarende 66 prosent av 750 900 kroner. Det er sett bort fra uttak av alderspensjon før 65 år etter gjeldende 75-årsregel i dagens ordning. Den offentlige tjenstepensjonen er beregnet med det samme pensjonsgrunnlaget som i stortingsordningen og utgjør 29/30 deler av full tjenstepensjon, tilsvarende 178 202 kroner ved uttak fra 65 år etter samordning med folketrygd. Ifølge samordningsregelverket skal samlet tjenstepensjon fra stortinget og offentlig tjenstepensjon begrenses til maksimal pensjon i den offentlige tjenstepensjonsordningen, tilsvarende kroner 627 391, se punkt 3.5.3 om pensjonsmaksimum (tak). Når

Tabell 13.4 Regjeringsmedlemmer med ny ordning. Første pensjonsordning: Statsråd (6 år). Andre pensjonsordning: privat sektor (32, 35 eller 37 år). Før levealdersjustering

	Uttak 62 år (38 års samlet opptjening)			Uttak 65 år (41 års samlet opptjening)		Uttak 67 år (43 års samlet opptjening)
	Fra 62 år	Fra 65 år	Fra 67 år	Fra 65 år	Fra 67 år	Fra 67 år
Tjenstepensjon fra ny ordning	44 892	44 892	44 892	51 054	51 054	56 185
Tjenstepensjon fra privat sektor	213 094	213 094	213 094	242 344	242 344	266 700
Folketrygd	230 490	230 490	230 490	282 823	282 823	326 430
= Samlet pensjon	488 476	488 476	488 476	576 222	576 222	649 314
Komp.grad (pst.)	51,4 %	51,4 %	51,4 %	60,6 %	60,6 %	68,3 %
+ AFP	53 621	53 621	53 621	60 981	60 981	67 110
= Samlet pensjon (inkl. AFP)	542 097	542 097	542 097	637 203	637 203	716 424
Komp.grad (pst.)	57,0 %	57,0 %	57,0 %	67,0 %	67,0 %	75,4 %

Tabell 13.5 Stortingsrepresentanter med dagens ordning. Første pensjonsordning: Stortinget (12 år). Andre pensjonsordning: offentlig sektor (26, 29 eller 31 år). Før levealdersjustering.

	Uttak 62 år (38 års samlet opptjening)			Uttak 65 år (41 års samlet opptjening)		Uttak 67 år (43 års samlet opptjening)
	Fra 62 år	Fra 65 år	Fra 67 år	Fra 65 år	Fra 67 år	Fra 67 år
Tjenestepensjon fra dagens ordning	0	197 876	156 376	148 317	137 942	131 797
Tjenestepensjon/ AFP fra offentlig sektor	304 554	429 515	159 768	479 074	178 202	169 164
Folketrygd	0	0	311 247	0	311 247	326 430
= Samlet pensjon	304 554	627 391	627 391	627 391	627 391	627 391
Komp.grad (pst.)	40,6 %	83,6 %	83,6 %	83,6 %	83,6 %	83,6 %

Tabell 13.6 Stortingsrepresentanter med dagens ordning. Første pensjonsordning: Stortinget (12 år). Andre pensjonsordning: privat sektor (26, 29 eller 31 år). Før levealdersjustering

	Uttak 62 år (38 års samlet opptjening)			Uttak 65 år (41 års samlet opptjening)		Uttak 67 år (43 års samlet opptjening)
	Fra 62 år	Fra 65 år	Fra 67 år	Fra 65 år	Fra 67 år	Fra 67 år
Tjenestepensjon fra dagens ordning	0	207 121	207 121	184 347	184 347	169 164
Tjenestepensjon fra privat sektor	101 713	101 713	101 713	129 022	129 022	146 885
Folketrygd	230 490	230 490	230 490	282 823	282 823	326 430
= Samlet pensjon	332 203	539 325	539 325	596 192	596 192	642 479
Komp.grad (pst.)	44,2 %	71,8 %	71,8 %	79,4 %	79,4 %	85,6 %
+ AFP	53 621	53 621	53 621	60 981	60 981	67 110
= Samlet pensjon (inkl. AFP)	385 824	592 945	592 945	657 173	657 173	709 588
Komp.grad (pst.)	51,4 %	79,0 %	79,0 %	87,5 %	87,5 %	94,5 %

beregnet tjenestepensjon i stortingsordningen og den offentlige tjenestepensjonsordningen er høyere enn maksimal pensjon, foretas det en reduksjon i tjenestepensjonen som utbetales fra stortingsordningen. Tas pensjon ut fra 62 år, utbetales først en folketrygdberegnet AFP fra 62 år. Fra 65 år utbetales en tjenestepensjonsberegnet AFP, tilsvarende maksimal pensjon i den offentlige tjenestepensjonsordningen.

Tabell 13.5 viser at en tidligere stortingsrepresentant som avslutter yrkeskarrieren i offentlig sektor vil få en samlet pensjon på om lag 627 000 kroner tilsvarende 83,6 prosent av tidligere inntekt fra 65 år. Dette er om lag 74 000 kroner høyere enn i ny ordning, jf. tabell 13.1.

Tabell 13.6 viser pensjonen for en person som har full opptjening i dagens tjenestepensjonsordning for stortingsrepresentanter og deretter er medlem i en privat tjenestepensjonsordning fram til pensjonsuttak. Til tross for at tjenestepensjonsordningen i privat sektor gir en lavere ytelse enn tjenestepensjon fra det offentlige, blir likevel samlet pensjon fra 67 år høyere med opptjening i privat sektor enn opptjening i offentlig sektor. Dette har sammenheng med regelen om at maksimal pensjon fra offentlig tjenestepensjon og stortingsordningen i dag ikke kan overstige høyeste pensjon i den offentlige tjenestepensjonsordningen. Samlet pensjon fra 65 år er om lag 120 000 kroner høyere i dagens ordning enn i ny ordning, jf. tabell 13.2.

Tabell 13.7 Regjeringsmedlemmer med dagens ordning. Første pensjonsordning: Statsråd (6 år). Andre pensjonsordning: offentlig sektor (32, 35 eller 37 år). Før levealdersjustering

	Uttak 62 år (38 års samlet opptjening)			Uttak 65 år (41 års samlet opptjening)		Uttak 67 år (43 års samlet opptjening)
	Fra 62 år	Fra 65 år	Fra 67 år	Fra 65 år	Fra 67 år	Fra 67 år
Tjenestepensjon fra dagens ordning	0	5 993	5 993	5 993	5 993	5 993
Tjenestepensjon/ AFP fra offentlig sektor	332 511	627 391	316 144	627 391	316 144	300 961
Folketrygd	0	0	311 247	0	311 247	326 430
= Samlet pensjon	332 511	633 384	633 384	633 384	633 384	633 384
Komp.grad (pst.)	35,0 %	66,6 %	66,6 %	66,6 %	66,6 %	66,6 %

13.3.2 Regjeringsmedlemmer

Tabell 13.7 illustrerer samlet pensjon for en person som er statsråd i seks år og deretter er medlem i en offentlig tjenestepensjonsordning fram til pensjonsuttak. Yrkeslivet avsluttes i offentlig tjeneste. Statsrådene får med seks års opptjening en pensjon på 5 993 kroner etter samordning. Beregnet alderspensjon fra folketrygd blir den samme som i eksempel 13.5 og 13.6 for stortingsrepresentanter siden opptjening av alderspensjon i folketrygden er begrenset til 7,1 G. Tjenestepensjonen fra det offentlige blir høyere sammenlignet med stortingsrepresentanter, siden det antas at pensjonsgrunnlaget er 12 G for denne gruppen. Tjenestepensjonen fra det offentlige er beregnet med pensjonsgrunnlag 12 G og utgjør full tjenestepensjon tilsvarende 316 144 kroner etter samordning med folketrygd.

Tabellen viser at 6 år statsrådstid og 35 år med offentlig tjenestepensjon gir en samlet pensjon tilsvarende 66,6 prosent av tidligere inntekt opp til 12 G. I dagens ordning er nivået på pensjonen upåvirket av tidspunkt for uttak. Samlet pensjon fra 65 år er om lag 40 000 kroner lavere i dagens ordning enn i ny ordning, jf. tabell 13.3. Dette har sammenheng med reglene som begrenser samlet bruttopensjon i dagens ordning, se punkt 3.5.3 om pensjonsmaksimum (tak).

Tabell 13.8 viser pensjonen for en person med samme karriere som i tabell 13.7, men hvor siste arbeidssted er i privat sektor. Vedkommende har i tillegg opptjening i en privat tjenestepensjonsordning fram til pensjonsuttak. Vi ser at karriere i privat sektor etter tiden som regjeringsmedlem gir høyere samlet pensjon sammenlignet med karri-

ere i offentlig sektor med dagens pensjonsordning.

Samlet pensjon fra 65 år er om lag 270 000 kroner lavere med opptjening i ny ordning enn med opptjening i dagens ordning, jf. tabell 13.4. Med ny pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer vil det dermed spille mindre rolle om man avslutter yrkeskarrieren i offentlig eller privat sektor, jf. tabell. 13.3.

13.4 Opptjening dels i dagens ordninger, dels i ny ordning

13.4.1 Stortingsrepresentanter

I dette punktet vises eksempler for stortingsrepresentanter med opptjening i både dagens og i ny ordning. I tabellene 13.9 og 13.10 er opptjeningstiden 8 år i dagens ordning og 4 år i ny ordning. I tabellene 13.11 og 13.12 er opptjeningstiden 4 år i dagens ordninger og 8 år i ny ordning.

Tabell 13.9 viser at en tidligere stortingsrepresentant med 8 års opptjening i dagens ordning og 4 års opptjening i ny ordning og som avslutter yrkeskarrieren i offentlig sektor vil få en samlet pensjon på 86,4 prosent av tidligere inntekt fra 65 år. Eksemplet viser at samlet pensjon blir høyere når pensjonen opptjenes dels i dagens ordning og dels i ny sammenlignet med når alle 12 årene opptjenes i dagens ordning, jf. tabell 13.5. Med lang opptjeningstid i annen offentlig tjenestepensjon, vil begrensingsregelen på samlet offentlig tjenestepensjon medføre at samlet pensjon blir høyere når deler av pensjonen opptjenes i den nye nettoordningen.

Tabell 13.10 viser at stortingsrepresentanter med 8 års opptjening i dagens og 4 års opptjening

i ny ordning og som deretter er medlem i en privat tjenestepensjonsordning, vil få om lag seks prosent lavere pensjon, sammenlignet med om all stortingspensjonen ble opptjent i dagens ordning. Sammenlignet med tabell 13.6 faller kompensasjonsgraden fra 87,5 til 82,2 prosent, som følge av at årlig opptjent pensjon i den nye ordningen er noe lavere sammenlignet enn i dag.

Tabell 13.11 viser at en tidligere stortingsrepresentant med 4 års opptjening i dagens ordning og 8 års opptjening i ny ordning og som avslutter yrkeskarrieren i offentlig sektor vil få en samlet pensjon på 89,2 prosent av tidligere inntekt ved uttak fra 65 år. Tabellen viser at samlet pensjon ved uttak fra 65 år blir om lag 7 prosent høyere

sammenlignet med når all opptjening skjer i dagens ordning, jf. tabell 13.5. Med lang yrkeskarriere i offentlig sektor vil stortingstid utover 4 år ikke gi høyere pensjon. I dette tilfellet vil derfor samlet pensjon også bli høyere enn i når opptjeningstiden i dagens ordning er lengst, jf. tabell 13.9.

Tabell 13.12 viser at en tidligere stortingsrepresentant med 8 års opptjening i ny ordning og 4 års opptjening i dagens ordning og som avslutter yrkeskarrieren i privat sektor vil få en samlet pensjon på 76,8 prosent av tidligere inntekt ved uttak fra 65 år. Stortingsrepresentanter som har 8 års opptjening i dagens ordning og 4 års opptjening i

Tabell 13.8 Regjeringsmedlemmer med dagens ordning. Første pensjonsordning: Statsråd (6 år). Andre pensjonsordning: privat sektor (32, 35 eller 37 år). Før levealdersjustering

	Uttak 62 år (38 års samlet opptjening)			Uttak 65 år (41 års samlet opptjening)		Uttak 67 år (43 års samlet opptjening)
	Fra 62 år	Fra 65 år	Fra 67 år	Fra 65 år	Fra 67 år	Fra 67 år
Tjenestepensjon fra dagens ordning	0	344 911	344 911	322 137	322 137	306 954
Tjenestepensjon fra privat sektor	213 094	213 094	213 094	242 344	242 344	266 700
Folketrygd	230 490	230 490	230 490	282 823	282 823	326 430
= Samlet pensjon	443 584	788 496	788 496	847 305	847 305	900 084
Komp.grad (pst.)	46,7 %	71,0 %	71,0 %	76,3 %	76,3 %	81,0 %
+ AFP	53 621	53 621	53 621	60 981	60 981	67 110
= Samlet pensjon (inkl. AFP)	497 205	842 116	842 116	908 286	908 286	967 193
Komp.grad (pst.)	52,3 %	88,6 %	88,6 %	95,5 %	95,5 %	101,7 %

Tabell 13.9 Pensjon for stortingsrepresentanter med dagens og ny ordning. Første pensjonsordning: Stortinget (8 år i dagens ordning og 4 år i ny ordning). Andre pensjonsordning: offentlig sektor (26, 29 eller 31 år). Før levealdersjustering.

	Uttak 62 år (38 års samlet opptjening)			Uttak 65 år (41 års samlet opptjening)		Uttak 67 år (43 års samlet opptjening)
	Fra 62 år	Fra 65 år	Fra 67 år	Fra 65 år	Fra 67 år	Fra 67 år
Tjenestepensjon fra ny ordning	18 624	18 624	18 624	21 180	21 180	23 309
Tjenestepensjon fra dagens ordning	0	197 876	156 376	148 317	137 942	131 797
Tjenestepensjon/ AFP fra offentlig sektor	304 554	429 515	159 768	479 074	178 202	169 164
Folketrygd	0	0	311 247	0	311 247	326 430
= Samlet pensjon	323 178	646 014	646 014	648 571	648 571	650 699
Komp.grad (pst.)	43,0 %	86,0 %	86,0 %	86,4 %	86,4 %	86,7 %

Tabell 13.10 Pensjon for stortingsrepresentanter med dagens og ny ordning. Første pensjonsordning: Stortinget (8 år i dagens ordning og 4 år i ny ordning). Andre pensjonsordning: privat sektor (26, 29 eller 31 år). Før levealdersjustering

	Uttak 62 år (38 års samlet opptjening)			Uttak 65 år (41 års samlet opptjening)		Uttak 67 år (43 års samlet opptjening)
	Fra 62 år	Fra 65 år	Fra 67 år	Fra 65 år	Fra 67 år	Fra 67 år
Tjenestepensjon fra ny ordning	18 624	18 624	18 624	21 180	21 180	23 309
Tjenestepensjon fra dagens ordning	0	138 081	138 081	122 898	122 898	112 776
Tjenestepensjon fra privat sektor	101 713	101 713	101 713	129 022	129 022	146 885
Folketrygd	230 490	230 490	230 490	282 823	282 823	326 430
= Samlet pensjon	350 827	488 908	488 908	555 923	555 923	609 399
Komp.grad (pst.)	46,7 %	65,1 %	65,1 %	74,0 %	74,0 %	81,2 %
+ AFP	53 621	53 621	53 621	60 981	60 981	67 110
= Samlet pensjon (inkl. AFP)	404 448	542 529	542 529	616 904	616 904	676 509
Komp.grad (pst.)	53,9 %	72,3 %	72,3 %	82,2 %	82,2 %	90,1 %

Tabell 13.11 Pensjon for stortingsrepresentanter med dagens og ny ordning. Første pensjonsordning: Stortinget (4 år i dagens ordning og 8 år i ny ordning). Andre pensjonsordning: offentlig sektor (26, 29 eller 31 år). Før levealdersjustering.

	Uttak 62 år (38 års samlet opptjening)			Uttak 65 år (41 års samlet opptjening)		Uttak 67 år (43 års samlet opptjening)
	Fra 62 år	Fra 65 år	Fra 67 år	Fra 65 år	Fra 67 år	Fra 67 år
Tjenestepensjon fra ny ordning	37 247	37 247	37 247	42 360	42 360	46 617
Tjenestepensjon fra dagens ordning	0	165 198	123 698	148 317	137 942	131 797
Tjenestepensjon/ AFP fra offentlig sektor	304 554	429 515	159 768	479 074	178 202	169 164
Folketrygd	0	0	311 247	0	311 247	326 430
= Samlet pensjon	341 801	631 960	631 960	669 751	669 751	674 008
Komp.grad (pst.)	45,5 %	84,2 %	84,2 %	89,2 %	89,2 %	89,8 %

ny ordning kommer derfor bedre ut enn vice versa.

13.4.2 Regjeringsmedlemmer

I dette punktet vises eksempler for regjeringsmedlemmer med opptjening i både dagens og i ny ordning. I tabellene 13.13 og 13.14 er opptjeningstiden 4 år i dagens ordning og 2 år i ny ordning. I tabellene 13.15 og 13.16 er opptjeningstiden 2 år i dagens ordning og 4 år i ny ordning.

Tabell 13.13 viser samlet pensjon for et tidligere regjeringsmedlem med 4 års opptjening i dagens ordning og 2 års opptjening i ny ordning og som avslutter yrkeskarrieren i offentlig sektor. Tilsvarende som for stortingsrepresentanter med opptjening i offentlig sektor, viser eksempelet at samlet pensjon blir høyere når pensjonen opptjenes dels i dagens ordning og dels i ny ordning, sammenlignet med når alle 6 årene opptjenes i dagens ordning. For statsråder innebærer begrensningsregelen at samlet pensjon fra offentlig sektor og fra dagens ordning ikke kan over-

Tabell 13.12 Pensjon for stortingsrepresentanter med dagens og ny ordning. Første pensjonsordning: Stortinget (4 år i dagens ordning og 8 år i ny ordning). Andre pensjonsordning: privat sektor (26, 29 eller 31 år). Før levealdersjustering

	Uttak 62 år (38 års samlet opptjening)			Uttak 65 år (41 års samlet opptjening)		Uttak 67 år (43 års samlet opptjening)
	Fra 62 år	Fra 65 år	Fra 67 år	Fra 65 år	Fra 67 år	Fra 67 år
Tjenestepensjon fra ny ordning	37 247	37 247	37 247	42 360	42 360	46 617
Tjenestepensjon fra dagens ordning	0	69 040	69 040	61 449	61 449	56 388
Tjenestepensjon fra privat sektor	101 713	101 713	101 713	129 022	129 022	146 885
Folketrygd	230 490	230 490	230 490	282 823	282 823	326 430
= Samlet pensjon	369 451	438 491	438 491	515 654	515 654	576 319
Komp.grad (pst.)	49,2 %	58,4 %	58,4 %	68,7 %	68,7 %	76,8 %
+ AFP	53 621	53 621	53 621	60 981	60 981	67 110
= Samlet pensjon (inkl. AFP)	423 071	492 112	492 112	576 635	576 635	643 429
Komp.grad (pst.)	56,3 %	65,5 %	65,5 %	76,8 %	76,8 %	85,7 %

stige 633 384 kroner, slik at pensjonen blir høyere når deler av opptjeningstiden er i ny ordning.

Tabell 13.14 viser samlet pensjon for regjeringsmedlemmer med 4 års opptjening i dagens ordning og 2 års opptjening i ny ordning og som deretter er medlem i en privat tjenestepensjonsordning. Regjeringsmedlemmer som får fire års opptjening i dagens ordning og to års opptjening i ny ordning, kommer bedre ut enn om all opptjening hadde skjedd i dagens ordning. Dette henger sammen med at tjenestepensjon fra offentlig sek-

tor avkortes forholdsmessig med opptjeningstiden i tjenestepensjonsordningen, i dette tilfellet fire seksdeler, mens opptjent pensjon etter fire år i gjeldende statsrådsordning utgjør 47 prosent av opptjeningsgrunnlaget, tilsvarende om lag 82 prosent av full pensjon.

Tabell 13.15 viser samlet pensjon for et tidligere regjeringsmedlem med 2 års opptjening i dagens ordning og 4 års opptjening i ny ordning og som avslutter yrkeskarrieren i offentlig sektor. Tabellen viser at begrensningsregelen også er

Tabell 13.13 Regjeringsmedlemmer med dagens og ny ordning. Første pensjonsordning: statsråd (4 år i dagens ordning og 2 år i ny ordning). Andre pensjonsordning: offentlig sektor (32, 35 eller 37 år). Før levealdersjustering.

	Uttak 62 år (38 års samlet opptjening)			Uttak 65 år (41 års samlet opptjening)		Uttak 67 år (43 års samlet opptjening)
	Fra 62 år	Fra 65 år	Fra 67 år	Fra 65 år	Fra 67 år	Fra 67 år
Tjenestepensjon fra ny ordning	14 964	14 964	14 964	17 018	17 018	18 728
Tjenestepensjon fra dagens ordning	0	5 993	5 993	5 993	5 993	5 993
Tjenestepensjon/ AFP fra offentlig sektor	332 511	627 391	316 144	627 391	316 144	300 961
Folketrygd	0	0	311 247	0	311 247	326 430
= Samlet pensjon	347 475	648 348	648 348	650 402	650 402	652 112
Komp.grad (pst.)	36,6 %	68,2 %	68,2 %	68,4 %	68,4 %	68,6 %

Tabell 13.14 Regjeringsmedlemmer med dagens og ny ordning. Første pensjonsordning: statsråd (4 år i dagens ordning og 2 år i ny ordning). Andre pensjonsordning: privat sektor (32, 35 eller 37 år). Før levealdersjustering.

	Uttak 62 år (38 års samlet opptjening)			Uttak 65 år (41 års samlet opptjening)		Uttak 67 år (43 års samlet opptjening)
	Fra 62 år	Fra 65 år	Fra 67 år	Fra 65 år	Fra 67 år	Fra 67 år
Tjenestepensjon fra ny ordning	14 964	14 964	14 964	17 018	17 018	18 728
Tjenestepensjon fra dagens ordning	0	329 949	329 949	314 766	314 766	304 644
Tjenestepensjon fra privat sektor	213 094	213 094	213 094	242 344	242 344	266 700
Folketrygd	230 490	230 490	230 490	282 823	282 823	326 430
= Samlet pensjon	458 548	788 497	788 497	856 952	856 952	916 502
Komp.grad (pst.)	48,2 %	71,0 %	71,0 %	77,1 %	77,1 %	82,5 %
+ AFP	53 621	53 621	53 621	60 981	60 981	67 110
= Samlet pensjon (inkl. AFP)	512 169	842 118	842 118	917 933	917 933	983 612
Komp.grad (pst.)	53,9 %	88,6 %	88,6 %	96,6 %	96,6 %	103,5 %

Tabell 13.15 Regjeringsmedlemmer med dagens og ny ordning. Første pensjonsordning: statsråd (2 år i dagens ordning og 4 år i ny ordning). Andre pensjonsordning: offentlig sektor (32, 35 eller 37 år). Før levealdersjustering.

	Uttak 62 år (38 års samlet opptjening)			Uttak 65 år (41 års samlet opptjening)		Uttak 67 år (43 års samlet opptjening)
	Fra 62 år	Fra 65 år	Fra 67 år	Fra 65 år	Fra 67 år	Fra 67 år
Tjenestepensjon fra ny ordning	29 928	29 928	29 928	34 036	34 036	37 457
Tjenestepensjon fra dagens ordning	0	5 993	5 993	5 993	5 993	5 993
Tjenestepensjon/ AFP fra offentlig sektor	332 511	627 391	316 144	627 391	316 144	300 961
Folketrygd	0	0	311 247	0	311 247	326 430
= Samlet pensjon	362 439	663 312	663 312	667 420	667 420	670 841
Komp.grad (pst.)	38,1 %	69,8 %	69,8 %	70,2 %	70,2 %	70,6 %

effektiv ved 2 års opptjening i dagens ordning. Samlet pensjon blir derfor høyere med 4 år i den nye ordningen, sammenlignet med når opptjeningstiden i den nye ordningen er 2 år, jf. tabell 13.13.

Tabell 13.16 viser samlet pensjon for regjeringsmedlemmer med 2 års opptjening i dagens

ordning og 4 års opptjening i ny ordning og som deretter er medlem i en privat tjenestepensjonsordning. Regjeringsmedlemmer som får 2 års opptjening i dagens ordning og 4 års opptjening i ny ordning, får om lag 9 prosent lavere pensjon sammenlignet med om all opptjening hadde skjedd i dagens ordning.

Tabell 13.16 Regjeringsmedlemmer med dagens og ny ordning. Første pensjonsordning: statsråd (2 år i dagens ordning og 4 år i ny ordning). Andre pensjonsordning: privat sektor (32, 35 eller 37 år). Før levealdersjustering.

	Uttak 62 år (38 års samlet opptjening)			Uttak 65 år (41 års samlet opptjening)		Uttak 67 år (43 års samlet opptjening)
	Fra 62 år	Fra 65 år	Fra 67 år	Fra 65 år	Fra 67 år	Fra 67 år
Tjenestepensjon fra ny ordning	29 928	29 928	29 928	34 036	34 036	37 457
Tjenestepensjon fra dagens ordning	0	214 978	214 978	207 387	207 387	202 326
Tjenestepensjon fra privat sektor	213 094	213 094	213 094	242 344	242 344	266 700
Folketrygd	230 490	230 490	230 490	282 823	282 823	326 430
= Samlet pensjon	473 512	688 491	688 491	766 591	766 591	832 912
Komp.grad (pst.)	49,8 %	62,0 %	62,0 %	69,0 %	69,0 %	75,0 %
+ AFP	53 621	53 621	53 621	60 981	60 981	67 110
= Samlet pensjon (inkl. AFP)	527 133	742 111	742 111	827 572	827 572	900 022
Komp.grad (pst.)	55,5 %	78,1 %	78,1 %	87,1 %	87,1 %	94,7 %

14 Økonomiske og administrative konsekvenser for det offentlige. Ikrafttredelse

14.1 Innledning. Administrative konsekvenser

Statens pensjonskasse har til denne proposisjonen foretatt framskrivninger av hvordan departementets forslag til ny alderspensjon for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer vil påvirke utgiftene til alderspensjon.

I Prop. 19 L (2010–2011) ble det presentert økonomiske konsekvenser av blant annet å innføre levealdersjustering og ny regulering i gjeldende pensjonsordninger for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer. I denne proposisjonen vises de økonomiske konsekvensene av å innføre ny pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer.

I ny pensjonsordning er det lagt til grunn at opptjeningen skal skje ved at det hvert år tjenes opp en prosentandel av opptjeningsgrunnlaget som tilføres en beholdning. Det er forutsatt at både stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer hvert år tjener opp 6,03 prosent av opptjeningsgrunnlaget opp til 7,1 ganger grunnbeløpet i folketrygden (G) og 24,13 prosent av opptjeningsgrunnlaget mellom 7,1 og 12 G. Opptjeningsprosentene er fastsatt med sikte på at pensjonsopptjeningen i ny ordning sammen med alderspensjon fra folketrygden, skal gi en pensjon på 66 prosent av pensjonsgrunnlaget ved 65 år, gitt 41 års opptjening. Forslaget innebærer en innstramming i forhold til gjeldende regler for opptjening i pensjonsordningene for stortingsrepresentanter og statsråder. I dagens pensjonsordning for stortingsrepresentanter tjenes det opp rett til full pensjon tilsvarende 66 prosent av grunnlaget etter tolv år. For regjeringsmedlemmer opptjenes full pensjon tilsvarende 57 prosent av grunnlaget etter seks år, mens 3 års opptjening gir 42 prosent av grunnlaget.

Stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer som i dag har full opptjening i dagens ordninger, vil ikke tjene opp pensjon i ny pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer. De som ikke har full opptjening, vil

fortsette opptjeningen i ny ordning. De øvrige vil kun få opptjening i ny ordning.

Statens pensjonskasse har siden mars 2009 administrert Pensjonsordningen for stortingsrepresentanter. Utgifter til administrasjon av ordningen dekkes av Stortinget basert på en aktivitetsbasert finansieringsmodell. Det vil si at Statens pensjonskasse fakturerer Stortinget for de tjenestene de utfører. Statens pensjonskasse har tilgjengelig de faglige ressurser som er nødvendig for å kunne forvalte den nye pensjonsordningen for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer på en god måte.

Den nye ordningen som innføres er basert på de samme prinsipper som ny folketrygd. En overgang til ny pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer vil i en overgangsperiode stille nye krav til kompetanse, datakvalitet, informasjonstiltak og fremtidig systemstøtte i Statens pensjonskasse, sammenlignet med administrasjonen av dagens ordning. Det må derfor påregnes at ny pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer, i en overgangsperiode vil føre til økte administrative utgifter for Statens pensjonskasse. Saker som behandles etter det nye regelverket vil ikke ha maskinell saksbehandlingsstøtte på iverksettningstidspunktet. Den nye ordningen innebærer imidlertid en forenkling sammenlignet med dagens regelverk. Basert på erfaringen med saksbehandlingen av det nye regelverket, vil det bli vurdert om det er behov for å investere i maskinell støtte for saksbehandlingen. Det legges til grunn en videreføring av dagens aktivitetsbaserte finansieringsmodell for administrative utgifter.

14.2 Økonomiske konsekvenser

I dag mottar vel 300 personer pensjon fra pensjonsordningene for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer. Framskrivningen av antall pensjonister er basert på informasjon om i hvilket år tidligere og nåværende stortingsrepresentanter

Tabell 14.1 Anslag på årlige utgifter til alderspensjon til stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer ved innføring av ny pensjonsordning sammenliknet med en videreføring av dagens regelverk. Beløp i millioner kroner

	2020	2030	2040	2050	2060
Utgifter med dagens ordning	51,3	52,5	53,1	51,9	47,2
Utgifter med ny ordning	51,0	42,6	33,7	26,0	19,1
Endring i utgifter	-0,3	-9,9	-19,4	-25,4	-28,1

Kilde: Statens pensjonskasse

og statsråder blir pensjonister. Det er lagt til grunn at stortingsrepresentanter som i fremtiden velges inn på Stortinget sitter i gjennomsnitt i noe over to perioder. Dette tilsvarer om lag gjennomsnittlig opptjeningsstid i ordningene blant dagens pensjonister. Det er også lagt til grunn at de fleste regjeringsmedlemmene er eller har vært stortingsrepresentanter. Disse forutsetningene er implementert i framskrivningen ved at det er regnet med at det kommer inn 80 nye representanter i hver periode. Det er videre forutsatt at de nye representantene ikke endrer alderssammensetningen i bestanden av stortingsrepresentanter. Det er antatt at pensjonen tas ut fra 65 år, selv for personer som fyller 65 år i løpet av en stortingsperiode. I beregningen øker antallet personer som mottar pensjon fra ordningen til vel 400 personer i 2060. Økningen har sammenheng med at levealderen forventes å øke framover og at antall representanter som sitter på Stortinget har økt noe over tid.

I 2009 var totale pensjonsutbetalinger til tidligere stortingsrepresentanter om lag 41 millioner kroner. Utgiftene til tidligere regjeringsmedlemmer var om lag 10 millioner kroner. Utbetalingene fordelte seg på 245 pensjonister i stortingsordningen og 60 pensjonister i ordningen for regjeringsmedlemmer, hvilket ga en gjennomsnittlig pensjonsytelse på i underkant av 168 000 kroner per stortingsrepresentant og om lag 164 000 kroner per regjeringsmedlem.

De fleste som har opptjening i dagens pensjonsordning for regjeringsmedlemmer har også opptjening i dagens pensjonsordning for stortingsrepresentanter. Videre har mange med opptjening i politikerordningene også opptjening i andre offentlige tjenstepensjonsordninger. Alle disse ordningene er bruttoordninger som omfattes av samordningsregelverket. Dette innebærer at utbetalt pensjon fra pensjonsordningen for

regjeringsmedlemmer vil avhenge av utbetalt pensjon fra stortingsordningen, som igjen vil avhenge av utbetalt pensjon fra andre offentlige tjenstepensjonsordninger. Dermed vil for eksempel utbetalt pensjon fra regjeringsordningen for to personer med samme opptjeningsstid kunne bli svært ulik, dersom den ene har opptjeningsstid også i andre offentlige pensjonsordninger, og den andre ikke.

Framskrivningen av utgifter til alderspensjon til stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer med en videreføring av dagens ordninger, er basert på informasjon om dagens pensjonisters opptjening i pensjonsordningene for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer og opptjening i Statens pensjonskasse. Pensjonistene er delt inn i seks grupper ettersom de har opptjening i stortingsordningen, regjeringsordningen eller begge ordningene, og ettersom de i tillegg har opptjening i Statens pensjonskasse. I tillegg er det i hver gruppe skilt mellom kort og lang opptjeningsstid. Dette er gjort for å ta hensyn til spredningen i opptjeningsstid og dermed unngå at gjeldende begrensningsregler for samlet bruttopensjon fra offentlig sektor blir gjort effektiv for alle innenfor en gruppe fordi den gjennomsnittlige opptjeningsstiden i gruppen tilsvarer maksimum. Tre års opptjening eller mindre i regjeringsordningen regnes som kort opptjeningsstid, mens fire år eller mer regnes som lang opptjeningsstid. For stortingsrepresentanter regnes seks år eller kortere som kort opptjeningsstid og syv år eller lengre som lang opptjeningsstid. Opptjeningsstid utover tolv år i stortingsordningen og seks år i regjeringsordningen gir ikke pensjonsmessig uttelling. De tolv ulike gruppene er vektet etter hvor stor andel av dagens pensjonister som tilhører de ulike gruppene. Deretter er utgiftene med en videreføring av dagens ordning framskrevet fram til 2060, basert på estimert antall pensjonister i det

enkelte år og gjennomsnittlig pensjon som følger av de ulike opptjeningsprofilene.

I framskrivningen av utgifter med innføring av ny pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer er det tatt utgangspunkt i det samme antall pensjonister med de samme opptjeningsprofilene som i framskrivningen av dagens ordning. Siden den nye ordningen er en nettoordning vil imidlertid opptjening i andre pensjonsordninger ikke ha betydning for beregnet pensjon. Videre vil også hvert år i ny ordning gi pensjonsopptjening. Gjennomsnittlig opptjenings-tid i ny ordning er om lag ti år.

Tabell 14.1 illustrerer hvordan utgiftene til alderspensjon til stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer vil påvirkes av departementets forslag til ny pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer. Tabellen viser at utgiftene til alderspensjon til stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer samlet anslås å bli redusert med om lag av 0,3 millioner kroner i 2020. De første årene etter innføring av ny pensjonsordning, vil det meste av pensjonen som utbetales være opptjent i gjeldende ordninger. Etter hvert som stadig flere med opptjening i ny pensjonsordning blir pensjonister, vil utgiftene til alderspensjon i større grad påvirkes. I 2060 er det anslått at utgiftene vil reduseres med vel 28 millioner kroner.

Anslagene på utgifter med en videreføring av dagens ordning er mer usikre enn anslagene på utgifter med innføring av ny ordning. Dette skyldes at dagens pensjonsordninger for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer er bruttoordninger, og utgiftene i ordningene vil dermed avhenge av representantenes eventuelle opptjening i andre tjenestepensjonsordninger som samordnes med stortings- og statsrådspensjonen. Ny pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer er en nettoordning som ikke samordnes med andre pensjoner. Usikkerheten knyttet til utgiftsanslagene med innføring av ny pensjonsordning vil fortsatt være stor så lenge størstedelen av utbetalingene fra ordningen skjer på bakgrunn av opptjening innenfor dagens ordninger.

14.3 Ikrafttredelse og overgangsbestemmelser

Det foreslås ikke ikrafttredelses- og overgangsbestemmelser i utkastet til lovtekst, men det gis her en nærmere anvisning på hvordan slike bestemmelser teknisk kan utformes. Ut fra det forelig-

gende lovutkastet er det naturlig å plassere disse bestemmelsene i et eget kapittel 9 Ikrafttredelse og overgangsbestemmelser.

En ikrafttredelsesbestemmelse kan lyde som følger:

”§ 9-1 Ikrafttredelse

Loven trer i kraft 1. januar 2012.

Fra samme tidspunkt oppheves lov 14. desember 1951 nr. 11 om pensjonsordning for statsråder og lov 6. desember 1981 nr. 61 om pensjonsordning for stortingsrepresentanter.”

En overgangsbestemmelse kan med utgangspunkt i vurderingene fra Justisdepartementets lovavdeling lyde som følger:

”§ 9-2 Overgangsbestemmelser

Det gis opptjening etter bestemmelsene i kapittel 2 i perioden 1. oktober 2009-31. desember 2011 til dem som 1. januar 2012 er

- a) stortingsrepresentanter og som ikke har hatt slikt verv før 1. oktober 2009,
- b) stortingsrepresentanter og som også har hatt slikt verv før 1. oktober 2009, når samlet opptjeningstid i pensjonsordning for stortingsrepresentanter 31. desember 2011 ikke er tilstrekkelig til å gi rett til pensjon, og
- c) regjeringsmedlemmer når samlet opptjeningstid i pensjonsordningen for statsråder 31. desember 2011 ikke er tilstrekkelig til å gi rett til pensjon.

Ved vurderingen av om det er tjent opp rett til pensjon etter første ledd bokstavene b og c skal bestemmelsen i lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser § 6 om sammenlegging av tjenestetid anvendes.

Stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer som får opptjening i kapittel 2 etter første ledd skal ikke ha opptjening etter kapitlene 3 og 4 for samme periode.

Pensjonsopptjening etter første ledd skal legges til grunn for fastsetting av en pensjonsbeholdning 1. januar 2012. Opptjeningen beregnes etter § 2-2. Opptjeningen 1. mai 2010 reguleres i samsvar med økningen i folketrygdens grunnbeløp på dette tidspunkt. Opptjeningen 1. mai 2011 reguleres i samsvar med folketrygdens grunnbeløp på dette tidspunkt.

De som før 1. januar 2012 mottar uførepensjon eller etterlattepensjon etter tidligere lov 12. juni 1981 nr. 61 om pensjonsordning for stortingsrepresentanter eller lov 14. desember 1951 nr. 11 om pensjonsordning for statsråder,

skal fortsatt ha pensjonen beregnet etter de tidligere reglene. For øvrig gjelder loven her. Ved overgang fra uførepensjon til alderspensjon ved fylte 65 år skal alderspensjonen beregnes etter bestemmelsene i kapitlene 3 og 4.”

Hvis det skulle være aktuelt å sette virkningstidspunktet tidligere også for andre stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer enn dem som er omfattet av skissen til overgangsbestemmelse,

kan overgangsbestemmelsen få et tillegg, som kan tas inn som § 9-2 tredje ledd:

”For andre stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer enn nevnt i første ledd gis opptjening etter kapittel 2 i perioden ... til lovens ikrafttredelse.”

De øvrige leddene i bestemmelsen må i så fall forskyves.

15 Merknader til de enkelte bestemmelsene i forslaget til lov om pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer

Til oppbyggingen av loven

Utkastet til ny lov om pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer er delt i ni kapitler:

- Kapittel 1 omhandler lovens formål, medlemskap i ordningen og avklaringer vedrørende samordning
- Kapittel 2 inneholder regler om alderspensjon i ny ordning
- Kapittel 3 omhandler alderspensjon opptjent etter den tidligere lov 12. juni 1981 nr. 61 om pensjonsordning for stortingsrepresentanter
- Kapittel 4 omhandler alderspensjon opptjent etter den tidligere lov 14. desember 1951 nr. 11 om pensjonsordning for statsråder
- Kapittel 5 inneholder regler om uførepensjon uavhengig av om rettighetene er opptjent i gammel eller ny ordning
- Kapittel 6 inneholder regler om etterlattepensjon uavhengig av om rettighetene er opptjent i gammel eller ny ordning
- Kapittel 7 omhandler regler om regulering av alderspensjon, uførepensjon og etterlattepensjon
- Kapittel 8 inneholder bestemmelser om utbetaling og andre forvaltningsmessige bestemmelser

Kapittel 1 Innledende bestemmelser

Til § 1-1 Formål

I paragrafen slås det fast at formålet med ordningen er å sikre pensjonsytelser ved alderdom og uførhet, samt pensjonsytelser til etterlatte.

Det vises til punkt 5.2.

Til § 1-2 Medlemskap

Medlemskap i ordningen er knyttet til vervet som stortingsrepresentant og stillingen som regjeringsmedlem. Også vararepresentanter til Stortinget er medlemmer i ordningen den tiden de

møter. Etter statsrådspensjonsloven gis det opptjeningsstid i ordningen ved karantene ved overgang til ny stilling og i perioder hvor regjeringsmedlemmet mottar etterlønn. Det er presisert at regjeringsmedlemmer skal være medlemmer av ordningen også i disse periodene.

Det vises til punkt 5.2.

Til § 1-3 Samordning

I paragrafens *første ledd* presiseres det at nettoberegnet alderspensjon etter kapittel 2 ikke skal samordnes etter samordningsloven. Det innebærer at pensjonen ytes uavkortet ved siden av ytelser fra folketrygden og andre tjenstepensjonsordninger.

Det vil fortsatt bli gitt bruttoberegnete pensjoner etter loven, og disse skal fortsatt samordnes etter samordningslovens bestemmelser. I den sammenheng følger det av *andre ledd* at alderspensjon etter kapitlene 3 og 4 skal regnes som to forskjellige ordninger ved anvendelse av bestemmelsene i samordningsloven.

I *tredje ledd* presiseres det at samordningsloven § 3 tredje ledd gjelder for nettoberegnet etterlattepensjon som gis etter kapittel 6. Det innebærer at pensjonen er unntatt fra samordning bortsett fra tilfeller der det gis flere nettoberegnede etterlattepensjoner fra offentlige tjenstepensjoner.

Det vises til punkt 5.2.

Kapittel 2 Alderspensjon

Kapittel 2 inneholder regler om ny alderspensjon for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer.

Til § 2-1 Virkeområde

Reglene i kapittel 2 gjelder alderspensjon til stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer.

Til § 2-2 Opptjening av alderspensjon - pensjonsbeholdning

Den nye alderspensjonen beregnes med utgangspunkt i en pensjonsbeholdning. I *første ledd* slås det fast at pensjonsbeholdningen bygges opp ved å summere all pensjonsopptjening i ordningen. I andre punktum er den øvre grensen for opptjening av pensjon satt til 75 år, se punkt 6.2.5.

Det framgår av *andre ledd* at opptjeningsgrunnlaget som hovedregel er den faste godtgjørelsen som gis til stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer. Tillegg som gis til stortingsrepresentanter som har særskilte verv, skal medregnes. Opptjeningsgrunnlaget er begrenset til tolv ganger folketrygdens grunnbeløp.

Tredje ledd gjelder pensjonsopptjening for uførepensjonister som har blitt uføre mens de var stortingsrepresentanter eller regjeringsmedlemmer. Opptjeningsgrunnlaget skal være pensjonsgrunnlaget som uførepensjonen beregnes etter.

I *fjerde ledd* er det gitt en forskriftshjemmel for å gi regler om pensjonsopptjening ved permisjon. Forskriftshjemmelen kan være aktuell ved permisjon i forbindelse med omsorg for små barn.

Satsene for pensjonsopptjening framgår av *femte ledd første punktum*. Det er fastsatt en sats for opptjeningsgrunnlag opp til 7,1 ganger folketrygdens grunnbeløp og en sats for opptjeningsgrunnlag over 7,1 ganger folketrygdens grunnbeløp. Se punkt 6.2.7 for en nærmere beskrivelse av fastsettelse av satsene for pensjonsopptjeningen.

Det slås fast i *femte ledd andre og tredje punktum* at opptjeningen skal gjennomføres på månedlig basis, og det skal gis forholdsmessig opptjening ved kortere opptjeningsstid. I *sjetten ledd* er det lagt til grunn at pensjonsopptjeningen tilføres pensjonsbeholdningen fortløpende. I *sjuende ledd* er det opplyst at reguleringen av pensjonsbeholdningen skal skje årlig i samsvar med lønnsveksten.

Det vises til punkt 6.2.1.

Til § 2-3 Krav til medlemstid for rett til alderspensjon

I dag er kravet til minste opptjeningsstid for rett til alderspensjon satt til tre år. I den nye ordningen, er kravet til minste medlemstid for rett til alderspensjon ett år.

Det vises til punkt 6.3.1.

Til § 2-4 Alder ved uttak av alderspensjon

Det innføres fleksibelt uttak av alderspensjon fra 62 år og til fylte 75 år, da pensjonen uansett skal utbetales.

Det vises til punkt 6.3.2.

Til § 2-5 Levealdersjustering og nøytralt uttak

Det fastslås i *første og andre ledd* at alderspensjonen skal levealdersjusteres og være nøytral i forhold til uttaksalder.

Det følger av *tredje ledd* at levealdersjusteringen gjennomføres ved hjelp av delingstall. Delingstall som fastsettes og benyttes i folketrygden skal legges til grunn for årskull fom.1963-kullet. For årskull fra 1943 til 1962 er det nødvendig å fastsette særskilte delingstall for å gjennomføre levealdersjustering som i folketrygden, se punkt 6.3.3.

Til § 2-6 Beregning av alderspensjon

Det framgår av paragrafen at årlig pensjon framkommer ved å dividere pensjonsbeholdningen med delingstallet på uttakstidspunktet, se punkt 6.3.4.

Til § 2-7 Tidspunkt for uttak og opphør av alderspensjon

Reglene for uttak og opphør av alderspensjon framgår av § 2-7. Fordi pensjonen kan tas ut fleksibelt, kan den først utbetales etter at melding om uttak av pensjon er gitt. Alderspensjonen opphører som i dag ved utgangen av måneden etter at pensjonisten er død. Dersom avdøde etterlater seg ektefelle, er regelen som i Statens pensjonskasse, at pensjonen utbetales i ytterligere en måned.

Det vises til punkt 6.3.5.

Til § 2-8 Omregning av alderspensjon ved opptjening etter pensjonsuttak

Bestemmelsen regulerer pensjonsopptjening etter at pensjonen er tatt ut. Pensjonen av ny opptjening beregnes særskilt ved at opptjent pensjon divideres med delingstallet på omregningstidspunktet, med virkning fra 1. januar i året etter opptjeningsåret.

Det vises til punkt 6.3.6.

Til § 2-9 Alderspensjon til den som også har opptjening etter kapitlene 3 og 4

Paragrafen gir regler om begrensnings av pensjon i ny ordning når det er opptjent pensjon i gjeldende ordninger som er videreført i kapitlene 3 og 4. Det

slås fast i *første ledd* at samlet pensjon ikke skal overstige en beregnet maksimal pensjon.

Det følger av *andre ledd* at beregnet maksimal pensjon skal tilsvare det opptjent pensjon for samlet opptjeningstid etter kapitlene 2, 3 og 4 ville utgjort beregnet etter kapitlene 3 og/eller 4. Dersom det er opptjent rettigheter etter både kapittel 3 og 4 skal beregnet maksimal pensjon fastsettes på grunnlag av reglene om innbyrdes samordning etter samordningsloven kapittel II.

I *tredje ledd* slås det fast at beregning av maksimal pensjon skal foretas som om all pensjon var tatt ut ved 65 år.

Det framgår av *fjerde ledd* at dersom samlet pensjon blir høyere enn beregnet maksimal pensjon, skal avkortningen skje i pensjonen fra den nye ordningen. Dersom uttakstidspunktet er et annet enn ved 65 år, skal pensjonen den avkortede pensjonen justeres for alderen på uttakstidspunktet ved at gjenværende beløp multipliseres med delingstallet ved 65 år og divideres med delingstallet på uttakstidspunktet.

Det vises til punkt 6.4.

Kapittel 3 Alderspensjon opptjent etter den tidligere loven om pensjonsordning for stortingsrepresentanter

I kapitlet videreføres gjeldende regler om alderspensjon i pensjonsordningen for stortingsrepresentanter (lov 12. juni 1981 nr. 61 om pensjonsordning for stortingsrepresentanter). Reglene om uførepensjon videreføres i kapittel 5 og reglene om etterlattepensjon videreføres i kapittel 6.

Til § 3-1 Virkeområde

Bestemmelsen presiserer at kapitlet gjelder alderspensjon som er opptjent etter den tidligere lov 12. juni 1981 nr. 61 om pensjonsordning for stortingsrepresentanter.

Til § 3-2 Opptjeningstid

Reglene om opptjeningstid etter gjeldende lov framgår av § 2 første til tredje ledd. Paragrafens *første ledd* fastslår at reglene om opptjeningstid videreføres ved at tiden beregnes ved å henvise til den gjeldende loven om pensjonsordning for stortingsrepresentanter.

I *andre ledd* presiseres det at tid som regjeringsmedlem på visse vilkår kan medregnes som opptjeningstid etter lovutkastet kapittel 3. Denne tiden får betydning for de som tar ut pensjon etter den såkalte 75-årsregelen.

Det vises til punkt 7.2 og punkt 7.4.

Til § 3-3 Krav til opptjeningstid for rett til alderspensjon

Minstekravet på tre års opptjeningstid for rett til alderspensjon videreføres i *første ledd første punktum*. Opptjeningstid i andre tjenestepensjonsordninger som er omfattet av samordningsloven vil kunne medregnes for å oppfylle treårskravet.

Reglene i *andre punktum* om medregning av opptjeningstid etter kapittel 2, er en overgangsregel som gir adgang til å ta hensyn til tid i ny ordning når man hadde noe tid i gammel ordning, men ikke hadde opptjent rett til pensjon ved overgang til ny ordning.

Det vises til punkt 7.2.

Til § 3-4 Uttak av alderspensjon

Paragrafen inneholder reglene for uttak av alderspensjon. Etter *første ledd* kan pensjonen tas ut fra 65 år. Dette er en videreføring av hovedregelen i dagens ordning.

Paragrafens *andre ledd* regulerer rett til å ta ut alderspensjon tidligere enn 65 år når summen av alder og tjenestetid er 75 år (75-årsregelen). Bestemmelsen i *andre punktum* gjelder hvor høy inntekt en pensjonist kan ha ved siden av pensjonen uten at pensjonen bortfaller. Det fastsettes en generell inntektsgrense som skal tilsvare full pensjon beregnet ut fra pensjonsgrunnlaget fastsatt ved lovens ikrafttredelse, og regulert årlig i samsvar med lønnsveksten. I *tredje punktum* presiseres det at feriepenger som skriver seg fra opphørte arbeidsforhold skal holdes utenfor inntektsprøvingen. Dette er i tråd med den praksis som har vært fulgt. I *fjerde punktum* er det presisert at pensjonen etter 75-årsregelen heller ikke kan tas ut samtidig med uførepensjon etter loven her.

Det vises til punkt 7.4.

Etter *tredje ledd* kan verdien av alderspensjonen i perioden 65–67 år tas ut tidligst fra 62 år. I *andre punktum* presiseres det at slik fleksibel pensjon ikke kan gis samtidig med pensjon etter 75-årsregelen. Av *tredje punktum* framgår det at retten til uttak pensjon etter 75-årsregelen faller bort etter at en har tatt ut pensjon etter første punktum. Etter *fjerde ledd* kan den som mottar offentlig avtalefestet pensjon, arbeidsavklaringspenger, uførepensjon fra folketrygden og uførepensjon etter loven her ikke samtidig ta ut fleksibel alderspensjon.

Det vises til punkt 7.5.

Det framgår av *femte ledd* at det ikke kan tas ut alderspensjon etter kapittel 3 så lenge vedkom-

mende er medlem av regjeringen eller Stortinget eller er tilsatt i offentlig eller kommunal tjeneste i 80 prosent stilling. Det samme gjelder dem som har stilling som kommunalt ombud. Dette er en videreføring og presisering av dagens regler.

Det vises til punkt 7.6.

Til § 3-5 Pensjonsgrunnlag

Det følger av *første ledd* at de som har rettigheter til pensjon etter kapittel 3, beholder pensjonsgrunnlaget som gjelder når den nye loven trer i kraft.

Av *andre ledd* følger det at de som har fratrådt vervet som stortingsrepresentant før den nye loven trer i kraft, beholder det pensjonsgrunnlaget de har på dette tidspunktet.

I *tredje ledd* slås det fast at pensjonsgrunnlaget skal reguleres årlig i samsvar med lønnsveksten.

Det vises til punkt 7.7.1.

Til § 3-6 Pensjonsberegning

I *første ledd* videreføres regelen om at full alderspensjon etter kapittel 3 skal utgjøre 66 prosent av pensjonsgrunnlaget etter 12 års opptjenings tid. Pensjonen reduseres forholdsmessig dersom opptjenings tiden er kortere, se punkt 7.7.2.

Det følger av *andre ledd* at levealdersjusteringen skal gjennomføres ved at reglene i lov om Statens pensjonskasse § 24 gis tilsvarende anvendelse. Videre følger det av bestemmelsen at reglene om individuell garanti i lov om Statens pensjonskasse § 24 a skal gis tilsvarende anvendelse. I *andre ledd andre punktum* fastslås det at kravet til full tjenestetid er tolv år at ved anvendelsen av reglene om garantert pensjonsnivå etter lovutkastet kapittel 3.

Det vises til punkt 7.7.3.

Reglene for beregning av pensjon som kan tas ut fleksibelt i perioden 62–67 år framgår av *tredje og fjerde ledd*. Pensjonen reguleres på ordinær måte i utbetalingsperioden. Den vil bli utbetalt fram til 67 år og erstattes da av ordinær pensjonsutbetaling. Det skal foretas en fiktiv samordning etter samordningsloven som om all tjenestepensjon var tatt ut ved 65 år for å finne riktig verdi av den fleksible pensjonen som tas ut. Alderspensjon fra stortingspensjonsordningen skal regnes som siste ordning ved samordning med alderspensjon fra andre tjenestepensjonsordninger, med unntak av alderspensjon fra statsrådspensjonsordningen. Det innebærer at det er stortingspensjonen som reduseres når samlet pensjon skal fastsettes.

Det vises til punkt 7.7.4.

Til § 3-7 Barnetillegg

Paragrafen viderefører reglene om barnetillegg.

I *første ledd fjerde punktum* presiseres det at barnetillegget ikke inngår som en del av den pensjonen som kan tas ut før 65 år etter § 3-4 tredje ledd.

Det vises til punkt 7.7.5.

Til § 3-8 Tidspunkt for uttak og opphør av alderspensjon

I *første ledd* er det gitt regler om fra hvilken måned alderspensjonen utbetales. Regelen innebærer en endring av gjeldende rett, og bringer regelverket i samsvar med det som gjelder i folketrygden og offentlig tjenestepensjon. Det presiseres også at i tilfeller der alderspensjonen er tatt ut fleksibelt etter § 3-4 tredje ledd, gis pensjonen tidligst med virkning fra og med måneden etter den måneden melding om uttak av pensjon ble gitt.

I *andre ledd* videreføres regelen om fra hvilken måned utbetalingen av alderspensjonen opphører. Det vil si at alderspensjonen opphører ved utgangen av måneden etter dødsfallet. Dersom avdøde etterlater seg ektefelle, utbetales pensjonen i ytterligere en måned.

Det vises til punkt 7.7.6.

Kapittel 4 Alderspensjon opptjent etter den tidligere loven om pensjonsordning for statsråder

I kapitlet videreføres gjeldende regler om alderspensjon i pensjonsordningen for statsråder (lov 14. desember 1951 nr. 11 om pensjonsordning for statsråder). Reglene om uførepensjon videreføres i kapittel 5, og reglene om etterlattepensjon videreføres i kapittel 6.

Til § 4-1 Virkeområde

Bestemmelsen presiserer at kapitlet gjelder alderspensjon som er opptjent etter den tidligere lov 14. desember 1951 nr. 11 om pensjonsordning for statsråder.

Til § 4-2 Opptjenings tid

Paragrafen viderefører reglene om pensjongivende tid ved at opptjenings tiden fastsettes etter den gjeldende loven. I gjeldende lov § 2 framgår det at pensjongivende tid er tid som statsråd samt tiden vedkommende har hatt etterlønn eller er ilagt karantene før overgang til ny stilling

Det vises til punkt 8.2.

Til § 4-3 Krav til opptjeningsstid for rett til alderspensjon

Minstekravet på tre års opptjeningsstid for rett til alderspensjon videreføres i bestemmelsens *første punktum*. Opptjeningsstid i andre tjenestepensjonsordninger som er omfattet av samordningsloven vil kunne medregnes for å oppfylle treårskravet.

Reglene i *andre punktum* om medregning av opptjeningsstid etter kapittel 2, er en overgangsregel som gir adgang til å medregne tid i ny ordning når man har noe tid i gjeldende ordning, men ikke hadde opptjent rett til pensjon ved overgang til ny ordning.

Det vises til punkt 8.2.

Til § 4-4 Uttak av alderspensjon

Paragrafen inneholder reglene for uttak av alderspensjon. Etter *første ledd* kan pensjonen tas ut fra 65 år. Dette er en videreføring av hovedregelen i dagens ordning.

Etter *andre ledd* kan verdien av pensjonen i perioden 65 – 67 år tas ut tidligst fra 62 år. I *andre punktum* presiseres det at slik fleksibel pensjon ikke kan gis samtidig med pensjon etter 75-årsregelen etter kapittel 3. Av *tredje punktum* framgår det at retten til uttak pensjon etter 75-årsregelen etter kapittel 3 faller bort etter at en har tatt ut pensjon etter første punktum.

Det framgår av *tredje ledd* at den som mottar offentlig avtalefestet pensjon, arbeidsavklaringspenger, uførepensjon fra folketrygden eller uførepensjon ikke kan benytte adgangen til fleksibelt uttak.

Etter *fjerde ledd* kan det ikke tas ut alderspensjon etter kapittel 4 så lenge vedkommende er medlem av regjeringen eller Stortinget eller er tilsett i offentlig eller kommunal tjeneste i 80 prosent stilling. Det samme gjelder dem som har stilling som kommunalt ombud. Dette er en videreføring og presisering av dagens regler.

Det vises til punkt 8.3.

Til § 4-5 Pensjonsgrunnlag

Det følger av *første ledd* at de som har rettigheter til pensjon etter kapittel 4, beholder pensjonsgrunnlaget som gjelder når den nye loven trer i kraft.

Av *andre ledd* følger det at de som har fratrådt stillingen som regjeringsmedlem før den nye loven trer i kraft, beholder det pensjonsgrunnlaget de har på dette tidspunktet.

I *tredje ledd* slås det fast at pensjonsgrunnlaget skal reguleres årlig i samsvar med lønnsveksten.

Det vises til punkt 8.4.1.

Til § 4-6 Pensjonsberegning

I *første ledd* videreføres regelen om at full alderspensjon etter kapittel 4 skal utgjøre 57 prosent av pensjonsgrunnlaget etter seks års opptjeningsstid. Pensjonen reduseres forholdsmessig dersom opptjeningsstiden er kortere, se punkt 8.4.2.

Det følger av *andre ledd* at levealdersjusteringen skal gjennomføres ved at reglene i lov om Statens pensjonskasse § 24 gis tilsvarende anvendelse. Videre følger det av bestemmelsen at reglene om individuell garanti i lov om Statens pensjonskasse § 24 a skal gis tilsvarende anvendelse. I *andre ledd andre punktum* fastslås det at kravet til full tjenestetid er seks år at ved anvendelsen av reglene om garantert pensjonsnivå etter lovutkastet kapittel 4.

Det vises til punkt 8.4.3.

Reglene for beregning av pensjon som kan tas ut fleksibelt i perioden 62-67 år framgår av *tredje og fjerde ledd*. Pensjonen reguleres på ordinær måte i utbetalingsperioden. Den vil bli utbetalt fram til 67 år og erstattes da av ordinær pensjonsutbetaling. Det skal foretas en fiktiv samordning etter samordningsloven som om all tjenestepensjon var tatt ut ved 65 år for å finne riktig verdi av den fleksible pensjonen som tas ut. Alderspensjon fra statsrådspensjonsordningen skal regnes som siste ordning ved samordning med alderspensjon fra andre tjenestepensjonsordninger. Det innebærer at det er statsrådspensjonen som reduseres når samlet pensjon skal fastsettes.

Det vises til punkt 8.4.4.

Til § 4-7 Barnetillegg

Paragrafen viderefører reglene om barnetillegg.

I *første ledd fjerde punktum* presiseres det at barnetillegget ikke inngår som en del av den pensjonen som kan tas ut før 65 år etter § 4-4 andre ledd.

Det vises til punkt 8.4.5.

Til § 4-8 Tidspunkt for uttak og opphør av alderspensjon

I *første ledd* er det gitt regler om fra hvilken måned alderspensjonen utbetales. Regelen innebærer en endring av gjeldende rett, og bringer regelverket i samsvar med det som gjelder i folketrygden og offentlig tjenestepensjon. Det presiseres også at i

tilfeller der alderspensjonen er tatt ut fleksibelt etter § 4-4 andre ledd, gis pensjonen tidligst med virkning fra og med måneden etter den måneden melding om uttak av pensjon ble gitt.

I *andre ledd* videreføres regelen om fra hvilken måned utbetalingen av alderspensjonen opphører. Det vil si at alderspensjonen opphører ved utgangen av måneden etter dødsfallet. Dersom avdøde etterlater seg ektefelle, utbetales pensjonen i ytterligere en måned.

Det vises til punkt 8.4.6.

Kapittel 5 Uførepensjon

Kapittel 5 inneholder regler om uførepensjon til stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer. Ordningen tilsvare i det alt vesentlige uførepensjonsordningen i Statens pensjonskasse.

Til § 5-1 Virkeområde

Reglene i kapittel 5 om uførepensjon omfatter alle som er eller har vært stortingsrepresentanter eller regjeringsmedlemmer. Det omfatter for det første dem som er medlemmer av den nye pensjonsordningen, jf. lovutkastet § 1-2. Videre omfatter det dem som har vært stortingsrepresentanter eller regjeringsmedlem før loven trer i kraft. De som mottar uførepensjon etter dagens ordninger for stortingsrepresentanter og statsråder, får videreført sine ytelser gjennom overgangsregelen i lovutkastet § 9-2 femte ledd.

Det vises til punkt 9.3.

Til § 5-2 Forholdet til lov om Statens pensjonskasse

Bestemmelsen viser til reglene om uførepensjon i lov om Statens pensjonskasse kapittel 6. Reglene i pensjonsloven foreslås å gjelde så lenge ikke annet følger av loven om ny pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer. Dette er en videreføring av dagens ordning. Regelverket i lov om Statens pensjonskasse er kjent og innarbeidet, og bestemmer blant annet vilkårene for når uførepensjon kommer til utbetaling og når uførepensjonen opphører.

Det vises til punkt 9.2.

Til § 5-3 Rett til uførepensjon

I *første ledd* framgår det at uførepensjon kan tilstås når stortingsrepresentanter eller regjeringsmedlemmer må fratre vervet eller stillingen på grunn av sykdom eller skade. Den nærmere vurderingen gjøres på bakgrunn av regelverket i lov om

Statens pensjonskasse. Retten til uførepensjon gjelder inntil vedkommende er 65 år. Grensen på 65 år er satt ut fra dagens pensjonsalder for uttak av alderspensjon. Utbetalinger til alderspensjon vil den første tiden være basert på reglene som videreføres gjennom lovutkastet kapitlene 3 og 4.

I *andre ledd* framgår vilkårene for å tilstå uførepensjon til tidligere stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer. Det er også her et krav om at uførheten inntre før 65 år. Videre er det et krav om at samlet medlemstid i ordningen er minst tre år. Tiden som er opptjent i de gjeldende pensjonsordninger for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer teller med i kravet til medlems-tid. Kravet til tre års medlemstid er en videreføring av dagens regler. På tilsvarende måte som etter lov om Statens pensjonskasse, foreslås det også som et vilkår for uførepensjon i disse tilfellene at det også foreligger rett til uførepensjon etter lov om folketrygd. Pensjonen fra tjenestepensjonsordningen foreslås å følge uføregraden som er fastsatt i folketrygden.

Det vises til punkt 9.3.

Til § 5-4 Pensjonsgrunnlag

Bestemmelsen fastslår i *første ledd* hva som er pensjonsgrunnlaget for dem som blir ufør fra vervet som stortingsrepresentant eller stillingen som regjeringsmedlem. Pensjonsgrunnlaget er i disse tilfellene opptjeningsgrunnlaget for den enkelte som danner grunnlag for hva som tjenes opp til alderspensjon. Nærmere definisjon av hva som inngår i opptjeningsgrunnlaget gis i lovutkastet § 2-2 andre ledd.

Av *andre ledd* framgår hva som skal regnes som pensjonsgrunnlag for tidligere stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer. For dem som har fratrådt etter at den nye pensjonsloven er trådt i kraft, regnes pensjonsgrunnlaget av det opptjeningsgrunnlaget den enkelte hadde på tidspunktet da de fratrådte. Dette pensjonsgrunnlaget oppreguleres i samsvar med lønnsveksten fram til virkningstidspunktet for pensjonen. Pensjonsgrunnlaget for dem som er fratrådt før den nye loven trer i kraft, fastsettes ut fra det videreførte regelverket i kapitlene 3 og 4. Det fastslås at pensjonsgrunnlaget i disse tilfellene skal tilsvare pensjonsgrunnlaget som framgår av § 3-5 andre ledd og § 4-5 andre ledd. Også dette pensjonsgrunnlaget skal oppreguleres i samsvar med lønnsveksten. I *tredje ledd* slås det fast at pensjonsgrunnlaget begrenses til tolv ganger folketrygdens grunnbeløp.

Det vises til punkt 9.4.

Til § 5-5 Pensjongivende opptjeningstid

I bestemmelsen gis det regler for hva som regnes som pensjongivende opptjeningstid. Det slås fast at som opptjeningstid ved beregning av uførepensjon regnes den tid stortingsrepresentanten eller regjeringsmedlemmet har vært medlem av pensjonsordningen. I *første ledd* framgår det at for dem som blir ufør fra vervet som stortingsrepresentant eller stilling som regjeringsmedlem regnes også tiden fram til 65 år med som pensjongivende opptjeningstid.

For å ivareta opptjente pensjonsrettigheter før lovens ikrafttredelse, foreslår departementet i *andre ledd* at opptjeningstid før den nye loven trer i kraft. Opptjeningstid inntil tolv år fra pensjonsordningen for stortingsrepresentanter multipliseres med to og en halv, mens opptjeningstid inntil seks år fra pensjonsordningen for statsråder multipliseres med fem. På denne måten vil de som oppfylte kravet til full opptjeningstid i pensjonsordningene for stortingsrepresentanter og for statsråder også ha oppfylt kravet til full opptjeningstid i den nye pensjonsordningen.

Opptjeningstiden avrundes til nærmeste hele år, jf. *tredje ledd*.

Det vises til punkt 9.4.

Til § 5-6 Pensjonsberegning

Bestemmelsen fastslår beregningen av uførepensjon. På tilsvarende måte som uførepensjon etter lov om Statens pensjonskasse er uførepensjonen for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer 66 prosent av pensjonsgrunnlaget ved 30 års opptjeningstid og full uføregrad. Ved kortere opptjeningstid reduseres pensjonen forholdsmessig. Det samme gjelder ved lavere uføregrad enn 100 prosent. Pensjonen samordnes med pensjoner fra folketrygden og andre tjenestepensjonsordninger etter reglene i lov om samordning av pensjons- og trygdeytelser. Full opptjeningstid er også 30 år for dem som blir uføre etter at de fratrådte vervet eller stillingen og har opptjening etter de tidligere lovene om pensjonsordning for stortingsrepresentanter og om pensjonsordning for statsråder.

Andre ledd gjelder uførepensjon til dem som har fratrådt vervet som stortingsrepresentant eller stilling som regjeringsmedlem før de ble uføre, og som ikke har opptjeningstid etter de tidligere lovene om pensjonsordning for stortingsrepresentanter og om pensjonsordning for statsråder. Uførepensjonen er 66 prosent av pensjonsgrunnlaget ved full opptjeningstid og full uføregrad. Som full opptjeningstid regnes perioden fra

vedkommende ble medlem og fram til 65 år, likevel ikke mer enn 40 år og ikke mindre enn 30 år. Ved kortere opptjeningstid reduseres pensjonen forholdsmessig. Det samme gjelder ved lavere uføregrad enn 100 prosent.

Det vises til punkt 9.4.

Til § 5-7 Barnetillegg

I bestemmelsen videreføres reglene om barnetillegg i tilfeller der pensjonisten forsørger barn under 18 år. Barnetillegget er 10 prosent av uførepensjonen for hvert barn. På tilsvarende måte som i dag skal uførepensjon med barnetillegg ikke overstige 90 prosent av pensjonsgrunnlaget når pensjonen er beregnet etter full opptjeningstid og full uføregrad.

Det vises til punkt 9.4.

Til § 5-8 Opphør av uførepensjon

Bestemmelsen fastslår at uførepensjon opphører ved utgangen av måneden pensjonisten fyller 65 år. Denne alderen har sammenheng med pensjonsalderen for alderspensjon i gjeldende pensjonsordning som foreslås videreført. Den har også sammenheng med lovutkastet § 5-3 der uførepensjon bare kan gis når den uføre er under 65 år.

Dersom pensjonisten dør før fylte 65 år, foreslås tilsvarende regler som for opphør av alderspensjon. Det vil si at pensjonen opphører ved utgangen av måneden etter dødsfallet. Dersom avdøde etterlater seg ektefelle, utbetales pensjonen i ytterligere en måned.

Det vises til punkt 9.5.

Kapittel 6 Etterlattepensjon

Kapittel 6 inneholder regler om etterlattepensjon til ektefelle og barn etter stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer. Ordningen tilsvarende i det alt vesentlige etterlattepensjonsordningen i Statens pensjonskasse.

Til § 6-1 Virkeområde

I paragrafen slås det fast at kapitlet gjelder etterlattepensjon til gjenlevende ektefelle og barn under 20 år etter stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer. Det gjelder både etterlatte etter dem som døde fra vervet som stortingsrepresentant eller stilling som regjeringsmedlem, og etterlatte etter dem som har hatt slikt verv eller stilling tidligere.

Det vises til punkt 10.3.

Til § 6-2 Forholdet til lov om Statens pensjonskasse

Bestemmelsen viser til reglene om etterlattepensjon i lov om Statens pensjonskasse kapittel 7. Reglene i lov om Statens pensjonskasse foreslås å gjelde så lenge ikke annet følger av loven om ny pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer.

Det vises til punkt 10.2.

Til § 6-3 Rett til etterlattepensjon

I *første ledd* slås det fast at det kan ytes etterlattepensjon når en stortingsrepresentant eller et regjeringsmedlem dør. Etter *andre ledd* ytes det etterlattepensjon etter tidligere stortingsrepresentanter eller regjeringsmedlemmer dersom medlemstiden i ordningen er minst tre år. Som medlemstid i denne sammenheng regnes også opptjenings- tid etter gjeldende pensjonslover for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer. Kravet knytter seg til faktisk opptjenings- tid i ordningene. Dette er en videreføring av minstekravet i dag. Vilkår for øvrig følger av henvisningen til lov om Statens pensjonskasse i § 6-2.

Det vises til punkt 10.3.

Til § 6-4 Pensjonsgrunnlag

Bestemmelsen fastslår pensjonsgrunnlaget som etterlattepensjonen beregnes av.

Bestemmelsen fastslår i *første ledd* hva som er pensjonsgrunnlaget for etterlattepensjon når en stortingsrepresentant eller et regjeringsmedlem dør.

Av *andre ledd* framgår hva som skal regnes som pensjonsgrunnlag etter tidligere stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer. Pensjonsgrunnlaget oppreguleres i samsvar med lønnsveksten fram til virkningstidspunktet for etterlattepensjonen. Dersom dødsfallet fant sted etter fylte 67 år, skal grunnlaget fra 67 år oppreguleres med lønnsveksten og deretter fratrekkes 0,75 prosent. Reguleringen etter 67 år er i samsvar med regulering av alderspensjon under utbetaling. I *tredje ledd* slås det fast at pensjonsgrunnlaget begrenses til tolv ganger folketrygdens grunnbeløp.

Det vises til punkt 10.4.

Til § 6-5 Pensjonsgivende opptjenings- tid

Bestemmelsen fastslår hvilken opptjenings- tid som etterlattepensjonen beregnes av.

I *første ledd* fastslås at som opptjenings- tid regnes den tid stortingsrepresentanten eller regjeringsmedlemmet har vært medlem av pensjonsordningen. For tilfeller der stortingsrepresentanten eller regjeringsmedlemmet dør fra vervet eller stillingen, regnes også tiden som avdøde ville ha fått ved å fortsette i vervet eller stillingen fram til fylte 65 år med i opptjenings- tiden.

I *andre ledd* er det gitt regler for hvordan opptjenings- tid etter de tidligere politikerpensjonslovene skal omregnes. Opptjenings- tid inntil tolv år fra pensjonsordningen for stortingsrepresentanter skal multipliseres med to og en halv, mens opptjenings- tid inntil seks år fra pensjonsordningen for statsråder skal multipliseres med fem. Avrundingsregler av opptjenings- tid framgår av *tredje ledd*.

Det vises til punkt 10.4.

Til § 6-6 Pensjonsberegning

Av bestemmelsens *første ledd* framgår at full etterlattepensjon gis ved 30 års opptjenings- tid når stortingsrepresentanten eller regjeringsmedlemmet dør fra vervet eller stillingen. Det gjelder også der avdøde tidligere har hatt slikt verv eller stilling, og har opptjening etter de tidligere lovene om pensjonsordning for stortingsrepresentanter og pensjonsordning for statsråder.

Andre ledd gjelder særskilte regler for hva som skal regnes som full opptjenings- tid ved beregning av etterlattepensjon etter tidligere stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer, hvor avdøde ikke hadde opptjenings- tid etter de tidligere lovene om pensjonsordning for stortingsrepresentanter og pensjonsordning for statsråder. Full opptjenings- tid skal da være perioden fra vedkommende ble medlem og fram til 65 år, likevel ikke mer enn 40 år og ikke mindre enn 30 år.

Ved kortere opptjenings- tid enn full opptjenings- tid, skal pensjonen etter *tredje ledd* reduseres forholdsmessig. Beregningen av etterlattepensjon skjer for øvrig i samsvar med reglene som følger av lov om Statens pensjonskasse, men med de særskilte beregningsfaktorene som framgår av §§ 6-4 til 6-5. Det innebærer at pensjonen beregnes som en nettoppensjon, men at det i en overgangs- fase fortsatt er noen som får etterlattepensjonen bruttoberegnet.

Det vises til punkt 10.4.

Til § 6-7 Opphør av etterlattepensjon

Reglene for opphør av etterlattepensjon følger i dag lov om Statens pensjonskasse. Departementet

foreslår at reglene videreføres i bestemmelsen her.

Det vises til punkt 10.5.

Kapittel 7 Regulering

Reglene om regulering av pensjoner under utbetaling og under opptjening er samlet i kapittel 7.

Til § 7-1 Regulering av alderspensjon

Av bestemmelsens *første og andre ledd* følger at alderspensjon under utbetaling fra den nye ordningen (kapittel 2) og fra gjeldende ordninger for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer som videreføres (kapitlene 3 og 4) skal reguleres som alderspensjon fra folketrygden og ordinær offentlig tjenestepensjon. Dvs. at reguleringen skal skje årlig fra 1. mai i samsvar med lønnsveksten og fratrekkes deretter 0,75 prosent. Det framgår dessuten av *første ledd andre punktum* at fratrekkt på 0,75 prosent skal settes ned forholdsmessig dersom pensjonen er tatt ut i månedene juni til april ut fra når i perioden pensjonen er tatt ut.

I *tredje ledd* videreføres regelen for alderspensjon etter kapitlene 3 og 4 om at pensjonsgrunnlaget for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer skal oppreguleres ved 67 år dersom alderspensjonen er tatt ut tidligere.

Det vises til punkt 11.2.

Til § 7-2 Regulering av opptjente rettigheter før uttak av alderspensjon

Paragrafens *første ledd* slår fast at pensjonsrettigheter under opptjening etter kapittel 2 reguleres gjennom at pensjonsbeholdningen reguleres. Denne skal reguleres årlig med virkning fra 1. mai i samsvar med lønnsveksten.

I *andre ledd* videreføres regelen om at for pensjonsrettigheter som er opptjent i gjeldende ordninger skal at pensjonsgrunnlaget skal reguleres årlig fra 1. mai i tråd med lønnsveksten.

Det vises til punkt 11.3.

Til § 7-3 Regulering av uførepensjon og etterlattepensjon

I *første ledd* slås det fast at uføre- og etterlattepensjon som gis før fylte 67 år skal reguleres årlig med virkning fra 1. mai i samsvar med lønnsveksten. Dette tilsvarer reguleringen i de ordinære offentlige tjenestepensjonsordningene.

Av *andre ledd* framgår det at etterlattepensjoner etter 67 år skal reguleres som alderspensjon,

dvs. i samsvar med lønnsveksten og fratrekkes deretter 0,75 prosent.

Det vises til punkt 11.4.

Til § 7-4 Reguleringsfaktorer

Paragrafen presiserer at ved reguleringen skal reguleringsfaktorene i folketrygden som fastsettes årlig av Kongen, også benyttes ved reguleringen i denne pensjonsordningen.

Det vises til punkt 11.5.

Kapittel 8 Forskjellige bestemmelser

Kapitlet inneholder bestemmelser om administrasjon av pensjonsordningen, medlemmets opplysningsplikt, utbetalingsregler mv.

Til § 8-1 Administrasjon

I paragrafens første ledd slås det fast at pensjonsordningen skal administreres av Statens pensjonskasse. Dette er en videreføring av gjeldende praksis.

Etter andre ledd skal pensjonskassen årlig legge fram en beretning om virksomheten i siste regnskapsår.

Det vises til punkt 12.2.

Til § 8-2 Melding om uttak av fleksibel alderspensjon

Det følger av bestemmelsen at den enkelte må sette fram en melding om uttak av alderspensjon etter kapittel 2 og § 3-4 tredje ledd og § 4-4 andre ledd. En slik melding er nødvendig da disse pensjonene utbetales tidligst med virkning fra og med måneden etter framsetting av meldingen.

Det vises til punkt 12.3.

Til § 8-3 Plikt til å gi opplysninger

Bestemmelsen pålegger den enkelte plikt til å gi de opplysninger og dokumenter som er nødvendig for at Statens pensjonskasse skal kunne fatte vedtak om pensjoner. Plikten gjelder også for forhold som kan betydning for om ytelsen skal endres eller falle bort.

Det vises til punkt 12.4.

Til § 8-4 Innhenting av opplysninger

I paragrafen videreføres en bestemmelse fra gjeldende lov om pensjonsordning for stortingsrepresentanter om at Statens pensjonskasse kan inn-

hente nærmere opplysninger uten hinder av eventuell taushetsplikt.

Det vises til punkt 12.5.

Til § 8-5 Utbetaling av pensjon

Første ledd omfatter hvem som skal ha utbetalt ytelsen. Hovedregelen er at pensjonen utbetales til den som har rett til ytelsen.

I *andre ledd* slås det fast at pensjonen utbetales etterskuddsvis hver måned, og at terminbeløpet avrundes til nærmeste hele krone.

Tredje ledd omfatter tilbakebetaling ved feilutbetalt ytelse. Bestemmelsen er en videreføring av gjeldende regel i stortingspensjonsordningen, se omtale under punkt 12.7.

Fjerde ledd gir hjemmel for å utbetale renter ved forsinket utbetalt pensjon.

Femte ledd setter som vilkår for rett til ytelser etter kapitlene 3-6 at vedkommende setter fram krav om tilsvarende ytelser etter folketrygdloven. Siden alderspensjon etter kapittel 2 er en netto-

pensjon, er det ikke behov for vilkår om uttak av folketrygd ved denne pensjonsytelsen. Departementet gis hjemmel til å gi forskrift om framsetting av slikt krav.

Det vises til punkt 12.6.4.

Til § 8-6 Finansiering

I den nye pensjonsordningen videreføres det ikke et pliktig pensjonsinnskudd for det enkelte medlem. Finansieringen av utgiftene til pensjon og administrasjon dekkes av staten.

Det vises til punkt 12.6.4.

Arbeidsdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om lov om pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer.

Vi HARALD, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer

Kapittel 1 Innledende bestemmelser

§ 1-1 Formål

Formålet med pensjonsordningen for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer er å sikre medlemmene pensjonsytelser ved alderdom og uførhet. Ordningen skal også sikre pensjonsytelser til etterlatte.

§ 1-2 Medlemskap

Stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer er medlemmer i pensjonsordningen.

Vararepresentanter til Stortinget er medlemmer for den tiden de møter i Stortinget.

Regjeringsmedlemmer som ilegges karantene før overgang til ny stilling, opprettholder medlemskap i ordningen til karantenen utløper. Det samme gjelder for regjeringsmedlemmer som mottar etterlønn.

§ 1-3 Samordning

Alderspensjon etter kapittel 2 er en nettoberegnet ytelse, og den skal ikke samordnes etter bestemmelsene i lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser.

Alderspensjon etter kapitlene 3 og 4 og uførepensjon etter kapittel 5 samordnes etter bestemmelsene i lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser. Alderspensjon etter kapitlene 3 og 4 skal regnes som to forskjellige ordninger ved anvendelse av bestemmelsene i lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser.

Etterlattepensjon etter kapittel 6 skal samordnes etter bestemmelsene i lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser når pensjonen beregnes som bruttoytelse. Når pensjonen beregnes som nettoytelse, gjelder bestemmelsen i lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser § 3 tredje ledd.

Kapittel 2 Alderspensjon

§ 2-1 Virkeområde

Kapitlet gjelder alderspensjon til stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer.

§ 2-2 Opptjening av alderspensjon – pensjonsbeholdning

Pensjonsbeholdningen danner grunnlag for beregning av alderspensjonen, og den bygges opp ved å summere all pensjonsopptjening i ordningen. Det gis pensjonsopptjening til og med den måneden medlemmet fyller 75 år.

Opptjeningsgrunnlaget er den faste godtgjørelsen som gis til den enkelte stortingsrepresentant og regjeringsmedlem. Tillegg som gis til stortingsrepresentant som er medlem av Stortingets presidentskap eller er leder av Stortingets fagkomiteer, skal medregnes. Opptjeningsgrunnlaget begrenses til tolv ganger folketrygdens grunnbeløp.

Det gis pensjonsopptjening til den som mottar uførepensjon etter § 5-3 første ledd. Opptjeningsgrunnlaget skal være pensjonsgrunnlaget som uførepensjonen beregnes etter.

Kongen kan gi forskrift om pensjonsopptjening ved permisjon uten eller med redusert godtgjørelse.

Pensjonsopptjeningen utgjør 6,03 prosent av opptjeningsgrunnlaget opp til 7,1 ganger folketrygdens grunnbeløp og 24,13 prosent av opptjeningsgrunnlaget mellom 7,1 og 12 ganger grunnbeløpet. Opptjeningen gjennomføres på månedsbasis. Ved opptjening i deler av en måned skal det foretas en forholdsmessig beregning av pensjonsopptjeningen.

Pensjonsopptjeningen tilføres pensjonsbeholdningen fortløpende.

Pensjonsbeholdningen reguleres årlig i samsvar med lønnsveksten, se § 7-2 første ledd.

§ 2-3 Krav til medlemstid for rett til alderspensjon

Det kreves minst ett års samlet medlemskap for å ha rett til alderspensjon etter kapitlet her.

§ 2-4 Alder ved uttak av alderspensjon

Alderspensjon kan tidligst tas ut fra fylte 62 år. Dersom pensjonen ikke er tatt ut innen vedkommende fyller 75 år, skal pensjonen uansett utbetales fra og med måneden etter fylte 75 år.

§ 2-5 Levealdersjustering og nøytralt uttak

Alderspensjonen skal levealdersjusteres, det vil si at den enkeltes pensjon justeres ved uttakstidspunktet for endringer i befolkningens levealder.

Alderspensjonen skal være nøytral i forhold til uttaksalder, det vil si at forventet nåverdi av den enkeltes samlede pensjonsutbetalinger er uavhengig av uttaksalder.

Levealdersjustering og nøytralt uttak gjennomføres ved hjelp av delingstall. For årskull fra og med 1963-kullet benyttes delingstall som i folketrygden, se folketrygdloven §§ 20-12 og 20-13. For årskullene 1943 til og med 1962 benyttes særskilte delingstall som sikrer at levealdersjusteringen mellom årskull skal være den samme som i folketrygden. De særskilte delingstallene fastsettes av Statens pensjonskasse. Departementet kan gi forskrift om fastsetting av særskilte delingstall.

§ 2-6 Beregning av alderspensjon

Pensjonen beregnes på grunnlag av pensjonsbeholdningen på uttakstidspunktet. Pensjonsbeholdningen gjøres om til årlig pensjon ved å dividere den med vedkommendes delingstall ved inngangen til den måneden pensjonen tas ut fra.

§ 2-7 Tidspunkt for uttak og opphør av alderspensjon

Alderspensjonen gis tidligst fra og med måneden etter den måned melding om uttak av pensjon ble gitt, likevel tidligst fra og med måneden etter fylte 62 år.

Alderspensjonen opphører ved utgangen av måneden etter pensjonistens død. Dersom avdøde etterlater seg ektefelle, utbetales pensjonen i ytterligere en måned.

§ 2-8 Omregning av alderspensjon ved opptjening etter pensjonsuttak

Pensjonsopptjening som tilføres pensjonsbeholdningen etter uttak, regnes om til årlig pensjon ved hjelp av delingstallet på omregningstidspunktet og legges til pensjonen som allerede er tatt ut.

Omregningen foretas med virkning fra 1. januar året etter at opptjeningen fant sted.

§ 2-9 Alderspensjon til den som også har opptjening etter kapitlene 3 og 4

For den som har opptjening etter kapitlet her, og som har opptjente rettigheter etter kapittel 3 eller 4 eller begge kapitlene, skal samlet

pensjon ikke overstige en beregnet maksimal pensjon.

Beregnet maksimal pensjon skal tilsvare pensjon beregnet etter kapitlene 3 og 4 for hele opptjeningstiden som den enkelte har som stortingsrepresentant og regjeringsmedlem. Har vedkommende både vært stortingsrepresentant og regjeringsmedlem, skal reglene i lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser kapittel II også anvendes. Eventuelle andre pensjoner som er omfattet av lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser, skal holdes utenfor ved beregningen av maksimal pensjon.

Ved beregning etter første og andre ledd skal delingstallet ved 65 år benyttes.

Blir samlet pensjon høyere enn beregnet maksimal pensjon, skal pensjonen opptjent etter kapitlet her settes ned med det overskytende beløpet. Gjenværende beløp multipliseres med delingstallet ved 65 år og divideres med delingstallet på uttakstidspunktet.

Kapittel 3 Alderspensjon opptjent etter den tidligere loven om pensjonsordning for stortingsrepresentanter

§ 3-1 Virkeområde

Kapitlet inneholder bestemmelser om alderspensjon som er opptjent etter den tidligere lov 12. juni 1981 nr. 61 om pensjonsordning for stortingsrepresentanter.

§ 3-2 Opptjeningstid

Opptjeningstiden etter kapitlet her beregnes etter bestemmelsene om pensjonsgivende tid i den tidligere loven om pensjonsordning for stortingsrepresentanter.

Tiden en person som var valgt som stortingsrepresentant har vært regjeringsmedlem medregnes som opptjeningstid etter kapitlet her så lenge den ikke samtidig benyttes som opptjeningstid etter kapittel 4.

§ 3-3 Krav til opptjeningstid for rett til alderspensjon

Det kreves minst tre års opptjeningstid for å ha rett til alderspensjon etter kapitlet her. Det gis likevel alderspensjon for kortere opptjeningstid når summen av opptjeningstid etter kapitlet her og medlemstid etter kapittel 2 er minst tre år.

§ 3-4 Uttak av alderspensjon

Alderspensjonen kan tas ut fra fylte 65 år.

Alderspensjonen kan tas ut før fylte 65 år når summen av alder og opptjeningstid er minst 75

år. Dette gjelder likevel ikke når vedkommende har eller får pensjongivende inntekt etter folketrygdloven § 3-15, eller arbeidsinntekt av samme art i utlandet, som overstiger en inntektsgrense. Inntektsgrensen skal settes til full pensjon beregnet etter § 3-6 første ledd første punktum ut fra pensjonsgrunnlaget fastsatt ved lovens ikrafttredelse og oppregulert etter § 7-2 andre ledd. Feriepenger som skriver seg fra opphørte arbeidsforhold, skal ikke medregnes. Pensjonen kan heller ikke tas ut samtidig med uførepensjon etter loven her.

Pensjonen en har rett til i perioden fra 65 til 67 år, kan tas ut tidligst fra fylte 62 år beregnet etter bestemmelsen i § 3-6 tredje ledd. Det kan ikke tas ut alderspensjon etter andre og tredje ledd samtidig. Den som tar ut pensjon etter første punktum i leddet her, mister retten til å ta ut pensjon etter andre ledd.

Det gis ikke pensjon etter tredje ledd for tidsrom der det ytes avtalefestet pensjon som nevnt i lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser § 1 nr. 1 første ledd bokstav d, arbeidsavklaringspenger eller uførepensjon fra folketrygden eller uførepensjon etter loven her.

Det gis ikke alderspensjon til den som har verv som stortingsrepresentant eller stilling som regjeringsmedlem. Det samme gjelder den som er ansatt i statlig eller kommunal tjeneste i minst 80 prosent stilling, eller har minst 80 prosent stilling som kommunalt ombud.

§ 3-5 Pensjonsgrunnlag

For den som er stortingsrepresentant ved lovens ikrafttredelse, er pensjonsgrunnlaget den årlige bruttogodtgjørelsen som er fastsatt for stortingsrepresentanter på dette tidspunktet.

For stortingsrepresentant som har fratrådt vervet før lovens ikrafttredelse, benyttes det pensjonsgrunnlaget som følger av reglene i den tidligere loven om pensjonsordning for stortingsrepresentanter.

Før pensjonen tas ut, reguleres pensjonsgrunnlaget årlig i samsvar med lønnsveksten, se § 7-2 andre ledd.

§ 3-6 Pensjonsberegning

Full alderspensjon gis etter 12 års opptjeningstid, og den utgjør 66 prosent av pensjonsgrunnlaget. Ved kortere opptjeningstid reduseres pensjonen forholdsmessig.

Reglene om levealdersjustering og garantert pensjonsnivå i lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens

pensjonskasse § 24 og § 24 a gjelder tilsvarende fra fylte 67 år. Ved anvendelsen av reglene om garantert pensjonsnivå skal kravet til full tjenestetid fastsettes etter første ledd.

Pensjon som tas ut etter § 3-4 tredje ledd, beregnes slik:

- a) Det tas utgangspunkt i summen av årlig alderspensjon etter § 3-6 første ledd i perioden fra 65 til 67 år beregnet ut fra pensjonsgrunnlaget på uttakstidspunktet, se § 3-5.
- b) Summen av alderspensjon for perioden fra 65 til 67 år beregnet etter bokstav a fordeles på perioden fra pensjonsuttaket til 67 år.
- c) Pensjonen utbetales fram til 67 år og erstattes da av alderspensjon beregnet etter første og andre ledd i paragrafen her.

Dersom det er opptjent rett til tjenestepensjon som omfattes av lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser og som kan tas ut ved 65 år, skal denne inngå som en del av beregningen etter tredje ledd bokstav a ved at det foretas samordning som om den var tatt ut fra 65 år.

§ 3-7 Barnetillegg

Forsørger pensjonisten barn under 18 år, skal det for hvert barn gis et barnetillegg på 10 prosent av alderspensjonen etter levealdersjustering. Alderspensjonen med barnetillegg må likevel ikke overstige 90 prosent av pensjonsgrunnlaget etter levealdersjustering når pensjonen er beregnet etter full opptjeningstid. Er pensjonen beregnet etter redusert opptjeningstid, reduseres begrensningen tilsvarende. Når alderspensjonen tas ut etter § 3-4 tredje ledd, gis det barnetillegg fra 65 år. Tillegget beregnes som om alderspensjonen hadde vært tatt ut ved 65 år.

Barnetillegg utbetales til og med den måneden barnet fyller 18 år. Dersom barnet dør før fylte 18 år, utbetales tillegget til og med måneden etter at barnet døde.

§ 3-8 Tidspunkt for uttak og opphør av alderspensjon

Alderspensjonen gis fra og med måneden etter den måneden vedkommende fyller vilkårene for rett til alderspensjon. Alderspensjon etter § 3-4 tredje ledd gis tidligst fra og med måneden etter den måneden melding om uttak av pensjon ble gitt.

Alderspensjonen opphører ved utgangen av måneden etter pensjonistens død. Dersom avdøde etterlater seg ektefelle, utbetales pensjonen i ytterligere en måned.

Kapittel 4 Alderspensjon opptjent etter den tidligere loven om pensjonsordning for statsråder

§ 4-1 Virkeområde

Kapitlet inneholder bestemmelser om alderspensjon som er opptjent etter den tidligere lov 14. desember 1951 nr. 11 om pensjonsordning for statsråder.

§ 4-2 Opptjeningstid

Opptjeningstiden etter kapitlet her beregnes etter bestemmelsene om pensjongivende tid i den tidligere loven om pensjonsordning for statsråder.

§ 4-3 Krav til opptjeningstid for rett til alderspensjon

Det kreves minst tre års opptjeningstid for å ha rett til alderspensjon etter kapitlet her. Det kan likevel gis alderspensjon for kortere opptjeningstid når summen av opptjeningstid etter kapitlet her og medlemstid etter kapittel 2 er minst tre år.

§ 4-4 Uttak av alderspensjon

Alderspensjonen kan tas ut fra fylte 65 år.

Pensjonen en har rett til i perioden fra 65 til 67 år, kan likevel tas ut tidligst fra fylte 62 år beregnet etter bestemmelsen i § 4-6 tredje ledd. Dersom vedkommende også har rett til å ta ut pensjon etter kapittel 3 i loven her før fylte 65 år etter § 3-4 andre ledd, kan ikke pensjonen etter første punktum tas ut samtidig. Den som tar ut pensjon etter første punktum, mister retten til å ta ut pensjon etter § 3-4 andre ledd.

Det gis ikke pensjon etter andre ledd for tidsrom der det gis avtalefestet pensjon som nevnt i lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser § 1 nr. 1 første ledd bokstav d, arbeidsavklaringspenger eller uførepensjon fra folketrygden eller uførepensjon etter loven her.

Det gis ikke alderspensjon til den som har verv som stortingsrepresentant eller stilling som regjeringsmedlem. Det samme gjelder den som er ansatt i statlig eller kommunal tjeneste i minst 80 prosent stilling, eller som har minst 80 prosent stilling som kommunalt ombud.

§ 4-5 Pensjonsgrunnlag

Pensjonsgrunnlaget for den som er regjeringsmedlem ved lovens ikrafttredelse, er den årlige bruttogodtgjørelsen som er fastsatt for regjeringsmedlemmer på dette tidspunktet.

For regjeringsmedlem som har fratrådt vervet før lovens ikrafttredelse, benyttes det pensjonsgrunnlaget som følger av reglene i den tidligere loven om pensjonsordning for statsråder.

Før pensjonen tas ut, reguleres pensjonsgrunnlaget årlig i samsvar med lønnsveksten, se § 7-2 andre ledd.

§ 4-6 Pensjonsberegning

Full alderspensjon gis etter 6 års opptjeningstid, og den utgjør 57 prosent av pensjonsgrunnlaget. Ved kortere opptjeningstid reduseres pensjonsprosenten med 5 prosentpoeng for hvert opptjeningsår slik at årlig alderspensjon for dem med 3 års opptjeningstid, utgjør 42 prosent av pensjonsgrunnlaget.

Reglene om levealdersjustering og garantert pensjonsnivå i lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse § 24 og § 24 a gjelder tilsvarende fra fylte 67 år. Ved anvendelsen av reglene om garantert pensjonsnivå skal kravet til full opptjeningstid og pensjonsprosent fastsettes etter første ledd.

Pensjon som tas ut etter § 4-4 andre ledd, beregnes slik:

- Det tas utgangspunkt i summen av årlig alderspensjon etter § 4-6 første ledd i perioden fra 65 til 67 år beregnet ut fra pensjonsgrunnlaget på uttakstidspunktet, se § 4-4.
- Summen av årlig alderspensjon beregnet etter bokstav a fordeles på perioden fra pensjonsuttaket til 67 år.
- Pensjonen utbetales fram til 67 år og erstattes da av alderspensjon beregnet etter første og andre ledd i paragrafen her.

Dersom det er opptjent rett til tjenestepensjon som omfattes av lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser og som kan tas ut ved 65 år, skal denne inngå som en del av beregningen etter tredje ledd bokstav a ved at det foretas samordning som om den var tatt ut fra 65 år.

§ 4-7 Barnetillegg

Forsørger pensjonisten barn under 18 år, skal det for hvert barn gis et barnetillegg på 10 prosent av alderspensjonen etter levealdersjustering. Alderspensjonen med barnetillegg må likevel ikke overstige 90 prosent av pensjonsgrunnlaget etter levealdersjustering når pensjonen er beregnet etter full opptjeningstid. Er pensjonen beregnet etter redusert opptjeningstid, reduseres begrensningen tilsvarende. Når alderspensjonen tas ut etter § 4-4 andre ledd, gis det barnetillegg

fra 65 år. Tillegget beregnes som om alderspensjonen hadde vært tatt ut ved 65 år.

Barnetillegg utbetales til og med den måneden barnet fyller 18 år. Dersom barnet dør før fylte 18 år, utbetales tillegget til og med måneden etter at barnet døde.

§ 4-8 Tidspunkt for uttak og opphør av alderspensjon

Alderspensjonen gis fra og med måneden etter den måneden vedkommende fyller vilkårene for rett til alderspensjon. Alderspensjon etter § 4-4 andre ledd gis tidligst fra og med måneden etter den måneden melding om uttak av pensjon ble gitt.

Alderspensjonen opphører ved utgangen av måneden etter pensjonistens død. Dersom avdøde etterlater seg ektefelle, utbetales pensjonen i ytterligere en måned.

Kapittel 5 Uførepensjon

§ 5-1 Virkeområde

Kapitlet gjelder uførepensjon for den som er eller har vært stortingsrepresentant eller regjeringsmedlem.

§ 5-2 Forholdet til lov om Statens pensjonskasse

Reglene om uførepensjon i lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse kapittel 6 gjelder så langt ikke annet følger av loven her.

§ 5-3 Rett til uførepensjon

Uførepensjon gis når et medlem må fratre vervet som stortingsrepresentant eller stilling som regjeringsmedlem på grunn av sykdom eller skade og vedkommende er under 65 år.

Den som blir ufør etter at vervet som stortingsrepresentant eller stilling som regjeringsmedlem er fratrådt, har rett til uførepensjon etter samme uføregrad som i folketrygden når vedkommende

- a) har rett til uførepensjon etter folketrygdloven,
- b) har en samlet medlemstid i ordningen på minst tre år, der opptjeningsstid etter de tidligere lovene om pensjonsordninger for stortingsrepresentanter og statsråder også regnes med, og
- c) er under 65 år.

§ 5-4 Pensjonsgrunnlag

Pensjonsgrunnlaget for den som omfattes av § 5-3 første ledd, er det opptjeningsgrunnlaget som stortingsrepresentanten eller regjeringsmedlemmet har på tidspunktet uførepensjonen

gis virkning fra, se § 2-2 andre ledd.

Pensjonsgrunnlaget for den som omfattes av § 5-3 andre ledd, er opptjeningsgrunnlaget på fratredestidspunktet. Har vedkommende fratrådt ved lovens ikrafttredelse, fastsettes pensjonsgrunnlaget etter § 3-5 andre ledd eller § 4-5 andre ledd. Pensjonsgrunnlaget reguleres fram til virkningstidspunktet for pensjonen i samsvar med lønnsveksten, se § 7-4 om reguleringsfaktorer.

Pensjonsgrunnlaget begrenses til tolv ganger folketrygdens grunnbeløp.

§ 5-5 Pensjonsgivende opptjeningsstid

Som opptjeningsstid regnes den tid stortingsrepresentanten eller regjeringsmedlemmet har vært medlem av pensjonsordningen. For den som omfattes av § 5-3 første ledd, skal tiden fram til fylte 65 år regnes med i opptjeningsstiden.

Opptjeningsstid etter de tidligere lovene om pensjonsordninger for stortingsrepresentanter og statsråder skal medregnes som opptjeningsstid ved beregning av pensjon etter kapitlet her. Opptjeningsstiden skal omregnes ved at

- a) opptjeningsstid inntil 12 år fra pensjonsordningen for stortingsrepresentanter skal multipliseres med 2,5, og
- b) opptjeningsstid inntil 6 år fra pensjonsordningen for statsråder skal multipliseres med 5.

Lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse § 19 første ledd om avrunding av opptjeningsstid gjelder tilsvarende.

§ 5-6 Pensjonsberegning

Uførepensjonen for den som omfattes av § 5-3 første ledd, utgjør 66 prosent av pensjonsgrunnlaget ved 30 års opptjeningsstid og full uføregrad. Det samme gjelder for den som omfattes av § 5-3 andre ledd og som har opptjeningsstid etter de tidligere lovene om pensjonsordninger for stortingsrepresentanter og statsråder. Ved kortere opptjeningsstid reduseres pensjonen forholdsmessig. Det samme gjelder ved lavere uføregrad enn 100 prosent.

Uførepensjonen for den som omfattes av § 5-3 andre ledd og som ikke har opptjeningsstid etter de tidligere lovene om pensjonsordninger for stortingsrepresentanter og statsråder, utgjør 66 prosent av pensjonsgrunnlaget ved full opptjeningsstid og full uføregrad. Som full opptjeningsstid regnes perioden fra vedkommende ble medlem og fram til 65 år, likevel ikke mer enn 40 år og ikke mindre enn 30 år. Ved kortere opptjeningsstid reduseres pensjonen forholdsmes-

sig. Det samme gjelder ved lavere uføregrad enn 100 prosent.

§ 5-7 Barnetillegg

Forsørger pensjonisten barn under 18 år, skal det for hvert barn ytes et barnetillegg på ti prosent av uførepensjonen. Uførepensjonen med barnetillegg må likevel ikke overstige 90 prosent av pensjonsgrunnlaget når pensjonen er beregnet etter full opptjeningstid og full uføregrad. Ved kortere opptjeningstid reduseres begrensningen tilsvarende. Det samme gjelder ved lavere uføregrad enn 100 prosent. Barnetillegg betales ut den måned barnet fyller 18 år. Dersom barnet dør før fylte 18 år, utbetales tillegget til og med måneden etter at barnet døde.

§ 5-8 Opphør av uførepensjon

Uførepensjon opphører ved utgangen av måneden pensjonisten fyller 65 år.

Dersom pensjonisten dør før fylte 65 år, opphører uførepensjonen ved utgangen av måneden etter dødsfallet. Dersom avdøde etterlater seg ektefelle, utbetales pensjonen i ytterligere en måned.

Kapittel 6 Etterlattepensjon

§ 6-1 Virkeområde

Kapitlet gjelder etterlattepensjon til gjenlevende ektefelle og barn under 20 år etter stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer.

§ 6-2 Forholdet til lov om Statens pensjonskasse

Reglene om etterlattepensjon i lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse kapittel 7 gjelder så langt ikke annet følger av loven her.

§ 6-3 Rett til etterlattepensjon

Etterlattepensjon gis når en stortingsrepresentant eller et regjeringsmedlem dør.

Det kan også ytes etterlattepensjon til etterlatt etter tidligere stortingsrepresentant eller regjeringsmedlem når samlet medlemstid i ordningen er minst tre år. Som medlemstid regnes også opptjeningstid etter de tidligere lovene om pensjonsordninger for stortingsrepresentanter og statsråder.

§ 6-4 Pensjonsgrunnlag

Pensjonsgrunnlaget for etterlatte som omfattes av § 6-3 første ledd, er opptjeningsgrunnlaget avdøde hadde på tidspunktet for dødsfallet, se § 2-2 andre ledd.

For etterlatte som omfattes av § 6-3 andre ledd, er pensjonsgrunnlaget det opptjenings-

grunnlaget avdøde hadde ved fratredelsen. Har avdøde fratrådt før lovens ikrafttredelse, fastsettes pensjonsgrunnlaget etter § 3-5 andre ledd eller § 4-5 andre ledd. Pensjonsgrunnlaget reguleres fram til virkningstidspunktet for pensjonen i samsvar med lønnsveksten. Når avdøde var over 67 år ved dødsfallet, skal pensjonsgrunnlaget for tiden fra 67 år reguleres med lønnsveksten og fratrekkes deretter 0,75 prosent. Ved regulering benyttes de reguleringsfaktorer som fastsettes årlig, jf. § 7-4.

Pensjonsgrunnlaget begrenses til tolv ganger folketrygdens grunnbeløp.

§ 6-5 Pensjonsgivende opptjeningstid

Som opptjeningstid ved beregning av etterlattepensjon regnes den tid stortingsrepresentanten eller regjeringsmedlemmet har vært medlem av pensjonsordningen. For tilfeller der retten til etterlattepensjon følger av § 6-3 første ledd, regnes tiden som avdøde ville ha fått ved å fortsette i vervet eller stillingen fram til fylte 65 år med i opptjeningstiden.

Opptjeningstid etter de tidligere lovene om pensjonsordninger for stortingsrepresentanter og statsråder skal medregnes som opptjeningsstid ved beregning av pensjon etter kapitlet her. Opptjeningstiden skal omregnes ved at

- a) opptjeningstid inntil 12 år fra pensjonsordningen for stortingsrepresentanter skal multipliseres med 2,5, og
- b) opptjeningstid inntil 6 år fra pensjonsordningen for statsråder skal multipliseres med 5.

Lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse § 19 første ledd om avrunding av opptjeningstid gjelder tilsvarende.

§ 6-6 Pensjonsberegning

Det gis full etterlattepensjon ved 30 års opptjeningstid når etterlattepensjonen gis etter § 6-3 første ledd. Det samme gjelder når etterlattepensjonen gis etter 6-3 andre ledd og avdøde hadde opptjeningstid etter de tidligere lovene om pensjonsordninger for stortingsrepresentanter og statsråder.

Når etterlattepensjon gis etter § 6-3 andre ledd og avdøde ikke hadde opptjeningstid etter de tidligere lovene om pensjonsordninger for stortingsrepresentanter og statsråder, regnes full opptjeningstid som perioden fra vedkommende ble medlem og fram til 65 år, likevel ikke mer enn 40 år og ikke mindre enn 30 år.

Ved kortere opptjeningstid enn full opptjeningstid, skal pensjonen beregnes ut fra forhold-

det mellom opptjeningstiden og full opptjenings-tid.

Beregningen av etterlattepensjon skjer for øvrig i samsvar med lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse, men med de særskilte beregningsfaktorene som framgår av kapitlet her.

§ 6-7 Opphør av etterlattepensjon

Etterlattepensjonen opphører i samsvar med bestemmelsene i lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse kapittel 7.

Kapittel 7 Regulering

§ 7-1 Regulering av alderspensjon

Alderspensjon etter kapittel 2 under utbetaling reguleres årlig med virkning fra 1. mai i samsvar med lønnsveksten og fratrekkes deretter 0,75 prosent. Ved første reguleringstidspunkt etter pensjonsuttak i månedene juni til april settes fratrekket forholdsmessig ned ut fra når i perioden pensjonen ble tatt ut.

Regulering av alderspensjon etter kapitlene 3 og 4 under utbetaling foretas ved at pensjonsgrunnlaget reguleres årlig med virkning fra 1. mai i samsvar med lønnsveksten og fratrekkes deretter 0,75 prosent. Ved første regulerings-tidspunkt etter pensjonsuttak gjelder første ledd andre punktum tilsvarende.

Alderspensjon etter kapitlene 3 og 4 som er tatt ut før 67 år, skal omregnes fra måneden etter fylte 67 år ved at pensjonsgrunnlaget oppreguleres med lønnsveksten fra uttakstidspunktet og fram til omregningstidspunktet. Bestemmelsen i første ledd andre punktum gjelder tilsvarende ved første regulering etter at pensjonsgrunnlaget er omregnet.

§ 7-2 Regulering av opptjente rettigheter før uttak av alderspensjon

Pensjonsbeholdningen etter § 2-2 reguleres årlig med virkning fra 1. mai i samsvar med lønnsveksten.

Pensjonsgrunnlaget etter §§ 3-5 og 4-5 reguleres med lønnsveksten fram til tidspunktet det tas ut alderspensjon etter loven her.

§ 7-3 Regulering av uførepensjon og etterlattepensjon

Regulering av uførepensjon og etterlattepensjon til gjenlevende ektefelle under utbetaling foretas ved at pensjonsgrunnlaget reguleres årlig med virkning fra 1. mai i samsvar med lønnsveksten. Barnepensjon reguleres tilvarrende.

Fra måneden etter fylte 67 år reguleres etterlattepensjonen i samsvar med lønnsveksten og fratrekkes deretter 0,75 prosent. Ved første reguleringstidspunkt etter 67 år i månedene juni til april settes fratrekket forholdsmessig ned ut fra når i perioden pensjonen ble tatt ut.

§ 7-4 Reguleringsfaktorer

Ved regulering benyttes de reguleringsfaktorene som er fastsatt av Kongen etter folketrygdloven § 19-14 åttende ledd og § 20-18 åttende ledd.

Kapittel 8 Forskjellige bestemmelser

§ 8-1 Administrasjon

Pensjonsordningen administreres av Statens pensjonskasse.

Pensjonskassen skal senest seks måneder etter at regnskapsåret er avsluttet utarbeide en beretning om virksomheten i siste regnskapsår. Beretningen utarbeides for departementet og forelegges Stortinget.

§ 8-2 Melding om uttak av fleksibel alderspensjon

For å få alderspensjon etter kapittel 2, § 3-4 tredje ledd og § 4-4 andre ledd må den som har rett til ytelsen, gi melding om uttak av pensjonen.

§ 8-3 Plikt til å gi opplysninger

Den som skal ha utbetalt en pensjon etter loven her, har plikt til å gi de opplysninger og levere de dokumenter som er nødvendige for at Statens pensjonskasse skal kunne vurdere om vedkommende har rett til ytelsen. Den som mottar en ytelse, plikter å underrette Statens pensjonskasse om forhold som etter loven her kan føre til at ytelsen skal endres eller falle bort.

§ 8-4 Innhenting av opplysninger

Statens pensjonskasse har rett til å innhente de opplysninger som er nødvendige for å kontrollere om vilkårene for pensjon etter loven her er oppfylt eller har vært oppfylt i tilbakelagte perioder. Opplysninger kan innhentes fra nåværende og tidligere arbeidsgivere, andre tjenestepensjonsordninger, folketrygdens organer samt skatteetaten.

Den som blir pålagt å gi opplysninger, plikter å gjøre dette uten godtgjørelse og uten hinder av taushetsplikt.

§ 8-5 Utbetaling av pensjon

Utbetaling skjer til den som har rett til pensjon. Når særlige grunner tilsier det kan pensjo-

nen utbetales til andre enn den som har pensjonsretten. Restpensjon ved en alders- eller uførepensjonists død utbetales til ektefellen, eller til boet dersom avdøde ikke etterlater seg ektefelle. Restpensjon ved en etterlattepensjonists død utbetales til boet.

Pensjon utbetales etterskuddsvis hver måned. Terminbeløp avrundes til nærmeste hele krone.

Feilutbetalt pensjon kan kreves tilbakebetalt etter bestemmelsene i lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse § 44 sjette til niende ledd.

Renter ved forsinket utbetaling av pensjon gis etter bestemmelsene i lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse § 44 a.

Det er et vilkår for rett til ytelser etter kapitlene 3–6 at pensjonssøkeren setter fram krav om tilsvarende ytelser etter folketrygdloven. Departementet kan gi forskrift om framsetting av slikt krav.

§ 8-6 Finansiering

Utgifter til pensjoner og administrasjon etter denne loven dekkes av staten.

Vedlegg 1

Brev 19. mai 2011 fra Justis- og politidepartementet, Lovavdelingen til Arbeidsdepartementet

Virkningstidspunkt for overgang til nye pensjonsordninger for stortingsrepresentanter og statsråder – forholdet til Grunnloven § 97

1 Innledning

Vi viser til brev 18. februar 2011 fra Arbeidsdepartementet, der Lovavdelingen er bedt om å vurdere enkelte overgangsspørsmål knyttet til planlagte, men ennå ikke vedtatte lovregler om pensjonsordninger for statsråder og stortingsrepresentanter. De nye reglene skal erstatte dagens regler.

Spørsmålet er i første rekke om virkningstidspunktet for ny lovgivning om opptjening i nye pensjonsordninger og opphør av opptjening i eksisterende ordninger (“lukking”) kan settes til 1. oktober 2009 uten å komme i konflikt med tilbakevirkningsforbudet i Grunnloven § 97. At virkningstidspunktet settes til 1. oktober 2009, innebærer at de nye reglene om opptjening gis tilbakevirkende kraft for perioden frem til de nye reglene er vedtatt. Tilsvarende vil de eldre reglene opphøre å virke med tilbakevirkende kraft. Vi tar utgangspunkt i at de nye reglene blir vedtatt annet halvår 2011, selv om det kan være noe usikkerhet knyttet til dette tidspunktet.

Grunnlovsspørsmålet oppstår så langt tilbakevirkningen er til skade for den enkelte. For å avgjøre om tilbakevirkningen er til skade, må stillingen etter den eldre lovgivningen sammenlignes med stillingen etter den nye.

Tjenestepensjonsordningene for stortingsrepresentanter og statsråder er forankret i henholdsvis lov 12. juni 1981 nr. 61 om pensjonsordning for stortingsrepresentanter (senere kalt stortingspensjonsloven) og lov 14. desember 1951 nr. 11 om pensjonsordning for statsråder (senere kalt statsrådspensjonsloven). Begge de to lovene har på enkelte punkter blitt endret etter oktober 2009, jf. endringslov 17. desember 2010 nr. 78. Endringene trådte i kraft 1. januar 2011. Disse endringene har ingen betydning for våre vurderinger i det følgende, selv om de i seg selv reiste spørsmål om forholdet til Grunnloven § 97. Vi går ikke inn på disse endringene. Forutsetningene for drøftel-

sene i det følgende er at det ikke ytes erstatning for eventuelle økonomiske tap som følge av den tilbakevirkende lovgivningen.

Lovavdelingens vurdering av forholdet til Grunnloven § 97 følger under punkt 3 og 4 nedenfor. I punkt 2 gjengis de sentrale delene av saksfremstillingen i brevet fra Arbeidsdepartementet angående betydningen av virkningstidspunktet for opptjening i den nye ordningen.

2 Betydningen av virkningstidspunktet for opptjening i ny ordning

Vi gjengir her fra Arbeidsdepartementets brev:

“Om virkningstidspunktet for opptjening i ny ordning settes til 1. oktober 2009 eller 1. januar 2012 vil kunne få stor pensjonsmessig betydning. Dette skyldes at den nye ordningen skal sikte mot 66 prosent kompensasjon etter 30 år medregnet folketrygden, mens dagens ordninger har gunstigere opptjeningsregler.

Etter lov 14. desember 1951 nr. 11 om pensjonsordning for statsråder gis det full pensjon etter seks år. Etter lov 12. juni 1981 nr. 61 om pensjonsordning for stortingsrepresentanter gis det full pensjon etter tolv år. Det stilles etter begge lovene krav om minst tre års tjenestetid for å få rett til pensjon. Dette kravet kan fravikes etter nærmere regler når vedkommende har tjenestetid også i andre ordninger som omfattes av samordningsloven (lov 6. juli 1957 nr. 26).

Hvis virkningstidspunktet for ny pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer settes til 1. januar 2012 i stedet for 1. oktober 2009, vil dette gi om lag to års opptjening i dagens ordninger.

Hvor stor uttelling to års opptjening i statsrådsordningen vil gi, avhenger av om man allerede har opptjening i ordningen, og hvor lang

denne opptjeningstiden er. For nye regjeringsmedlemmer vil to års opptjening i dagens ordning bare gi uttelling dersom vedkommende har vært medlem, eller blir medlem av en pensjonsordning som omfattes av samordningsloven. To års medlemskap i statsrådsordningen gir en opptjening på 28 prosent av pensjonsgrunnlaget. Med dagens godtgjørelse for statsråder på 1 071 600 kroner gir dette en brutto tjenestepensjon på 300 048 kroner årlig før levealdersjustering. For regjeringsmedlemmer som allerede har minst tre års opptjening i statsrådsordningen (som gir 42 prosent av pensjonsgrunnlaget), gir fortsatt opptjening fem prosent av pensjonsgrunnlaget per år, inntil maksimalt 57 prosent av pensjonsgrunnlaget etter seks år. En økt opptjening på to år vil gi en økning i brutto alderspensjon på ti prosent av pensjonsgrunnlaget som vil utgjøre 107 160 kroner årlig før levealdersjustering.

I stortingsordningen vil to års medlemskap gi en opptjening på 11 prosent av pensjonsgrunnlaget. Med dagens godtgjørelse for stortingsrepresentanter på 724 100 kroner gir dette en brutto tjenestepensjon på 79 651 kroner årlig før levealdersjustering. Dette forutsetter at minstekrav til tjenestetid er oppfylt, eventuelt ved sammenlegging med tjenestetid i andre offentlige tjenestepensjonsordninger.

I den nye pensjonsordningen for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer vil ett års opptjening gi en årlig pensjon før levealdersjustering på om lag 5 000 kroner for stortingsrepresentanter og 10 000 kroner for regjeringsmedlemmer.

Departementet har ikke kunnskap om regjeringsmedlemmenes og stortingsrepresentantenes opptjening i andre offentlige tjenestepensjonsordninger. Slik opptjening vil kunne ha betydning for samlet tjenestepensjon (pensjonsmaksimum), noe som igjen vil påvirke den samlede pensjonsmessige fordel disse vil kunne ha av en forskyvning av virkningstidspunktet. Etter det Arbeidsdepartementet kjenner til, vil det trolig være i størrelsesorden åtte statsråder og 95 stortingsrepresentanter som vil kunne ha en pensjonsmessig fordel av at virkningstidspunktet settes til 1. januar 2012. De 47 nye stortingsrepresentantene som ble valgt inn etter valget 2009, er ikke tatt med her.

Om tidspunktet for opphør av opptjening i dagens stortingsordning settes til 1. oktober 2009 eller 1. januar 2012 vil også kunne ha

betydning for når stortingsrepresentanter kan ta ut alderspensjon i henhold til 75-årsregelen. Etter denne regelen har stortingsrepresentanter rett til å ta ut alderspensjon når summen av alder og tjenestetid er 75 år, jf. lov om pensjonsordning for stortingsrepresentanter § 2 fjerde ledd. Siden pensjonsalderen i ordningen er 65 år, må vedkommende ha minst 10 års opptjening i ordningen for å kunne ta ut pensjon før ordinær pensjonsalder etter denne regelen. Forskjellen i tidspunktet for opphør av opptjening i dagens stortingsordning vil kunne gi om lag to år ekstra i forhold til 75-årsregelen. Hvis opphørstidspunktet for opptjening i dagens stortingsordning settes til 1. oktober 2009 vil det skje med tilbakevirkning i forhold til 75-årsregelen. Selv om 75-årsregelen gjelder for stortingsordningen, medregnes opptjening i statsrådsordningen etter fast praksis ved anvendelse av regelen.”

3 Utgangspunkt for vurderingen

3.1 Innledning

Grunnloven § 97 lyder:

“Ingen Lov maa gives tilbagevirkende Kraft.”

Bestemmelsen gir for det første et vern mot at nye lover knytter nye byrder til tidligere handlinger eller begivenheter (egentlig tilbakevirkning). Videre gir bestemmelsen et vern mot at ny lovgivning griper inn i allerede opparbeidede rettigheter og rettsposisjoner (uegentlig tilbakevirkning). Grensen mellom egentlig og uegentlig tilbakevirkning er ikke alltid klar. Det kan også forekomme tilbakevirkende lover som både har elementer av egentlig og uegentlig tilbakevirkning.

Til tross for ordlyden i Grunnloven § 97 er det på det rene at bestemmelsen ikke innebærer forbud mot enhver form for tilbakevirkning til skade for borgerne. Grensen mellom den lovlige og den ulovlige tilbakevirkning må i første rekke trekkes opp med utgangspunkt i Høyesteretts praksis knyttet til Grunnloven § 97. Også andre forhold, som for eksempel lovgivningspraksis, vil kunne være relevante. Som påpekt av Høyesterett senest i dom 10. mars 2011 (HR-2011-00516-A) avsnitt 35, har bestemmelsens innhold vært under utvikling i senere års rettspraksis. Tilnærmingen til Grunnloven § 97 varierer etter bl.a. rettsområde og tilbakevirkningens karakter.

3.2 Høyesteretts praksis

Det foreligger ingen avgjørelser fra Høyesterett fra de siste tiårene som direkte gjelder grunnlovsmessigheten av ny lovgivning som griper inn i opparbeidede rettigheter til alderspensjon etter tjenstepensjonsordninger overfor tjenestemannen selv. Den sentrale høyesterettsdommen som direkte omhandler slike inngrep, er Rt. 1962 s. 332 (statspensjonistdommen). Saken gjaldt bestemmelsene i lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av statlig tjenstepensjon med alminnelig aldersstrygd (allment kalt samordningsloven). Disse samordningsreglene ble innført samtidig som det ble innført alminnelig alderstrygd, og de innebar formelt sett en avkorting i tjenstepensjonen. Spørsmålet for Høyesterett var om det var i strid med Grunnloven § 97 å gi samordningsreglene anvendelse overfor statspensjonister som allerede hadde nådd pensjonsalder ved de nye reglenes ikrafttredelse. Høyesterett la til grunn at statspensjonistene hadde “en økonomisk særrett til pensjon” som måtte anses å stå i en annen stilling enn pensjoner som i større grad hadde “preg av sosial trygdeytelse”. Etter Høyesteretts vurdering forelå det likevel ikke brudd på Grunnloven § 97. “Avgjørende” for denne konklusjonen var at summen av (avkortet) tjenstepensjon og alderspensjon etter de nye reglene ikke var lavere enn det statspensjonistene isolert sett hadde krav på etter tjenstepensjonsordningen. Reelt sett besto derfor ulempen for statspensjonistene i at de ikke fikk samme utbytte av den alminnelige alderstrygden som andre, og dette var Grunnloven § 97 ikke til hinder for. At samordningen av praktiske årsaker formelt sett skjedde gjennom en avkorting av tjenstepensjonen i stedet for alderspensjonen, kunne ikke sette grunnlovsspørsmålet i en annen stilling.

Statspensjonistdommen er omtalt i flere høyesterettsavgjørelser fra nyere tid. Først nevner vi at dommen er omtalt i Rt. 1987 s. 1004 på s. 1013. Av større interesse er plenumsdommene i Rt. 1996 s. 1415 (Borthen) og Rt. 1996 s. 1440 (Thunheim), som begge gjaldt inngrep i rettigheter etter folketrygdloven. Borthen-saken gjaldt en lovendring som medførte bortfall av ektefelle tillegg til løpende alderspensjon, mens Thunheim-saken gjaldt en lovendring som medførte redusert tilleggspensjon til løpende uførepensjon. Flertallet i Høyesterett la i begge tilfellene til grunn at det dreide seg om “uegentlig tilbakevirkning”. Det avgjørende for om denne tilbakevirkningen var i strid med § 97, var om tilbakevirkningen var “klart urimelig eller urettferdig”, noe som i begge saker ble besvart benektende. I begge avgjørelsene ble

det imidlertid gitt uttrykk for at rettigheter etter tjenstepensjonsordninger kan nyte et sterkere vern mot tilbakevirkning enn det som gjelder for rettigheter etter folketrygdloven. I Thunheim-saken heter det på s. 1448–1449:

“Tilleggspensjon fra folketrygden har likhetstrekk med pensjon fra Statens Pensjonskasse som avgjørelsen i Rt. 1962 s. 332 gjaldt. I alminnelighet opparbeides også tilleggspensjon gjennom årlig inntekt som det betales avgift av. Men det er en vesentlig forskjell. For de offentlig ansatte er pensjonsordningen så nær knyttet til arbeidsforholdet at det må ses som en del av arbeidsavtalen. Lønn og pensjon henger nøye sammen. Dette sentrale element ved statspensjonen – at pensjonen er en del av arbeidsavtalen – mangler ved tilleggspensjonsordningen. Etter min mening kan ikke folketrygdens tilleggspensjon betraktes som noen tjenstepensjonsordning på linje med ytelsene fra Statens Pensjonskasse.”

Også avgjørelsen i Rt. 2006 s. 262 er av interesse. Saken gjaldt rett til ektefellepensjon fra Statens pensjonskasse for fraskilt ektefelle. Spørsmålet for Høyesterett var om det var i strid med Grunnloven § 97 å gi nye regler som skjerpet vilkårene for rett til slik pensjon, anvendelse på et tilfelle hvor ekteskapet allerede var oppløst før de nye reglene var vedtatt, og hvor vilkårene etter de tidligere reglene hadde vært oppfylt på skilsmissetidspunktet (bortsett fra at ektemannen (tjenestemannen) ennå ikke var død). Under henvisning blant annet til at det aktuelle saksforholdet dreide seg om rettigheter av avledet karakter (ikke tjenstemannens egne rettigheter), kom Høyesterett til at tilfellet måtte vurderes etter “klart urimelig eller urettferdig”-normen. Avgjørelsen inneholder enkelte uttalelser som er relevante med hensyn til grunnlovsvernet for tjenstemannens egne rettigheter. I avsnitt 74 flg. uttales følgende:

“(74) I Borthen-saken, jf. Rt. 1996 s.1415, og Thunheim-saken, Rt. 1996 s. 1440, kom altså Høyesterett til at standardteorien gjelder på trygdeområdet, og at det avgjørende da vil være om inngrepet i trygderettigheten er “klart urimelig eller urettferdig”. Og generelt må det være grunnlag for å hevde at ved inngrep i etablerte rettigheter vil standardteorien ha en fremtredende plass.

(75) Men noen rettigheter vil etter omstendighetene ha et sterkere vern mot inngrep enn andre, også på det som i vid forstand kan karak-

teriseres som sosiallovgivningens område. En rettighet som har et særskilt grunnlag, er offentlig ansattes pensjon i SPK. I plenumsdommen i Rt. 1962 s. 332 konstaterte Høyesterett at statspensjonistene "har en økonomisk særrett til pensjon". Når det inngrep i statspensjonen som den saken gjaldt, ikke ble ansett for grunnlovsstridig, var det fordi statspensjonistene ved den samordning som var foretatt, fortsatt hadde "rettskrav på et beløp som svarer til full tjenstepensjon".

(76) Jeg viser også til hva førstvoterende i Thunheim-saken i Rt. 1996 s.1440 på side 1448 uttalte om pensjonsretten til medlemmer i SPK:

"For de offentlig ansatte er pensjonsordningen så nær knyttet til arbeidsforholdet at det må ses som en del av arbeidsavtalen. Lønn og pensjon henger nøye sammen."

(77) Statspensjonens karakter av særrett basert på arbeidskontrakten gjelder medlemmet selv. Det er en sammenheng mellom medlemmets lønn, innskudd og pensjonsutbetaling. En annen sak er at en vesentlig del av pensjonen i dag finansieres av det offentlige og ikke av medlemmets innskudd i SPK."

Høyesterett antydte i avsnitt 74 at standardteorien generelt vil ha en fremtredende plass ved inngrep i etablerte rettigheter. Samtidig ble det vist til at inngrep i opparbeidede rettigheter etter tjenstepensjonsordninger har et sterkere vern enn det som følger av en slik tilnærming, iallfall dersom inngrepet retter seg mot tjenstemannens egne rettigheter. Dette inntrykket forsterkes for øvrig av at Høyesterett i sine videre drøftelser i avgjørelsens avsnitt 78 flg. først angir hvorfor den fraskilte ektefellens rettigheter har et svakere grunnlovsvern, for deretter å konkludere med at "klart urimelig eller urettferdig"-normen gjelder i slike tilfeller, jf. avsnitt 81.

3.3 Uttalelser fra Lovavdelingen

Lovavdelingen har ved flere anledninger uttalt seg om grunnlovsvernet for rettigheter etter offentlige tjenstepensjonsordninger. Uttalelsen 9. mai 2007 til Fornyings- og administrasjonsdepartementet (sak 200604290 dnr. 3, heretter "2007-uttalelsen") dreide seg om hvorvidt Grunnloven § 97 var til hinder for innføring av levealdersjustering med virkning for bestående rettsposisjoner etter de ordinære statlige og kommunale tjenstepensjonsordningene. Spørsmålet om valg av tilnær-

mingsmåte ved grunnlovsmessighetsvurderingen ble drøftet i punkt 3.3 i uttalelsen. Det ble innledningsvis gitt uttrykk for at det kunne "være uklart hvordan normen etter § 97 skal angis". Etter en gjennomgåelse av relevante rettskilder ble det imidlertid uttalt følgende:

"For vår del er vi tilbøyelig til å anta at det avgjørende – med sikte på vernet for pensjonsrettigheter som allerede er opptjent – er om tilbakevirkningen er "klart urimelig eller urettferdig". Så lenge det er tale om inngrep i bestående rettsforhold, finnes det ikke fra nyere høyesterettspraksis noe eksempel på at en rettsregelteori er benyttet. En viss fleksibilitet ved anvendelsen av § 97 samsvarer også best med eksistensen av forbeholdet i pensjonskasseloven § 43. ..."

Dette må imidlertid ses i sammenheng med hva Lovavdelingen mer konkret mente anvendelse av denne normen ville innebære med sikte på vern av opptjente rettigheter i offentlige tjenstepensjonsordninger. Det fremgår av punkt 3.3 i 2007-uttalelsen:

"I notatet fra 2003 uttalte vi ... (kursivert her):

"Rettspraksis gir holdepunkter for at vernet for de offentlige tjenstepensjonene – både statlige og kommunale – er betydelig sterkere enn det som gjelder for folketrygdens pensjoner. Høyesterettsdommen i Rt. 1962 s. 332 («statspensjonistdommen») bygger på det synet at statspensjonistene er vernet av Grunnloven § 97. Både statlige og kommunale tjenstepensjoner har et annet grunnlag enn pensjonsrettigheter etter folketrygdloven, ved at pensjonen er en del av arbeidsavtalen. Det er tilknytningen til arbeidsavtalen som er det vesentlige grunnlaget for det vernet disse pensjonene har etter Grunnloven. At de statlige tjenstepensjonene i tillegg har lovforankring, synes i seg selv å ha mindre betydning.

Dette betyr ikke at ethvert inngrep med virkning for opptjente pensjonsrettigheter uten videre er avskåret. *Utgangspunktet må likevel trolig være at rettigheter som er opparbeidet i henhold til offentlige tjenstepensjonsordninger, må komme den berettigede til gode fullt ut i samsvar med det som følger av eksisterende avtaler og lovverk.* Rettighetene etter arbeidsavtalene har i større grad enn rettigheter etter folketrygdloven karakter av å være «Eiendom», sml. Grunnloven § 105.

Vi kan ikke se at senere tilkomne kilder rokker ved det utgangspunktet som her er skissert. Høyesteretts dom i Rt. 2006 s. 262 synes – med sikte på den rett tjenestemannen selv har til pensjon – å legge til grunn synspunktene i Rt. 1962 s. 332. Dermed er det grunnlag for å uttale det nevnte utgangspunktet med større sikkerhet i dag enn i 2003. Også Graver forutsetter i sin artikkel at det gjelder et sterkt vern for opptjente rettigheter, jf. Lov og Rett 2004 på s. 22.”

I punkt 3.8 i 2007-uttalelsen ble det videre trukket følgende konklusjoner:

“Med sikte på ytelser som er omfattet av brutogarantien etter ordningene med offentlig tjenstepensjon, er det etter vårt syn grunnlag for følgende konklusjoner: Selv nokså beskjedne reduksjoner i de årlige pensjonsutbetalingene som følge av innføring av en ordning med delingstall, vil som utgangspunkt komme i strid med Grunnloven § 97. Så lenge grunnlovsvernet er så sterkt som antydning i drøftelsene foran, finner vi det vanskelig å sonde mellom større og mindre tap, eller ettersom opptjeningen har skjedd i en periode langt tilbake i tid eller kort tid før nyordningen trer i kraft. Vi utelukker likevel ikke at det i større utstrekning er anledning til å gjøre inngrep overfor personer som har lang tid igjen til pensjonsalderen.

Mer bagatellmessige (uvesentlige) reduksjoner som først og fremst har til formål å skape et teknisk praktiserbart regelverk, kan gjennomføres uten hinder av § 97, iallfall så langt det ikke innebærer særlig urimelige utslag i enkelttilfeller (eller i mindre grupper av tilfeller). Her er det uansett ikke tale om mer vesentlige inngrep.

Personer som har mindre enn tre års tjenestetid, kommer i en særstilling. For den gruppen må det etter vårt syn være atskillig rom for justeringer... Slike personer har ... ikke rett til pensjon etter pensjonskasseloven.”

En skal også merke seg følgende synspunkt fra 2007-uttalelsen punkt 3.2 om vurderingen etter Grunnloven § 97:

“Den likheten opptjente pensjonsrettigheter har med eiendom i snevrere forstand, vil uansett påvirke vurderingen etter Grunnloven § 97, særlig ut fra at det skal tas hensyn til hvilke rettigheter eller posisjoner inngrepet gjelder.

Karakteren av inngrepet, herunder eventuelle likheter med en typisk avståelse i Grunnloven § 105 sin forstand, vil også spille inn.”

Synspunktene i 2007-uttalelsen er senere lagt til grunn i uttalelse 26. mai 2008 til Stortingets pensjonsutvalg (“Johnsen-utvalget”) (sak 200604290 dnr. 5, heretter “2008-uttalelsen”), uttalelse 9. mars 2009 til Arbeids- og inkluderingsdepartementet (sak 200604290 dnr. 7, “2009-uttalelsen”) og uttalelse 19. oktober 2010 til Arbeidsdepartementet (sak 201008418 dnr. 2, “2010-uttalelsen”). 2008- og 2010-uttalelsene gjaldt tilbakevirkningsvernet knyttet til de særskilte tjenstepensjonsordningene for statsråder, stortingsrepresentanter m.fl., mens 2009-uttalelsen i første rekke gjaldt tilbakevirkningsvernet mer generelt knyttet til offentlige tjenstepensjoner. I 2008- og 2010-uttalelsene ble det for øvrig gitt uttrykk for at opptjente rettigheter etter pensjonsordningene for stortingsrepresentanter og statsråder trolig måtte anses å ha et lignende vern etter Grunnloven § 97 som rettigheter etter de øvrige offentlige tjenstepensjonsordningene.

3.4 Lovavdelingens uttalelser sett i lys av nyere rettspraksis

Vi kan ikke se at det foreligger nyere rettskildemateriale som gir grunn til å endre vårt tidligere standpunkt om at opptjente rettigheter etter offentlige tjenstepensjonsordninger i utgangspunktet må anses å ha et sterkt vern etter Grunnloven § 97 – iallfall innenfor et kjerneområde.

Derimot kan det være grunn til å stille spørsmål om det overordnede vurderingstemaet i slike saker bør være hvorvidt det foreligger “klart urimelig eller urettferdig” tilbakevirkning. Lovavdelingen har bygd på at denne formuleringen har et vidt anvendelsesområde, samtidig som den etter omstendighetene mer har preg av et utgangspunkt for videre drøftelse enn et operativt kriterium. Lovavdelingen har i samsvar med dette, særlig i en rekke uttalelser om grunnlovsvernet for offentlige tjenstepensjoner, forsøkt å konkretisere ytterligere hva som ligger i vernet etter Grunnloven § 97. Det vises for så vidt til sitatene foran.

Sett i lys særlig av Rt. 2010 s. 143 (rederibeskatningsdommen) kan det være grunn til å anta at normen “klart urimelig eller urettferdig” har et snevrere anvendelsesområde enn det Lovavdelingen tidligere har gitt uttrykk for. I så fall må det spørres hvilken norm som i stedet gjelder.

Den foreliggende saken gir, slik den ligger an, ikke foranledning til å vurdere i full bredde hvordan normen etter Grunnloven § 97 skal formuleres i ulike sammenhenger med sikte på vernet for offentlige tjenstepensjoner. Allerede foreliggende praksis fra Høyesterett viser at normen kan tenkes formulert ulikt avhengig av bl.a. hvilke rettsposisjoner i det offentlige tjenstepensjonssystemet det er tale om og hvor sterkt tilbakevirkningsselementet er.

3.5 Hovedkonklusjon

Den foreliggende saken dreier seg i sin kjerne om å endre opptjeningsreglene i offentlige tjenstepensjonsordninger med virkning for rettigheter som på lovendringstidspunktet allerede er opptjent, og der opptjeningen gir rett til pensjon. Utgangspunktet må da være at de opptjente rettighetene må komme den berettigede til gode fullt ut i samsvar med det lovverket som gjaldt på det tidspunkt opptjeningen fant sted, dvs. frem til vedtakelsen av endringsloven. Det skal etter vårt syn mye til før dette utgangspunktet kan fravikes.

Med tidspunktet for vedtakelse av loven sikter vi i denne sammenheng til datoen for lovens sanksjon i statsråd, forutsatt at det i eller i medhold av loven er bestemt at loven skal ha den aktuelle virkningen fra dette tidspunktet og ikke fra et senere ikrafttredelses- eller virkningstidspunkt.

Det kan være usikkert hvordan et generelt unntak fra utgangspunktet skal formuleres med sikte på rettigheter som på lovendringstidspunktet allerede er opptjent, og der opptjeningen gir rett til pensjon. Slik saken ligger an, vil imidlertid spørsmålet om formulering av et slikt generelt unntak ikke komme på spissen, idet utgangspunktet uansett må slå gjennom (se punkt 4.1.3, 4.2.2 og 4.3 nedenfor).

Det kan i stedet bli spørsmål om hvilken betydning det skal ha for en ellers mulig grunnlovstrid at det er tatt forbehold om inngrep som dekker innholdet i den senere loven. Vi viser til punkt 4.1.1 og 4.1.2 nedenfor.

Saken reiser også spørsmål om hvor sterkt grunnlovsvernet er i tilfeller der det har skjedd en opptjening, men denne på lovendringstidspunktet ikke er tilstrekkelig til å gi en rett til pensjon. Vi viser særlig til punkt 4.2.1 nedenfor.

4 De enkelte typetilfellene

4.1 Stortingsrepresentanter

Stortingsrepresentanter som ikke har opparbeidet rettigheter etter stortingspensjonsloven før 1. oktober 2009, kan hensiktsmessig deles i to undergrupper:

- de som ikke har opptjening etter andre offentlige tjenstepensjonsordninger (punkt 4.1.1)
- de som også har opptjening etter andre offentlige tjenstepensjonsordninger (punkt 4.1.2)

Det blir dessuten spørsmål om stillingen til stortingsrepresentanter som har opptjening av stortingspensjon fra tidligere valgperioder (punkt 4.1.3).

4.1.1 Nye stortingsrepresentanter i 2009 som utelukkende har opptjening etter stortingspensjonsloven og ikke andre offentlige tjenstepensjonsordninger

Tjenestegjøring som stortingsrepresentant i perioden fra valget i 2009 til 1. januar 2012 vil ikke i seg selv tilfredsstille vilkårene for rett til alderspensjon etter gjeldende pensjonsordning for stortingsrepresentanter. Vi viser til punkt 2 foran. Denne gruppen har dermed som utgangspunkt et svakere grunnlovsvern enn det som gjelder for personer som har opparbeidet rett til pensjon, jf. punkt 3.5 foran. Det er imidlertid ikke nødvendig å drøfte mer generelt grunnlovsvernet med sikte på denne gruppen, fordi det avgjørende uansett blir virkningen av det spesielle forbeholdet som ble vedtatt.

Spørsmålet er om inngrepet uansett må aksepteres med den begrunnelse at det gjennom et lovbestemt forbehold ble gitt tilstrekkelig varsel om den planlagte lovendringen. Det bærende reelle synspunktet er i tilfelle at formålet med Grunnloven § 97 er å skape trygghet og forutberegnelighet, og at dette hensynet ikke blir skadelidende når det i lovs form gis et tilstrekkelig konkret varsel. Ved at varselet er gitt i lovs form før det angitte virkningstidspunktet for den senere lovendringen, kan det også hevdes at selve elementet av tilbakevirkende lovgivning blir svekket.

Lovforbeholdet, som ved lov 19. juni 2009 nr. 62 ble vedtatt som et nytt § 12 annet ledd i stortingspensjonsloven, lyder:

“For dem som ikke har opparbeidet rettigheter etter denne lov før 1. oktober 2009, skal ny lov om pensjonsrettigheter for stortingsrepresentanter kunne gjøres gjeldende fra nevnte dato.”

Lovendringen trådte i kraft straks.

Bestemmelsen er ment å omfatte nye representanter som tok sete i Stortinget fra 1. oktober 2009, og som ikke hadde vært innvalgt tidligere og heller ikke hadde møtt som vararepresentanter i en slik utstrekning at de hadde opparbeidet rettigheter etter loven, jf. Innst. O. nr. 128 (2008–2009) s. 2.

Det er grunn til å være forsiktig med å tillegge forbehold i lovgivningen virkning som grunnlag for senere å gi tilbakevirkende lover. Går en langt i denne retning, vil det uthule vernet etter Grunnloven § 97. Det gjelder særlig ved forbehold av mer generell karakter (se drøftelse i 2007-uttalelsen punkt 3.5). Det vil imidlertid være større rom for, innenfor visse grenser, å legge til grunn forbehold som er tydelige og avgrensede, se i Benedikte Moltumyr Høgberg, Forbud mot tilbakevirkende lover (2010) s. 349 (særlig note 1566).

I det foreliggende tilfellet utgjør forbeholdet etter vårt syn tilstrekkelig grunnlag for at de nye lovreglene ikke vil innebære grunnlovstridig tilbakevirkning. Vi viser til at grunnlaget for den senere lovgivningen var utredet, at forbeholdet tok sikte på den konkrete reformen som var under forberedelse at hovedinnholdet i reformen var relativt godt klarlagt, samt at forbeholdet tok sikte nettopp på det grunnlovsspørsmålet som ellers kunne oppstått. Forutberegneligheten til dem forbeholdet var rettet mot, var dermed tilfredsstillende ivaretatt.

Konklusjonen blir etter dette at de nye reglene om opptjening uten hinder av Grunnloven § 97 kan gjøres gjeldende med virkning fra 1. oktober 2009 overfor stortingsrepresentanter som ikke har opparbeidet rettigheter etter stortingspensjonsloven, og som heller ikke har opptjening i andre offentlige tjenestepensjonsordninger, før nevnte dato.

4.1.2 Nye stortingsrepresentanter i 2009 med opptjening etter andre offentlige tjenestepensjonsordninger

Nye stortingsrepresentanter ved valget i 2009 som har opptjening etter andre offentlige tjenestepensjonsordninger som er omfattet av samordningsloven, kan ved de nye reglenes ikrafttredelse ha opparbeidet seg rett til stortingspensjon etter nåværende ordning. Dette skyldes samordningsreglene som er omtalt i punkt 2.

Utgangspunktet må da være at de opptjente rettighetene etter stortingspensjonsloven må komme de berettigede til gode fullt ut i samsvar

med det lovverket som gjaldt på tidspunktet for vedtakelse av endringsloven, jf. punkt 3.5.

Spørsmålet er, tilsvarende som i punkt 4.1.1, om inngrepet likevel kan godtas på grunn av forbeholdet gitt ved lov 19. juni 2009 nr. 62.

Også denne gruppen omfattes av ordlyden i forbeholdet. Vi finner ikke holdepunkter i forarbeidene til lovendringen for at denne gruppen likevel skulle være unntatt.

Konklusjonen blir etter dette at de nye reglene om opptjening uten hinder av Grunnloven § 97 på grunn av lovforbeholdet kan gjøres gjeldende med virkning fra 1. oktober 2009 overfor stortingsrepresentanter som ikke har opparbeidet rettigheter etter stortingspensjonsloven før nevnte dato, selv om de har opptjening etter andre offentlige tjenestepensjonsordninger.

4.1.3 Representanter med opptjening av stortingspensjon fra tidligere valgperioder

Spørsmålet er om det er i strid med Grunnloven § 97 å la de nye reglene om opptjening få virkning fra 1. oktober 2009 frem til tidspunktet for en lovendring.

En slik endring vil kunne innebære et betydelig tap for den enkelte stortingsrepresentant. Vi viser til punkt 2 foran.

Slike tilfeller rammes ikke av ordlyden i lovforbeholdet som er drøftet foran. Forbeholdet er kun rettet mot stortingsrepresentanter “som ikke har opparbeidet rettigheter etter [stortingspensjonsloven] før 1. oktober 2009”.

Spørsmålet er om et slikt inngrep likevel kan godtas med den begrunnelse at de planlagte endringene allerede i 2009 var kjent blant de berørte. Utgangspunktet må imidlertid være at en lov gjelder inntil den er endret i lovs form, og at vedtakelsestidspunktet er det avgjørende etter Grunnloven § 97. Dette utgangspunktet må modifiseres noe for tilfeller der det er nødvendig å fastsette et tidligere virkningstidspunkt for å motvirke uheldige disposisjoner forut for vedtakelsen, jf. Høyesteretts dom i Rt. 2006 s. 293 (Arves Trafikkskole) der det i avsnitt 79 til 80 heter:

“(79) Jeg legger til grunn at lovgiver – for å unngå skatte- og avgiftsmotiverte tilpasninger – har et visst spillerom for å bestemme at en lov skal tre i kraft fra et tidligere tidspunkt enn vedtakstidspunktet, for eksempel fra den dato proposisjonen ble fremmet. Formålet med Grunnloven § 97 er å skape trygghet og forutberegnelighet. Dersom tilstrekkelig forutberegnelighet er etablert før loven blir vedtatt, kan det derfor

etter omstendighetene være berettiget å bestemme at lovendringen skal tre i kraft fra et tidspunkt forut for vedtakelsen for å motvirke disposisjoner med sikte på å komme loven i forkjøpet under lovforberedelsen, jf. også Rt. 1990 s. 284 på side 295 og Rt. 1976 s. 1245 på side 1251.

(80) Forutsetningen må være at det på det tidligere tidspunktet er klart eller nærliggende at man vil få den regel som senere blir lov. Etter mitt syn må det videre normalt kreves at lovforslaget og forslaget til ikrafttredelsestidspunkt er gjort tilstrekkelig kjent for den aktuelle gruppe. Hvilke vilkår som ellers må stilles opp, finner jeg ikke grunn til å komme nærmere inn på her.”

For omleggingen av pensjonsordningen for stortingsrepresentanter gjør hensynet til å motvirke uheldige disposisjoner seg ikke gjeldende. Det kan være uklart hvor langt andre typer behov kan medføre at en lovendring kan gis en tilbakevirkning som ellers ville innebære grunnlovsstrid, som følge av at det er kjent at loven vil bli endret. Uttalelsene i dommens avsnitt 80 gir uansett signaler om at det kun kan skje innenfor temmelig snevre rammer, se formuleringene om at “det på det tidligere tidspunktet [må være] klart eller nærliggende at man vil få den regel som senere blir lov” og at det “normalt [må] kreves at lovforslaget og forslaget til ikrafttredelsestidspunkt er gjort tilstrekkelig kjent for den aktuelle gruppe”.

Det var for så vidt senest våren 2009 klart at pensjonsordningen høyst sannsynlig ville bli endret i nær fremtid. Det var imidlertid holdt åpent i hvilken utstrekning stortingsrepresentanter med tidligere opptjening i ordningen skulle rammes av omleggingen, jf. Innst. O. nr. 128 (2008–2009) s. 2 der det heter:

“Presidentskapet presiserer at man ved denne bestemmelsen ikke har ment å gi uttrykk for noen oppfatning mht. om, og i tilfelle hvordan, nye regler skal kunne komme til anvendelse på representanter som allerede har opparbeidet rettigheter etter loven. Regelen kan således ikke tolkes antitetisk. Eventuelle overgangsregler for representanter som alt omfattes av pensjonsordningen, må vurderes i forbindelse med det forestående lovarbeidet.”

Alt i alt er vi tilbøyelig til å anta at det vil være i strid med Grunnloven § 97 å la de nye reglene om opptjening få virkning fra 1. oktober 2009 frem til tidspunktet for en lovendring for representanter med opptjening fra tidligere valgperioder.

4.2 Statsråder

4.2.1 Statsråder som ved de nye pensjonsreglenes vedtakelse ikke vil ha rett til pensjon etter nåværende pensjonsordning

Statsråder som ved vedtakelsen av nye regler har tjenestegjort som statsråd i mindre enn 3 år, og som heller ikke har (tilstrekkelig) opptjening i andre tjenstepensjonsordninger som omfattes av samordningsloven, vil på vedtakelsestidspunktet ikke ha rett til statsrådspensjon etter nåværende ordning. Rett til pensjon ville her ha vært avhengig av fortsatt opptjening i den eksisterende ordningen.

Som nevnt i punkt 3.5 vil vernet for denne gruppen være svakere enn for dem som har opparbeidet en rett til pensjon. Med sikte på det beslektede spørsmålet etter lov om Statens pensjonskasse uttalte vi i 2007-uttalelsen punkt 3.8:

“Personer som har mindre enn tre års tjenestetid, kommer i en særstilling. For den gruppen må det etter vårt syn være atskillig rom for justeringer... Slike personer har ... ikke rett til pensjon etter pensjonskasseloven.”

En slik endring (lukking av den eldre og gunstigere opptjeningsordningen) vil kunne innebære et betydelig tap for den enkelte statsråd.

Allerede på grunnlag av det synspunktet som er blitt lagt til grunn for grunnlovsvernet etter lov om Statens pensjonskasse (“atskillig rom for justeringer”), kan det spørres om de aktuelle endringene i opptjeningsreglene med tilbakevirkende kraft vil være i strid med Grunnloven § 97. For den enkelte kan det som nevnt være tale om meget betydelige årlige økonomiske tap, slik at det selv med at slikt vidt handlingsrom kan oppstå tvil om grunnlovsmessigheten.

Grunnlovsproblemet forsterkes ved at allerede tre års opptjening i statsrådspensjonsordningen utgjør halvparten av full opptjening. I en ordinær tjenstepensjonsordning ville tre års opptjening utgjøre en langt mer beskjeden andel av full opptjening. Posisjonen som statsråd er imidlertid meget utsatt, og en kan vanskelig legge stor vekt på en eventuell forventning hos statsråder om å bli sittende tilstrekkelig lenge til å opparbeide ett aktuelt krav på statsrådspensjon. Under adskillig tvil er vi derfor tilbøyelig å anta at opptjeningsreglene for statsrådspensjon kan endres med virkning fra 1. oktober 2009 for statsråder som ved vedtakelsen av endringene ikke oppfyller treårskravet i statsrådspensjonsloven § 2.

4.2.2 Statsråder som ved de nye reglenes vedtakelse har rett til pensjon etter nåværende pensjonsordning for statsråder

Rett til pensjon kan her oppstå på grunnlag av opptjening statsrådsordningen alene, men det kan også oppstå som følge av at opptjening etter andre ordninger teller med i statsrådspensjonsordningen. Vi viser til punkt 2 foran. Spørsmålet er om det er i strid med Grunnloven § 97 å la de nye reglene om opptjening få virkning fra oktober 2009 frem til tidspunktet for en lovendring.

En slik endring vil kunne innebære et betydelig tap for den enkelte statsråd som følge av lovendring med tilbakevirkende kraft. Vi viser til punkt 2 foran. Utgangspunktet etter Grunnloven § 97 må da være at de opptjente rettighetene etter statsrådspensjonsloven må komme de berettigede til gode fullt ut i samsvar med det lovverket som gjaldt på tidspunktet for vedtakelsen av endringsloven, jf. punkt 3.5.

Reduksjon av verdien av rettighetene opptjent frem til tidspunktet for lovendringen vil dermed som utgangspunkt være i strid med Grunnloven § 97.

Vi har foran konkludert med at de signalene som forelå om muligheten for at gi opptjeningsreglene tilbakevirkende kraft, ikke kan føre til at den i utgangspunktet grunnlovsstridige tilbakevirkningen likevel blir rettmessig overfor stortingsrepresentantene. Vi kan ikke se at situasjonen for statsrådene kan vurderes på annen måte.

4.3 Særlig om konsekvensene for anvendelsen av 75-årsregelen

Virkningstidspunktet for overgang fra eldre til nye regler vil også få konsekvenser for anvendelsen av 75-årsregelen i stortingspensjonsloven § 2 fjerde ledd.

Dersom opptjening avskjæres fra oktober 2009 vil opptjeningstiden reduseres med perioden fra oktober 2009 og tidspunktet for vedtakelsen av de nye lovreglene. Tidspunktet for når 75-årsregelen gir den enkelte rett til å gå av med pensjon, forskyves tilsvarende.

Denne ugunstige forskyvningen av tidspunktet for retten til å gå av med pensjon kan ramme personer som etter de eldre reglene ville oppfylt kravet i 75-årsregelen mellom oktober 2009 og vedtakelsen av nye regler. Forskyvningen kan også ramme personer som etter de eldre reglene ville oppfylt kravet i 75-årsregelen etter dette.

Tidspunktet for lukking med virkning for 75-årsregelen vil etter det vi kan se i praksis bare ha konsekvenser for personer med relativt lang tjenestetid som statsråd og/eller stortingsrepresentant forut for oktober 2009.

Spørsmålet er om denne forskyvningen av tidspunktet for rett til å gå av med pensjon innebærer tilbakevirkning i strid med Grunnloven § 97.

Vi nevner først at Johnsen-utvalget er inne på mulige overgangsproblemer, se Dokument nr. 19 (2008–2009) s. 67.

Spørsmålet om vernet etter 75-årsregelen kan ses i sammenheng med det større spørsmålet om adgangen til å endre aldersgrenser med virkning for når retten til alderspensjon inntreffer. Det spørsmålet er drøftet i 2009-uttalelsen fra Lovavdelingen punkt 3.2. I den uttalelsen er det, med utgangspunkt i reglene i aldersgrenseloven fra 1956, lagt til grunn at det grunnlovsmessig må være atskillig rom for justering av aldersgrensene for personer som har lenger igjen til pensjonsalderen enn ti år, også med virkning for når retten til pensjon inntreffer. I 2009-uttalelsen gikk vi også noe inn på om spørsmålet stilte seg forskjellig med sikte på særaldersgrenser etter ulike lover. Der uttalte vi blant annet:

“Prinsipielt må spørsmålet, ut fra de kriteriene som er oppstilt i Rt. 1996 s. 1415, besvares blant annet etter en vurdering av det formelle grunnlaget for den enkelte ordningen med særaldersgrense og hvor sterkt aldersgrensen har preg av rettighet for den enkelte. Videre må det trolig også kunne ha betydning hvor langt de relevante myndighetene i ulike sammenhenger og over tid har skapt grunnlag for forventninger om at aldersgrensen ikke vil bli hevet. Vi har imidlertid ikke materiale som kan belyse disse spørsmålene nærmere.”

Etter ordlyden i stortingspensjonsloven § 2 fjerde ledd annet punktum fremstår adgangen til å få gå av med pensjon etter 75-årsregelen som en rettighet til å gå av med pensjon fra et bestemt tidspunkt. Denne rettigheten er ikke en perifer del av den samlede pensjonsordningen for representantene, og den kan sies å være basert på opptjening. Dette trekker i retning av at det ikke er større adgang til å gripe inn i 75-årsregelen enn det som gjelder for adgangen til å gripe inn i de tilfellene som er omtalt i punkt 4.1.3 foran.

Vedlegg 2

Brev 19. oktober 2011 fra Justis- og politidepartementet, Lovavdelingen til Statsministerens kontor

Virkningstidspunkt for overgang til nye pensjonsordninger for stortingsrepresentanter og statsråder – forholdet til Grunnloven § 97

1 Innledning

Vi viser til brev 11. oktober 2011 fra Statsministerens kontor, hvor det bes om at Lovavdelingen utreder de spørsmålene som et vedlagt brev 6. oktober 2011 fra stortingspresidenten, foranlediger.

I brevet fra stortingspresidenten tas det utgangspunkt i at Stortinget tidligere har uttrykt en intensjon om at nye opptjeningsregler for stortingsrepresentantenes og statsrådenes pensjon – når de blir vedtatt – skulle gis virkning fra 1. oktober 2009 for alle stortingsrepresentanter og statsråder, og det vises til Stortingets vedtak 10. desember 2009 om denne pensjonsreformen.

I brevet fra stortingspresidenten bes det om regjeringens bistand til å utrede de grunnlovsmessige sidene ved å sette virkningstidspunktet for nye opptjeningsregler for stortings- og statsrådspensjon til et tidspunkt etter det nevnte stortingsvedtaket, men før vedtakelsen av de nye lovreglene, også for representanter og statsråder med tidligere opptjening i disse pensjonsordningene.

Dagens tjenestepensjonsordninger for stortingsrepresentanter og statsråder er forankret i henholdsvis lov 12. juni 1981 nr. 61 om pensjonsordning for stortingsrepresentanter (senere kalt stortingspensjonsloven) og lov 14. desember 1951 nr. 11 om pensjonsordning for statsråder (statsrådspensjonsloven). Gjennom vedtak 10. desember 2009 har Stortinget trukket opp hovedprinsippene for nye pensjonsordninger for stortingsrepresentanter og statsråder. Det ble samtidig bedt om at regjeringen forberedte og la frem for Stortinget et lovforslag i henhold til disse hovedprinsippene. Etter det vi forstår vil dette forslaget etter planen bli lagt frem for Stortinget og vedtatt innen utgangen av 2011. Vi legger dette tidsløpet til grunn for drøftelsene i det følgende.

Det er på det rene at de nye reglene om pensjonsordninger for stortingsrepresentanter og statsråder vil ha mindre gunstige regler om opptjening av pensjon enn dagens regler. Dersom opptjeningen av rettigheter etter de nåværende ordningene lukkes med virkning fra et tidspunkt som ligger forut for vedtakelsen av de nye reglene, vil dette derfor medføre et økonomisk tap for en del stortingsrepresentanter og statsråder i forhold til om opptjeningen først lukkes med virkning fra tidspunktet for vedtakelsen av de nye reglene. For enkelte vil det dessuten kunne medføre at retten til å gå av med pensjon etter den såkalte 75-årsregelen, jf. stortingspensjonsloven § 2 fjerde ledd, vil inntre på et senere tidspunkt enn om også tjenestetiden frem til de nye reglenes vedtakelse regnes med.

Med tidspunktet for vedtakelse av loven sikter vi i denne sammenheng til datoen for lovens sanksjon i statsråd, forutsatt at det i eller i medhold av loven er bestemt at loven skal ha virkning fra dette tidspunktet, og ikke fra et senere ikrafttredelses- eller virkningstidspunkt.

Lovavdelingen har tidligere, i brev 19. mai 2011 til Arbeidsdepartementet (sak 201101773 dnr. 3), vurdert tilsvarende spørsmål. Gjenpart av denne uttalelsen ligger ved. På bakgrunn av brev 18. februar 2011 fra Arbeidsdepartementet formulerte vi den gangen problemstillingen slik at det “i første rekke” var spørsmål “om virkningstidspunktet for ny lovgivning om opptjening i nye pensjonsordninger og opphør av opptjening i eksisterende ordninger (“lukking”) kan settes til 1. oktober 2009 uten å komme i konflikt med tilbakevirkningsforbudet i Grunnloven § 97”. I uttalelsen skilte vi mellom ulike kategorier stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer.

Vår vurdering var at § 97 ikke er til hinder for å lukke opptjeningen fra dette tidspunktet for stortingsrepresentanter som ble valgt inn på Stortinget for første gang ved valget i 2009, og som følge- lig er omfattet av forbeholdet i stortingspensjons-

loven § 12 annet ledd (uttalelsen pkt. 4.1.1 og 4.1.2).

Under tvil antok vi at det heller ikke vil være i strid med § 97 å lukke opptjeningen med virkning fra oktober 2009 for statsråder som ikke ville ha oppnådd rett til pensjon etter nåværende ordning selv om opptjeningen etter denne først hadde blitt lukket med virkning fra tidspunktet for vedtakelsen av de nye reglene (uttalelsen pkt. 4.2.1).

Med hensyn til de øvrige stortingsrepresentantene og statsrådene var vår konklusjon en annen. Med sikte på representanter med opptjening av stortingspensjon fra tidligere valgperioder var konklusjonen følgende (uttalelsen pkt. 4.1.3):

“Alt i alt er vil tilbøyelig til å anta at det vil være i strid med Grunnloven § 97 å la de nye reglene om opptjening få virkning fra 1. oktober 2009 frem til tidspunktet for en lovendring for representanter med opptjening fra tidligere valgperioder.”

Vår konklusjon på dette punktet ble trukket selv om det “senest våren 2009 [var] klart at pensjonsordningen høyst sannsynlig ville bli endret i nær fremtid”. Samtidig fant vi grunn til å understreke utgangspunktet om at “en lov gjelder inntil den er endret i lovs form, og at vedtakelsestidspunktet er det avgjørende etter Grunnloven § 97”. I uttalelsen pkt. 4.3 gikk vi særskilt inn på konsekvensene for anvendelsen av den såkalte 75-årsregelen i stortingspensjonsloven § 2 fjerde ledd. På dette punktet var konklusjonen mer forbeholden, idet vi viste til argumenter som “trekker i retning av at det ikke er større adgang til å gripe inn i 75-årsregelen” enn det som ble lagt til grunn i pkt. 4.1.3.

En tilsvarende konklusjon som i uttalelsen pkt. 4.1.3 ble trukket med sikte på statsråder som ved de nye reglenes vedtakelse har rett til pensjon etter nåværende pensjonsordning for statsråder, jf. uttalelsen pkt. 4.2.2.

Vi fant i uttalelsen 19. mai 2011 ikke grunn til, ut over henvisninger til de generelle utgangspunktene, å omtale den rettslige betydningen av stortingsvedtaket 10. desember 2009 med tilhørende premisser. I det følgende vil vi gjøre mer detaljert rede for overveielene som ligger til grunn for vårt syn om at stortingsvedtaket med sine premisser ikke kunne føre til en annen konklusjon.

2 Nærmere om betydningen av stortingsvedtaket 10. desember 2009

Som nevnt i uttalelsen 19. mai 2011 pkt. 4.1.3 må utgangspunktet, med sikte på det foreliggende tilfellet, være at en lov gjelder inntil den er endret i lovs form, og at vedtakelsestidspunktet er det avgjørende etter Grunnloven § 97.

Spørsmålet blir om den i utgangspunktet grunnlovsstridige tilbakevirkningen (overfor visse grupper av stortingsrepresentanter og statsråder, jf. ovenfor) likevel kan være tillatt som følge av den kunnskapen de berørte stortingsrepresentantene og statsrådene må anses å ha fått om de nye reglene gjennom Stortingets vedtak 10. desember 2009 med tilhørende premisser. Vedtaket må ses i sammenheng med prosessen i forkant av dette, som vi også vil omtale.

Stortingets vedtak 10. desember 2009 lyder :

I

Nye pensjonsordninger for stortingsrepresentanter, regjeringens medlemmer, høyesterettsdommere, sivilombudsmannen og riksrevisor skal bygge på den såkalte ‘byggeklossmodellen’ slik flertallet i Pensjonsutvalget går inn for i Dokument nr. 19 (2008–2009).

II

Stortinget ber Regjeringen fremme forslag til ny lovgivning om pensjonsordninger for stortingsrepresentanter, regjeringens medlemmer, høyesterettsdommere, sivilombudsmannen og riksrevisor basert på de retningslinjer som er trukket opp i Innst. 83 S (2009–2010), jf. Dokument nr. 19 (2008–2009).”

Rettspraksis gir beskjeden veiledning om hvilken betydning det har at en planlagt lovendring før vedtakelsen er kjent blant de berørte. Dommen i Rt. 2006 s. 293 (Arves Trafikkskole), som også er berørt i vår uttalelse 19. mai 2011, er likevel av en viss interesse. Saken gjaldt en tilbakevirkende lovbestemmelse om tilbakeføring av inngående merverdiavgift. Høyesterett ga i denne saken uttrykk for at en slik tilbakevirkning i utgangspunktet bare var tillatt dersom det forelå “sterke samfunnsmessige hensyn” for å godta tilbakevirkningen, et vilkår som ikke ble ansett oppfylt i den aktuelle saken. Deretter drøftet imidlertid Høyesterett hvorvidt tilbakevirkningen likevel måtte godtas fordi næringen gjennom en regjeringserklæring (Sem-erklæringen) og de ulike skrittene i lovgivningsprosessen hadde fått tilstrekkelig var-

sel om endringene, herunder tilbakevirkningen. Om dette heter det i dommen (avsnitt 79–81):

“(79) Jeg legger til grunn at lovgiver – for å unngå skatte- og avgiftsmotiverte tilpasninger – har et visst spillerom for å bestemme at en lov skal tre i kraft fra et tidligere tidspunkt enn vedtakstidspunktet, for eksempel fra den dato proposisjonen ble fremmet. Formålet med Grunnloven § 97 er å skape trygghet og forutberegnelighet. Dersom tilstrekkelig forutberegnelighet er etablert før loven blir vedtatt, kan det derfor etter omstendighetene være berettiget å bestemme at lovendringen skal tre i kraft fra et tidspunkt forut for vedtakelsen for å motvirke disposisjoner med sikte på å komme loven i forkjøpet under lovforberedelsen, jf. også Rt. 1990 s. 284 på side 295 og Rt.1976 s.1245 på side 1251.

(80) Forutsetningen må være at det på det tidligere tidspunktet er klart eller nærliggende at man vil få den regel som senere blir lov. Etter mitt syn må det videre normalt kreves at lovforslaget og forslaget til ikrafttredelsestidspunkt er gjort tilstrekkelig kjent for den aktuelle gruppe. Hvilke vilkår som ellers må stilles opp, finner jeg ikke grunn til å komme nærmere inn på her.

(81) Sem-erklæringen skapte etter mitt syn ikke tilstrekkelig kunnskap om den kommende overgangsordningen. Den ga bare uttrykk for mindretallsregjeringens politiske målsetning om å få opphevet ordningen med merverdiavgift på kjøreopplæring i løpet av en fireårs-periode, og nevnte ikke tilbakevirkningsregelen.”

Vi nevner først at disse uttalelsene er knyttet til et saksforhold som dreide seg om å frata noen en økonomisk rettighet på en slik måte at det i sin virkning dreide seg om å knytte økonomiske byrder til en tidligere handling. Vårt tilfelle er ikke helt sammenlignbart. Synspunktene er likevel av interesse, dels fordi opptjente rettigheter etter offentlige tjenstepensjonsordninger i utgangspunktet må anses å ha et sterkt vern etter Grunnloven § 97, dels fordi dommen, i likhet med saken her, dreide seg om en situasjon der det i utgangspunktet forelå en grunnlovsstridig tilbakevirkning.

Det er i saken om Arves Trafikkskole vist til to andre saker (Rt. 1976 s. 1245 og Rt. 1990 s. 284). Felles for de tre sakene var at de dreide seg om lovgivers mulighet for å motvirke disposisjoner med sikte på å komme loven i forkjøpet under lov-

forberedelsen. En slik situasjon står vi ikke overfor her. Behovet for å kunne fravike utgangspunktet om at loven ikke gis virkning fra før den er vedtatt, er dermed ikke det samme som i de tre sakene.

Det kan være uklart hvor langt andre typer behov gjør at en lov kan gis tilbakevirkende kraft fordi det er varslet at loven vil bli vedtatt. Uttalelsene i saken om Arves Trafikkskole avsnitt 80 gir uansett signaler om at det kun kan skje innenfor temmelig snevre rammer, se formuleringene om at “det på det tidligere tidspunktet [må være] klart eller nærliggende at man vil få den regel som senere blir lov” og at det “normalt [må] kreves at lovforslaget og forslaget til ikrafttredelsestidspunkt er gjort tilstrekkelig kjent for den aktuelle gruppe”. Vi tilføyer for ordens skyld at det interessante i et tilfelle som det foreliggende strengt tatt ikke vil være ikrafttredelsestidspunktet, men det vi i ulike sammenhenger har omtalt som lovens virkningstidspunkt. – Det stilles i dommen åpent hvilke øvrige vilkår som eventuelt må oppstilles.

Etter vårt syn er det av interesse hvor klart forutsetningen om ikrafttredelse med virkning fra oktober 2009 var gjort kjent for den aktuelle gruppen stortingsrepresentanter og statsråder. Samtidig har det etter vårt syn også interesse hvor klart denne forutsetningen var lagt til grunn med bevissthet om at det dermed kunne oppstå et tilbakevirkningsspørsmål som i seg selv reiste rettslige spørsmål.

Johnsen-utvalget ble nedsatt av Stortingets presidentskap 8. mars 2007. Utvalget skulle fremlegge forslag til ny pensjonsordning for en del særlige grupper, blant annet regjeringsmedlemmer og stortingsrepresentanter. Arbeidet skulle ses i sammenheng med innføring av ny folke-trygdmodell og regulære tjenstepensjonsordninger for offentlig ansatte. Meningen var at arbeidet skulle avsluttes “slik at Stortinget kan ta standpunkt til forslagene i løpet av inneværende stortingsperiode [2005–2009] og samordnes med slutføringen av arbeidet med offentlige tjenstepensjoner”, se mandatet slik det er gjengitt i Dokument nr. 19 (2008–2009) s. 11.

I utredningen er det flere uttalelser som tyder på at utvalget så for seg at opptjening etter gammel ordning ikke skulle skje etter oktober 2009.

På den annen side finnes uttalelser som tyder på at utvalget ikke ville foreslå ordninger som innebar at det ble grepet inn i opptjente rettigheter. Se for eksempel utredningen s. 8:

“Opptjente rettigheter, herunder allerede opptjente rettigheter etter 75-årsregelen, behol-

des. Dette anses nødvendig for å ivareta tilfredsstillende rettsvern. De som fortsetter i politiske verv, kan således få utbetalt pensjon dels etter ny ordning, dels etter gammel.”

Se også drøftelsen s. 66, der det heter at “alle pensjonsrettigheter i pensjonsordningene mandatet omfatter som allerede er opptjente, må beholdes”. Det heter på s. 66 også at “[i]ngen fremtidig opptjening skjer i ordningene og ordningene avvikles fra og med etablering av ny ordning”.

Disse uttalelsene må ses på baggrunn av hvilke forutsetninger utvalget bygget på med hensyn til tidsforløpet i reformarbeidet, og i sammenheng med at utvalgets arbeid ble forsinket, se utredningen s. 13–14. I den sammenheng er det av interesse hvilken prosess Johnsen-utvalget hadde sett for seg, se utredningen s. 68:

“Utvalget er på grunn av tidspunktet for framleggelsen av denne innstillingen klar over at det ikke vil være mulig å behandle de konkrete lovforslag til nytt system i inneværende stortingsperiode. Stortinget kan imidlertid behandle Utvalgets forslag etter innstilling fra Stortingets presidentskap i inneværende periode i form av et prinsippvedtak om den konkrete utformingen av nye pensjonsordninger. På bakgrunn av dette kan lovarbeidet settes i gang. Lovforslaget bør så foreligge tidlig i høstsesjonen, slik at Stortinget kan ta stilling til lovforslaget før 1. januar 2010.

Stortinget vil i en slik fremgangsmåte ha tatt stilling til prinsippene og utformingen av pensjonsordningen. Nytt pensjonssystem og hvilke endringer som ligger i dette, vil være kjent. De nødvendige lovvedtakene kan gjøres gjeldende for stortingsrepresentanter som er valgt og for regjeringsmedlemmer som er utnevnt, selv om lovvedtaket kommer noe etter tidspunktet for dette.

En fordel ved en framgangsmåte som beskrevet ovenfor, er etter Utvalgets oppfatning at både det inneværende og det nyvalgte Storting kan ta stilling til det framtidige pensjonssystemet.”

Stortinget rakk ikke noen omfattende behandling av Johnsen-utvalgets utredning våren 2009, slik utvalgets forutsetning hadde vært. Imidlertid ble det ved endringslov 19. juni 2009 nr. 62 inntatt et nytt annet ledd i stortingspensjonsloven § 12, om at “ny lov om pensjonsrettigheter for stortingsrepresentanter” kan gjøres gjeldende overfor stortingsrepresentanter som “ikke har opparbeidet

rettigheter etter [nåværende pensjonsordning] før 1. oktober 2009”. For en nærmere omtale av denne bestemmelsen vises det til punkt 4.1.1 og 4.1.2 i vår uttalelse 19. mai 2011, hvor vi som nevnt konkluderte med at dette lovforbeholdet åpnet for at opptjening av rettigheter etter nåværende ordning kunne lukkes med virkning fra oktober 2009 for den gruppen av stortingsrepresentanter som bestemmelsen omfattet.

Situasjonen for stortingsrepresentanter som faller utenfor ordlyden i § 12 annet ledd, er berørt i forarbeidene til endringsloven. I Innst. O. nr. 128 (2008–2009) s. 2 uttalte Stortingets presidentskap følgende:

“Presidentskapet presiserer at man ved denne bestemmelsen ikke har ment å gi uttrykk for noen oppfatning mht. om, og i tilfelle hvordan, nye regler skal kunne komme til anvendelse på representanter som allerede har opparbeidet rettigheter etter loven. Regelen kan således ikke tolkes antitetisk. Eventuelle overgangsregler for representanter som alt omfattes av pensjonsordningen, må vurderes i forbindelse med det forestående lovarbeidet.”

Det finnes ikke her klare holdepunkter for at de nye reglene skulle gripe inn i opptjening som hadde skjedd før nyordningen ble vedtatt. Tvert imot understrekes det at spørsmålet er holdt åpent. Hovedpoenget i denne sammenhengen er at det ikke var sagt klart at nye regler skulle ha virkning for opptjening som skjedde mellom oktober 2009 og vedtakelse av nye lovregler.

Den hittil grundigste behandlingen av nyordningen i Stortinget skjedde i desember 2009, se Innst. 83 S (2009–2010) og Stortingets vedtak 10. desember 2009, som er gjengitt foran. I sin innstilling i saken bygde Presidentskapet, uten nærmere drøftelse, videre på Johnsen-utvalgets opprinnelige forutsetning om at de nye ordningene for stortingsrepresentanter og statsråder skulle gis virkning fra høsten 2009. Dette ser ut til å gjelde også stortingsrepresentanter og statsråder som før oktober 2009 hadde relevant opptjening. Utvalgets forutsetning om at opptjente rettigheter skulle beholdes, ble ikke trukket frem. De mulige juridiske komplikasjonene som følge av at en nå hadde passert det virkningstidspunktet som Johnsen-utvalget hadde sett for seg, ble ikke nærmere belyst.

Stortinget trakk i forbindelse med behandlingen av saken på en rekke punkter opp nokså presise retningslinjer for regjeringens fortsatte lovarbeid. På ett punkt ble det imidlertid i President-

skapets merknader uttalt at regjeringen måtte foreta en nærmere vurdering, nemlig “hvor det i Pensjonsutvalget er reist tvil om grunnlovsmessigheten av utvalgets forslag”, jf. Innst. 83 S (2009–2010) s. 5. Denne tvilen gjaldt grunnlovsmessigheten av å endre reglene om oppregulering av de særskilte pensjonene, altså et annet punkt enn det som er tema her.

Selv om det ikke var rettet en tilsvarende uttrykkelig oppfordring til regjeringen om nærmere vurdering av det spørsmålet som nå er aktuelt, kan det, på bakgrunn av behandlingen av saken i Stortinget i juni og desember 2009, ikke sies å ha kommet klart til uttrykk hvilket virkningstidspunkt de nye reglene om opptjening skulle ha med sikte på stortingsrepresentanter som var valgt og statsråder som var utnevnt før oktober 2009. Det gjelder selv om den generelle intensjonen om å utarbeide nye regler om pensjonsordninger for stortingsrepresentanter og statsråder var klart uttrykt av Stortinget. Iallfall slik saken etter hvert lå an, måtte også dette spørsmålet anses å være åpent. Som nevnt foran følger det av premissene i saken om Arves Trafikkskole (avsnitt 80) at det normalt må kreves at også ikrafttredelsestidspunktet (eller, med sikte på tilfellet her, virkningstidspunktet) er gjort tilstrekkelig kjent for den aktuelle gruppen.

Vi nevner også at det heller ikke i Prop. 19 L (2010–2011), som ble fremmet i november 2010, er gitt noe klart varsel om virkningstidspunktet, se s. 13 i proposisjonen. Her heter det ved omtalen av føringene i Innst. 83 (2010–2011):

“Det er ... en del problemstillinger knyttet til ny pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer som ikke er entydig avklart ved Stortingets vedtak, og som krever nærmere utredning. Det gjelder blant annet fastsetting av parametre i den nye pensjonsordningen og utforming av de konkrete overgangsreglene for personer som har opptjening i dagens og ny pensjonsordning.”

Svaret på spørsmålet om og eventuelt hvor langt reglene om opptjening skulle gis tilbakevirkende kraft, var ikke kommet klart til uttrykk i juni 2009. Det var heller ikke spesielt klart uttrykt i desember 2009, i regjeringens proposisjon i november 2010 eller under den etterfølgende stortingsbehandlingen. Det er da vanskelig å bygge på at en eventuell intensjon om et konkret virkningstidspunkt, forut for lovens vedtakelse, med tilstrekkelig klarhet var kommet de berørte til kunnskap, enten det dreide seg om gjenvalgte stortingsrepresentanter eller regjeringsmedlemmer.

Offentlige institusjoner kan bestille flere eksemplarer fra:
Departementenes servicesenter
Internett: www.publikasjoner.dep.no
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Telefon: 22 24 20 00

Opplysninger om abonnement, løssalg og pris får man hos:
Fagbokforlaget
Postboks 6050, Postterminalen
5892 Bergen
E-post: offpub@fagbokforlaget.no
Telefon: 55 38 66 00
Faks: 55 38 66 01
www.fagbokforlaget.no/offpub

Publikasjonen er også tilgjengelig på
www.regjeringen.no

Trykk: OFA 11/2011

